

**ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

Burcu ÇOĞALMIŞ

SİLAHDAR SEYYİD MEHMET PAŞA'NIN VAKIFLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Yrd. Doç. Dr. Hamit ŞAFAKCI

ARTVİN-2017

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VI
TABLO DİZİNİ.....	VIII
BELGE DİZİNİ.....	VIII
ÖNSÖZ.....	IX
GİRİŞ	1
1. Vakfın Tarihçesi	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SİLAHDAR MEHMET PAŞA VAKFIYESİ	7
---	----------

İKİNCİ BÖLÜM

SİLAHDAR SEYYİD MEHMET PAŞA'NIN HAYATI VE FAALİYETLERİ.....	20
1. Silahdar Seyyid Mehmet Paşa'nın Hayatı.....	20
2. Silahdar Seyyid Mehmet Paşa'nın Faaliyetleri	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİLAHDAR SEYYİD MEHMET PAŞA'NIN VAKIFLARI.....	27
1. Karavezir Külliyesi	27
1.1. Karavezir (Kurşunlu) Cami.....	27
1.2. Karavezir Medresesi.....	29
1.3. Karavezir Mektebi	30
1.4. Dershane (Kütüphane)	31
1.5. Çeşmeler	32
1.6. Karavezir Hamamı	33
1.7. Şadırvan.....	34
2. Diğer Vakıfları.....	34

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VAKIFLARDAKİ GÖREVLİLER.....	37
1. İdari Hizmetlerdeki Görevliler	37

II

1.1. Mütevellî	38
1.2. Nazır	39
1.3. Câbi	40
1.4. Katip	41
1.5. Hâfız-ı Kütüb.....	41
2. Dini Hizmetlerdeki Görevliler	42
2.1. İmam	42
2.2. Müezzin.....	44
2.3. Hatip.....	45
2.4. Mu'arrif	45
2.5. Vâ'iz.....	45
2.6. Muhaddis	46
2.7. Ser-Mûvaşşah.....	46
2.8. Devir-hân.....	46
2.9. Cüz-hân	47
2.10. Na'at-hân.....	47
2.11. Temcîd-hân	48
2.12. Mevlûd-hân.....	48
2.13. Salâ-han.....	49
2.14. Aşr-hân.....	49
2.15. Yasin-hân.....	50
2.16. Fetih-hân	50
2.17. İhlas-hân.....	50
2.18. Enam-hân	51
2.19. Ahkaf-hân.....	51
3. Eğitîm Hizmetlerindeki Görevliler	51
3.1. Müderris.....	51
3.2. Mu'îd	52
3.3. Mu'allim	53
3.4. Mektep Hocası	54
3.5. Mektep Halifesi	54
4. Bakım ve Onarım Hizmetlerindeki Görevliler.....	55
4.1. Su Nazırî	55

III

4.2. Bevvâb.....	56
4.3. Ferrâş	56
4.4. Kennâs.....	57
4.5. Siraci (Kandilci).....	57

BEŞİNCİ BÖLÜM

SİLAHDAR MEHMET PAŞA VAKFIYESİ'NİN TRANSKRİPSYONU	60
SONUÇ.....	118
KAYNAKÇA	120
EKLER.....	128
ÖZGEÇMİŞ.....	187

ÖZET

SİLAHDAR MEHMET PAŞA'NIN VAKIFLARI

Burcu ÇOĞALMIŞ

Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hamit ŞAFAKCI

I. Abdülhamid dönemi sadrazamlarından olan Silahdar Mehmet Paşa, 1735 yılında Arapsun'da doğdu. İstanbul'a küçük yaşta gelmiş ve saraydaki ilk görev yeri olan helvahaneye girmiştir. Çeşitli görevlerden sonra 1779 yılında sadrazamlığa yükselmiştir. Sadaret görevi kısa süren Silahdar Mehmet Paşa yaptırdığı külliye ile kalıcılığı yakalamıştır. Bu çalışmada Arapsun'da yaptırmış olduğu vakıflar, bunların çalışanları ve işleyişi anlatılmıştır.

Çalışmada öncelikle vakıflara ait vakfiyeler esas alınarak eserler incelenmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinden elde edilen belgeler ve bu konuyla ilgili çalışmalardan da faydalanılmıştır. Çalışma toplam altı bölümde ele alındı. Giriş bölümünde vakfın tarihçesi, birinci bölümde Silahdar Seyyid Mehmet Paşa Vakfiyesinden, ikinci bölümde Silahdar Seyyid Mehmet Paşa'nın hayatı ve faaliyetlerinden, üçüncü bölümde Silahdar Seyyid Mehmet Paşa'nın vakıflarından, dördüncü bölümde Silahdar Seyyid Mehmet Paşa'nın vakıflarındaki görevlilerden, beşinci bölümde Silahdar Mehmet Paşa Vakfiyesi'nden bahsedilmiştir.

Vakıflar incelenirken iki nüsha esas alınmıştır. Bu nüshalardan birinin çevirisi ekte verilmiş, diğer nüshanın farklılıkları ise dipnotta belirtilmiştir. Silahdar Mehmet Paşa'nın vakıfları bu nüshalar üzerinden hareket edilerek değerlendirilmiştir. Diğer belgelerle ise bu vakıflardaki uygulamalar anlaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arapsun, Vakfiye, Külliye, Silahdar Mehmet Paşa.

ABSTRACT**FOUNDATIONS of SILAHDAR MEHMET PASHA**

Burcu COGALMİS

Artvin Coruh University Institute of Social Sciences

Supervisor: Asistant Prof. Hamit SAFAKCI

Silahdar Mehmet Pasha, one of the grand vizier of the era of Abdulhamit the First, was born in Arapsun, 1735. He came to Istanbul in his early ages and entered *helvahane*, which was the first work place of him. After various missions, he became grand vizier in 1779. Although Silahdar Mehmet Pasha's mission was short-lived, he succeeded in be permanent by building a social complex (*külliyeye*). In this study, foundations founded by him in Arapsun and organisation and workers of them in were told.

In this study, works were examined on the basis of *vakfiyes* belong to foundations. It was made use of archival documents of The Ottoman Archives of the Prime Minister's Office, Archive of Prime Ministry General Directorate of Foundations, and studies related to this subject. The study consists of six chapters. In the introduction chapter history of the foundation, in first chapter foundation of Silahdar Mehmet Pasha, in the second chapter life and activities of Silahdar Mehmet Pasha, in the third chapter foundations of Silahdar Mehmet Pasha, in the fourth chapter officers of the his foundations were mentioned, in the five chapter transcription of the Silahdar Mehmet Pasha's foundaditon.

Two copies were based when the foundations were studied. Translation of the one of the these copies was given in the addition, and differences of the other copy were specified in the footnotes. Foundations of Silahdar Mehmet Pasha were examined on the basis of these copies. By the other documents, implementations in these foundations were be tried to be understood.

Key Words: Arapsun, Foundation, Social Complex, Silahdar Mehmet Pasha.

KISALTMALAR

AE	: Ali Emiri
age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
agt	: Adı geçen tez
BEO	: Bab-1 Ali Evrak Odası
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
d.	: Defter
DH.	: Dahiliye
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
Düz.	: Düzenleyen
Dos.	: Dosya
Dr.	: Doktor
DTCF	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Ed.	: Editör
ESA	: Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi
Ev.	: Evrak
EV.	: Evkaf
HAT.	: Hatt-1 Hümayun
Haz.	: Hazırlayan
IRCICA	: İslam Tarih Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi
İ	: İrade

VII

İA	: İslam Ansiklopedisi
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İM	: İrade Maliye
İŞD	: İrade Şura-yı Devlet
Küt.	: Kütüphane
M	: Maarif
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MKT	: Mektubî
MVL	: Meclis-i Vala
nr.	: Numara
OSAV	: Osmanlı Araştırmaları Vakfı
SA	: Sanat Ansiklopedisi
SABH.I.	: Abdülhamid I.
Sad.	: Sadeleştiren
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
ŞD	: Şura-yı Devlet
ŞDD	: Şura-yı Devlet Dairesi
Sy.	: Sayı
TATAV	: Tarih ve Tabiat Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TSMA	: Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi
VGMA	: Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi
Yay.	: Yayınlayan
Yy.	: Yüzyıl

TABLO DİZİNİ

Tablo 1.1. Kocaeli Sancağından Gelen Gelirler	12
Tablo 1.2. Arapsun Karyesinden Vakfa Katılan Gelirler ve Sahipleri.....	13
Tablo 2.1. Camideki Görevli İmamlar ve Görevleri	43
Tablo 2.2. Vakıftaki Bazı Görevliler ve Üzerindeki Görevler	53
Tablo 2.3. Cami ve Medresenin Aydınlatılmasında Kullanılan Zeytinyağı Miktarları .	58
Tablo 3.1. Vize Sancağından Gelen Gelirler.....	128
Tablo 3.2. Silistre Sancağından Gelen Gelirler	128
Tablo 3.3. Paşa Sancağından Gelen Gelirler	130
Tablo 3.4. Köstendil Sancağından Gelen Gelirler	131
Tablo 3.5. İlbasan Sancağından Gelen Gelirler.....	132

FOTAĞRAF DİZİNİ

Fotoğraf 1: Silahdar Mehmet Paşa'nın Mezarı.....	133
Fotoğraf 2: Silahdar Mehmet Paşa'nın Mezar Taşı.....	133
Fotoğraf 3: Karavezir(Kurşunlu) Cami.....	134
Fotoğraf 4: Caminin Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabesi.....	135
Fotoğraf 5: Caminin Minberi	135
Fotoğraf 6: Caminin Mihrabı.....	136
Fotoğraf 7: Caminin Vaiz Kürsüsü.....	136
Fotoğraf 8: Medrese'nin Kitabesi	137
Fotoğraf 9: Günümüzde Kütüphane olarak Kullanılan Medrese ve Hücreleri.....	137
Fotoğraf 10: Kütüphanenin İçerden Görünümü.....	138
Fotoğraf 11: Silahdar Mehmet Paşa Çeşmesi (Abanoz'dan)	138
Fotoğraf 12: Hamam.....	139
Fotoğraf 13: Şadırvan	139
Fotoğraf 14: Şadırvanın Kitabesi.....	140

BELGE DİZİNİ

Belge 1: Silahdar Seyyid Mehmet Paşa Vakfiyesi (Milli Kütüphane Nüshası)	141
---	-----

ÖNSÖZ

Vakıf, amme yararına yapılacak hizmetler için bırakılan mülk veya paradır. Bu kurumlar geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmektedir. Kendinden önceki devletlerde olduğu gibi Osmanlı Devleti de bu kuruma önem vermiş, vakfın gelişmesine katkı sağlamıştır. Başta padişahlar olmak üzere, hanedan üyeleri ile bunların eşleri de vakıf yaptırmış. Bu kişiler yanında sadrazam gibi devlet erkânına mensup kişilerin de vakıf eserleri meydana getirdiği bilinmektedir. Vakıf kurmanın yaygınlaşmasında birçok etken söz konusudur. Dini etkenler arasında vakıf ile vâkıfın hadis ve ayetler aracılığıyla yüceltilmesi yer alır. Bu hadislerden biri de şöyledir; “İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır. Malın en hayırlısı Allah yolunda harcanandır. Vakfın en hayırlısı da insanların en çok duydukları ihtiyacı karşılayandır.”

Sadrazamlar da buldukları mevkinin geçici olduğunu bilmekteydi. Bu yüzden hayır eseri meydana getirerek hem bu dünyada hem de ahirette kalıcı olmak amacındaydılar. Silahdar Mehmet Paşa da bu gayeyle bir külliye içerisinde birçok vakıf eseri meydana getirmiştir. Vakfın kuruluş şartları, işleyişi, görevli kişilerde aranan özellikler ve bunların maaşları, vakfın faaliyetlerini devam ettirmesi için vakfa tahsis olan gelirler, hazırlanmış olduğu vakfiyede yer almaktadır. Vakıflar incelenirken Silahdar Mehmet Paşa Vakfiyesi'nin iki nüshası da kullanılmıştır. Bu nüshalardan birinin çevirisi ekte verilmiş, diğer nüshanın farklılıkları ise dipnotta belirtilmiştir. Nüshalar karşılaştırırken farklı olan cümle ve kelimeler gösterilmiştir. Cümlelerin içeriği aynı olup cümle içindeki kelime sıralaması farklı olan durumlarda ise o ifade sadece italik olarak gösterilmiştir. Bu çalışmadaki amaç sadece Silahdar Mehmet Paşa'nın eserlerini ortaya çıkarmak değil bu kurumlardaki işleyişi ve vakfın şartlarını da ayrıntılı olarak ele almaktır.

Tez çalışmasının hazırlık ve yazım aşamasında bana yol gösteren, hocam Yrd. Doç. Dr. Hamit Şafakçı'ya, arşiv belgelerine ulaşmamda bana yardımcı olan ve manevi desteklerini esirgemeyen Zeynep Bilgin Geçer ve Kübra Tolak'a, bana her zaman destek olan annem Sevlî Çoğalmış'a teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Vakfın sözlükteki anlamı; durmak, durdurmak, alıkoymaktır.¹ Genel anlamda ise vakıf, bir malın veya mülkün gelirini bütün olarak insanların faydasına tahsis etmektir.² Hayır müessesesi olan vakıf, İslam medeniyetinde önemli bir unsurdur ve hukuki bir işlemle kurulur.³ Vakfın mülkiyeti vâkıfta kaldığı için, vâkıf malını istediği gibi kullanma ve akdi istediği gibi bozma hakkına sahiptir. Bu haklar öldükten sonra vâkıfın varislerine geçer.⁴ Vakfın çeşitli tanımları bulunmaktadır. Bu tanımlara kısaca bakmak gerekirse; Ebu Hanife'nin görüşüne göre vakıf, bir kimsenin sahip olduğu gayrimenkulün gelirlerini İslam topluluğuna ve sosyal ihtiyaçların giderilmesine için ayırmasıdır.⁵ Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'e göre ise vakıf, vâkıfın mülk olan bir şeyi sürekli olarak Allah'ın mülkü olmak üzere verme ve bunların menfaatlerini Allah'ın kullarına tahsis etmektir.⁶ Bütün bu açıklamalar doğrultusunda vakıf, hayır işlemek maksatıyla kişinin mallarını kamunun menfaatlerine tahsis ettiği kurum olarak tanımlanabilir.

Vakfın tarihi Hz. Adem'den günümüze kadar uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu çalışmada vakfın tarihçesi İslam'da Vakıf ve Osmanlı'da Vakıf olmak üzere iki kısma ayrılarak aşağıda incelenmiştir.

1. Vakfın Tarihçesi

Vakıflar çok eski bir tarihe sahiptir. İslami görüşe göre, Kur'an-ı Kerim'de ilk mabedi bina eden kişinin Hz. Adem olduğu bildirilmiştir. Bu mabet Kâbe'dir. Dünyadaki ilk vakıf eseri budur. Kâbe büyük tufanda yıkılmış, daha sonra Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından yeniden inşa edilmiştir.⁷ Buradan da anlaşıldığı üzere İslamiyet'te ilk vakıflar doğal olarak İslam'ın doğup geliştiği Arabistan coğrafyasında meydana gelmiştir. Bu yapıların İslamiyet'teki örnekleri için ilk olarak Hz. Muhammed'in vakıflarına bakmak gerekirse burada iki durum söz konusudur. İlki bir

¹ Hacı Mehmet Günay, "Vakıf", *DİA*, XLII, Ankara 2012, s. 475

² Mehmet Şeker, *İslâm'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 137.

³ Günay, agm, s. 475.

⁴ Bahaaddin Yediyıldız, *XVIII. Yüzyılda Türkiye'de Bir Vakıf Müessesesi Bir Sosyal Tarih İncelemesi*, TTK, Ankara 2003, s. 8.

⁵ Ahmed Akgündüz, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, OSAV Yayınları, İstanbul 2013, s. 95.

⁶ Yediyıldız, *age*, s. 8.

⁷ Ekrem Buğra Ekinci, *Osmanlı Hukuku Adalet ve Mülk*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2008, s. 413.

hadiste geçen; vefatından sonra Hz. Peygamberin tereke olarak beyaz bir katır, bir silah ve bir arazi dışında bir şey bırakmadığıdır. Diğeri de Hz. Aişe'den nakledilen bilgiye göre, Hz. Peygamberin Medine'deki yedi mülkünü vakfettiğidir.⁸ Hz. Peygamber döneminden sonra İslam dininin farklı coğrafya ve devletler arasında yayılmasına paralel olarak vakıflarda varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Emevi halifeleri zamanında vakıf müesseseleri gelişme göstermiştir. Bu dönemde Emeviler tarafından Mısır'da vakıfları denetlemek amacıyla *Dî-vânü'l-ahbâs* denilen divan kurulmuştur. Sonradan Basra'da da bu divana benzer bir divan kurulmuştur.⁹ Abbasiler döneminde vakıflar daha da ilerleme göstermiştir. Bu dönemde vakıfların öneminin artmasıyla bunların yönetimi için "Vakıflar Nezaretî" kurulmuştur.¹⁰ Böyle bir nezaretin kurulmasındaki amacın vakfın idaresini güçlendirmek olduğu söylenebilir. Abbasiler döneminde İslam topluluğu siyasi olarak parçalandı, Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun kurulmasıyla da doğu Müslümanları Türk hâkimiyeti altına girdi.¹¹ Bu dönemde tekkelerin ve zaviyelerin sayısı çoğalmış yine devletin meydana getirdiği dini ve hayri müesseseler nedeniyle vakıfların sermayesi artmıştır.¹² Böyle bir sermayenin oluşmasına sebep olarak Selçuklularla birlikte yeniden siyasi bir hakimiyet altına giren doğu Müslümanlarının ihtiyaçlarının artması olabilir. Sermaye birikimi oluşması da artan ihtiyacı karşılamak amacıyla kurulan tesislerin sayısının çoğalmasının doğal sonucudur.

Fatimiler ve Selçuklular devrinde şehir külliyesi kurulmuştur. Kurulan bu külliyeler genellikle vakıflar tarafından finanse edilmiştir. Bu külliyelerde görevli yüzlerce insanın şehir hayatının birçok alanında etkisi görülmüş ama özellikle eğitim üzerinde etkileri uzun sürmüştür.¹³ Külliyeler, içerisinde çalıştırdığı personelle belirli bir istihdam oluşturarak toplumu finansal olarak desteklediği için, bu eserler onlardan yararlanan kişilerden başkalarına da fayda sağladığı söylenebilir.

Selçuklulardan sonra ortaya çıkan Harzemşahlar, Atabeyler, Eyyubiler, Suriye ve Mısır Memlukleri ile Anadolu Selçuklu sülaleleri hakim oldukları yerlerde mali

⁸ Akgündüz, *age*, s. 64.

⁹ Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf", *DİA*, XL, Ankara 2012, s. 479.

¹⁰ Ziya Kazıcı, *Osmanlı'da Vakıf Medeniyeti*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2014, s. 69.

¹¹ Şeker, *age*, s. 146.

¹² Kazıcı, *age*, s. 69.

¹³ Günay, *agm*, s. 482.

güçleri oranında vakıflara önem vermiştir.¹⁴ Hatta Eyyubi Devleti Sultanı Selahaddin Eyyubi, Haçlı seferleri karışığında Müslüman toplumu güçlendirmek için devlet hazinesine ait arazilerin mühim bir kısmını vakfa dönüştürmüştür.¹⁵ Yine Suriye ve Mısır Memlukleri döneminde Kahire’de birçok medrese, türbe ve cami yapılmıştır. Bu eserlerin çoğu az da olsa değişikliğe uğrayarak günümüze kadar ulaşmıştır.¹⁶ Selçuklulardan da önce var olan bîmârîstân (hastane) onların döneminde daha da yayılmış. Türkiye Selçukluları, Atabeyler ve Selahaddin Eyyubi tarafından muhteşem hastaneler yaptırılarak bu yerlere ait vakıf ve teşkilatlar kurdurulmuştur. Anadolu’da bu yapıya örnek olarak 1205’te Kayseri’de yapılmış Gevher Nesîbe Hâtun Hastanesi’ni verebiliriz.¹⁷ Bu kısma kadar sayılan kurumların ve eserlerin vakıf müessesinin gelişmesine katkısı olduğu aşikar olmakla birlikte bunlar, kendisinden sonra gelecek devletlere de örnek olmuştur.

Osmanlılar kendilerinden önce gelen Müslüman ve Müslüman-Türk devletlerinden birçok teşkilatın ve müesseselerin özünü almıştır. Daha ilk beylikler döneminde başlayan devletin siyasi ve mali gücünün gelişmesine paralel olarak vakıflar gelişip artmıştır.¹⁸ Osmanlı da ilk olarak Orhan Gazi’nin İznik’te bir medrese tesis ettirip vakfın idaresi için yeterli miktarda gelir getiren gayrimenkulleri de medreseye vakfettiği bilinmektedir.¹⁹

Sultan I. Murad da birçok vakıf eseri oluşturmuştur. Bursa’da sarayın yanında bulunan Hisar Cami, Bilecik ve Yenişehir’de birer cami, Yenişehir’de zaviye olmak üzere birçok eseri vardır.²⁰ I. Murad’ın oğlu Yıldırım Bayezid döneminde ise Kütahya, Edirne, Bursa ve birçok şehirde dervişler için dergâhlar, çok sayıda zaviye, imaret, medrese, han, köprü, darüşşifa ve ulu cami yapılmıştır. Osmanlı mimarisinin ilk özgün eserlerinden olan Bursa Ulu Cami de Sultan Bayezid dönemi eserlerindedir.²¹

Sultan II. Murad döneminde Edirne ve Bursa dışında külliye yapıları inşa edilmiştir. Bu yapılara örnek olarak Ankara’daki Karacabey Külliyesi ve Çorum

¹⁴ Şeker, *age*, s. 147.

¹⁵ Yediyıldız, *agm*, 484.

¹⁶ G. Fehervari, “Sanat ve Mimari”, *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1997, s. 273.

¹⁷ Osman Turan, *Selçuklular Târihi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2008, s. 343.

¹⁸ Kazıcı, *age*, s. 75.

¹⁹ Ziya Kazıcı, *İslâmî ve Sosyal Açıdan Vakıflar*, Marifet Yayınları, İstanbul 1985, s. 57-58. Bundan sonraki dipnotlarda bu eser *Vakıflar* olarak gösterilmiştir.

²⁰ Kazıcı *age*, s. 80-81.

²¹ Necdet Sakaoğlu, *Bu Mülkün Sultanları 36 Osmanlı Padişahı*, Oğlak Yayınları, İstanbul 1999, s. 567.

Osmancık'taki Koca Mehmed Paşa Külliyesi, örnek verilebilir.²² II. Murad'ın oğlu Fatih Sultan Mehmet ise İstanbul'un fethi esnasında ganimetten pay alacak olan ümera, devlet adamı ve askerlerin hisselerini verdikten sonra kendisine düşen emlakten hiçbirini almamıştır. Kendi payını, milletin malı olmak üzere vakfetmiştir.²³

Kuruluştan, İstanbul'un fethine kadar olan bazı padişahların vakıflarından kısaca bahsedildi. Silahdar Mehmet Paşa'nın sadrazamı olduğu I. Abdülhamid'in vakıflarından bahsetmek gerekirse, padişah kendi adıyla anılan Hamidiye Külliyesi'ni yaptırmıştır. Daha sonra yıkılan bu külliyenin yerine Dördüncü Vakıf Han²⁴ inşa edilmiştir. Külliyenin sebili başka yere taşınmış ve yıkılan kütüphanedeki 1500 civarında yazma nadir eser de Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.²⁵ I. Abdülhamid annesi adına cami, medrese, imaret, mektep muvakkithane, hamam, sebil, çeşme ve şehzadeler türbesinden oluşan; Beylerbeyi Külliyesi'ni inşa ettirmiştir.²⁶ Padişahların ve devlet adamlarının yaptırdığı vakıfların sayısının fazla olmasından dolayı sadece Osmanlı'daki bazı padişahların ve Silahdar Mehmet Paşa'nın sadrazamı olduğu I. Abdülhamid'in vakıf eserlerine değinilmiştir.

Vakıf müessesinin ilk başlangıcından itibaren bu tesisler için belirli kuruluş şartları arandığı söylenebilir. Bu şartlar vâkıfta ve vakfedilen malda aranan şartlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Vâkıf, vakıf yapan kişi demektir.²⁷ Bir kişinin vakıf kurması için âkıl, bâliğ, reşid ve hür olması gerekir. Vakfeden sefahat²⁸ ve borcundan dolayı mahcur durumda olmamalıdır. Vâkıf, vakfı kurarken herhangi bir zorlama olmamalı, vakfedilen şey hayır yapma ve sevap kazanma niyetiyle yapılmalıdır.²⁹

Vakfedenin ölümcül bir hastalık sırasında yaptırdığı vakıflar, alacaklılar ve mirasçıları yönünden değişik değerlendirilir. Vâkıf borca batık ise alacaklılar vâkıfın vakıflarını iptal ettirebilirler. Borca batık olmadığında, borç kadarı iptal olunur.

²² Gönül Cantay, *Osmanlı Külliyelerinin Kuruluşu*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 38.

²³ Kazıcı, *age*, s. 82.

²⁴ Mimar Kemaleddin tarafından 1911 yılında yapımına başlanılan fakat savaş nedeniyle yarım kalan, 1926 yılında yapımı tamamlanan eserdir. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kiraya verilen Dördüncü Vakıf Han, Vakıflar Genel Müdürlüğüne gelir sağlayan binalardandır (Meltem Cansever, *Türkiye'nin Kültür Mirası 100 Mimari Şaheser*, NTV Yayınları, İstanbul 2009, s. 100.)

²⁵ Sakağlı, *age*, s. 427-428.

²⁶ Cantay, *age*, s. 101.

²⁷ Seyit Ali Kahraman, *Evkâf-ı Hûmayûn Nezâreti*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006, s. 84.

²⁸ Aşırı eğlence düşkünlüğü demektir. bkz. Mehmet Kanar, *Kanar Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2011, s. 939.

²⁹ Kazıcı, *Vakıflar*, s. 35.

Mirasçılar terekenin üçte birini aşan vakıflara izin verebilir ya da iptal edebilirler.³⁰ Buradan da anlaşılacağı üzere vakfedenin borçlu olduğu durumlarda vakıf iptal edilebilmektedir. Zaten vakfın iptal edilememesinin bu kurumun ruhuna aykırı olduğu söylenebilir. Çünkü bir yandan hayır işlemek için bir tesis kurup diğer taraftan borçlu olarak vefat nedeniyle bu borçların ödenmemesi, makul sayılamaz.

Vakfedilen malda da çeşitli şartlar aranmıştır. Vakfedilen mala mevkûf denir.³¹ Vakfedilen malın vakfedenin elinde bulunması ve bu malın gelir getiren mülk olması şarttır. Vakıf müebbetlik olmalı ve hayır için yapılmalıdır.³² Vakfedilen mal pay edilmiş olmalıdır. Türk hukuk tarihindeki uygulanan görüşe göre, şâyi³³ hisseli malların vakfedilmesi caiz değildir.³⁴ Vakıfta muhayyerlik³⁵ şartı olmamalıdır. Vakfedilecek bina ve ağaçlar nihayetinde yıkılacak ve sökülecek durumda olmamalıdır.³⁶ Bütün bu şartların konulmasındaki maksat vakfın sürekliliği için vakfedilen malda devamlılık ve işlevselliği sağlamak olduğu söylenir. Çünkü hayır için yapılmayan, gelir getirmeyen ve belirli olmayan bir malı vakfederek bundan yarar sağlamaya çalışmak bu kurumun kuruluş gayesine terstir.

Yukarıda vakfeden ve vakfedilen ile ilgili çeşitli şartlara sahip olan vakıflar işlevine göre de çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Vakfın mülkünü vakıf haline getirdikten sonra, onlardan gelen gelirleri kamu kuruluşlarına tahsis ettiği vakıflar hayrî vakıftır. Bu tür vakıflarda vakfeden ile vakıf müessesesi ve bunların vakıf haline getirilmiş gelir kaynakları arasında hiçbir ilişki söz konusu olmamaktadır.³⁷

Hayrî vakıflardan başka aile ya da ehlî veya adî olarak adlandırılan vakıflar da vardı. Vakıftan yararlanan kişilerin vâkıfın soyundan gelenler olduğunda, kurulan vakıf aile vakfidir. Hukukçuların çoğunluğu aile vakfını geçerli saymazlar. Vakıf, hayrî bir amaçla kurulduğundan dolayı sadece belli bir ailenin yararına tahsis edilmemeli, herkesin özellikle ihtiyaç sahibi kişilerin yararına olmalıdır. Bu tür vakıfta problem

³⁰ Ahmed Akgündüz, “Osmanlı Hukukunda Vakıflar, Hükümleri ve Çeşitleri” *Türkler*, X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 449.

³¹ Kahraman, *age*, s. 76.

³² Şeker, *age*, s. 148.

³³ Bölünmemiş ortak hisse demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 939.

³⁴ Akgündüz, *agm*, s. 449-450.

³⁵ Seçmece, beğenmece demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 614.

³⁶ Kazıcı, *Vakıflar*, s. 35.

³⁷ Yediyıldız, *age*, s. 15.

teşkil eden durum, zengin aile bireylerinin tıpkı ihtiyaç sahibi gibi vakfi kullanmalarıdır.³⁸

Yarı-âilevi vakıflar, yukarıda bahsedilen hayrî ve aile vakıflarının unsurlarını içermektedir. Bu tür vakıflarda vâkif, bir hayır kurumu kurduğunda bunların masraflarının ve burada çalışanlarının ücretlerinin karşılanması için mülklerinden bir kısmını bu tesise vakfetmektedir. Şayet vakfın gelir fazlası olur ise bu fazla kısım vâkifin ailesi arasında paylaşılır. Aynı zamanda vakfın idaresi de vakfın kurucusuna ve sülalesine ait olmaktadır.³⁹

Silahdar Mehmet Paşa'nın Vakfı bu üç vakıf kategorisinden yarı-âilevi vakfa girmektedir. Çünkü vakıf hem ihtiyaç sahiplerinin hizmetine tahsis edilmiş hem de vakıftan aile fertleri de faydalanmıştır. Vakfın fazlası aile fertleri arasında paylaştırılmıştır.⁴⁰ Vakfın idaresi de yine bu aileye verilmiştir.⁴¹ Vakfın fazlasının paylaşımı ve idaresinin nasıl yapıldığı sonraki kısımlarda detaylı anlatılacağı için burada sadece vakfın hangi kategoriye ait olduğuna değinilmiştir.

³⁸ Mehmet Âkif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Yayınları, İstanbul 2013, s. 257.

³⁹ Yediyıldız, *age*, s. 17.

⁴⁰ *Vakfiye-i Silahdar Seyyid Mehmed Paşa*, Milli Kütüphane, Yer nr: 50 Gül-Kara 267, s. 49-50. (Kısaltama: *Vakfiye*)

⁴¹ *Vakfiye*, s. 47-48.

BİRİNCİ BÖLÜM

SİLAHDAR MEHMET PAŞA VAKFIYESİ

Vakfiye, vâkıfın takriri⁴² ve kadının onayıyla düzenlenen senettir.⁴³ Vakfiyeler, vakfın nasıl idare edileceği, harcamaların nasıl yapılacağı, vakıfta kaç kişinin çalışacağı, bu kişilere ödenecek maaş miktarı, harcamaların hangi gelirlerle karşılanacağı, vakıftan kimlerin ne şekilde faydalanacağı gibi konuların vakfeden tarafından ayrıntılı biçimde belirlendiği belgelerdir.⁴⁴ Vakfiyeler; kağıt, parşömen tomarlara veya hacmi 400 sayfayı bulabilen defterlere yazılabiliyordu. Vakfedilen eser bir bina ise, vakfiyenin özeti binanın bir duvarına da kazınabiliyordu.⁴⁵ Bahsedilen bu özelliklere sahip vakfiyeler aynı zamanda tarihi açıdan bilimsel bir önem taşımaktadırlar. Bu belgeler bize, vakfın nasıl işlediğini ve bir milletin belirli bir zamandaki yaşayışına ait çeşitli olguları görme imkanı sağlarlar.⁴⁶

Her vakfiye orijinal nüsha olmayabilir. Bazı vakfiyeler orijinalinden kopya edilmiş veya yok olmuş bir durumdaysa, şahitlerin yeniden bir araya gelmesiyle düzenlenerek oluşturulmuş bir nüsha da olabilirdi. Vakfın; özeti, indeksi şeklinde bulunan vakfiyeler olduğu gibi vakıf belgesinden veya bu belgelerin tercümesi ya da intikalinden oluşturulmuş bir nüsha da olabilirdi. Bütün bu nüshaların her biri tarihi açıdan birbirinden farklı öneme sahiptirler.⁴⁷

Silahdar Mehmet Paşa Vakfiyesi'nin ulaşılabilen üç adet nüshası vardır. Bunlardan biri Süleymaniye Kütüphanesi'nde *Sadr-i Azam Gülşehir'deki Kazanezir Seyyid Mehmet Paşa Külliyesi Vakfiyesi* diğeri Milli Kütüphane'de *Vakfiye-i Silahdar Seyyid Mehmed Paşa* adlarıyla bulunmaktadır. Üçüncü nüsha ise Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde, *Haremeyn 9 numaralı defterdir*.⁴⁸ Çalışmada bu üç nüshadan Süleymaniye Kütüphanesi ve Milli Kütüphane nüshaları kullanılmıştır. Süleymaniye

⁴² Osmanlı'da resmi dairelerden Bâbîâlî'ye gönderilen resmi yazı anlamına gelirken burada ifade etmek bildirmek anlamına gelmektedir. bkz. Kanar, *age*, s. 987.

⁴³ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1983, s. 576.

⁴⁴ Osman Gazi Özgüdenli, "Vakfiye", *DİA*, XLII, Ankara 2012, s. 466.

⁴⁵ Yediyıldız, *age*, s. 4-5.

⁴⁶ M. Fuad Köprülü, "Sultan Baybarsa İsnad Edilen Bir Vakfiye", *Vakıflar Dergisi*, V, Ankara 1962, s. 1.

⁴⁷ Köprülü, *agm*, s. 4.

⁴⁸ Silahdar Mehmet Paşa'nın vakıf eserleri Haremeyn 9 numaralı defterin 41, 57, 62, 64, 66, 72-73 sayfalarında yer almaktadır. (Tufan Gündüz, "Köyden Kasabaya: Gülşehir'in Doğuşu", *Bozkır'ın Efendileri Türkmenler Üzerine Makaleler*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015, s. 154).

Kütüphanesi nüshasının hattı nesihattir ve satır sayısı on birdir. Bu nüsha katalogda “Sadr-i Azam Gülşehir’deki Kazanezir Seyyid Mehmet Paşa Külliyesi Vakfiyesi” olarak geçmektedir. Burdaki “Kazanezir” ifadesi vakfiye ismini kataloga geçirirken yapılmış bir hatadır ve aslı “Karavezir”dir. Bu nüsha orijinal nüsha olup üzerinde padişah hattı bulunmaktadır.⁴⁹

İkinci nüsha ise Milli Kütüphane’de “Vakfiye-i Silahdar Seyyid Mehmed Paşa” adıyla kayıtlıdır. Her iki nüshada da asıl metine ek olarak üç adet de zeyl bulunmaktadır. Asıl metin 28 Ocak 1780 (21 Muharrem 1194) tarihlidir. Zeylerden ilki tarihsiz olup diğer ikisi sırasıyla 27 Temmuz 1780 (25 Receb 1194) ve 3 Ağustos 1780 (2 Şaban 1184) tarihlidir. Sonuncu zeylin yılında bariz bir hata olduğu külliyeinin o tarihte yapılmadığından anlaşılır. Süleymaniye nüshasıyla karşılaştırıldığında son zeylinde 1194 tarihli olduğu ve bunun vakfiyeyi kopya eden kâtibin hatası olduğu açıktır. Tezde Milli Kütüphane nüshası esas alınmıştır. Milli Kütüphane Kataloğunda vakfiyeye dair şu bilgiler verilmiştir: Vakfiye, serlevha ve mihrabiye müzehhep ve müzellen, cetveller yaldızlıdır. Eser kendinden büyük, kendine ait olmayan, zencirekli, vişne rengi meşin bir cilt içindedir. Vakfiyeyi yazan kişi Hattat Veliyüddin Efendi’dir.⁵⁰ Satır sayısı on üç olan vakfiyenin, sayfaların numaralandırılmasında sonradan eklenmiş üç farklı rakam olup çalışmada sonradan verilen rakamlar esas alınmıştır. Bu nüsha tezde “A nüshası” Süleymaniye Kütüphanesindeki ise “B nüshası” olarak adlandırılmıştır. Vakfiyeler; tıpkı bu çalışmada kullanılan nüshalar gibi sayfa düzeni, satır sayısı, sayfa sayısı vb. konularda farklı olsalar da içeriğin düzenlenmesi yönünden benzerlik gösterirler.

Vakfiyeler küçük veya büyük de olsa içerik açısından üç ana bölümden meydana gelir.⁵¹ Bunlar, mukaddime, asıl metin ve hâtıme kısımlarıdır. Mukaddime besmele ile başlar ardından Allah’a hamd ve peygambere övgü yer alır. Vakıf hükümdar veya yüksek devlet erkânından biri tarafından yapılmışsa vâkıfın adı ve unvanlarından uzunca bahsedilerek dindarlığı ve hayrata düşkünlüğü övülür.⁵² Bahsedilen bu kısımlar yönünden Silahdar Mehmet Paşa’nın Vakfiyesi’ni incelemek gerekirse:

⁴⁹ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi Kataloğu.

⁵⁰ *Vakfiye*, s. 80.

⁵¹ Kazıcı, *Vakıflar*, s. 41.

⁵² Özgüdenli, agm, s. 466.

Silahdar Mehmet Paşa'nın Vakfiyesi, "El-hamdü li'llâhi'llezî halaka'l-insâne mine'l-himâ'i'l-mesnûn...", şeklinde şükürle başlamış vakfiyede daha sonra dünya aldatici bir yer olarak tanımlanmış ve asıl mutluluğun ahirette olduğundan bahsedilmiştir. Bu görüş de "mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır"⁵³, "Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir kurtuluş, bahçeler, üzümler, (vardır)"⁵⁴, "Rahmân'dan bir mükâfat, yeterli bir ihsan olarak verilmiştir"⁵⁵ gibi ayetlerle desteklenmiştir.

Daha sonra vakfi yapan kişi olan Silahdar Mehmet Paşa'nın sıfatlarından ve nasıl biri olduğundan; "...*Âsâf-ı mansûr-ı livâ-i şehriyârân-ı cihân müşîr-i sadâkat-nümâ-yı pâdişâh-ı dârâ-derbân mü'essis-i bünyân-ı şerî'at ve mümehhid-i erkân-ı adâlet câmi-i eştât-ı mekârim ve mevâhib bânî-i menâbir-i menâsıb ve merâtib şem'-i mihrâb-ı salâbet ve hamâset misbâh-ı münîr-i mahfil-i ârifet ve hasâfet bülend-sâz-ı zamân-ı izz ü alâ bir dârende-i ilm-i sıdk u vefâ âb-ı rû-yı vüzerâ-yı izâm nuhbe-i vükelâ-yı fihâm sâhibü's -seyf ve'l-kalem menba'u'l-eltâf ve'l-himem gül-bün-i riyâz-ı siyâdet gusn-ı ratîb-i devha-i arâkat düstûr-ı mütedeyyin-i vakûr kâli'-i urûk-ı erbâb-ı şürûr mu'temedü'l-hilâfeti ve's-saltanati'l-uzmâ bi'l-adli'l-evfâ devletlü siyâdetlü âtîfetlü Silahdâr es-Seyyid Mehmed Paşa yessera'llâhu mâ yürüdu ve mâ yeşâ' Hazretleri...*"⁵⁶ olarak bahsedilmiştir.

Yukarıda bahsedilen kısımlardan sonra vâkıf, bu hayır kurumunu kurmadaki amacını "Allah'ın rızasını alma ve iki dünya mutluluğunu kazanma"⁵⁷ olarak ifade etmiştir. Hayır işlemenin, dolayısıyla vakıf kurmanın dinin bir emri olduğu; "Mallarını Allah yolunda sarf edenlerin durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tanenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir"⁵⁸, "Allah'ın mescitlerini, ancak Allah'a ve ahiret gününe inanan kimseler imar eder."⁵⁹ gibi ayetlerle desteklenmiştir. Bu ayetlerle vakfiyede bahsedilen kalıcı hayır yapmanın önemi ve dünyanın geçici olup ahiretin kalıcılığı bir kez daha vurgulanmıştır.

Kalıcı eser yapmanın öneminden bahsederken sadece ayetlerden değil hadisten de faydalanılmıştır. 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede, "izâ mâte İbn Âdem inkata'a

⁵³ Ra'd Suresi 29. ayet. Meal için bkz. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008, s. 264.

⁵⁴ Nebe' Suresi 31., 32. ayet. Meal için bkz. Altuntaş-Şahin, *age*, s. 659.

⁵⁵ Nebe' Suresi 36. ayet. Meal için bkz. Altuntaş-Şahin, *age*, s. 659.

⁵⁶ *Vakfiye*, s. 5-6.

⁵⁷ *Vakfiye*, s. 6.

⁵⁸ Bakara Suresi. 261. Ayet. Meal için bkz. Altuntaş-Şahin, *age*, s. 48.

⁵⁹ Tevbe suresi 18. Ayet. Meal için bkz. Altuntaş-Şahin.

amelehû illâ an selâsin sadakatün câriyetün ve ilmün yüntefa' u bihî ve veledün sâlihun yed'û leh"⁶⁰ hadisi yer almaktadır. Bu hadis “İnsanoğlu öldüğü zaman bütün amellerinin sevabı da sona erer. Şu üç şey bundan müstesnadır: Sadaka-i câriye, istifade edilen ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat.” anlamına gelmektedir. Amel defteri kapanmayan bu üç şeyden konumuzu ilgilendiren *sadaka-i câriye*'dir. İnsana verilen nimetler bir emanettir ve bu nimetlerin sahibi Allah'tır. İnsan, kendisine verilen bu nimetleri harcarken başkalarına zarar vermeden ve aşırıya kaçmadan harcamalıdır. Dünyada Allah rızası için yaptırıp insanların hizmetine sunduğu çeşme, cami, okul ve yurt vb. her türlü hayır kurumu sadaka-i câriye'dir.⁶¹ Bu hadisle vâkıfın vakfı tesis etmekteki dini amacının, öldükten sonra kurtuluş için bir ümit olduğu anlaşılabilir.

Mukaddime kısmının ardından asıl metin gelir. Bu kısımda vakfedilen arazi ve gayrimenkullerin niteliği ve sınırları açıklanır. Vakfa tahsis edilen gelirler ve bu gelir ile ne yapacakları izah edilir. Daha sonra vakfın yönetim ve denetiminin nasıl olduğu ve bu işi yapan kişilere verilecek tahsilat miktarından bahsedilip bu kişilerin tayin ve azillerinin nasıl yapılacağı anlatılır.⁶²

Silahdar Mehmet Paşa'nın vakıf eserleri 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyesine göre; cami, medrese, dershane, mektep ile altı çeşmeydi.⁶³ Bu vakıf eserlerinin her türlü ihtiyacı ve burada çalışan görevlilerin maaşlarının karşılanması için; Vize, Silistre, Paşa, Köstendil, İlbasan sancaklarında bulunan arazilerdeki paşaya ait hisselerden toplam 82.208⁶⁴ akçe tahsis olunmuştur.⁶⁵ Bahsedilen tarihli vakfiye incelendiğinde gelir getiren arazilerde yazılan miktar ile alınan miktarın farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu farklılığın sebebi Osmanlı Devleti'ne ait topraklarda timar⁶⁶ sisteminin uygulanmasıdır. Bu durumu anlamak için timar arazileri ve bunların dağılımına bakmak gerekir.

⁶⁰ *Vakfiye*, s. 10.

⁶¹ Mehmet Soysaldı, “Kapanmayan Amel Defteri”, s.1, (http://web.firat.edu.tr/msoysaldi/kapanmayan_ameldefteri.pdf Erişim Tarihi: 20.03.2017)

⁶² Özdüngenli, agm, s. 466.

⁶³ *Vakfiye*, s. 10-11.

⁶⁴ *Vakfiye*, s. 32.

⁶⁵ Zamanla bu durumun değiştiğini Karavezir Mehmet Paşa Cami ve görevlilerinin masraflarının Maliye Hazinesinesi'nden karşılanıp karşılanmayacağıyla ilgili 31 Ekim 1879 tarihli talep yazısından anlaşılmaktadır. (VGMA, *EV. MKT.* 975/143).

⁶⁶ Osmanlı Devleti'nin merkez vilayetlerinde bir süvari birliğini ve askeri-idari hiyerarşiyi desteklemek için yapılan, miras yoluyla geçmeyen ödenek demektir. Bu sistem Osmanlı'da sadece askeri ve idari teşkilatta değil, miri arazi sisteminin işleyişinde de önemli rol oynamıştır. Timar, imparatorluğun Klasik çağında köylü-çiftçilerin statüleri ve bunları ödeyecekleri verginin belirlenmesinde yine tarımsal ekonomide de belirleyici olmuştur. (Halil İnalçık, “Timar”, *DİA*, XLI, Ankara 2011, s. 168).

Timar arazileri; has, zeâmet, timar olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. İcmal defterini⁶⁷ hazırlayan kişiler, has ve zeâmetleri düzenlerken, bahis konusu timarın bölümleri, köyleri veya hisseleri sancak veya zeâmet arazisinin türlü kısımlarına dağıtmıştır. Bu şekildeki düzenlemeyle beylerbeyliklerdeki has, zeâmet ve timar arazileri bir mozaik şeklini alıyor ve böylelikle timar sahibinin köyü kendi mülküne dönüştürme durumunun önüne geçilmiş olunuyordu.⁶⁸

Silahdar Mehmet Paşa'nın vakfına tahsis etmiş olduğu bazı sancaklardaki arazilerinden gelen gelirlerde yazılan miktar ile paşaya ait hisselerin gelirinin farklı tutarda olmasının sebebi, yukarıda bahsedilen toprak sisteminin dağılımından kaynaklanmaktadır.⁶⁹ Vakfiyedeki gelirlerin tahsil edilmesinde böyle bir farklılığın olmadığı tek yer, Vize sancağı Varna nahiyesindeki Mahalle-'i Musa ve Mahalle-'i Hasr-ı Tunca'dır. Bu yerlerden yazılan miktar 5.422 akçe olup tahsil edilen miktar da aynıdır.⁷⁰

3 Ağustos 1780 tarihli vakfiyeye göre yukarıda bahsedilen 82.208 akçelik gelire ek olarak Kocaeli sancağındaki Yalâkâbâd, Sal ve Ada nahiyelerine ait gelirler de katılmıştır. Yukarıdaki sancak gelirleri için geçerli olan şartlar Kocaeli sancağındakiler için de geçerlidir.⁷¹ Sonradan eklenen bu gelirlerin dağılımı ise şöyledir:

⁶⁷ Para işleriyle ilgili hesapların toplu şekilde kaydedildikleri defterlerdir. bkz. Pakalın, *age*, s. 24.

⁶⁸ İnalçık, *agm*, s. 168-169.

⁶⁹ Bahsi geçen sancaklara ait gelir tabloları için bkz. Ekler Tablo 3.1.-3.5.

⁷⁰ *Vakfiye*, s. 23.

⁷¹ *Vakfiye*, s. 70.

Tablo 1.1. Kocaeli Sancağından Gelen Gelirler⁷²

Kocaeli Sancağı Yâlâkâbâd Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Çaldıra	7.200 akçe	4.385 akçe
Kuyuluca	7.300 akçe	4.446 akçe
Ulaşlu	16.583 akçe	1.099 akçe
Kocaeli Sancağı Sal Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Hâcı Çiftliği	1.900 akçe	188 akçe
Fesalû-i Keser	2.000 akçe	207 akçe
Kocaeli Sancağı Ada Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Ser-hasalü	3.000 akçe	1.827 akçe
Bürgil	1.000 akçe	609 akçe
Yeniköy	2.100 akçe	1.279 akçe
Hacı Yahya	7.300 akçe	4.446 akçe
Toplam:	48.383 akçe	18.486 akçe

Bu tabloya göre Kocaeli sancağında bulunan Yâlâkâbâd nahiyesinden üç, Sal nahiyesinden iki, Ada nahiyesinden ise dört yerden gelir gelmiştir. Bu yerlerden yazılan toplan miktar 48. 383 akçe olup alınacak olan miktar ise 18. 486 akçedir. Yazılan miktar ile alınacak miktar arasındaki fark, değinildiği üzere timar sisteminden kaynaklanmaktadır.

Aynı tarihli vakfiyede Kocaeli sancağındaki gelirlerin eklenmesinden sonra bir durumdan daha bahsedilir. Niğde sancağına bağlı olan Uç Hisar nahiyesinde Arapsun karyesinde 3.500 akçe yazısı olan arazideki çeşitli hisseler ve bunların ait olduğu

⁷² Tablo 3.6. daki veriler için bkz. *Vakfiye*, s. 77-79.

kimseler ile hisselerin akçe olarak miktarından bahsedilmektedir. Mehmet Paşa Vakfıyesi'nde bu hisselerin sahiplerinden alınıp Havass-ı Hümayuna⁷³ oradan da kendi vakfına katılmasını istemiştir. Bu arazinin devamı Silahdar Mehmet Paşa'nın olduğu için arazi için yeniden sınır tayin etmeye gerek duyulmamıştır.⁷⁴

Tablo 1.2 Arapsun Karyesinden Vakfa Katılan Gelirler ve Sahipleri

Hisse Sahipleri	Hisse Miktarları
Seyyid Yusuf'un oğlu Hüseyin	2.000 akçe
Ahmed'in oğlu Süleyman	336 akçe
Ömer'in oğlu Halil	336 akçe
Mustafa	428 akçe
Süleyman peşîkîri	400 akçe
Toplam:	3.500 akçe

Tabloya göre Arapsun karyesinden vakfa katılan gelirler arasında en yüksek miktar 2.000 akçeyle Seyyid Yusuf'un oğlu Hüseyin'e, en az miktar ise 336 akçe ile Ahmed'in oğlu Süleyman ve Ömer'in oğlu Halil'e aittir. 3 Ağustos 1780 tarihli vakfiyede Kocaeli sancağından gelen 18.486 akçelik gelir ile Arapsun karyesinden vakfa katılan 3.500 akçelik gelir, 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede yer alan 82.208 akçelik gelire eklendiğinde toplamda vakfa 104.194 akçe tahsis olunmuştur.

Silahtar Mehmet Paşa'nın vakfına sadece bu gelirler tahsis edilmemiştir. Bu vakıf tıpkı hemşerisi Damat İbrahim Paşa Vakfı gibi mukâtaalı vakıf⁷⁵ özelliği göstermektedir. Paşa, mukâtaanın⁷⁶ gelirlerini Harmeyn Hazinesine bağladı.⁷⁷

⁷³ Osmanlı'da padişahlara, hanedan mensuplarına ve yüksek devlet görevlilerine ait şahsi mülkler, araziler, dirlikler ve yıllık gelirler için kullanılan bir ifadedir (Cengiz Orhonlu-Nejat Göyünç, "Has", *DİA*, XVI, İstanbul 1997, s. 268).

⁷⁴ *Vakfiye*, s. 87-88.

⁷⁵ Mukâtaalı vakıf, vakfa gelir getiren akarın kiralananak gelir elde etmektir. Bu vakıf türlerinde yerin mülkiyeti vakfa, üzerindeki ağaç ve binaların mülkiyeti ise tasarruf edene aittir. Vakfa tahsis edilen gelirlerin yetersiz olduğu durumlarda bu tür uygulamalar görülmektedir. (Nazif Öztürk, "Mukâtaalı Vakıf", *DİA*, XXXI, İstanbul 2006, s. 132).

⁷⁶ 16 Aralık 1861 tarihli belgeye göre, Silahdar Mehmet Paşa'nın Gülşehir Mukataası'nda 13.531 kuruş birikmiştir. (BOA, *İ.MVL* 458/20578).

Haremeyne bağı olan arazi vakıfları; öşri araziler, malikane araziler ve vergi araziler şeklinde kendi arasında üçe ayrılmaktadır.⁷⁸ Mehmet Paşa'nın vakfı bahsedilen bu arazilerden vergi arazisine girer. Çünkü toprak üzerindeki vergiler vakıflaştırılmıştır.⁷⁹ Bu vergilerin zamanla toplanmasında sıkıntılar yaşanmıştır. Bu sıkıntıların giderilmesi için vakıf yöneticisi ilgili yerlere başvurmuştur.⁸⁰

Bahsedilen vakıf gelirleri ilgili yerlere harcandıktan sonra bazen fazla olarak bir miktar gelir geriye kalabiliyordu. Böyle bir durumda 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre bu fazla kısım kimseye verilmeyerek mütevellide ya da Haremeyn-i şerifeynde⁸¹ saklanacaktı. Vakfın fazlası beş kısım olarak ayrılacaktı. Müderris, mürtezika⁸² ve pay sahibi evladın yapmış olduğu tamir ve zuhurat⁸³ masrafları için bir pay ayrılıp bu kişilerin maaşlarına eklenecekti. Bu işlem yapılırken vakfın nazırının da görüşü alınarak kayıtlara geçecekti.⁸⁴ Yukarıda bahsedilen tamirat ve zuhurat işleri devamlı olmayacağından bunlara ayrılan miktar artıp biriktiği zaman bu para silahdar olan bir kimseye hac bedeli olarak verilecekti. Hacca gidecek bu kişide silahdar olmasından başka “*bi-nefsi*”⁸⁵ olmak şartı aranmıştır. Vakıfları aracılığıyla hizmet eden paşa, kendisinin de yetişmiş olduğu silahdarlık kurumundan birinin hac vazifesini yerine getirmesine böylece vesile olmaktadır. Fazla olan bu miktarın mütevellisi ya da sonraki kısım tarafından tamah edilerek saklanması durumunda, bu kişilere vakfiyede “*dünyâda*

⁷⁷ Metin Ziya Köse, Mukâtaalı Vakıflar ve Nevşehir’de Mukâtaalı Vakıf Örnekleri, *II. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu*, s. 1039, 1047.

⁷⁸ Mustafa Güler, *Osmanlı Devleti’nde Haremeyn Vakıfları (16. ve 17. Yüzyıllar)*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2011, s. 169.

⁷⁹ 29 Ağustos 1791 tarihli belgeye göre, Silahdar Mehmet Paşa'nın vakfından ayrılarak havass-ı hümayuna (has) tahsis olunan mukâtaaya Enderun ağalarından Mahmud Ağa, 21.000 kuruşa talip olmuş ve mukataa kendisine verilmiştir. (BOA, HAT 211/11437).

⁸⁰ 13 Ocak 1853 tarihli belgeye göre vakfın Mütevellisi Emine hanım, ödenmediği için 12.212 kuruşa ulaşan avarız hasılatının tahsilinin yapılması için talepte bulunmuştur. (BOA, A. J MKT. UM. 121/46)

⁸¹ Burada Haremeyn-i şerifeyn olarak bahsedilen nezaretir. Mekke ve Medine demek olan Haremeyne bağı vakıfların idareleri darüssaâde ağaları tarafından yapılmaktaydı. Başlangıçta Ayasofya, Yeni Cami, Nuru Osmaniye, Sultan Ahmet, Çinili ve Atik Valide gibi camilerinin vakıflarının idareleri bu kurum tarafından yürütülürken daha sonra Osmanlı padişahları, hanımları, darüssaâde ağaları gibi önemli kişilerin vakıflarının da idaresi bu kurum tarafından üstlenilmiştir. (Kazıcı, *Vakıflar*, s. 73.)

⁸² Osmanlı dönemine ulufe alan kişiler demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 679.

⁸³ Beklemedik olay ve hesapta olmayan şeyler anlamına gelir. bkz. Kanar, *age*, s. 1163.

⁸⁴ *Vakfiye*, s. 48-49.

⁸⁵ Kendisi, bizzat demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 83. Böyle bir şart konulmasının sebebi hac vazifesinin belli şartlar altında vekalet yoluyla yapılabilmesinden kaynaklanmaktadır. (Mehmet Erdoğan, “Hac ve Umre”, *İslâm İlmihali*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 2014, s. 564.)

ve *ukbâda cezâ ve ikâbini göre*”⁸⁶ yani hem bu dünyada hem de ahirette cefasını çekmesi şeklinde beddua edilmiştir.

Vakfın fazlası beş kısma ayrıldığından ve bir kısmının ne şekilde sarf olduğundan yukarıda bahsedilmişti. Geri kalan dört kısım ise Silahdar Mehmet Paşa'nın *evlâd ve ahfâdi*⁸⁷ arasında “*li'z-zekeri mislü hazzi'l- ünseyeyn*”⁸⁸ esasına göre pay edilecektir. Fakat vakfın binalarının tamirâtı ve zuhuratın masrafları karşılanmadıkça vakfın fazlasının kimseye verilmemesi istenmiştir.⁸⁹ Zamanla vakfın bu fazlasının bir kısmının Evkaf-ı Hümayun'a verildiği durumlarda görülmüştür. Bu fazla kısmın evlada verilmediği durumlarda olmuş böyle durumlarda bu kişiler bu miktarı talep etmişlerdir.⁹⁰

Vakfın yönetimi, müteveli ve nazır tarafından gerçekleştirilmiştir. Müteveli ve nazırdan vakıflardaki görevliler bölümünde bahsedilmiştir. Vakfın muhasebesi ise her sene *haremeyn-i mihr-i metin muhasebecisi*⁹¹ huzurunda *eşrafü' mürtezikanın*⁹² önünde yapılıyordu. Bu muhasebe işlemi için Haremeyn müfettişi⁹³ olan kişilere senelik altı bin akçe ücret tayin olunmuştur. Bu işlemin bu şekilde yapılmasının sebebi vakfiyede “*itlâf ve tebzîrden siyânet olunarak*”⁹⁴ şeklinde ifade edilmiştir.⁹⁵ *Eşraf-ı mürtezika*'nın buradaki işlevini sistemin kontrol mekanizması olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır.

Mürtezika ve vakfın hademesinin azl, nasb ve tevcih⁹⁶ işlemleri arz, arzuhal ve yalnızca müteveli arzıyla gerçekleşmiyordu. Bu işlemlerin gerçekleşmesi için nazırın

⁸⁶ *Vakfiye*, s. 49.

⁸⁷ Torunlar demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 15.

⁸⁸ Nisa suresi 11. ayetin bir kısmı. Bu ayette miras hukuku ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu anlamda bahsedilen esas mirasta erkeğe, iki dişinin payı kadarının emredilmesidir. Meal için bkz. Altuntaş- Şahin, *age*, s. 83.

⁸⁹ *Vakfiye*, s. 49-50.

⁹⁰ Karavezir Mehmet Paşa Camisi'nin Maliye Hazinesi'nden karşılanan masrafları üzerinden evlatları arasında bölüşülmek üzere verilen alışıla gelmiş olan miktar verilmediği için bu miktar hak sahipleri tarafından 7 Şubat 1789'da talep edilmiştir. (BOA, *EV. MKT* 1326-162-163).

⁹¹ Haremeyn mihr-i metin muhasebecisi, Haremeyn nezaretine bağlı bir idari birim olan Evkaf-ı Haremeyn Muhasebeciliği'ne bağlı bir memurdur. Evkâf-ı Haremeyn Muhasebeciliği; darüssâde ağalarının gözetiminde olan vakıfların, vakfiye ve kuruluş amaçlarını tescil eden, vakfiyesinin şartlarına göre vakıfları idare eden ve bunları muhasebelerini tutan memuriyete verilen addır. (Kazıcı, *age*, s. 74).

⁹² Mürtezika Osmanlı döneminde ulufe alan kişidir. Eşraf ise ileri gelenler demektir. Eşraf-ı mürtezikanın buradaki anlamı maaş sahibi olan devletin ileri gelenleridir. bkz. Kanar, *age*, s. 185, 679.

⁹³ Kuruluş tarihi Haremeyn Nezaretininki ile aynı olan bu müfettişlik, Haremeyn vakıflarının ve diğer vakıfların hukuki meseleleriye işleyiş tarzlarını teftiş ederdi. Bu kurumun başına ilk geçen isim Amasyalı Mehmet Efendi'dir. (Kazıcı, *age*, s. 73).

⁹⁴ Lüzumsuz yere harcama ve israftan koruma, demektir.

⁹⁵ *Vakfiye*, s. 50.

⁹⁶ Rütbe verme demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 1070.

da arzı gerekiyordu. Bu işlemlerde ihtilafı olan şartların mütevelliyeye arz ihtimali olur ise bunun gerçekleşmeden ret cevabının verilmesi istenmiştir.⁹⁷

Bunların yanında vakfiyede şu konularda da bilgi verilmiştir: Gücü varken hizmet etmeyen ve işine sonradan vekil alan ya da mevcut görevine ek olarak hizmet şart koşulan kişilerin durumu vakfın şartına aykırı olmuştur.⁹⁸ Babası gibi hizmet yapamayacak kişinin oğluna babasının mahlûlundan cihât⁹⁹ verilmesi engellenmiştir. Bu cihâtın akrabalara ve evkaf-ı sairindeki evlada verilmesini istemiştir. Tedris, talim, imamet, hitabet gibi işler yapan evladın bu cihadı alma hakkı yoktur.¹⁰⁰

Yukarıdaki bilgilerin yer aldığı asıl metin kısmından sonra vakfiyenin son kısmı olan hâtimesinde, vakfın şeriatı uygunluğundan bahsedilip¹⁰¹ vakfiyeyi bozmaya veya vâkıfın koyduğu şartları değiştirmeye kalkan kimselere beddua edilmiştir.

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede yazılan şartları ve kaydı tamamlanmış cami, mekteb ve hüceratın¹⁰² her birinin menfaatinin yine vakıfta kuyu veya mutfak gibi faydalanılan ya da eklenen şeylerin yerlerinde kabz¹⁰³ ve tesellüm¹⁰⁴ etmeleri istenmiştir. Buradaki kabz ve tesellüm vakfın tamamlanması için gerekli olan maddi fiildir. Şöyle ki vakıf sadakaya benzeyince tamamlanması için söz yeterli olmamakta maddi bir fiil gerekmektedir. Teslimdeki genel görüş, her şeyin teslimi kendine uygun olan şekildedir. Örneğin, camide namaza izin vermek, kabristanda bir ya da birkaç cenaze defnedebilmek şeklinde olabilir. Teslim, kesinlikle mütevelliyeye yapılmalıdır. Vakfedenin kendini müteveli tayin ettiği durumlarda kabza da ihtiyaç kalmaz.¹⁰⁵

İmam-ı Azam Ebu Hanife ve başka bazı imamlara göre hisse'i şâyi'ayı¹⁰⁶ vakfetmek sıhhati ve cevazı caiz değildi. Mehmet Paşa'nın vakfiyesinde ise vakıflar için hisse'i şâyi'alı arazilerin gelirleri vakıf eserlerine tahsis edilmişti. Bazı imamlar tarafından caiz görülmeyen bu durum öne sürülüp mütevelliden bunun iptali

⁹⁷ Vakfiye, s. 50.

⁹⁸ Vakfiye, s. 51.

⁹⁹ Vakıftaki görevlilerin aldığı maaştır. (Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 489).

¹⁰⁰ Vakfiye, s. 50-51.

¹⁰¹ Kazıcı, *Vakıflar*, s. 41.

¹⁰² Küçük anlamına gelen hücre kelimesinin çoğul hali, bu anlamda hücerat da odalar demektir. (Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 541).

¹⁰³ Alma demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 430.

¹⁰⁴ Teslim alma demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 1058.

¹⁰⁵ Akgündüz, *age*, s. 130-131.

¹⁰⁶ Bölünmemiş ortak hisse demektir. bkz. s. 939.

istenildiğinde, mütevellinin doğrulukla bu durumu açıklaması ve uygulamanın vakfiyede yazılan şekilde olacağı şeklinde cevap vermesi istenmiştir.¹⁰⁷

İmam Ebu Yusuf'a göre bölünmesi mümkün olmayan paylar, vâkıfın kendisinin faydalanması için şart koşulmuş olsa bile fukaraya bağlanacaktı.¹⁰⁸ Hakime gidip talep edilen bu hisse ve payların durumunun çözülmesi ve sıhhat şartına uyup uymadığıyla ilgili hükmün verilmesinde; hakimin şerhi, nazırın konuyla ilgili etraflıca ve iyice düşünmesi, vakfiyenin ön ve arka yüzüne bakarak durumunu karşılaştırması gerekiyordu.¹⁰⁹

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede yer alan İmam Yusuf ve Muhammed'in görüşüne göre; vakfın akarı vakfedenin mücerred¹¹⁰ şekilde, müteveli tarafından bizzat teslim, şer'i tescil ve zikrederek sonsuzlaştırdığı için sahihti. Bu vakıf lüzumunu gerçekleştirdiğinden dolayı, vakfın şartlarının terkedilmesi imkânsız olarak görülmüştür.¹¹¹

Lüzumun kelime anlamı sebatlılık ve devamlılıktır. Lazım vakıflar feshi mümkün olmayan vakıflardır. Bu tür vakıflarda vakıf muamelesinden vakfeden veya mirasçısı dönemez, kadı bile bu çeşit vakıfları iptal edemezdi.¹¹² Bu anlamda Silahdar Mehmet Paşa'nın Vakfı, vakfiyesine ve zeyllere göre lazım vakıftır. Zira lazım şartları yerine getirmiştir.

Vakıf; İmam Muhammed'e göre teslim ve tesellümlerle, İmam Ebu Yusuf'a göre irade beyanı, İmam Ebu Hanife'ye göre ise tescil ile bağlayıcılık kazanıyordu.¹¹³ Silahdar Mehmet Paşa'nın vakfiyesinde bu üç bağlayıcılık durumu yerine getirildiği için vakıf bağlayıcılık şartıyla ilgili ihtilaf yoktur.

Vakfiyede yer alan şartların bozulmasının mümkün olmadığı ile ilgili ibare, Silahdar Mehmet Paşa'nın 28 Ocak 1780 ile 27 Temmuz ve 3 Ağustos 1780 tarihli vakfiye ve zeyllerin sonunda yer almaktadır. Şartları bozanlar ise vakfiyede yer alan "Her kim işittikten sonra vasiyeti değiştirirse, günahı ancak onu değiştirenlerin

¹⁰⁷ Vakfiye, s. 54-55.

¹⁰⁸ Vakfiye, s. 56.

¹⁰⁹ Vakfiyenin tarihsiz zeyl kısmı haricindeki ana metin ve diğer zeyllerde, bölünmesi mümkün olmayan hisse ve payların durumundan bahsedilip vakfiye sonlandırılmıştır. bkz: Vakfiye, s. 55-56, 82-83, 90-91.

¹¹⁰ Yalnız, tek demektir. bkz. Kanar s. 648.

¹¹¹ Vakfiye, s. 55.

¹¹² Akgündüz, age, s. 155.

¹¹³ Akgündüz, age, s. 158.

boynunadır. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir”¹¹⁴ ayeti ile ikaz edilmektedir.¹¹⁵ Vakfiye tarih ve şahitlerin yazılmasıyla tamamlanmıştır.¹¹⁶ Şahitler yalnızca 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede yer almaktadır. Vakfiyenin zeyllerinin sonunda şahit isimleri yer almamaktadır. Şahitler şu kişilerdir:

İftihârü'l emâcid ve'l-ekârim câmiü'l-mehâmid ve'l-mekârim hâlâ reis 'ül-küttâb attar dâlkâb Halil Hamid Efendi

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim beylikçi-i divan-ı hümayun Es-seyyid Muhammed Hayri Efendi

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-ekârim teşrifâtî Sadullah Enverî Efendi

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayân hâlâ amedî Ebubekir Ratıb Efendi

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayân hâlâ kisedâr-ı reis 'ül-küttâb elhâc Ahmed Mekki Efendi

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayân ağa-yı selâmi-i sadr-ı âli Muhammed Ağa

Kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayân ser-bevvâbin-i sadr-ı âli İbrahim Ağa”¹¹⁷.

Şahitlerin vazifelerini kısaca incelemek gerekirse; Halil Hamid Efendi'nin Osmanlı Devletinde hariciye vekilliği olan *reis 'ül-küttâblık*¹¹⁸ vazifesini yerine getirdiği anlaşılmaktadır. Es-Seyyid Muhammed Hayri Efendi ise *beylikçi*ydi. Bu vazifedeki kişiler, divan kaleminde veya beylikci olarak anılan dairede çalışırlardı. Görevleri divan-ı hümayundaki görüşülen evrağı ilgili yere gönderip, emir ve hüküm suretlerini yazmaktı.¹¹⁹ Ahmed Mekki Efendi'nin vazifesi ise, para hesabını tutan *kisedârlık*¹²⁰. Mekki Efendi bu görevini *reis 'ül-küttâblık*ta yerine getirmekteydi. isminin önünde yer alan *el-hâc* ifadesinden Mekki Efendi'nin hacılık vazifesini yerine getirdiği anlaşılmaktadır.¹²¹

¹¹⁴ Bakara suresi 181. ayet. Meal için bkz. Altuntaş-Şahin, *age*, s. 31.

¹¹⁵ *Vakfiye*, s. 57, 83-91.

¹¹⁶ Silahdar Mehmet Paşa Vakfiyesi'ne ek üç adet zeyl vakfiye daha bulunmaktadır. Burada geçen tarih asıl vakfiyenin tarihidir. Zeyl vakfiyelerin tarihleri asıl vakfiyeden farklıdır ve bu vakfiyelerde şahitlerin ismi yer almamaktadır.

¹¹⁷ *Vakfiye*, s. 57-58.

¹¹⁸ Kanar, *age*, s. 840.

¹¹⁹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, TTK, Ankara 1988, s. 40. Bundan sonraki dipnotlarda bu eser *Merkez* olarak gösterilecektir.

¹²⁰ Kanar, *age*, s. 473.

¹²¹ El-hâc, hacı demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 172.

Sarayda ve divan-ı hümayunda veya paşa kapısında yapılacak olan törenlerde protokolü elindeki defterin gerektirdiği şekilde uygulayan kişi olan *teşrifâtlik*, Sadullah Enveri Efendi'nin göreviydi. Teşrifatçı, ziyafetler, elçi kabulü, divanda maaşların verilmesi, padişah cülusları, bayram tebrikleri gibi çeşitli merasimler bu kişi tarafından teşrifat kanuna göre yapılırdı.¹²²

Ebubekir Ratıb Efendi amedci kaleminin reisi olan *amedilik* vazifesini yerine getirmekteydi. Amedci, reisülküttabın özel kalem müdürüydü. Yabancı devletlere gönderilen anlaşmaların veya mektupların müsveddeleri ile sadrazam tarafından padişaha yazılacak olan tahrir, telhis gibi yazılar bu kalem tarafından yazılırdı.¹²³

Muhammed Ağa, *ağa-yı selâmi* selam ağasıydı. Selam ağaları padişahların bir yeri ziyaret ettiğinde onları karşılamak için gelen kişileri padişah adına selamlayan kişilerdi.¹²⁴

Kapıcı başlarından derece olarak dört derece önce olan kişilerin içerisinde en kıdemli olan kişiye baş kapıcı başı yani *ser-bevvabin* denilirdi. Vakfiyenin şahitleri arasında bu görevi yerine getiren kişi İbrahim Ağa'dır. Baş kapıcıların sayısı ilk zamanlarda iki ve dört iken III. Mehmed zamanında altı olmuştur. Bu kişiler divan-ı hümayunda yemekten sonra vezirin el yıkaması için onların önüne leğen ve ibrik koyarlardı.¹²⁵

Şahitlerin görevleri incelendiğinde devletin önemli kademelerinde yer alan kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumun Sadrazam olan Mehmet Paşa'nın sarayla olan münasebetinden kaynaklandığı aşıkardır. Yine bu kişilerin görevlerinden önce yer alan *hâlâ* ifadesinden, vakfiye yazılırken bu kişilerin görevlerini icra etmeye devam ettikleri anlaşılmaktadır. Şahitlerin yazımında böyle bir detayın yer almasından dolayı bu ifadenin geçmediği kişilerin, isimlerinden önce yazan görevleri o sırada yerine getirmediikleri sonucunu çıkarmak yanlış olmayacaktır.

¹²² Uzunçarşılı, *Merkez*, s. 58.

¹²³ Uzunçarşılı, *Merkez*, s. 55-56.

¹²⁴ BTS\ *Tarih Terimleri Sözlüğü*, 1974.

(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=277353
Erişim Tarihi : 05.11.2017)

¹²⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı*, TTK, Ankara 2014, s. 387-389. Bundan sonraki dipnotlarda bu eser *Saray* olarak gösterilecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

SİLAHDAR SEYYİD MEHMET PAŞA'NIN HAYATI VE FAALİYETLERİ

1. Silahdar Seyyid Mehmet Paşa'nın Hayatı

Seyyid Mehmet, 1735¹²⁶ yılında, Arapsun'da¹²⁷ doğdu.¹²⁸ Babası Seyyid Ali, annesi Ayşe Hanım'dır.¹²⁹ Seyyid lakabıyla anılmasının sebebi, ailesinin seyyid¹³⁰ zümresine mensup olmasından dolayıdır.¹³¹

Seyyid Mehmed'in bazı akrabaları da devlet kademelerinde görevliydi. Kırşehirli olan surre emini Süleyman Ağa, Seyyid Mehmet'in dayısıydı. Mehmet bu dayısına güvenerek İstanbul'a geldi. İstanbul'a geldiğinde on iki yaşındaydı. Böylelikle ilk görev yeri olan helvahaneye¹³² girdi.¹³³ Süleyman Ağa, yeğenin terbiye ve tahsilinin sorumluluğunu samimi dostlarından olan yeniçeri ocağı zabitlerinden Hacı Odabaşı'ya vermiştir. Seyyid Mehmet, Hacı Odabaşı'nın gözetimi altında beş yıl kadar okuyup yazmıştır. Dayısının vefatıyla zülüflü baltacılar ocağına¹³⁴ kaydedilmiştir.¹³⁵ Kitabette aranan kişilerden biri olan Seyyid Mehmet, hazine odası ikinci yazıcılığına, 9 Mart 1762'de başlamıştır.¹³⁶

Şehzade Abdülhamid'in kahvecibaşısı Seyyid Mehmet'in kardeşi Mustafa Ağa'ydı. Bu vesileyle Seyyid Mehmet şehzadeyle yakınlık kurmuş ve onun yazılarından bazılarını yazmıştı. Abdülhamid'in padişah olmasının ardından olağan dışı bir uygulamayla has odaya tayin edilerek mabeyinci ağalar arasına girdi. Hazine

¹²⁶ Nazım Tektaş, *Osmanlı'da İkinci Adam Saltanatı*, Çatı Kitapları, İstanbul 2009, s. 445.

¹²⁷ Eski adı Arapsun, yeni adı Gülşehir'dir. Günümüzde Nevşehir'e bağlı bir ilçedir.

¹²⁸ Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmani*, C. IV, (Yay. Haz. Nuri Akbayer), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1071.

¹²⁹ Fatih Abanoz, *Gülşehir'in Bir Değeri "Silahdar (Karavezir) Seyyid Mehmet Paşa" Hayatı ve Eserleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2013, s. 16.

¹³⁰ Arapçada "yönetici ve öncü olmak, liderlik yapmak, hükmetmek, kadri yüce olmak gibi" anlamlara gelen "siyadet" kökünden türemiştir. Hz. Peygamber'in torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile onların soyundan gelenler için kullanılan bir unvandır. (M. Sabri Küçükbaşçı, "Tarihî Süreçte Seyyid ve Şerif Kavramlarının Kullanımı", *Osmanlı Araştırmaları*, XXXIII, İstanbul 2009, s. 87-88.)

¹³¹ Fikret Sarıcaoğlu, "Karavezir Mehmet Paşa", *DİA*, XXIV, İstanbul 2001, s. 477.

¹³² Sarayda reçel, şurup, macun gibi tatlılar yapılan yerin adıdır. bkz. Pakalın, *age*, s. 797.

¹³³ Tektaş, *age*, s. 445.

¹³⁴ Bu ocağa mensup kişiler sarayın harem ve selamlık kısmını temizler, cülus ve bayram gibi törenlerde babüssaâde önünde tahtı kurar, ayda bir kez hareme odun taşır, her sene Sultan Ahmed Camisi'nde okunan mevlüde şerbet gülsuyu ve buhur ikram ederdi. (Uzunçarşılı, *Saray*, s. 419-420.)

¹³⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi: XVIII. Yüzyıl*, IV/ II. Kısım, TTK Basımevi, Ankara 2003, s. 427. (Kısaltma: Osmanlı Tarihi)

¹³⁶ Tektaş, *age*, s. 445.

kethüdalığına 3 Şubat 1774'te¹³⁷ ve ardından silahdar-ı şehriyârîliğe¹³⁸ ise 4 Mart 1775'te atandı.¹³⁹ Bu görevinden dolayı *silahdar* adıyla anılmıştır.

Nüfuzu giderek artan Mehmet Paşa'nın kardeşi Mustafa çeşitli görevlerden sonra vezirliğe kadar yükselmiş ve III. Mustafa'nın kızı Şah Sultan'la evlenmiştir.¹⁴⁰ Böylece sarayla aralarında akrabalık kurulmuştur. Sarayla olan akrabalık ve kişisel başarısının yanı sıra dönemin sadrazamının başarısızlığı onu sadrazamlığa daha da yaklaştırmıştır.

Kalafat Mehmet Paşa, yeniçerilikten yetişme olmasına rağmen kendinden beklenen başarıyı gösterememişti. Devlet işlerini yürütebilecek beceri ve yetenekten yoksundu.¹⁴¹ Başarısız ve ümmî¹⁴² olmasından başka padişahın gizli kalması gereken hatt-ı hümayunlarının açığa çıkması gibi sebeplerle de suçlanan Sadrazam Kalafat Mehmet Paşa azledilmiştir.¹⁴³ Bunun üzerine Seyyid Mehmet, 22 Ağustos 1779'da, vezirlik rütbesi verilerek sadrazamlık makamına getirilmiştir.¹⁴⁴

Silahdar Seyyid Mehmet Paşa, Kalafat Mehmet Paşa'dan sonra, İzzet Mehmet Paşa'dan ise önce vezir olmuştur.¹⁴⁵ Abdülhamid döneminde on paşa sadrazam olmuştur. Bu paşalardan Silahdar Mehmet Paşa da dahil olmak üzere beşi saraydan yetişmiştir.¹⁴⁶

Silahdar Seyyid Mehmet Paşa, 20 Şubat 1781 yılında vefat etti.¹⁴⁷ I. Abdülhamid kendisini sevmiş, itimad göstermiş ve hizmetlerinden memnun kalmıştır. Hastalığı sırasında Paşa'yı ziyaret etmiştir.¹⁴⁸ Silahdar Mehmet Paşa'nın sadareti sırasındaki

¹³⁷ Sarıcaoğlu, agm, s. 477.

¹³⁸ Silahdar-ı şehriyârînin bilinen şekli *silahdar ağa*dır. Silahdarlık, Yıldırım Bayezid döneminde kurulmuştur. Alay ve törenlerde padişahın kılıcını at üzerinde sağ omuzunda taşırdı. Sarayda padişaha ait ok, yay tüfenk, kılıç gibi eşyaları silahdar ağa korurdu. (Uzunçarşılı, *Saray*, s. 329-330.)

¹³⁹ Ayhan Buz, *Sokullu'dan Damat Ferit'e Osmanlı Sadrazamları*, Neden Kitap, İstanbul 2007, s. 220.

¹⁴⁰ Fikret Sarıcaoğlu, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid*, TATAV Yayınları, İstanbul 2001, s. 142.

¹⁴¹ Mustafa Nuri Paşa, *Netayicü'ül Vukûat: Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, (Sad. Neşet Çağatay), c. III-IV, TTK Yayınları, Ankara 1980, s. 155.

¹⁴² Okuma yazma öğrenmemiş kimsedir. bkz. Kanar, *age*, s. 1099.

¹⁴³ Ziya Nur Aksun, *Osmanlı Tarihi: Osmanlı Devletinin Tahlilli ve Tenkitli Siyasi Tarihi*, II, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994, s. 431.

¹⁴⁴ Sarıcaoğlu, agm, s. 477.

¹⁴⁵ Mustafa Kesbi, *İbretnüma-yı Devlet: Tahlil ve Tenkitli Metin*, (Haz. Ahmet Öğreten), TTK Yayınları, Ankara 2002, s. 334.

¹⁴⁶ Sarıcaoğlu, *age*, s. 120.

¹⁴⁷ Süreyya, *age*, s. 1071; Ruzmerre, s. 1195.

¹⁴⁸ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 428.

faaliyetleri ayrı bir başlık altında ele alınacağından bu kısımda sadece doğumundan sadaretine kadar olan faaliyetleri ve vefatından bahsedilmiştir

Sadrazamların cenaze namazlarının Fatih Camisi'nde kılınması gelenektir fakat Paşa'nın Hamidiye Türbesi yanında defnolunmasına irade çıkınca Fatih Camisi'ne gidip gelmenin zor olmasından dolayı şeyhülislamın görüşü üzerine cenaze namazı mezarına yakın olan Valide Sultan Camisi'nde kılınarak Hamidiye Türbesi'ndeki yerine defnedildi.¹⁴⁹ Paşa ve eşinin mezarı, I. Abdülhamid'in türbesine girerken türbenin bahçe kısmında sol tarafta caddeye bakan taraftadır.¹⁵⁰

Eşi, Hatun'dur ve kabristanı Seyyid Mehmet Paşa'nın hemen yanındadır.¹⁵¹ Kızı Şerife Hanım da 18 Nisan 1779 tarihinde vefat etti ve mezarının yakınına defnedildi. Kardeşleri Halil Paşa ve Mustafa Paşa'dır.¹⁵²

Vefatından sonra mallarının sayımı yapılmış bunlar arasında olabildiğince değerli eşyalar belirlenmiştir. Geride bıraktığı bu eşyalardan onun gözlüklü, "duhan" kullanan, çokça kitap ve risaleye sahip¹⁵³ ve borçlanmış biri olduğunu ortaya çıkarmaktadır.¹⁵⁴ Vakfiyesinde kendisinden dinin gerektirdiği kaidelere bağlı, kötülükleri kökünden halleden, işinde kendisine güvenilen, iyiliksever bir kişi olarak bahsedilir.¹⁵⁵

Esmer oluşundan dolayı silahdarlığında "Kara Silahdar, veziriazamlığında "Kara Vezir" lakaplarıyla anılmıştır.¹⁵⁶ Münevver, zeki ve doğru bir devlet adamıydı.¹⁵⁷ Ahmed Cavid Efendi *Hadikat 'ül-Vüzerâ*'nın zeyli olan *Verd-i Mutarrâ*'da, Paşayı *Fatîn û zeki bi't-tab 'teferrüde ma'il* şeklinde tanımlarken zekası ve eşsiz oluşundan bahseder. Paşa'nın fiziki olarak görüntüsünden de bahseden eserde, *gayet siyah çerde* ifadesinden onun esmer olduğu anlaşılmaktadır. Yine aynı eserde *Nasreddin küşâde meşreb* olarak

¹⁴⁹ Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, II, (Sad. Dünder Günday; Düz. Mümin Çevik) Fatih Yayınevi Matbası, İstanbul 1972, s. 204.

¹⁵⁰ Mezar fotoğrafı için bkz. Fotoğraf 1 ve 2.

¹⁵¹ Abanoz, *agt*, s. 17.

¹⁵² Süreyya, *age*, s. 1071; Abanoz, *agt*, s. 17.

¹⁵³ Sarıcaoğlu, *agm*, s. 477; Abanoz, *agt*, s. 57.

¹⁵⁴ Silahdar Mehmet Paşa'nın terekisi beklendiği gibi çıkmamış. Bu durum üzerine Paşa'nın Hazinedarı ve bezirgânının bostancılar tarafından hapis bulunduğu, 16 Aralık 1781 tarihli hattı hümayunda yer almaktadır (BOA, *HAT*. 1382/54635).

¹⁵⁵ *Vakfiye*, s. 6.

¹⁵⁶ Casim Avcı, "Mehmed Paşa (Silahdar Seyyid, Kara Vezir)", *Yaşamlarıyla ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, İstanbul 2008, s. 168.

¹⁵⁷ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971, s. 61.

nitelendirdiği paşanın latifeci kişiliği vurgulanır. Fakat bu özelliğinin değiştiğinden *hazine-i hassaya nakil eylediği gibi tahvil ahlak ile izhâr şiddet eylemişler* şeklinde ifade edilmiştir.¹⁵⁸

2. Silahdar Seyyid Mehmet Paşa'nın Faaliyetleri

Silahdar Mehmet Paşa'nın yapmış olduğu bazı icraatların anlaşılması için sadrazamlık yaptığı dönemde devletin içinde bulunduğu duruma bakmak gerekir. O, I. Abdülhamid'in sadrazamıydı. Padişah, Ocak 1774 tarihinde, tahta geçtiğinde III. Mustafa zamanında başlamış olan Rus savaşı devam etmekteydi. Bu dönemde bir kısım mali sıkıntılar da mevcuttu. Olumsuz koşullara rağmen padişah, bir savaş kazanarak barış yapmak istiyordu. Fakat Kozluca'da Ruslar'a karşı alınan mağlubiyetten sonra, 21 Temmuz 1774'te, Küçük Kaynarca Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile tam bir sulh olmasa da yalnız bir tür ateşkes gerçekleşmiştir.¹⁵⁹ Bu antlaşma ile bağımsız olan Kırım'da; Rusya Şahin Giray'ı, Osmanlı ise Selim Giray'ı, han olarak destekliyordu. Selim Giray, Kırım'a gidip Şahin Giray'a yenilerek İstanbul'a dönünce, 1779'da Fransa elçisinin arabuluculuğuyla Aynalıkavak Tenkihnamesi imzalanmıştır.¹⁶⁰

Seyyid Mehmet, Aynalıkavak Tenkihnamesi imzalandığında sadarete bulunmamasına rağmen, sadaret üzerindeki nüfuzundan dolayı antlaşmada etkisi olmuştur.¹⁶¹ Seyyid Mehmet, 22 Ağustos 1779'da sadrazam olduğunda¹⁶² I. Abdülhamid onun sadaretine dair bir hatt-ı hümayun göndererek selefi Kalafat Mehmet Paşa'nın ümmiliğinden ve bunun sebep olduğu sonuçlardan bahsedip, kendisine olan güveninden söz etmiştir.¹⁶³ Bununla birlikte Sultan Abdülhamid, askeri ve mülki konularda ıslahattan yana olduğunu bir hattı hümayunla sadrazama bildirmiştir.¹⁶⁴ Padişah'ın bu tarz ıslahatlardan yana olması, Rus mağlubiyetinden ve bazı kurumlar için ıslahatın gerekli görülüyor olmasından kaynaklanabilir.

¹⁵⁸ Ahmed Câvid Efendi, *Verd-i Mutarrâ ve Zeyleri Osmanlı Sadrazamları*, (Haz. Mehmet Arslan) Kitabevi Yayınları, İstanbul 2013, s. 32.

¹⁵⁹ Cüneyd Harputlu, *Denizlerin Hakanı, Karaların Sultanı Hakan'ül Bahreyn, Sultan'ül Berreyn : Osmanlı Sultanları*, Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2013, s. 212-213.

¹⁶⁰ Tektaş, *age*, s. 422.

¹⁶¹ Abanoz, *agt*, s. 44.

¹⁶² Sarıcaoğlu, *agm*, s. 477.

¹⁶³ Ahmed Cevdet Paşa, *age*, s. 471.

¹⁶⁴ Aksun, *age*, s. 431.

Sadareti öncesi yaptığı görevlerde de başarılı bir görüntü çizen Paşa, padişahın da almış olduğu bu güven telkiniyle çeşitli icraatlarda bulunmuştur. Mehmet Paşa'nın ilk icraatı her sene yapılan merkez ve eyalet teşkilatındaki değişikliği yapmamak oldu. Böylelikle valilerin nakli sırasında beraberindeki kimselerin halka vermiş olduğu sıkıntının önüne geçildi.¹⁶⁵

Daha sonra askeri icraatlara yönelmiş, III. Mustafa zamanında kurulan sürat topçuları ocağının eğitimiyle birebir ilgilenip bu ocağa önem göstermiştir.¹⁶⁶ 15 Kasım 1779 tarihinde Sadabad'a giderek top ve humbara eğitimi yaptırıp subaylara hilatler giydirmiştir. Yine askerlere beşer kuruş vererek atış sanatı eğitimi konusunda askerleri teşvik etmiştir.¹⁶⁷ Sadaretinden önce başlayan askeri alandaki ıslahatlara destek vererek yeniliklerde istikrarı sağlamaya çalışmıştır. Bahsedilen bu eğitimler, sadrazamın vefatına kadar devam etmiştir.¹⁶⁸ Tüm bu faaliyetler aynı zamanda padişah tarafından da takip edilip takdir edilmiştir.

Padişah, sadrazama bir hattı hümayun yollayarak, sadarete geldiğinden itibaren devletin nizam bulduğundan, kendisine hayır duası ettiğinden bahseder ve kendisine bir kürkü hediye olarak gönderir.¹⁶⁹ Yaptıklarıyla padişahın takdirini kazanan Paşa, memurların çalışma süreleri ve mali sistemle ilgili yeniliklere de gitmiştir. Bu maksatla kâtiplerin mesai saatlerini belirlemiş ve rüşveti önlemek gibi birçok yeni düzenleme getirmiştir. Darphane de yeni uygulamalarda bulunmuş ve daha önce kullanılmamış bir sistem geliştirerek devletin tahsilatını hızlandırmıştır.¹⁷⁰

Mehmet Paşa, sadrazam olduktan sonra bab-ı asafide yıllık tevcihatta bulunmuş. Yüksek memuriyetlerde bir yeni tevcih, sekiz ibka¹⁷¹; haccan ve eminlerde kırk üç tevcih yedi ibka; ağalar, ocak ağaları ve diğerlerinde de üç tevcih on yedi ibka gerçekleşmiştir.¹⁷² Paşa, sadareti boyunca gerekmedikçe azl yapmamıştır.¹⁷³

¹⁶⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 475.

¹⁶⁶ Ali Rıza Şimşek, *Osmanlı Ordusu'nda XVIII. ve XIX.Yüzyıllarda Yapılan Islahat Çalışmaları ve Bu Çalışmalarda Yabancı Uzmanların Rölü*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2006, s. 89.

¹⁶⁷ Ahmed Cevdet Paşa, *age*, s. 173.

¹⁶⁸ Şimşek, *agt*, s. 89.

¹⁶⁹ Abanoz, *agt*, s. 86-87.

¹⁷⁰ Sarıcaoğlu, *agm*, s. 477.

¹⁷¹ Yerinde bırakma, anlamına gelir. bkz. Kanar, *age*, s. 346.

¹⁷² *Ruzmerre*, s. 1192-1195; Abanoz, *agt*, s. 35.

¹⁷³ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 475.

İstanbul'da Hızırilyas'tan¹⁷⁴ önce kuzu kesme yasağı sadareti zamanında konmuştur.¹⁷⁵ Kaynarca Antlaşması'nda ticaretle ilgili açık olmayan bazı kısımları düzelttirdi.¹⁷⁶ Mehmet Paşa, geldiğinde İstanbul kendinden önce gerçekleşen yangınlardan dolayı perişan durumdaydı. Bu sebeple yangından zarar görmüş semtlerin imarına gayret gösterdi.¹⁷⁷

Silahdar Mehmet Paşa, kendisinden sonraki dönemde sadrazamlık yapacak olan Halil Hamid Paşa'nın da yetişmesine katkı sağlamıştı. Mehmet Paşa'nın hüsnü terbiyesi ve sevkiyle Halil Hamid amedcilikten büyük tezkirecilik hizmetine geçmiş daha sonra ise reîs'üül-küttâb hizmetini tamamlamış, yedi sekiz ay sonra sadaret-i uzmâ kethüdalığında *ser-efrâz*¹⁷⁸ olmuştur.¹⁷⁹

Arapsun'u¹⁸⁰ derbend konumuna getirerek vergileri kaldırmış, buraya müftü ve kadı¹⁸¹ göndererek de burayı kazaya çevirmiştir.¹⁸² Paşa, Arapsun'a Gülşehir adını vermesine rağmen bu isim yaygınlık kazanamamıştır. Gülşehir ismi 1948'den sonra kullanılmaya başlamıştır.¹⁸³ Kazaya çevirmiş olduğu bu yerde cami, mektep, medrese, dersane (kütüphane), çeşme, şadırvan ve hamamdan oluşan bir külliye tesis ettirmiştir. Sarular halkını Arapsun'a yerleştirmiştir. Bu halktan hane başı senelik yüzer para alınıp vakfın kullanımına tahsis edilmiştir.¹⁸⁴ Böylelikle idari açıdan değişen Arapsun aynı zamanda vakıf kurularak sosyal ve kültürel açıdan da tamamlanmıştır.

Yaklaşık bir sene altı ay gibi kısa bir süre sadrazamlık yapmış olan Mehmet Paşa bu süre içerisinde yukarıda bahsedilen birçok askeri, mali ve idari icraatlar

¹⁷⁴ Hıdırellez, 6 Mayıs yazı müjdeleyen gün aynı zamanda bu tarihte yapılan geleneksel törene verilen addır. bkz. Kanar, *age*, s. 302, 306.

¹⁷⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, s. 429.

¹⁷⁶ Aksun, *age*, s. 431.

¹⁷⁷ Sakaoğlu, *age*, s. 422.

¹⁷⁸ Başta gelen, başı yüce demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 898.

¹⁷⁹ Ahmed Vâsîf Efendi, *Mehâsinü'l-Asâr ve Hakaikü'l-Ahbâr* (Yay. Haz: Mücteba İlgürel) , TTK, Ankara 1994, s. 243.

¹⁸⁰ Arapsun'un Roma dönemindeki adı Zorapassos'dur. Arapsun adını ne zaman aldığı bilinmemektedir. 1530 tarihli Karaman ve Rum Vilayetleri Muhasebe defterlerinde, Arapsun olarak geçmektedir. Arapsun, Niğde tahrir defterinde 1582 tarihinde Uçhisar kazasına bağlı bir köydü. Bu köyün 9 mücerred vergili nüfusu ve 22 hanesi vardı. Köyde 18.yy 'a kadar ekonomik olarak bariz bir ekonomik ilerleme gözükmemekle birlikte, Köydeki tek yapı ise Aşçıbaşı Süleyman Ağa tarafından yaptırılan camidir (Gündüz, *age*, s. 151-153).

¹⁸¹ Buraya tayin edilen kadılardan biri de Hafız Ahmed Efendi'di. (19 Ağustos 1803). *Nevşehir Mahkemesi'ne Ait İlk Şerhiye Sicili (3 Numaralı Defter) 1213-1221/ 1798-180*, (Haz. Metin Ziya Köse; Ali Kozan) Nevşehir Üniversitesi Yayınları, Nevşehir 2013, s. 160.

¹⁸² Ahmed Cevdet Paşa, *age*, s. 206.

¹⁸³ Abanoz, *agt*, s. 60.

¹⁸⁴ BOA, C. MF, 13/637.

gerçekleştirmiştir. Başarılı bir görüntü çizen Mehmet Paşa'nın buna rağmen bugün hala anılmasını sağlayan yaptığı icraatlardan ziyade meydana getirdiği vakıf eserleridir. Kendisi de vakfiyesinde bahsetmiş olduğu sadaka-i cariye¹⁸⁵ olan vakıf eserlerini yaparak insanların hizmetine sunmuş böylelikle, bahsedilen işten dolayı amel defterinin kapanmamasını amaçlamıştır.

¹⁸⁵ Bu konuyla ilgili gerekli açıklamalara çalışmanın giriş bölümünde yer verildiği için burada ayrıca açıklanmamıştır. bkz. s. 9-10.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİLAHDAR SEYYİD MEHMET PAŞA’NIN VAKIFLARI

1. Karavezir Külliyesi

Külliye, farklı işlevlerdeki yapıların bir araya gelmesiyle oluşan bina topluluğudur. Zamanla bu yapılar manzume, hey'et, imaret, site, imaret sitesi, kompleks gibi adlarla anılmıştır.¹⁸⁶ Çalışmada *külliye* terimi kullanılmıştır. Bu binalar içerisinde; cami, türbe, sıbyan mektebi, aşhane, tabhane, kervansaray, kütüphane, darüşşifa, bimarhane, muvakkithane, çeşme, sebil ve şadırvan bulunurdu. Hayır sahiplerinin külliye yapımına başlarken ilk yaptırdığı yapı çalışanların temizliğinin sağlandığı hamamlardır.¹⁸⁷ Genellikle bir cami etrafında gelişen külliyeler bazen ise bir medrese, türbe veya ticari bir yapı çevresinde de şekillenirdi.¹⁸⁸

Silahdar Mehmet Paşa'nın Külliyesi; cami, mekteb, medrese, derslane (kütüphane), çeşme, şadırvan ve hamamdan oluşmaktadır.¹⁸⁹ Bunlardan cami, medrese, derslane, şadırvan, çeşme ve hamam günümüze kadar ulaşmıştır. Mekteb ve baş çeşme dışındaki diğer beş çeşme günümüze gelememiştir. Hamam hariç bu yapıların hepsi bir arada bulunmaktadır. Hamam ayrı bir yerde yer almaktadır. Silahdar Mehmet Paşa'nın vakıflarından bahsederken sadrazamlık yapmış olduğu I. Abdülhamid'in vakıf eserlerinden bazılarını kısaca değinilmiştir. Vakıf eserleri aşağıda tek tek incelenmiştir.

1.1. Karavezir (Kurşunlu) Cami

Cami; arapça cem' kökünden türemiş, "toplayan, bir araya getiren" anlamındadır. Bu kelime, başlangıçta sadece cuma namazı kılınan büyük mescitler için kullanılan *el-mescidü'l-cami* tamlamasının kısaltılmış şeklidir.¹⁹⁰

Osmanlılar döneminde padişahlar tarafından inşa ettirilen büyük camilere "selatin camileri", vezirler ve diğer devlet ricali tarafından yaptırılan orta büyüklükteki

¹⁸⁶ Ahmet Vefa Çobanoğlu, "Külliye", *DİA*, XXVI, Ankara 2002, s. 542.

¹⁸⁷ Ayla Ödekan, "Külliye", *ESA*, II, Yem Yayınları, İstanbul 2008, s. 923.

¹⁸⁸ Çobanoğlu, agm, s. 542.

¹⁸⁹ Karavezir Külliyesi, Nevşehir'in Gülşehir ilçesinde bulunmaktadır.

¹⁹⁰ Ahmet Önkal-Nebi Bozkurt, "Cami", *DİA*, VII., İstanbul 1993, s. 46.

camilere banisinin adına dayanarak sadece cami, küçük olanlara da mescit denilmiştir.¹⁹¹

Karavezir Cami¹⁹² üç kapısı olan bir avlusuyla birlikte¹⁹³ yaklaşık 400 metre karelik¹⁹⁴ bir alan içinde yer alır. Halk arasında Kurşunlu Cami¹⁹⁵ olarak da bilinen eserin tek şerefeli minaresi vardır.¹⁹⁶ Caminin kapısındaki kitabesine göre 1193 yılında yapılmıştır. Kitabede paşanın camiye yaptırma amacı ise “...*hayr niyetiyle rıza-i Hak için kıldı bu cami-i pür-nuribin...*” şeklinde açıklanmıştır.¹⁹⁷ Minber, mihrap ve mihrabın doğu köşesinde bulunan vaiz kürsüsü mermerden yapılmıştır.¹⁹⁸ Cami 1885 ve 1910 yıllarında tamirat görmüş ve caminin bakımı yapılmıştır.¹⁹⁹

Cami içerisinde değerli eşyalar da bulunmaktaydı. Nadide bir eser olan aynı zamanda 1500 lira değerinde bulunan *kündekâri*²⁰⁰ bir çift seccadenin teki camiden alınarak Arabsun hanedanından Köse Mehmed ve eniştesi Raşid bey tarafından gasp olunduğu bilinmektedir.²⁰¹

Tarihsiz zeyl vakfiyeye göre Silahdar Mehmet Paşa Cami, darülkurra²⁰² özelliği göstermektedir. Vakfiyede imam-ı evvel *şeyhülkurra* olarak atanmıştır.²⁰³ Şeyhülkurra’dan başka okuyucu vazifesi yapan ‘Aşr-hân, Yasin-hân, Fetih-hân, İhlas-

¹⁹¹ Önkal-Bozkurt, agm, s. 47.

¹⁹² Karavezir (Kurşunlu) Cami için bkz. Fotoğraf 3. Cami; Hürriyet Mahallesinde, Mehmet Akif Ersoy Caddesinin kuzeyinde yer alır. (Mehmet Ekiz, *Nevşehir’de Türk Dönemi Mimari Eserleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, s. 63.)

¹⁹³ Zerrin Köşklü, "Nevşehir/Gülşehir Karavezir Mehmet Paşa Külliyesi", *Atatürk Üniversitesi Güzeli Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 25, Erzurum, 2010, s. 76.

¹⁹⁴ *Nevşehir İli Kültür ve Turizm Envanteri*, Nevşehir 1986, s. 5.

¹⁹⁵ Kubbesinin kurşunla kaplı olmasından dolayı “Kurşunlu Cami” olarak anılmaktadır. (Ekiz, *agt*, s. 63.)

¹⁹⁶ Köşklü, agm, s. 77.

¹⁹⁷ Caminin kitabesi için bkz. Fotoğraf 4.

¹⁹⁸ Köşklü, agm, s. 78. Minber, mihrap ve vaiz kürsüsü için bkz. Fotoğraf 5-6 ve 7.

¹⁹⁹ BOA, *BEO*, 3772/282888; BOA, *ŞD*, 77/4540.

²⁰⁰ Birbirine geçen küçük ve muntazam tahta parçalarından yapılan süslemelere verilen addır. Rutubet ve sıcaklığın etkisine dayanır. Kıymetli ve sert tahtalardan yapılan bu süsleme türü genellikle kapı, pencere, dolap kanadı, kürsü ve mihrap tablaları gibi mimari kısımlarda kullanılan bir yöntemdir. (Celâl Esad Arseven, “Kündekâri,” *SA*, III, s. 1194)

²⁰¹ VGMA, d. 2169:21. (17 Ocak 1887)

²⁰² Hafızların kuraat ilmini aldıkları yere verilen isimdir. (bkz. Pakalın, *age*, s. 399.) İslam dininin ana kaynağı olan Kur’an-ı Kerim’in öğretilmesi ve ezberletilmesi ibadet addedilmiş. Hz. Peygamber döneminde büyüklere ve küçük çocuklara Kuran eğitimi camilerde verilmiştir. X. yüzyıldan sonra camilerin dışındaki “Darü’l Kur’ân” mekânları inşa edilmiştir. Selçuklular döneminde kurum “Darü’l Huffâz” ismiyle yaşamaya devam etmiş. Beylikler ve Osmanlı’da önem verilen eğitim kurumu olmuşlardır. (Yusuf Küçükdağ, *Konya Darülkurraları (1400-1920)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2014, s. 7.)

²⁰³ Vakfiye, s. 64.

hân, Enam-hân, Ahkaf-hân, devir-hân, cüz-hân, mevlûd-hân gibi görevlilerin vazifelerinden bahsedilmiştir.

1.2. Karavezir Medresesi

Medrese; ders okutulacak yerle beraber talebenin içinde oturup ders okuttuğu bina manasına gelir.²⁰⁴ Osmanlı döneminde sıbyan mektebinden sonra orta, lise, yüksekokul ve üniversite eğitime karşılık gelen, İslami niteliğinden dolayı sadece Müslümanların öğrenim gördüğü bir kurumdur.²⁰⁵

Küllîye içerisindeki medresenin avlusunun girişi üzerindeki kitabesine göre yapılış tarihi 1780'dir.²⁰⁶ Topkapı Sarayı müteferrikalarından olan bina emini Veliyüddin tarafından hatt edilen kitabenin metnini şair Adil yazmıştır. Ebcedle düşülen tarih 1778 çıkmıştır. Bu tarih kitabenin şaire sipariş edildiği tarih olmalıdır. Bina muhtemelen 1780 yılında tamamlanmıştır. Bu tarih medresenin bir parçası olduğu için kütüphane için de geçerlidir.²⁰⁷

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede geçen “...bâb hücerâtı ve ders-hâneyi müştamil bir medrese-i bülel-kıbâb-ı refî‘u‘l-cenâb...” ifadesi medresenin, dershaneleri ve hücreleri içine alan bir yapı olduğundan bahsetmektedir.²⁰⁸ Medrese, dikdörtgen bir avlunun kuzey ve doğu yönlerinde L şeklinde sıralanan hücreler ile güneydoğu uçta hücrelere bitişik olan dersane kısmından oluşur.²⁰⁹

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre medresede görev yapacak müderrisin özelliklerinden bahsedilmiştir. Yine Tarihsiz zeyle göre bir adet mu‘îd²¹⁰ medreseye atanmıştır.²¹¹ Medresenin hücrelerinde kalacak öğrencilerin üçten fazla olmaması istenmiştir. İthal ve ihraç talebenin medreseye alınmasında ise müderrisin onayı aranmıştır. Medresede yerleşmiş olan talebe “...nân bahâ ve mum bahâ olmak üzere

²⁰⁴ Pakalın, *age*, s. 436.

²⁰⁵ Mehmet İpşirli, “Medrese”, *DİA*, XXIII, Ankara 2003, s. 333.

²⁰⁶ Medrese kitabesi için bkz. Fotoğraf 8. Karavezir Mahallesinde bulunan medresenin güneybatısında Karavezir Cami yer almaktadır. (Ekiz, *agt*, s. 81.)

²⁰⁷ H. Sibel Çetinkaya, “Medrese Kütüphanelerine Nevşehir’den İki Örnek”, *Sanat Tarihi Dergisi*, XIV/2, İzmir 2005, s. 12.

²⁰⁸ *Vakfiye*, s. 10. Medrese için bkz. Fotoğraf 9.

²⁰⁹ Zerrin Köşklü, *agm*, s. 79.

²¹⁰ Mu‘îd’e vakıf görevlileri bölümünde değinilmiştir.

²¹¹ *Vakfiye*, s. 38-39-68-69.

yevmî on akçe” ifadesinden de anlaşıldığı üzere ekmek ve mum alabilecek miktar ücretle maddi olarak da desteklenmiştir.²¹²

Aynı tarihli vakfiyenin devamında medresenin havalisinde üç baş kurban kesilmesi ve etlerinin medrese talebesine bağışlanması istenmiştir. Kesilen bu kurbanların bir başının sevabı Mehmet Paşa'nın kendi ruhuna, bir başının sevabının anne-babasının ruhuna, bir başının sevabının da Hz. Muhammed'in ruhuna hediye edilmesi istenmiştir.²¹³

Yukarıda sayılan talebeye verilmesi istenen şeylerin yapılmasında, zamanla mütevellide tembellik ya da müderriste bu konuda ihmal ve kendine tahsis gibi bir durum meydana gelirse talebenin ihtiyaçlarını istemesi ve tamamıyla bunları alması söylenmiştir. Bu mantık vakıftan maaş alan kişiler için de geçerlidir. Onlar da hizmetlerini yerine getirdikten sonra hakkı olanı talep etmesi istenmiştir.²¹⁴

1.3. Karavezir Mektebi

Silahdar Mehmet Paşa 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyesinde “...mahalle-’i merkûmda binâ ve ihyasına muvaffak olduğum mekteb-i şerîfe...”²¹⁵ ifadesiyle yaptırmış olduğu mektepten bahseder. *Mekteb*, İslam ülkelerinde ve özellikle Osmanlılar’da çocuklara temel eğitimin verildiği yerdir.²¹⁶ Bu mekânlardaki eğitim isteğe bağlı olup kız ve erkek öğrenciler birlikte giderdi. Ezber öğrenme sistemini temel alan mektepte disiplin esastır. Mahalle mektepleri genellikle bir vakfın parçasıdır. Bu sebeple mahalle mektepleri devlet okulları olmayıp ulemanın elinde özerk denilebilecek bir statüdedir.²¹⁷ *Karavezir Mektebi*'nin de vakfın bir parçası olmasından dolayı özerk bir statüde olduğunu söyleyebiliriz. Mahalle mekteplerinde çağdaş manada sınıf düzeni yoktu. Farklı yaş ve bilgi seviyesindeki öğrenciler aynı odada eğitim görürdü.²¹⁸

Hocalar bilgi bakımından ileri olan öğrencilerden bir yardımcı (halife-kalfa) seçip, zayıf öğrencilere yardımcı olmasını isteyebilirdi. Aynı tarihli vakfiyede mektebe

²¹² Vakfiye, s. 39.

²¹³ Vakfiye, s. 41.

²¹⁴ Vakfiye, s. 42.

²¹⁵ Vakfiye s. 42.

²¹⁶ Nebi Bozkurt, “Mekteb”, *DİA*, XXIX, Ankara 2004, s. 5.

²¹⁷ Mustafa Gündüz, *Osmanlı Eğitim Mirası Klasik ve Modern Denemeler Üzerine Makaleler*, Doğu Batı Yayınları, İstanbul 2015, s. 46.

²¹⁸ Selçuk Akşin Somel, *Osmanlı'da Eğitimin Modernleşmesi (1839-1908)*, (Çeviren: Osman Yener), İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s. 38.

bir hoca ve bir mektep halifesi tayin edilmiştir. Bu kişilerin sahip olması gereken özellikler ve hocanın mahlul²¹⁹ olduktan sonraki durumu vakıf görevlileri kısmında detaylı incelenecektir.²²⁰ *Karavezir Mektebi* günümüze ulaşamamıştır.

1.4. Dershane (Kütüphane)

Kitapların topluca ve düzenli bir biçimde bulundurulduğu, korunduğu ve okuyucular, araştırmacılar tarafından kullanıldığı salon ya da binaya kütüphane denir.²²¹ Kütüphane kurmadaki asıl amaç kitapların bina için değil, binanın kitaplar için yapılması olduğundan kitaplar asıl olarak vakfedilen şeydir. Osmanlıdaki uygulanan görüş de bu şekildedir.²²² Osmanlı döneminde kütüphanecilik büyük bir ilerleme göstermiştir. Kütüphanelerin oluşması başlangıçta cami, medrese ve tekkelerde kitaplıklarla başlayıp zamanla külliyeler içinde vakıflar aracılığıyla yönetilen tek kütüphane binaları haline ulaşmıştır.²²³

Silahdar Mehmet Paşa Külliyesi'nin içerisinde bulunan kütüphaneye geçmeden önce I. Adhülhamidin yaptırdığı kütüphaneden kısa da olsa bahsetmek gerekir. Hamidiye Külliyesi'nin içinde yer alan bu kütüphanenin inşası 1780 tarihinde tamamlanmıştır. Bu kütüphane başta koleksiyon ve personel bakımından diğer padişah kütüphanelerine göre fakir olmasına rağmen sonradan vakfedilen kitaplarla koleksiyon zenginleştirilmiştir.²²⁴

19. yüzyılın ikinci yarısında Nevşehir'de Damat İbrahim Paşa Kütüphanesi, Besim Ağa Kütüphanesi ve Arapsun'daki Karavezir Mehmet Paşa Kütüphanesi bulunmaktaydı. Sicil kayıtlarında tereke olarak Ahmediyye ve Mahmudiye adlı siyer kitapları yer almaktadır.²²⁵

²¹⁹ Hazineye geçen miras demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 515.

²²⁰ *Vakfiye*, s. 42-43.

²²¹ Ödekan, "Kütüphane", *ESA*, II, İstanbul 2008, s. 927.

²²² Ahmed Akgündüz, "Osmanlı Hukukunda Vakfın Konusunu Teşkil Eden Mallar ve Kitap Vakfı", *Osmanlı Devleti'nde Bilim Kültür ve Kütüphaneler*, Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara 1999, s. 76. Kitapların vakfedilmesiyle ilgili diğer görüşleri için makalede detaylı bilgi yer almaktadır.

²²³ Ödekan, *agm*, s. 927.

²²⁴ İsmail. E. Erünsal, *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri Tarihi Gelişimi ve Organizasyonu*, TTK, Ankara 2008, s. 109.

²²⁵ Bircan ŞAHİN, *29 Numaralı Şerhiyye Sicillerine Göre Nevşehir ve Havalisinde Sosyal Hayat*, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2013, s. 178.

Silahdar Mehmet Paşa'nın 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyesinde külliye yapıları arasında *dershane (kütüphane)* de yer almaktadır.²²⁶ Paşa, Aralık 1780'de vakfettiği 350 kitabı medresesinin dershanesine koydurarak bir kütüphane²²⁷ kurduğunu belirtmiştir.²²⁸ Karavezir Külliyesi içerisinde medrese hücrelerine bitişik olarak yerleştirilmiş olan derslane, günümüzde medrese yapısıyla birlikte hala kütüphane olarak kullanılmaktadır.²²⁹ Yukarıda bahsedilen vakıf aracılığıyla kurulmuş kütüphane olması açısından Karavezir Kütüphanesi'nin karakteristik bir örnek olduğu söylenebilir. Vakfiyesine göre buraya bir hâfız-ı kütüb²³⁰ atanmıştır.²³¹ Dershane hücreleriyle bitişik olan medrese, 1962 yılından günümüze kadar kütüphane olarak kullanılmış ve 1964 yılında tamirat görmüştür.²³²

Dershanenin üzerinde bulunan kitabe Kalem suresi 37. ayettir.²³³ Ayetin meali “ Yoksa size ait bir kitabınız var da (bu batıl hükümleri) ondan mı okuyorsunuz” dur.²³⁴

1.5. Çeşmeler

Çeşme, kaynağında bir hazineye toplanarak veyahut borularla getirilerek akıtılan suların alınmasına mahsus lüleli²³⁵ veya musluklu bir hazine şeklinde mermerden, taştan veya sair malzemeden yapılmış²³⁶ herkesin yararlanması için düzenlenmiş bir su yapısıdır.²³⁷ Osmanlı Devleti'nde hüküm sürmüş her sultan, valide sultan, sadrazam ve ileri gelen kişiler birçok çeşme yaptırmışlardır. Çeşme yaptırmak, Osmanlı kültüründe ve sosyal yaşantısında ve mimarisinde önemli bir yer tutmuştur. Çeşme yaptırmak her ne kadar ekonomik, sosyal ve siyasi gücün göstergesi²³⁸ olsa da hiç kuşkusuz buradaki asıl amaç hayır işlemektir.

²²⁶ Vakfiye, s. 32.

²²⁷ Kütüphane için bkz. Fotoğraf 10. Caminin, kütüphane ve medresenin tamir gördüğünü 1794 yılında yapılan tahrirat hakkında daha sonra yapılan yazışmalardan anlaşılmaktadır. (BOA, EV. MKT. 2053/133 (14 Kasım 1798).

²²⁸ Erünsal, *age*, s. 109.

²²⁹ Köşklü, *agm*, s. 79; H. Sibel Çetinkaya, *agm*, s. 9.

²³⁰ Kitaplar demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 485.

²³¹ Vakfiye, s. 80.

²³² Köşklü, *agm*, s. 80; Medrese 1964 yılından önce 1895'te de kütüphane ve camiyle birlikte tamirat görmüştür (BOA, İ.ML 14/28; BOA, BEO, 613/45956).

²³³ Çetinkaya, *agm*, s. 11; Abanoz, *agt*, s. 66.

²³⁴ Altuntaş-Şahin, *age*, s. 631.

²³⁵ Boru demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 503.

²³⁶ Arseven, “Çeşme”, SA, I, İstanbul 1983, s. 389.

²³⁷ Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Yem Yayınları, İstanbul 2014, s. 120.

²³⁸ Esra Yavuz- Murat Aslan, Hasibe Durmaz, *İstanbul'un Çeşme ve Sebil Kitabeleri (Günümüz Türkçesiyle Birlikte)*, İstanbul Yayınları, İstanbul 2016, s. 12.

Mehmet Paşa'nın sadrazamlık yaptığı I. Abdülhamid'in İstanbul'da 1777 tarihli Hamidiye sebili ve çeşmeleri ile 1782 tarihli Emirgan meydan çeşmesi bulunmaktadır.²³⁹ Mehmet Paşa, İstanbul ve Arapsun'da olmak üzere iki ayrı şehirde çeşme yaptırarak hayır eseri meydana getirmiştir. Padişahların ve devlet adamlarının yaptırdığı çeşmelerin sayısının fazla olmasından dolayı bunlardan bahsedilmemiştir.

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre Silahdar Mehmet Paşa'nın altı adet çeşmesi²⁴⁰ bulunmaktadır. Vakfiyede bu çeşmelerin yerlerinden de bahsedilmiştir. Çeşmelerin yerleri; harmanların yanında, musalla taşının yanında, cami-i atik yanında, Yusuf Ağa'nın hanesinin huzurunda, cami-i cedide²⁴¹ mukabil Çatalkaya civarında ve Beşparmak'taki mahalledeki evlerin arasında yol tarafına mevzi olmuş şekilde açıklanmıştır.²⁴² Bahsedilen bu altı çeşmeden (Gedikli, Beyler, Sipahi, Kutlu, Baş) günümüze ulaşan sadece Baş çeşmedir. Başlangıçta Tuz köyü yolu üzerinde bulunan çeşme sonradan cami ve medresenin yanına getirilmiştir. Kitabesine göre 1779 yılında yapılmıştır.²⁴³

Bu çeşmelere su nazırı tayin edildiği 27 Temmuz 1780 tarihli zeyl vakfiyede yer almaktadır.²⁴⁴ Su nazırın görevleri ve aldığı ücret vakıf görevlileri kısmında daha detaylı ele alınacaktır.

1.6. Karavezir Hamamı

Hamam, yıkanmaya mahsus yer veya binadır.²⁴⁵ Yıkanmanın bütün din ve kültürlerde maddi ve bedeni bir temizlik olmasından başka manevi ve sembolik arınma anlamı da taşıdığı, bu sebeple oldukça eskiye dayanan yaygın bir gelenek olduğu bilinmektedir. İslam dininde çevre temizliği ve manevi temizlik kadar vücut temizliği de önem taşır.²⁴⁶ İbadetler için temiz olmak, abdest alıp dünyevi ve uhrevi kirlilerden arınmak gerekir. Bunun için de su gereklidir.

²³⁹ Gül Sarıdikmen, *İstanbul'un 100 Çeşmesi ve Sebili*, İBB Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2013, s. 83-89.

²⁴⁰ Çeşme için bkz. Fotoğraf 11.

²⁴¹ Cami-i cedit, Karavezir (Kurşunlu) Camisi'dir.

²⁴² *Vakfiye*, s. 10-11.

²⁴³ Köşklü, *age*, s. 81.

²⁴⁴ *Vakfiye*, s. 82.

²⁴⁵ Arseven, "Hamam", *SA*, II, İstanbul 1983, s. 678.

²⁴⁶ M. Kamil Yaşaroğlu, "Hamam", *DİA*, XV, İstanbul 1997, s. 433.

Şüphesiz bahsedilen bu tür amaçlar için yapılan külliye'nin hamam kısmı camiden ayrı bir yerde bulunmaktadır. Hamam²⁴⁷ klasik Osmanlı hamamlarında görülen soğukluk, ılıkılık, sıcaklık ve külhan kısımlarından oluşmaktadır.²⁴⁸ Bu yapı, günümüzde hala hamam olarak işlev görmektedir. Vakfiyede; cami, dersane (kütüphane), çeşmeler²⁴⁹ ve mektepten²⁵⁰ bahsedilmektedir. Hamam ile ilgili herhangi bir bilgi vakfiyede yer almamaktadır. Hamamın üzerinde kitabesi de bulunmamaktadır. Hamamın, Paşa'nın diğer vakıf eserlerine yakın olmasından ve dönemsel özelliklerinin benzerliğinden dolayı aynı kişi tarafından yaptırıldığı kabul edilmektedir.²⁵¹

1.7. Şadırvan

Orta kısmında yüksek bir yerden şarılta ile bol su akan havuz ya da çevresi musluklu duvarlarla çevrili su hazinesidir. Bu yapıların üzerleri açık veya kapalı şekilde olmaktadır.²⁵² Şadırvanlar çoğunlukla cami avlularında halkın abdest alması için yapılmıştır. Üslupları bulunduğu caminin mimari tarzında olur.²⁵³

Silahdar Mehmet Paşa Camisi'nin batısında avlu kısmında yer alan şadırvan²⁵⁴ ilk başta daha küçük iken 1895'te yıkılarak yeni bir şadırvan yapılmış. Bu şadırvan 1968 yılında onarım görmüş ve günümüzdeki halini almıştır.²⁵⁵ Şadırvanda altı adet musluk bulunmaktadır. Şadırvanın üzerindeki 1193/1779 tarihli kitabesi bulunmaktadır.²⁵⁶ Kitabede yapılan bu hayır eserini "fi-sebillah"²⁵⁷ için yapıldığı yazmaktadır.

2. Diğer Vakıfları

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede yer almayan fakat yine Mehmet Paşa tarafından inşa ettirilmiş olan bazı vakıf eserleri vardır. Bu eserler; 15 ev, 21 adet demirci dükkanı,

²⁴⁷ Hamamın için bkz. Fotoğraf 12. Hamam; Çayır Mahallesi, Kutlu Sokakta yer almaktadır. (Ekiz, *agt*, s. 82.)

²⁴⁸ Köşklü, *agm*, s. 80.

²⁴⁹ *Vakfiye*, s. 10-11.

²⁵⁰ *Vakfiye*, s. 42.

²⁵¹ Ekiz, *agt*, s. 82.

²⁵² Hasol, *age*, s. 439.

²⁵³ Arseven, "Şadırvan", *SA*, IV, İstanbul 1983, s. 1859.

²⁵⁴ Şadırvan için bkz. Fotoğraf 13. Şadırvan, Karavezir Camisi'nin batısında avlu içinde bulunmaktadır. (Ekiz, *agt*, s. 75.)

²⁵⁵ *Nevşehir İli Kültür ve Turizm Envanteri*, Nevşehir 1986, s. 5.

²⁵⁶ Şadırvan üzerindeki kitabe için bkz. Fotoğraf 14.

²⁵⁷ Allah yolunda, demektir. Bakara suresi 195. ayetinden bir kısımdır. Meal için bkz. Altuntaş- Şahin, *age*, s. 34.

3adet bakkal dükkanı, 1 adet ekmekçi dükkanı, 1 han, 1 mahkeme binasıdır. Bu eserlerden demirci dükkanı, tarım ile uğraşan kasaba ve bölge halkının birçok ihtiyacını karşılayacak üretim yapmış olabilir. Han ise Gülşehire gelen yabancı kişiler ya da çevre köylerden gelen kişilerin kısa süreli kalma ihtiyaçlarını gidermeye yöneliktir.²⁵⁸ Ekmekçi ve bakkal dükkanının da günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik olduğunu söyleyebiliriz.

Silahdar Mehmet Paşa'nın yukarıda bahsedilen vakıf eserlerinden hariç bir cami ve bir çeşme daha yaptırmıştır.²⁵⁹ Caminin yeri, “*Ayandon kazasına tabi Somay*²⁶⁰ *Divanı*” olarak belirtilmiştir.²⁶¹ Yine İstanbul'da Bahçekapı'daki mezarına yakın bir yerde bir çeşme daha yaptırmıştır.²⁶² İstanbul'da Savaklar Mescidi'nin²⁶³ ahşap olan minaresini tuğla ile yenilemiştir.²⁶⁴ Buradan da anlaşılacağı üzere Paşa, Gülşehir dışında da vakıf eseri meydana getirmiştir.

Paşa, hayır müesseseleri oluşturmakla kalmamış başka vakıfların devamı için gerekli desteği de vermiştir. Öyle ki bahsedilen vakıf eserleri dışında Silahdar Mehmet Paşa'nın külliyesine mülhakat²⁶⁵ olan vakıflar da bulunmaktadır. Silahdar Mehmet Paşa 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyesinde kendisinin yetişmesinde katkısı olan dayısı Süleyman Ağa'nın vakfının kendi vakfının mülhakatından olduğu yer almaktadır. Bu vakfın idaresindeki konumunu da “...*bil-fi'l mütevellisi olduğum...*” şeklinde açıklamıştır.²⁶⁶ Dayısının vakfında müteveli olması bu kuruma vermiş olduğu önemi de göstermektedir. Silahdar Mehmet Paşa'nın kendi vakfına kattığı bu vakıf eseri Kaya Camisi'ydı.²⁶⁷ Ahçıbaşı Süleyman Ağa tarafından yaptırılan bu caminin yapılış tarihi

²⁵⁸ Gündüz, *age*, s. 154,158.

²⁵⁹ Abanoz, *agt*, s. 62, 69.

²⁶⁰ Kastamonunda bulunan bu yer, günümüzde Çatalzeytin'e bağlıdır. Yeni adı ise Sırakonak'dır.(Ferhat Kütüklü-Kamil Tunoğlu, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kastamonu*, Ceren Matbası, İstanbul 2012, s. 172).

²⁶¹ Ayandon kazasındaki caminin hitabeti ne mutasarrıf olan Süleyman Ağa'nın ölmesi üzerine 17 Mayıs 1835 tarihinde Hafız Veli adlı kişi buraya atanmıştır (BOA, C. EV, 258/13200).

²⁶² BOA, EV. MH, 1377-289; Abanoz, *agt*, s. 69.

²⁶³ Cemâlîzâde Tekkesi ya da bilinen diğer adıyla Savaklar Mescidi, 16. Yüzyılın son çeyreğinde Vezir Hırami Ahmed Paşa tarafından kurulmuştur. İstanbul'da Eğrikapıda savakların karışışında bulunan bu eser bir mescid-zaviye özelliği gösterir. (M. Baha Tanman, “Cemâlîzâde Tekkesi” *DİA*, VII., İstanbul 1993, s. 318.)

²⁶⁴ Sarıcaoğlu, *agm*, s. 476.

²⁶⁵ İlaveler demektir. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1401.

²⁶⁶ *Vakfiye*, s. 53.

²⁶⁷ Günümüzde Cumhuriyet Mahallesi üzerinde bulunan bu cami, ibadete açıktır. Halk arasında Kaya Cami olarak anılmasının sebebi, eserin birkısımının kayaya oyularak yapılmasından dolayıdır. (Ekiz, *agt*, s. 131-132.)

üzerindeki kitabeye göre 1734'dür.²⁶⁸ Bu tarihe göre Silahdar Mehmet Paşa Cami bu camiden daha sonra yapılmıştır.

²⁶⁸ Abanoz, *agt*, s. 61.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM VAKIFLARDAKİ GÖREVLİLER

Vakıflardaki görevliler bazı isimlerle anılırdı. Ancak bu kurumlara dair kayıtlarda personel ifadesi yer almaz. Belgelerde personel yerine *mürtezika* veya *ehl-i vezâyif* kavramı kullanılmıştır. Vakıf bütçesinden maaş, yiyecek vb. gelir sağlayanlara genel olarak mürtezika denilir. Ehl-i vezâyif de mürtezika ile aynı anlama gelmektedir.²⁶⁹ Silahdar Mehmet Paşa Vakfiyesi ve zeyllerinde bu kavramlardan mürtezika terimi kullanılmıştır. Ehl-i vezaif kavramı kullanılmamış, hizmet edenler hademe kavramıyla ifade edilmiştir.

Silahdar Mehmet Paşa Külliyesi'nde birçok mürtezika ve hademe bulunmaktadır. Bunlar hizmet alanına göre şöyle sıralanabilir: İdari hizmetlerde mütevellî, nazır, câbi, katip, hâfız-ı kütüb; dini hizmetlerde imam, müezzin, hatip, mu'arrif, vâ'iz, muhaddis, ser-mûvaşşah, devir-hân, cüz-hân, na'at-hân, temcîd-hân, mevlûd-hân, salâ-han ,aşr-hân, yasin-hân, fetih-hân, ihlas-hân, enam-hân, ahkaf-hân; eğitim hizmetlerinde müderris, mu'allim, mektep hocası mektep halifesi, mu'îd; bakım ve onarımda su nazırı; koruma ve temizlikte bevvâb, ferrâş, kennâs; bunun dışında siraci (kandilci) görev yapmaktaydı. Vakfiyede toplamda 34 farklı görev bulunmaktadır. Bu görevleri gerçekleştiren görevlilerin bazılarının sayıları birden çokken bazı durumlarda bir kişi birden fazla görevi üstlenmiştir. Vakıf görevlilerin çoğu Cami-i Cedid mahallesinde oturmaktaydı. Bu mahallede oturanların neredeyse yarısı vakıflarda çalıştığı için, mali açıdan bu kişilerin vakfa bağlı bir durumu vardı.²⁷⁰ Görevlilerin durumu aşağıda tek tek incelenmiştir.

1. İdari Hizmetlerdeki Görevliler

Bu görevliler vakfın yönetimiyle ilgilidir. Vakfın gelirlerinin toplanması ve ilgili yere dağıtımını bunlar yapmaktaydılar. Bu idarecilerde görevlerini yerine getirmek için belirli özellikler aranmıştır. Görevlilerin bazılarının tayini ise belli bir kurala bağlanmıştır.

²⁶⁹ Salih Pay, "Klasik Dönem Osmanlı Külliyelerinde Personel Sistemi", *Türkler*, X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 491.

²⁷⁰ Gündüz, agm, s. 159.

1.1. Mütevellî

Mütevellî, vakıf işlerini vakfiyedeki şartlar ve şer'î hükümler dâhilinde idare etmek için görevlendirilen kişidir. Bu görev vâkıfın şartıyla ya da kadı'nın nasbıyla²⁷¹ mütevellîye verilirdi. Kadı, mütevellînin amiriydi ve onun hesaplarını görür, vakfın şartlarını yerine getirmeye davet eder, bunlar gerçekleşmediğinde ise azledip yerine başkasını tayin ederdi.²⁷² Bazı vakıfların denetimi için özel teşkilatlar meydana getirilmiş. Bunun dışında denetim, vâkıf tarafından tayin olan hususi nâzırlar tarafından yerine getiriliyorsa, kadılar tarafından vakıf denetlenmezdi. Böyle bir durum için özel izin gerekliydi.²⁷³ Mütevellîye aynı zamanda nezaret görevi verilemezdi. Bunun sebebi aynı kişinin hem denetleyen hem de denetlenen olamamasından kaynaklanmaktadır.²⁷⁴

Mütevellî tayin edilecek kişinin bazı özelliklere sahip olması gerekirdi. Bunlar; mütevellînin tam ehliyeti olması, adil ve güvenilir bir kişi olarak bilinmesi, vakfın işlerini idare edebilecek dirayet ve iktidara sahip olmasıydı. Bunun yanında Müslüman olma şartı, Hanefilerin dışındaki hukukçulara göre aranırdı.²⁷⁵ Ölüm tevliyet görevini sona erdiren doğal sebeptir, bunun dışında bu görevinin sona ermesi üç şekilde gerçekleşiyordu. İlki kasr-ı yed denilen görevi devretme, ikincisi istifa; sonuncusu ise mütevellînin hıyanet, sefahet ve ihmâl gibi sebeplerle azlidir.²⁷⁶

Vakfa atanan mütevellî yanında bazı durumlarda *kâim-makam-ı mütevellî*²⁷⁷ tayini gerekirdi. Vakfın mütevellîsinin bulunduğu halde; ansızın ortaya çıkan ve vakıfla ilgili bir durumda mütevellîye ulaşılamaması, vakıfla ilgili dava ya da hukuki bir işlemi yapması için ya da mütevellînin dürüst olması şartıyla vakıf işlerini idare etmekten aciz olması gibi durumlarda kâim-makam tayin edilebiliyordu. Bu kişi yetki olarak hangi işe tayin olmuşsa onu yerine getirdi. Görevi ihtiyacın ortadan kalkmasına kadar sürerdi.²⁷⁸

²⁷¹ Nasb, atama demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 754.

²⁷² Pakalın, *age*, s. 640; Hamit Şafakçı, *Bozkır Kazası Vakıfları (XV.-XX. Yüzyıllar)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015, s. 21.

²⁷³ Yediyıldız, *age*, s. 187-188.

²⁷⁴ Şafakçı, *age*, s. 22.

²⁷⁵ Ahmed Akgündüz, "Osmanlı Hukukunda Vakıflar, Hükümleri ve Çeşitleri", *Türkler*, X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 451.

²⁷⁶ Akgündüz, *age*, s. 343-344.

²⁷⁷ Es-Seyyid Halil Ağa adlı bir kişi vakıfta kâim-makam-ı mütevellîlik yapmıştır. (BOA, *AE.SABH.I.* 200-13353. 10 Temmuz 1784)

²⁷⁸ Ahmed Akgündüz, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, OSAV, İstanbul 2013, s. 317.

Vakfın mütevellisi ve buna dair hükümler 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede yer almıştır. Bu vakfiyeye göre Silahdar Mehmet Paşa hayatta oldukça kendini günlük kırk akçeyle vakfa müteveli olarak tayin etmiştir. Daha sonra 27 Temmuz 1780 ve 3 Ağustos 1780 tarihli zeyl vakfiyelere göre müteveli olarak hazinedar Salih Ağa atanmıştır.²⁷⁹

Müteveli olacak kişinin nasıl bir yolla seçileceği 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede yer almaktadır. Vakfiyeye göre, Paşa'dan sonra evlatlarının en büyüğü tevliyet görevini devralacaktır. Bundan sonra ise paşanın erkek ve kız çocuklarının en büyüğü müteveli olacaktır.²⁸⁰ Aileden kimse kalmadığı zaman ise akrabalarından salih ve ergin bir kişi müteveli olacaktır. Bu kişiye vakfın fazlasından pay verilmeyecekti. Bu kişi salih ve ergin değilse ve müteveli tarafından yapılması gereken işleri yapamıyorsa tevliyet yine akrabada kalarak bundan sonra bu durum için bir kâim-makâm atanarak tevliyet de bu kişiye verilerek günlük yirmi akçe ile görevlendirilmesi istenmiştir. Müteveli, tevliyet görevini sürdürürken bu kişiye kâim-makâmlık görevinin verilmemesi istenmiştir. Eğer *evlâd-ı evlâd-ı evlâd*²⁸¹ atikât bile kalmamışsa dâr-üs saâde ağası dinine bağlı ve vakıf şartlarını yerine getirebilecek birini müteveli olarak tayin edecekti. Çocuğunun çocuğu bittiğinde tevliyet sırası akrabaya, atika veya atikad²⁸² çocuklarına geçtiğinde vakfın fazla gelirinden bu kişilere verilmeyecekti.²⁸³

1.2. Nazır

Silahdar Mehmet Paşa vakfındaki görevlilerden biri de nazırdır. Nazır, mütevellinin, vakıf işlerini nasıl idare ettiğini gözleyen ve vakfın işlerinde mütevellinin başvuracağı denetçiye verilen addır.²⁸⁴ Nazır; muhasebe defterini kontrol, mütevellinin

²⁷⁹ Vakfiye, s. 46-76-87.

²⁸⁰ Abdullah Ağa adlı kişi vakıfta müteveli olarak görev yapmıştır. (BOA, C.EV., 449 /22733. 10 Şubat 1782); Ayşe Hanım adlı kişi 16 Ağustos 1880 tarihinde vakfın mütevellisiydi. Ayşe hanım'ın bu tarihe kadar almış olduğu on bin kuruşun kendisine verilmesini istemiştir (BOA, ŞD, 2899/25). Bu kişi 20 Ekim 1885 tarihinde caminin tamiri için kullanılan miktarı talep etmiştir (BOA, ŞD, 77/4540/2/1).

²⁸¹ “Evlad ve evlad-ı evlad”, çocuklar ve çocukların çocukları demektir. Bu söylem kız ve erkek, gerek yakın gerek uzak bütün nesildeki evladı kapsar.(Ali Himmet Berki, *Vakfa Dair Yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tâbirler*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara 1966, s. 16-17).

²⁸² Âti; gelecek, gelen anlamına gelmektedir. bkz. Kanar, age, s. 36. Atika ve atikad çocukları burada gelecek olan nesil için kullanılmıştır.

²⁸³ Vakfiye, s. 47-48.

²⁸⁴ Pakalın, age, s. 666.

yapacağı harcamaları izleme, külliyyeye ait gelir kaynaklarının işletilmesi ve personel atamalarını takip ediyordu.²⁸⁵

Vakıfların nezaretine bakan kişi vakfın ya da vâkıfın durumuna göre farklılık gösterebilirdi. Nitekim nazırı, darüsaâde ağası²⁸⁶ olan vakıflar genellikle padişaha ve eşlerine, saray mensubu kimselere ya da bazı sadrazamlara aitti. Sadrazam gibi hukuki açıdan köle olan kişilerin yine kendisiyle aynı hukuki statüye sahip darüsaâde ağalarını tayin etmesinin sebebi aynı sosyal grubun içerisindeki yakın ilgi ve dayanışmadan kaynaklanmaktaydı.²⁸⁷ Bahsedilen bu dayanışmadan kaynaklanan görevlendirme bu vakıfta da gerçekleşmiştir. 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre, *dâr-üs saâdetü's-şerîfe ağaları* günlük on akçe ücretle vakfa nazır olarak tayin edilmiştir.

İncelenen vakıfta ikinci bir nazır da görev yapmıştır. Tarihsiz zeylde *İbrahim veledi Osman* vakfın hademesinin nazırı olarak atanmıştı. Zeyle göre nazırın görevi, hizmetlerini yerine getirirken üşengeç davranan ve görevine önem vermeyen hizmetlilerin gereği gibi çalışmalarını sağlamaktı. Nazıra bu görevinden dolayı vakfın gelirinden günlük on beş akçe tahsis olunmuştu.²⁸⁸ Yine vakfın hademesinin ve mürtezikasının azli veya tayini sadece arz ve arzuhalle yapılmıyordu. Sadece mütevellinin arzı da yeterli değildi, nazırın da arzı gerekiyordu.²⁸⁹ Böylelikle vakıfta çalışan kişilerin atanma ve görevden alma işlemlerinde sorumluluk paylaşılmıştır. Sorumluluğu paylaşarak işlemin doğru ve adil bir şekilde yapılmasının amaçlandığı söylenebilir.

1.3. Câbi

Cabi, vakıflara ait kira ve gelirleri toplayan görevliye verilen addır. Yaptıkları işe ise cibayet denilirdi. Sayıları değişmekle birlikte birbirine yakın iki vakfın gelirini tek cabi de toplayabilirdi. Böyle bir durumda ücreti her iki vakıf tarafından karşılanırdı.²⁹⁰

²⁸⁵ Pay, agm, s. 493.

²⁸⁶ Bu ağalar, her çarşamba vakıf işlerini görüşmek için divanlarını toplarlardı. Bu divan; haremeyni evkaf muhsebecisi, haremeyni evkaf mukatacısı, ruznameci, baş halife, darüssade yazıcısı ve diğer görevlilerden oluşuyordu. Silahdar Mehmet Paşa'nın vakfını yaptırdığı yıllarda görevli olan darüssade ağası "Hazinekar Cevher Ağa"dır (Kahraman, *age*, s. 3, 60).

²⁸⁷ Yedi yıldız, *age*, s. 189-190.

²⁸⁸ *Vakfiye*, s. 80-81.

²⁸⁹ *Vakfiye*, s. 50, 80-81.

²⁹⁰ Mehmet İpşirli, "Câbi", *DİA*, VI, İstanbul 1992, s. 529.

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre Silahdar Mehmed Paşa Camisi'nin bir adet câbisi vardı. Bu görevli sadık ve güvenilir olmalıydı. Vakfın hasılatını yerli yerinde toplayan ve mütevelliyeye teslim eden câbiye bu hizmetinden dolayı günlük on akçe ücret tayin edilmişti.²⁹¹

1.4. Katip

Yazıcı²⁹² demek olan kâtip külliye'deki bütün yazışmaları yapar, muhasebe defterlerinin ve kiraya verilen yerlerin tutanaklarını tutardı. Cabiler ve kâtipler mütevellinin sağ kolu gibiydiler.²⁹³

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede vakfın gelir ve masraflarının yazılması için güvenilir, dinine bağlı, kitabet sanatında marifetli bir kâtip görevliydi. Bu kişi için günlük on beş akçe ücret belirlenmiştir.²⁹⁴ 27 Temmuz 1780 tarihli zeylde ise vakfın kâtibinin kim olduğu yer almaktadır. Hattat Veliyüddin Efendi, günlük on beş akçe ücretle katip olarak atanmıştır.²⁹⁵

1.5. Hâfız-ı Kütüb

İncelenilen vakıf içerisinde bir kütüphane vardı ve kütüphanede hâfız-ı kütüb görev yapmaktaydı. Hâfız-ı kütüb, kütüphanelerdeki kitapları muhafaza eden kişidir. Bu kişinin kitapları ayrıntısıyla bilmesi gerekirdi. Böylelikle okuyucunun istediği kitaba erişmesi kolaylaşmış olurdu. Herhangi biri kitabı okumak isterse kendisi ya da yardımcısı istenen kitabı verir. Okunduktan sonra alıp yerine geri koyardı.²⁹⁶ 27 Temmuz 1780 tarihli zeylde katip olarak atanan Veliyüddin Efendi, aynı zamanda hâfız-ı kütübü. Bu vazifeden dolayı günlük on akçe, tüm kâtiplik işlerinden dolayı ise toplam yirmi beş akçe almıştır.²⁹⁷

²⁹¹ Vakfiye, s. 46.

²⁹² Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türki*, s. 1136.

²⁹³ Pay agm, s. 492- 493.

²⁹⁴ Vakfiye, s. 45- 46.

²⁹⁵ Vakfiye, s. 80.

²⁹⁶ Berki, *age*, s. 21.

²⁹⁷ Vakfiye, s. 80.

2. Dini Hizmetlerdeki Görevliler

2.1. İmam

İmam, namazda kendisine uyulan ve cemaatle namaz kıldıran kişidir.²⁹⁸ Bu kişi genelde vakıf mütevellisinin önerisi ile tayin edilirdi. Yeterli dini bilgi ile donatılmış iyi ahlaklı olmak gibi şartlara sahip olanlar imam olabilirdi. Fakat eğitim durumu şartı her zaman geçerli olmamaktaydı. Bu nedenle imamlık babadan oğula ya da ailenin diğer bireylerine geçebilirdi.²⁹⁹ Bu nedenle kabiliyetsiz imamlar da görev yapabilmekteydi.

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre, vakfa ait camide iki imam vardı. Bunlardan biri *imam-ı evvel* diğeri ise *imam-ı sâni* olarak görevlendirilmişti. Vakfa iki adet imam atanmasının sebebi, imamet görevleri dışında imamlara verilen görevlerin fazla olmasından kaynaklanmış olmalıdır. İmamlarda aranan özellikler ise şöyleydi; kıraatte maharetli, Kuran-ı Kerim’i ezberleme ve tatlılıkla okumada emsallerine göre açık şekilde üstün kişiler olmaktı. Bu özelliklerin aranmasındaki amaç hiç şüphesiz ileride bahsedilecek olan Kur’an’dan belli sureleri okuma görevlerinden dolaydı.

İmâmet hizmetlerinden dolayı her iki imamın günlük otuzar akçe ücret öngörülmüştü. Mütevelli’den sonra günlük olarak en yüksek ücreti alan ikinci kişi imamdır. İmamlardan günde beş vakit olan imamlık hizmetlerini nöbetleşe yapmaları ve imamet hizmetleri dışında mütevelli tarafından kendilerine verilen görevleri de yapmaları istenmiştir. Bunlar dışında, imam-ı evvel ve imam-ı sâniye özel olan bir görev daha vardı. Bu görev; pazartesi ve cuma günleri sabah namazı sonrası Yasin, yatsı namazı sonrası ise Mülk suresi okumaktı. Okunan bu surelerin hem Silahdar Mehmet Paşa’nın hem de anne ve babasının ruhlarına hediye edilmesi istenmiştir. Söylenen gecelerde bu görevleri yaptıkları müddetçe imamlara günlük beş akçe ücret verilecekti.³⁰⁰ İnsanlar öldükten sonra amel defteri kapanır fakat bazı özel durumlar bunun dışındadır. Mehmet Paşa’nın kendisi, anne ve babasının ruhları için sure okunmasını istemesi de bu özel durumdan kaynaklanmaktadır.³⁰¹

²⁹⁸ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türki*, s. 162.

²⁹⁹ Kemal Beydilli, “İmam”, *DİA*, XXII, İstanbul 2000, s. 181.

³⁰⁰ *Vakfiye*, s. 34-36.

³⁰¹ Bu konuyla ilgili gerekli açıklamalara çalışmanın giriş bölümünde yer verildiği için burada ayrıca açıklanmamıştır. bkz. s. 9.

İmam-1 evvelden tarihsiz zeylde yine bahsedilmiş, imamın günlük otuz akçe olan ücretine üç akçe daha zam almıştır. Burada ayrıca ona günlük on beş akçe ücret karşılığında camide şeyhü'l kurrâ görevi de verilmiştir. Pazartesi ve cuma geceleri Mülk ve Yasin suresi okuma görevi tarihsiz zeylde hem imam-1 evvel hem de imam-1 sâni için yinelenmiş fakat ücreti değişmemiştir.³⁰² Aşağıdaki tabloda imam-1 evvel ve imam-1 sâni'ye ait görevler ve bu görevleri karşılığında günlük olarak aldıkları ücretler yer almaktadır:

Tablo 2.1. Camideki Görevli İmamlar ve Görevleri

Görevler/İmamlar	İmâm-1 Evvel	İmâm-1 sâni
İmâmet Hizmetleri	30 akçe	30 akçe
Şeyhü'l Kurrâ	15 akçe	X
Yasin ve Mülk suresi okuma	5 akçe	5 akçe
Devir-hân	X	10 akçe
Fetih-hân	X	3 akçe
Nebe-hân	X	2 akçe
Maaş zammı	3 akçe	X
TOPLAM:	53 akçe	50 akçe

Bu tabloya göre, imâm-1 evvel görevine ek olarak şeyhü'l kurrâ görevlerini de üstlenmiştir. İmâm-1 sâni ise; devir-hân, fetih-hân ve nebe-hân görevlerini de yapmıştır. Her iki imam birlikte imametinin yanında Yasin ve Mülk surelerini okumuşlardır. Tabloda görüldüğü üzere, zam dikkate alınmazsa, aynı ücreti almışlardır. İmâm-1 evvel, imâm-1 sâniye göre daha az görev almasına rağmen aynı ücreti almaları, şeyhü'l kurrâ görevinin imam-1 sâni'deki üç görev karşılığı alınan ücretle aynı olmasından kaynaklanmıştır. Buna rağmen toplamda imâm-1 evvelin üç akçe daha fazla maaş aldığı görülmektedir. Bu fark imâm-1 evvelin almış olduğu zamdan kaynaklanmaktadır.

Tarihsiz zeylde Çat köyünde bulunan caminin geliri yeterli olmadığından hizmetlilerin görevlerini yapamadıklarından bahsedilmiştir. Bu durumdan dolayı caminin cemaatinin dağılmasının önüne geçmek için Silahdar Mehmet Paşa, kendi

³⁰² Vakfiye, s. 63-64.

vakfının gelirinden bahsedilen cami imamının ve müezzininin ücretlerini karşılamıştır. Bu caminin imamına on akçe ücret tayin edilmiştir.³⁰³ Buradan da anlaşılacağı üzere vakıf sadece kendi içerisindeki birimlerin masraflarıyla ilgilenmemiş aynı zamanda başka bir caminin de işlevini gerçekleştirmesine yardımcı olmuştur.

2.2. Müezzin

Müezzin; çağrıda bulunan, ezan okuyan, kamet getiren kimsedir. İlk müezzin Bilal-i Habeşi'dir.³⁰⁴ Ezan, Müslümanları ibadete çağırmak için günde beş vakit varsa minareden yoksa yüksekçe bir yerden okunur. Müezzinlerde güzel ses ve musiki bilgisinin olması gerekir. Selâtin camilerinde ise ezan okuyan hafızlar arasında ezan okumak bir sanat halini almıştı.³⁰⁵ Küçük yerleşim birimlerinde bu mesleğin babadan oğula ya da aileden birine geçmesi, bu ölçütün her zaman geçerli olmadığını gösterir.³⁰⁶

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre, vakfın camisinin iki adet müezzini olup bunlar müezzin-i evvel ve müezzin-i sâni isimleriyle anılmışlardır. Bu kişiler, ezan ve kamet getirmekle görevliydi. Müezzin-i evvelin bu görevden dolayı ücreti günlük yirmi akçe, müezzin-i sâninin ise günlük on beş akçe idi.³⁰⁷

Vakıftan başka vakıflarda istifade edebilmişti. Çat köyünde bulunan caminin yeterli gelirinin olmadığından yukarıda imam başlığında değinilmişti. Bu durumdan dolayı bahsedilen caminin müezzinine günlük sekiz akçe ücret tayin edilmiştir.³⁰⁸ 27 Temmuz 1780 tarihli zeyilde Silahdar Mehmet Paşa Camisi'nin imamı değişmiş ve bu vazife Çat köyü camisinin imamı Ahmed Efendi'nin oğlu Mehmed Efendi'ye verilmiştir. Mehmet Efendi imam olarak da tayin edilmiş ve bu iki hizmetinden dolayı günlük on sekiz akçe ücret almıştır.³⁰⁹ Buradan da anlaşıldığı üzere imamlık mesleği babadan oğula geçmiştir.

³⁰³ Vakfiye, s. 73.

³⁰⁴ Mustafa Sabri Küçükbaşçı, "Müezzin", *DİA*, XXXI., İstanbul 2006, s. 491. (Kısaltma, Müezzin)

³⁰⁵ Mehmet Nazmi Özalp, *Türk Müsikisi Tarihi*, MEB Yayınları, İstanbul 2000, s. 107.

³⁰⁶ Küçükbaşçı, Müezzin, s. 494.

³⁰⁷ Vakfiye, s. 34-35

³⁰⁸ Vakfiye, s. 73.

³⁰⁹ Vakfiye, s. 81.

2.3. Hatip

Hatip, cuma ve bayram namazlarında cemaate hutbe verip bu namazları kıldırان kişidir.³¹⁰ 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre bahsedilen görevleri yapan bir hatip günlük yirmi akçe ücret almıştır. Bahsedilen hatipte aranan özellikler ise dindar, güzel sesli, hûb sâcid,³¹¹ namuslu bir kişi olmasıdır.³¹²

2.4. Mu‘arrif

Mu‘arrif, cüz okuyan hafızların okuma hatalarını açık cüzden takip ederek düzelden kişidir. Cami, tekke, zaviye vb. yerlerde hayır sahiplerinin adlarını hayır ile anan müderris, derviş vb. kişilere de mu‘arrif ya da meddâh denilirdi.³¹³ Tarihsiz zeylde na‘at-hân olan kişiye günlük üç akçeye mu‘arriflik vazifesi de verilmiştir.³¹⁴ Bu tür görevlendirmeler kişinin maaşının artması için yapılmıştır.

2.5. Vâ‘iz

Cami ve mescitlerdeki cemaate İslami konularla ilgili açıklamalar ve öğütlerde bulunan kişiye vaiz denir.³¹⁵ Osmanlı’da Kur'an ve hadisleri en iyi yorumlayanlar ulemalardı. Halkı, vaaz ve nasihat yoluyla aydınlatma vazifesi de bu yüzden ulema tarafından yapılıyordu. Osmanlı’da vaizler medreselerde yetişiyordu, bunun dışında vaiz yetiştiren özel bir kurum yoktu.³¹⁶

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede, vaiz olacak kişinin özelliklerinden bahsedilmektedir. Vaiz; tefsir tahkik³¹⁷ eden, şeriatın yasaklarını ve ilahi emirlerini anlatmaya kadir, ilim sahibi, dindar bir kişi olmalıydı. Vazifeli olduğu günler cuma günleriydi fakat bunun dışında mübarek günlerde ve başka gecelerde Kuran-ı Kerim’den ve hadislerden vaaz vermekle görevliydi. Nasihat konuları ise dini meseleler, namaz, oruç ve bayramda okunması gerekenler gibi konulardı. Vaaz bittikten sonra üç İhlas suresi ve bir Fatıha suresi okunup sevabını Silahdar Mehmet Paşa ile anne ve

³¹⁰ Berki, *age*, s. 22.

³¹¹ Güzel anlamına gelen hûb ile secdeye varan, secde eden anlamına gelen sâcid kelimesi bir araya gelerek güzel secde eden anlamını ortaya çıkarır (Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 590, 697).

³¹² *Vakfiye*, s. 34.

³¹³ Pay, *agm*, s. 496.

³¹⁴ *Vakfiye*, s. 67.

³¹⁵ Berki, *age*, s. 54.

³¹⁶ Recai Doğan, “Yaygın Din Eğitim Açısından İkinci Meşrutiyet Dönemine Kadar Vaaz ve Vaizliğin Gelişimine Tarihi Bir Bakış, *Dini Araştırmalar Dergisi*, I, S. 3, Ankara 1999, s. 264.

³¹⁷ Bir şeyin hakikatini aramak demektir. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 386.

babasının ruhlarına hediye etmesi istenmiştir. Bu görevlerinden dolayı vaize, vakfin gelirinden günlük on beş akçe tahsis edilmiştir.³¹⁸

Tarihsiz zeylde müderris, bahsedilen görevlerinde kalarak Kadir gecesini ve bayramda camide günlük on beş akçeye vaizlik yapacaktı. Buna ilaveten pazartesi ve cuma günleri vaizlik yapan kişilerin maaşlarına da günlük beş akçe zam yapılmıştır.³¹⁹

2.6. Muhaddis

Muhaddis, hadis ilmiyle uğraşan, Hz. Muhammed'in hadislerini nakil ve rivayet eden kişidir.³²⁰ Tarihsiz zeyle göre pazartesi ve cuma günleri vaiz olan kişiler aynı zamanda muhaddis olup bu görevlerinden dolayı günlük on beş akçe ücret almışlardır. Aynı zamanda muhaddislere beş akçe erzak bedeli verilmiştir.³²¹

2.7. Ser-Mûvaşşah

Mûvaşşah, bestelenmek amacıyla söylenen bir şiir türüdür. Mûvaşşah kelimesi baş demek olan "ser"³²² kelimesi ile birleşince bu işi yapan kişilerin başı anlamına gelmektedir.³²³ Tarihsiz zeylde Na'at-hân aynı zamanda günlük üç akçeye mevlûd-i şerifte ser-mûvaşşah tayin edilmiştir. Devir-hân-ı sâni de günlük üç akçeye mevlûd-i şerifte mûvaşşah olmuştur.³²⁴

2.8. Devir-hân

Vâkıfın şartı gereği cuma veya belirlenen günlerde öğle namazlarından önce Mülk suresi veya başka bir sure okuyan kişiye devir-hân denilirdi. Devir ve teselsül³²⁵ şeklinde okunmak düşüncesinden dolayı bu işe devir-hânlık denmiştir. Surelerin okunmasının ardından vakıflara, erkek ve kadın Müslümanlara Allah'tan mağfiret ve selamet istenirdi.³²⁶

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede devir-hânın görevini yapacağı zaman cuma günlerinde namaz vaktinin girmesinden yarım saat önce olarak belirlenmiştir. Cemaatin

³¹⁸ Vakfiye, s. 37-38.

³¹⁹ Vakfiye, s. 62-66.

³²⁰ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1298.

³²¹ Vakfiye, s. 66.

³²² Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 713.

³²³ Kemal Tuzcu, "Endülüs Muvaşşahları ve Harceler", *DTCF Dergisi*, S. 56, Ankara 2016, s. 82.

³²⁴ Vakfiye, s. 67.

³²⁵ Zincirleme demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 1059.

³²⁶ Berki, *age*, s. 12.

camide toplandığı esnada namaza başlamadan önce müezzin mahfilinde bulunan kıraatte iyi üç kişinin Kur'an-ı Kerim okumalarından bahsedilir. Bu kişiler senede bir kez ise Kadir ve Mevlid gecelerinde *devrû hatimi şerîf* edip sevabını Allah'a, Peygambere ve onun *evlad ve ashâb-ı kiramının* ruhlarına; Mehmet Paşa'nın, anne-babasının ve torunlarının ruhlarına bağışlanması istenmiştir. Bu kişilere vazifelerinden dolayı günlük onar akçe tahsis olunmuştur.³²⁷

Tarihsiz zeyilde yukarıda bahsedilen üç devir-hânlık görevlerinden biri, *derûn vakfiyede* diye 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye atıf yapılarak şart koşulan görevlerle birlikte imam-ı sâni'ye verilmiştir.³²⁸ Üç devir-hâna çeşitli sureleri okuma görevi de verilmiştir. Bunlara ilgili başlık altında değinileceği için burada bahsedilmemiştir.

2.9. Cüz-hân

“Cüz” kelimesi Kur'an'ın belli bölümleridir. “Hân” kelimesi ise okuyan anlamına gelmektedir. Cüz-hân kelimesi de belli bir ücret karşılığında camilerde ya da türbelerde Kur'an-ı Kerim'den birer cüz okuyan kişilere verilen addır.³²⁹ Cüz-hânlar arasında bazen müderrislere de rastlanabiliyordu. Buradan onların yüksek tahsilde yapabildiği anlaşılmaktadır.³³⁰

Tarihsiz zeyle göre müezzin-i evvel ve müezzin-i sâni olan kişi sabah ve akşam vaktinde günlük üç akçe karşılığında cüz-hân zolmuştur. Üçüncü devir-hân ise günlük beş akçeye sabah ve akşam vakitlerinde cüz-hânlık görevini yerine getirmiştir.³³¹

2.10. Na'at-hân

Na'at peygamberle ilgili kasidedir. Na'at-hân ise bazı selatin camilerinde ya da tekkelerde güzel ses ile na'at okuyan kişidir.³³² Genellikle tek kişi tarafından okunan na'atlar belli bir usûlde bestelenselerde serbestmişçesine seslendirilirler.³³³ 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre Hz. Muhammed ve dört halife için bir na'at-hân tayin olunmuştur. Na'at-hân tayinindeki amaç dünyada oldukları müddetçe halis bir şekilde

³²⁷ *Vakfiye*, s. 36-37.

³²⁸ *Vakfiye*, s. 64-65.

³²⁹ Hamit Şafakçı, “Turgutoğulları'ndan Sultan Hatun'un Vakfı”, *Vakıflar Dergisi*, S. 44, Ankara 2015, s. 59.

³³⁰ Pay, agm, s. 495.

³³¹ *Vakfiye*, s. 65-66, 68.

³³² Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1424.

³³³ Uğur Baydû, *Müzik Terimleri Sözlüğü*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2016, s. 280.

dua edilmesiydi. Diğer bir görev olarak da ahirete iyi bir şekilde gitmeleri için Fatıha suresini okuyup onların ruhlarına hediye edilmesi istenmiştir. Bu görevler karşılığında na'at-hâna on akçe tayin olunmuştur.³³⁴

2.11. Temcîd-hân

Temcid, münacat'a³³⁵ benzeyen kısa ve özlü sözlerle yazılmış Allah'ın büyüklüğünü anlatan dini nitelikli bestelerdir. Toplu olarak yapılan ibadetlerde icra edilir. Ramazan ayında her gece sahur vaktinde ya da pazartesi ve cuma günlerinde yapılır. Segâh makamında bestelenmiş şekliyle okunan münacat dörtlükleri Allah'a yöneliş içerir.³³⁶ Bununla birlikte üç aylarda düzenli bir biçimde temcid okunurdu. Temcid okunurken insanlar minarenin altında toplanarak temcid hakkında yorumlar yaparak tıpkı bir musiki meclisi oluşturlardı.³³⁷

Tarihsiz zeyilde iki adet temcîd-hândan bahsedilir. Bunlardan biri devir-hân-ı sâni olup aynı zamanda günlük dört akçeye temcîd-hân olmuştur. Diğer de ramazan ayında günlük dört akçeye tayin edilmiştir.³³⁸ Ama ikinci temcîd-hânın vakıftaki görevlilerden mi yoksa dışarıdan mı olduğu belli değildir.

2.12. Mevlûd-hân

Hız. Muhammed'in doğumunu, peygamberliğini, miracını, mucizelerini ve vefatını anlatan, mesnevi şeklinde yazılan şiirlere mevlid denilir. Birçok mevlid yazılmış olmasına rağmen bunun önemi Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu mevliden kaynaklanmaktadır.³³⁹ Bahsedilen bu şiirleri okuyan kişilere de mevlûd-hân denilmektedir.

Silahdar Mehmet Paşa Vakfı'nın iki adet mevlûd-hânı bulunmaktadır. Tarihsiz zeyle göre hatip kendi görevinden başka camide günlük on akçeye mevlûd-hân tayin edilmiştir. Diğer mevlûd-hânla ilgili vakfiyede bilgi yer almamaktadır. Ayrıca Hız.

³³⁴ *Vakfiye*, s. 35-36.

³³⁵ Konusu tanrıya yakarış olan manzumedir (Kanar, *age*, s. 667).

³³⁶ Özalp, *age*, s. 111.

³³⁷ Ubeydullah Sezikli, "Temcîd", *DİA*, XL, İstanbul 2011, s. 410.

³³⁸ *Vakfiye*, s. 68-69.

³³⁹ Özalp, *age*, s. 109.

Peygamberin ölüm yıl dönümünde mevlûd okunması, şerbet ve şeker ikramı yapılması istenmiştir.³⁴⁰

2.13. Salâ-han

Hız. Muhammet'e Allah'tan rahmet dilemek, ona sığınıp, onu ve ailesini hürmetle anmak ve şefaatinı istemek amacıyla yazılan dua cümlelerine salâ veya salât denir. Kur'ân-ı Kerîm'de emr olunan ve Hız. Peygamber'inde hadislerinde faziletlerinden bahsedilen salât, hem bu sebeplerle hem de Hız. Peygamber'e karşı olan sevgi ve hürmetten dolayı birçok *salât ü selâm* yazılmıştır.³⁴¹ Osmanlı döneminde de bestelen bu türün en ünlüsü İtri'nin Dilkeşevârân salâsıdır.³⁴² Kısaca salâ veren, okuyan kişilere salâ-hân denilmiştir. Akşam ezanı dışındaki dört vakitte, sabah ezanından önce diğer üç vaktin ezanından sonra verilir. Sabah vakti dışındaki salâlarda ezan hangi makamdan okunmuşsa salâ da o makamdan okunur.³⁴³

Tarihsiz zeylde üç adet salâ-hândan bahsedilmiştir. Bunlar asıl görevlerine ek olarak bu hizmeti gören kişilerdi. Na'at-hân ve temcîd-hân olan kişiler cuma günlerinde günlük dört akçe ücretle salâ-hân tayin edilmiştir. Bunun yanında *devir-hân-ı sâni*'de aynı ücretle salâ-hân tayin edilmiş olmasına rağmen vazifesinin gününden bahsedilmemiştir.³⁴⁴

2.14. Aşr-hân

Aşr-ı Şerif, Kur'an-ı Kerim'den on âyet demektir.³⁴⁵ Hân ise okuyan³⁴⁶ demektir. Bu iki kelimenin birleşmesiyle oluşan Aşr-hân ise Kuran'dan on ayet okuyan kişidir. Aşr-ı şerif ise, genel olarak cemaatle kılınan namazlardan sonra ve ibadet amacıyla yapılabilecek tilavetlerde okunurdu. Bazen on ayet olarak bazen ise orta uzunlukta yaklaşık on ayetlik bir bölüm olarak da okunabilirdi.³⁴⁷

Bahsedilen vakıfta iki aşr-hân bulunmaktaydı ve bunlar da cemaatle kılınan namazlardan sonra bu görevi meydana getirmiştir. Tarihsiz zeyle göre hatip ve muallim

³⁴⁰ *Vakfiye*, s. 63-72.

³⁴¹ Başak İlhan Harmancı, "Türk Din Müsikisi'ne Salâ (Salât) Formu ve Salâ Besteleri", *Rast Müzikoloji Dergisi*, I, 2013, s. 154.

³⁴² Uğur Baydu, *age*, s. 350.

³⁴³ Özalp, *age*, s. 108.

³⁴⁴ *Vakfiye*, s. 67-68-69.

³⁴⁵ Berki, *age*, s. 7.

³⁴⁶ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türki*, s. 590.

³⁴⁷ Muhammed Eroğlu, "Aşr-ı Şerif", *DİA*, IV, İstanbul 1991, s. 24.

kendi vazifeleri dışında günlük iki akçe ücretle iki teravih arasında aşr-hân olmuşlardır.³⁴⁸

2.15. Yasin-hân

Yasin, Kur'an-ı Kerim'in 36. suresidir.³⁴⁹ Bu surede tevhid³⁵⁰, nübüvvet³⁵¹ ve ahiret konuları yer alır. Bu sure dört bölüm halinde incelenebilir. İlk bölümde Hz. Muhammed'in ispatı ve Kur'an'ın vahiy ürünü olduğu yer alır. İkinci bölümde islam dinini tebliğcilerinin gittiği bir yerleşim halkının kıssası anlatılır. Üçüncü bölümde dünyadaki düzen ve dengeden dördüncü bölümde ise, ahiretten bahsedilir.³⁵² Bu sureyi okuyan kişilere yasin-hân denilmiştir. Tarihsiz zeyle göre imam-ı evvel ve imam-ı sani sabah namazında Yasin-hân tayin edilmiştir. Bu görevinden ve mülk suresi okuma görevinden dolayı toplam beşer akçe ücret almışlardır.³⁵³

2.16. Fetih-hân

Fetih, Kur'an-ı Kerim'in 48. suresidir.³⁵⁴ Fetih-hân bu sureyi okuyan kişilere denilmiştir. Bu sure, İslam dininin evrensel oluşu ve üstünlüğünün sembolüdür. Sure Hz. Peygamber'in Allah tarafından açık bir fetihle ihsan edildiğini bildiren bir ayetle başlayıp İslam'ın bütün dinlere üstünlük sağlayacağını bildirmesiyle sonlanır. Gazaya giden Müslüman askerler, zafer için sefer sırasında ve savaş boyunca bu sureyi fazlaca okumaktadır. Yine kılıç, balta, kalkan vb. savaş aletlerinin üzerlerinde surenin ilk ayeti; bazı hükümdar ve kumandanların zırhlarında da surenin tamamı bulunur.³⁵⁵ Tarihsiz zeyle göre imam-ı sâni günlük üç akçeye Fetih-hân olmuştur.³⁵⁶

2.17. İhlas-hân

Kur'an-ı Kerim'in 112. suresi³⁵⁷ olan İhlas suresini okuyan kişilere ihlas-hân denilirdi. Sure, Allah hakkındaki bütün yanlış inanç ve anlayışları ortadan kaldırarak

³⁴⁸ *Vakfiye*, s. 63-66.

³⁴⁹ Altuntaş- Şahin, *age*, s. 475.

³⁵⁰ Tanrının birliğine inanma demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 1072.

³⁵¹ Peygamberlik demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 791.

³⁵² Bekir Topaloğlu, "Yâsîn Sûresi", *DİA*, XLIII, İstanbul 2013, s. 340-341.

³⁵³ *Vakfiye*, s. 64.

³⁵⁴ Altuntaş- Şahin, *age*, s. 558.

³⁵⁵ Emin Işık, "Feth Sûresi", *DİA*, XII, İstanbul 1995, s. 456-457.

³⁵⁶ *Vakfiye*, s. 64.

³⁵⁷ Altuntaş- Şahin, *age*, s. 704.

onu doğru sıfatlar ve layık olduğu özelliklerle tanıtmak için inmiştir.³⁵⁸ Tarihsiz zeyle göre müezzin-i evvel günlük iki akçe karşılığında ihlas-hân olarak görev yapmıştır.³⁵⁹

2.18. Enam-hân

Enam, Kur'an-ı Kerim'in 6. suresidir.³⁶⁰ Bu sureyi okuyan kişiler enam-hân olarak adlandırılmıştır. Allah'ın birliğinden ve Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğuyla ilgili kesin belgeler içerir. Surenin faziletiyle ilgili çeşitli rivayetler olmasından dolayı çokça okunmuş ve güzel hatla yazılmıştır. Osmanlı sanatkarları enam-ı şeriflerin yazılması, tezhip edilmesi ve ciltlenmesi konusunda güzel örnekler vermişlerdir.³⁶¹ Tarihsiz zeyle göre müezzin-i sâni sabah vaktinde günlük üç akçe ile enam-hân görevini yürütmüştür.³⁶²

2.19. Ahkaf-hân

Kur'an-ı Kerim'in 46. suresi olan Ahkaf'ı³⁶³ okuyan kişiler ahkaf-hân olarak anılırdı. Surede, Hz. Muhammed'in kavminin gördüğü sıkıntı ve zulme kendinden önceki peygamberler gibi katlanması tavsiye edilmiştir. Sure, küfrün bitmesinin yakın olduğundan bahsedip, inanan kişilerin başarıya ulaşacakları ayetlerle biter.³⁶⁴ Tarihsiz zeyle göre hatip günlük üç akçeye iki teravîh arasında okumak üzere ahkaf-hân olmuştur.³⁶⁵

3. Eğitim Hizmetlerindeki Görevliler

3.1. Müderris

Medresedeki dersleri belli bir sırayla alan talebe danışmend olur, daha sonra da mülâzemet ve kazasker defterine kayıt olup sırasını beklerdi. Sırası gelince en aşağı derecedeki medreseye müderris olarak atanırdı.³⁶⁶ Bu şekilde atanan müderris ders veren kişi demektir.³⁶⁷

³⁵⁸ Emin Işık, "İhlâs Sûresi", *DİA*, XXI, İstanbul 2000, s. 537-538.

³⁵⁹ *Vakfiye*, s. 65.

³⁶⁰ Altuntaş-Şahin, *age*, s. 133.

³⁶¹ Emin Işık, "En'âm Sûresi", *DİA*, XI, İstanbul 1995, s. 169-170.

³⁶² *Vakfiye*, s. 65.

³⁶³ Altuntaş-Şahin, *age*, s. 548.

³⁶⁴ Emin Işık, "Ahkâf Sûresi", *DİA*, I, İstanbul 1988, s. 549-550.

³⁶⁵ *Vakfiye*, s. 63.

³⁶⁶ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmîye Teşkilatı*, TTK, Ankara 1988, s.57.

³⁶⁷ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1313.

Osmanlı'da kadıların tayini merkezden ve merkezin belirlediği kurallar çerçevesinde yapılırdı. Müderrislerin özlük işleri ve tayinleri yapılırken medresenin vakfiyesi dikkate alınırđı. İlmî yetersizlik, derslere devamsızlık, yönetici zümreyle geçinememek, talebe ile uyumsuzluk vb. sebeplerden dolayı görevden alınabilirlerdi. Görevden alınması için normal süresinin dolması beklenmeyebilirdi. Yüksek ilmiye ricalinin bu işlemlerini 17. yüzyıla kadar kazasker idare ederken daha sonra bu işlemleri şeyhülislam yapmıştır.³⁶⁸

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre müderris olan kişi; çeşitli fenlerde mahir, ma'kûlât³⁶⁹ ve menkûlâtta³⁷⁰ güçlü, gûnahtan sakınan, temiz, salihler arasından seçilmiş bir kimseydi. Bu kişi ilimle meşgul olan talebeye tefsir, hadis ve faydalı ilimleri öğretmekle görevliydi. Müderrisin medresede vereceği dersler kendisine bağı olan kişilere özel olup dışardan yabancı talebe gelmesi yasaktı.³⁷¹ Tarihsiz zeyilde müderrisin günlük kırk akçe olan maaşına beş akçe zam yapılmıştır.³⁷² Vakfiyeye göre günlük ücreti en yüksek alan kişilerden biri müderristir. Bazı görevliler müderrisin günlük aldığı ücretten fazla ücret almış olsada bu ücret farkı onların yapmış olduğu birden fazla işten kaynaklanmaktadır.

3.2. Mu'îd

Sözlük anlamı iade eden olan mu'îd, medreselerde talebenin derslerini etüt ettiren ve hocanın verdiği dersleri tekrar eden kişidir. Müderris muavini olarak da anılır.³⁷³ Medreselerde her hocanın bir ya da iki tane mu'îdi olurdu. Mu'îdler daha ileri düzeyde olan öğrenciler arasından seçilirdi. Kimi zaman mezun olmuş bir öğrenciye ya da kürsüsü olmayan fıkıh âlimine de bu görev verilebilirdi.³⁷⁴ Bahsedilen bu sistemde mu'îdler hem talebelerin yetişmesine katkıda bulunarak hocanın iş yükünü azaltmış oluyor hem de öğrencilere ders vererek bilgilerini taze tutuyordu.

³⁶⁸ Mehmet İpşirli, "Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, IRCICA, (Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul 2013, s. 262.

³⁶⁹ Akıl ile bilinen ispatlanan şeylere denir. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1375.

³⁷⁰ Nakil ile bilinen şeylerdir. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1420-1421.

³⁷¹ *Vakfiye*, s. 38-39.

³⁷² *Vakfiye*, s. 62-63.

³⁷³ Berki, *age*, s. 38.

³⁷⁴ Sami Es-Sakkar, "Mu'îd", *DİA*, XXXI, İstanbul 2006, s. 87.

Tarihsiz zeyilde vakıfta görevli bir mu'iddeden bahsedilmektedir. Bu kişi aynı zamanda medresenin bevvâbıdır. Bu görevle birlikte mu'îd olarak da tayin edilmiştir. Bu görevinden dolayı mu'îd'e günlük on bir akçe ücret verilmiştir.³⁷⁵

3.3. Mu'allim

Öğreten, öğretici anlamına gelen muallim; mekteple ilgili olarak düşünüldüğünde çocuklara Kur'an-ı Kerim okumayı, yazmayı ve dini bilgileri öğreten kişiye denilirdi. Mektep hocaları genellikle medrese okumuş kişilerdi ve bunlar cami veya mescitte görevli imam ya da müezzinler olabiliyordu.³⁷⁶

Tarihsiz zeyle göre hatip olan kişi aynı zamanda medresedeki sıbyanlara muallim; ser-mahfil de devir-han olmuştur. Muallimlik görevinden dolayı günlük sekiz akçe ve devir-hanlık görevinden dolayı günlük beş akçe ücret tayin edilmiştir.³⁷⁷

Tablo 2. 2. Vakıftaki Bazı Görevliler ve Üzerindeki Görevler³⁷⁸

Görevliler	Görevliler Üzerindeki Görevler
Müderris	Vaiz, muhaddis
Na'at-hân	Salâ-han, ser-mûvaşşah
Müezzin-i evvel	Cüz-hân, ihlas-hân
Müezzin-i sâni	Cüz-hân, ihlas-hân
Devirhân-ı sâni	Salâ-han, temcîd-hân
Temcîd-hân	Salâ-han
Mu'allim	Aşr-hân
Hatip	Aşr-hân, mevlûd-hân
Vaiz	Muhaddis

³⁷⁵ Vakfiye, s. 68-69.

³⁷⁶ Taşkın Ünal, "Klasik Dönem Osmanlı Eğitim Kurumları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, I, S.3, 2008, s. 347.

³⁷⁷ Vakfiye, s. 63-66.

³⁷⁸ Bu tabloda camideki imamlar ve görevleri ayrı bir tabloda gösterildiği için bu tabloda yer almamıştır. bkz. Tablo 2.1.

3.4. Mektep Hocası

Hoca, muallim ya da müderris yerine de kullanılan bir ifadedir.³⁷⁹ 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre mektep halifesi salih ve iyi tecvit bilen bir kişi olmalıydı. Hocanın vakfiyeye göre görevi “*mekteb-i mezbûrda etfâl-i müslimîne ta’lim-i Kur’ân-ı Kerîm eyleye*” şeklinde ifade edilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere mektep hocasının Müslüman çocuklara Kur’ân-ı Kerîm öğretmesi istenmiştir. Bu kişiye vazifesinden dolayı günlük yirmi beş akçe tayin olunmuştur.³⁸⁰

3.5. Mektep Halifesi

Mektep halifesi, kalfadır. Onun görevi, talebenin derslerde anlayamadığı yerleri onlara anlatmak ve müzakere etmektir.³⁸¹ Bu görevi icra edecek kişinin belli özelliklere sahip olması gerekliydi. Mektep halifesinin hocası mahlul olduktan sonra, mektep halifesi olacak kişi hocada olması gereken vasıfları taşıyan biri olmalıydı. Böyle bir durumda bu görevin hocanın oğluna ya da yabancı birine kesinlikle verilmemesi istenmiştir. Bu görevin eğer mektep içinde hafızlık yapan biri varsa ilk olarak ona verilmesi uygun görülmüştür. Eğer böyle bir kişi bulunmuyorsa mütevellinin arzı ve nazırın reyiyile hak edene verilmesi emredilmiştir. Bu kişiye görevinden dolayı günlük on akçe tahsis edilmiştir.³⁸²

Aynı tarihli vakfiyeye göre tarafların vazgeçmesi uygun değildir. Bu işi tasarruf etme hakkı kendisine bırakılan kişinin bu hakkı kullanmaya ehil ve yetkin olduğu şer’an sabit olduktan sonra mahkemedен bu konuyla ilgili bir ilam verilmesi istenmiştir. Mütevellinin arzıyla vakfin nazırına da ilam gösterilip re’yi munzam³⁸³ olarak bu haktan vazgeçmek uygun olmaktadır. Sadece inha³⁸⁴ ve ihbar ile feragat etmek uygun değildir. İnha ve ihbar yazısı gelmeden bu görevle ilgili yazı yazılmaması istenmiştir. Yanlışlıkla böyle bir durum olur ise “şurût-ı vâkfiyyeye mugayirdir” şeklinde yani vakfiyeye şartlarına uymaz, diye cevap verilmesi istenmiştir. Feragat şartları bu vakfa bağlı tüm hizmetkarlar hakkında geçerliydi.³⁸⁵

³⁷⁹ Pakalın, *age*, II, s. 845.

³⁸⁰ *Vakfiye*, s. 43.

³⁸¹ Berki, *age*, s. 21.

³⁸² *Vakfiye*, s. 43.

³⁸³ Sonradan eklenen anlamına gelmektedir. Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1417.

³⁸⁴ Atama yazısı demektir. bkz.. Kanar, *age*, s. 385.

³⁸⁵ *Vakfiye*, s. 44.

4. Bakım ve Onarım Hizmetlerindeki Görevliler

4.1. Su Nazırı

Nâzır, bakan³⁸⁶ anlamına gelirken su nazırı ise suyun muhafazası ve suyollarının bakımıyla ilgilenen kişiye denirdi. 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre Silahdar Mehmet Paşa, altı mahallede çeşme yaptırmıştır. Çeşmelerin sularının sonraki mahalleye geçmeyip bulunduğu yerde muhafazası için ise gayret gösteren bir kimse bu göreve tayin edilmiş ve bu kişi nezaret görevini devamlı olarak sürdürmüştür. Gereklikçe suyolları³⁸⁷ mütevellinin bilgisi ve nazırın da vasıtasıyla onarılıp bu hizmet karşılığında nazır, günlük on akçe ücret almıştır.³⁸⁸

27 Temmuz 1780 tarihli zeyilde Todoros veledi Barım kalfa vakfın suyollarına su nazırı tayin edilmiştir. Bu hizmetinden dolayı günlük on akçe ile vazifelendirilmiştir.³⁸⁹ Bu örnek vakfa ait bir görevin gayrimüslim tarafından da yapılabileceğini göstermektedir. Ama eğitim ve ibadetle ilgili olmayan konularda bir görev olduğu da unutulmamalıdır.

Vakfiyede sadece su nazırının görevleri ve bu işe tayin edilen kişiden bahsedilmemiş. Zamanla su nazırının kusurlu hareketleri ve mütevellinin açgözlülükle ya da ihmalle bu hizmetin aksaması durumundan da bahsedilmiştir. 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre böyle bir durumda bu eksiklikleri ve çalışmayı durduran hizmetçileri anlatmak için köy ahalisi aralarından uygun birini nâzır-ı vakfın yanına göndermişlerdir. Nâzırın böyle bir durumda, su hizmetinde çalışan kişinin görevini durmayıp öncelikle konuyu iyice araştırması istenmiştir. Ahaliden birinin bu tip durumlarda meseleyi doğru bir şekilde anlatması halinde bu kişiye üç bin akçe verilmesi ve bunun da vakfın fazla gelirinden karşılanması söylenmiştir.³⁹⁰ Sorunun anlaşılması ve çözümü için konuyu doğru bir şekilde anlatacak kişiye böyle yüksek bir paranın verilecek olması, problemin çözülmek istendiğini göstermektedir.

³⁸⁶ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1449.

³⁸⁷ 24 Ocak 1780 tarihinde, Karavezir Mehmet Paşa Vakfı'ndaki çeşmeye ait suyollarının yıkılarak tekrar düzenlendiği durumlarda olmuştur. Buna rağmen evine zarar geldiği gerekçesiyle Mehmet Nuri Bey adlı kişi bu suyolunun eskiden olduğu şekliyle yeniden yapılmasını istemiştir. (VGMA, EV. MKT. 259/28)

³⁸⁸ *Vakfiye*, s. 44-45.

³⁸⁹ *Vakfiye*, s. 81-82.

³⁹⁰ *Vakfiye*, s. 45.

4.2. Bevvâb

Kelime anlamı kapıcı olan bevvab; zamanı geldiğinde kapıyı açıp kapatırdı.³⁹¹ Bevvab, külliyeinin çeşitli birimlerinde çalışan ve çalıştığı birime göre me'kel³⁹² bevvabı, ahır bevvabı, matbah bevvabı gibi isimler alırdı.³⁹³

Silahdar Mehmet Paşa Külliyesi'nde üç ayrı yerde bevvâb bulunmaktadır. Bunlardan biri, 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyeye göre, medresede görevlidir. Medrese hücrelerinde kalan talebelerin arasından müderrislerin görüşüyle seçilen medresenin bevvâbı her sabah ve akşam kapıyı açıp kapatmakla görevliydi. Bu kişi günlük olarak ekmek ve mum alacak değerde olan sekiz akçeyle bu görevde yetkili olmuştur. Tarihsiz zeyle göre diğer bevvâblardan biri de, mektepteki ser-halifelerin arasından seçilerek günlük üç akçe ile görevlendirilmiştir. Sonuncusu ise câmide bevvâb olup günlük sekiz akçeye yetkili olmuştur.³⁹⁴

4.3. Ferrâş

Ferrâş; câmi, mescit, imaret gibi kurumların temizliğini sağlayıp kilim, halı ve hasırları yayan kişidir.³⁹⁵ Ferrâşların görev yaptığı yere göre ismi değişirdi. Sadece belli bir işi yapmakla görevli olana *ferrâş-ı çınar* denilirdi. Ferrâşların çırağı da olabilirdi, onlarda ferrâş çırağı olarak anılırdı.³⁹⁶

28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede Silahdar Mehmet Paşa Camisi için iki adet *kayyum-ı ferrâş* tayin edilmiştir. Bunların görevi caminin iç ve dış temizliğini yapmak; câminin kandillerini şamdanlarını yakmak ile kalıçelerinin ve hasırlarının yayılmasıdır. Bu hizmetlerinden dolayı bu kişilerin her birine günlük on akçe tayin edilmiştir. Bu kayyum-ı ferrâşların Fetih ve Ağlak Bab Camisi'nin kandil ve şamdanlarını muhafaza edip, gerekli hizmetler konusunda yeterli gayreti göstermeleri de söylenmiştir.³⁹⁷

Tarihsiz zeylde bu iki ferrâş -ı kayyuma tekrar değinilmiştir. Ama bu sefer birisi *kayyum-u evvel* diğeri ise *kayyum-u sâni* olarak adlandırılmıştır. Câminin temizliği için ise, bir kişi yedi akçeye vazifelendirilmiştir. Vakfiyede caminin havlularının

³⁹¹ Berki, *age*, s. 9.

³⁹² Arpalık, yeme yeri demektir. bkz. Kanar, *age*, s. 550.

³⁹³ Pay, *agm*, s. 496.

³⁹⁴ *Vakfiye*, s. 39-40, 67-70.

³⁹⁵ Pakalın, *age*, s. 608.

³⁹⁶ Pay, *agm*, s. 497.

³⁹⁷ *Vakfiye*, s. 35.

temizliğiyle ilgilenmesi için bir kimsenin günlük altı akçeye vazifelendirilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.³⁹⁸ 27 Temmuz 1780 tarihli zeylde ise havlular için *ferrâş-ı havludan* tekrar bahsedilmiştir ve Es-seyyid Mustafa veledi Ali havlu ferrâşı olup bu görevinden dolayı günlük altı akçe ile vazifelendirilmiştir.³⁹⁹ 28 Ocak 1780 tarihli vakfiyede ferrâşların görevleri belirlenmiş olmasına rağmen tarihsiz zeylde yeniden bir düzenlemeye gidilmiş ve havlular için bir ferrâş atanmıştır. Bu düzenleme, işlerin çokluğundan veya görevlilerin işleri yerine getirebilecek sayıda olmamasından kaynaklanmış olabilir.

4.4. Kennâs

Kennas, külliye ait tuvalet ve abdesthanelerinin temizliğini yapan kişilere denilirdi.⁴⁰⁰ Bahsi geçen külliye tarihsiz zeyle göre caminin tuvaletlerinin temizliği için bir kennâs-ı kenîfhâ görevliydi. Bu görevinden dolayı altı akçe ücret verilmişti.⁴⁰¹

4.5. Siraci (Kandilci)

Siraci, kandilci yerine de kullanılan bir ifadedir. Arapça'da kandil, mum ve yanan fitile siraç denilir. Aydınlatma aracı olarak kandil ve mum kullanıldığı için bu hizmeti gören kişilere de siraci denilmiştir.⁴⁰²

Tarihsiz zeyle göre Silahdar Mehmet Paşa Camisi'nin aydınlatma işleriyle ilgilenen üç görevlisi vardı. Bunlardan biri caminin kandilini yakan kişiydi ve günlük altı akçe, diğeri ise caminin mihrabındaki şamdan ve kandillerin sirâci olup günlük beş akçe, sonuncusu ise cami minaresi ve katlarındaki kandillerin sirâci olup günlük altı akçe ücretle vazifelendirilmiştir.

Kandillerin yanması için zeytinyağı kullanılmıştır. Vakfiyeye göre aydınlatılacak vakıf eserleri, cami ve medrese olup bunlar için kullanılan *revgan-ı zeyt*⁴⁰³ miktarları aşağıda tabloda sunulmuştur. Vakfiyeye göre medresenin aydınlatılmasında tek bir yerden bahsedilmiştir.⁴⁰⁴ Bu durum medresede aydınlatma ihtiyacının az olmasından değil, talebelere mum ihtiyaçları karşılamaları için belli bir

³⁹⁸ Vakfiye, s. 69-70.

³⁹⁹ Vakfiye, s. 81.

⁴⁰⁰ Pay agm, s. 497.

⁴⁰¹ Vakfiye, s. 70.

⁴⁰² Pakalın, *age*, s. 286.

⁴⁰³ Zeytinyağı, Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 675.

⁴⁰⁴ Vakfiye, s. 70-71-72.

ücret tayin etmelerinden kaynaklanmaktadır.⁴⁰⁵ Tabloda görüleceği üzere caminin aydınlatmasıyla ilgili detaylı bilgiler yer almaktadır. Caminin; kandil geceleri, bayram geceleri ve Ramazan ayı gecelerindeki aydınlatmasından ayrıca bahsedilmiştir. Böyle bir ayırım yapmaktaki maksat bu gecelerin manevi olarak diğer zamanlardan ayrı tutulmasından kaynaklanabilir.

Tablo 2.3 Cami ve Medresenin Aydınlatılmasında Kullanılan Zeytinyağı Miktarları

Kullanıldığı Yer	Miktarı
Mihrabı aydınlatan iki adet şem ⁴⁰⁶ yanması için	Yıllık 45 vukiyye ⁴⁰⁷
Caminin tamamının aydınlatılması	Yıllık 48 vukiyye
Caminin ramazan ayı gecelerindeki aydınlatılması	30 vukiyye
Caminin ramazan ayından sonraki gecelerdeki aydınlatılması	162 vukiyye
Caminin Kadir, Berât, Regâib, Mirâç, Mevlid ve bayram gecelerinde aydınlatılması	7 vukiyye
Medresede bulunan üç kandilin yanması için	Yıllık 12 vukiyye
Toplam:	304 vukiyye⁴⁰⁸

Tabloda yer alan zeytinyağı miktarları vakfiyede geçtiği şekilde verilmiştir. Bu yüzden tabloda bazı miktarlar aylık bazı miktarlar ise yıllık olarak yer almaktadır. Bu bilgilere göre ramazan ayında toplamda 30 vukiyye zeytinyağı kullanılmıştır. Ramazan ayının genelde otuz gün olduğu varsayılırsa her gece 1 vukiyye zeytinyağı kullanılmıştır. Kadir, Berât, Regâib, Mirâç, Mevlid ve bayram gecelerinde caminin aydınlatılmasında 7 vukiyye zeytinyağı kullanılmıştır. Bahsedilen bu geceler dışındaki zamanlarda caminin aydınlatılması için kullanılan toplam 162 vukiyye zeytinyağı, geri

⁴⁰⁵ Vakfiye, s. 39.

⁴⁰⁶ Balmumu, Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 786.

⁴⁰⁷ Dört yüz dirhem, Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, s. 1496.

⁴⁰⁸ Ağırlık ölçüsü olan vukiyye 400 dirheme eşittir. Dirhem ise 1,2828 kg ağırlığındadır. (Hamit Şafakçı, *Bozkır'da Madencilik (1776-1839)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2013, s. 33). Buna göre 304 vukiyye yaklaşık 390 kg zeytinyağı etmektedir.

kalan gecelere bölündüğünde zeytinyağının gecelik kullanım miktarı 1 vukiyyeden azdır. Medresenin aydınlatılmasında kullanılan üç adet kandilin yanması için yıllık 12 vukiyye, aylık ise 1 vukiyye zeytinyağı kullanılmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
SİLAHDAR MEHMET PAŞA VAKFIYESİ'NİN TRANSKRİPSYONU

El-hamdü li'llâhi'llezi halaka'l-insâne mine'l-himâ'i'l-mesnûn
ve ce'ale heykeluhû'l-cüsdâni mesciden ta'büdü fihî cemâ'ât
âtü'l-kuvâ ve hüm li-mazhari'l-küllî yescüdüne refa'a
tabakâti's-semâ'i ve basata ferşe'l-ahdar ale'l-
guberâ' ve enâre bimesâhibhi nüfûsi'l-ârifîn
zevâyâ savâmi'i'l-vücûd ve ecrifi hayâzi'l
efvâh ve mecârî'l-elsineti selsâlû'l-kerem
ve'l-cûd ve sallâllâhu ale'n-nebiyyi'l-ümmiyyi'l-Hâşimiyyi(1)
erşede ümmetehû'n-nâciyyete ilâ menheci's-selâmeti ve'n-necât
ve sebekû ümemü's-sâlifete râkibîne
mütüne'l-ictihâd fi mesâliki'l-hayrât ve'l-hasenât
sümme es-salavâtü't-tayyibât alâ âlihî'l-kâmilîn ve hulefâ'
r-râşidîn ve ashâbihî's-sâbıkîn essesû bünyâne
d-dîn ve kânû min ashâbi'd-derecât ammâ ba'd
saray-ı sipenc-i bîbekâ ve kasr-ı mütezilü'l-erkân-ı dünyâ
mekân-ı müste'âr-ı mecâzî ve câyi
lu'bet ve bâzî ve tâk-ı sebz-reng-i âsumân
ve kâh-ı münakkaş-ı sakf-ı cihân ferd-i âferîdeye

mesken-i mü'ebbed ve menzil-i müstemir ve muhalled olmadığı

vâkıfân-ı mevâkıf-ı esrâr ve âgâhân-ı

dekâyik-i âsâr ve belki mezâyâ-yı nüfûs-ı nâtıkaları(2)

tâbiş-i akl-i heyûlânîden hissedâr olan

etfâl-i sıgâr indlerinde dahi hüveydâ ve âşikâr olub

bu merhale-i pür-hatar ve beydâ-yı pür-şûr u şerri

câ-yı ârâm ve nüzhetgâh murâd ve merâm addedenlerin

pîş-i katâr-ı hat ve ter-hâllerinde

Hudâ-hân kadar fetâreten nentehî necden ve âvineten

mâ'a'l-azîz ve tavrân kasriyet mâ'i mazmûnunu tekrâr

edegeldiği⁴⁰⁹ bâhir ve bedîdârdır arûs-ı kîfî bir gayda'î

hezârşevherdir ki (se'umün melûmün lâ tedûmü le-sâhibin

nüşûzün fe-revkün lâ-tücîbü lihâtibin müfâdı) mübeyyin-i

hâl ve şânı ve adem-i vefâsının hüccet

ve bürhânı olduğu müstağnî-i îrâd-ı delîl ve beyândır

Ârif ve âgâh ol merd-i mütebassır-ı bâ-intibahdır ki(3)

mezâhirde zâhiri fark ve temyîz ile âyine-i kevnde cilve-ger

olan *soran*⁴¹⁰ mahz-ı zılâl ve tayf-i hayâl hükmünde

olduğunu bilip rişte-i nazar-i hakikat-bîni bir halka-i

rasî'ne-i bâb-ı sa'âdete *rabi*⁴¹¹ eyleye ki a'yün-i

⁴⁰⁹ B nüshasında "edegeldikleri" şeklinde geçmektedir.

⁴¹⁰ B nüshasında "suverin" şeklinde geçmektedir.

nâ'ime-i mevcûdâtдан gıŝâve-i mevhûme-i heyûlâniyye ref'
 olundığı rûz-ı hevı-nâkde rû-yı ümîdine verâ-yı
 sürâdikât-ı ehadiyetden tûbâ lehüm ve hüsn-meâb
 derîçesi küşâde olub müŝâhede-i ruhsâra
 matlûb ve mütâla'a-i vech-i bâkî-i mahbûb ile
 karîrû'l-ayn ve kâm-revâ ve inne li'l muttakîne mefâzen hadâika ve a'nâben
 riyâzında cezâ'en min Rabbike atâ'en hisâben erâ'iki
 üzere müttekâ-pîrâ ola ale'd-devâm mukaddemât-ı
 mezkûreyi te'emmül ve tefekkür mü'min-i *kâmil*⁴¹² mütebassıra elzem(4)
 ve ma'ânî-i mezbûreyi mülâhaza ve tedebbür muvahhid-i
 müteyakkıza evceb ve ehemm olmak hasebiyle bi'l-fi'il
 makâlîd-i mesâlih-i dîn ü devlet ve mefâtîh-i ebvâb-ı
 mehâmm-ı saltanat ve hilâfet müselleme-i kabza-i vekâlet
 ve müfevvez-i uhde-i iffet ve diyâneti olan bâ'is-i
 imlâ-yı zurûf-ı hurûf ve sebeb-i telfik-i kitâb-ı
 meyâmin-mahfûf âsâf-ı mansûr-ı livâ-i şehriyârân-ı
 cihân müşîr-i sadâkat-nümâ-yı pâdişâh-ı dârâ-derbân
 mü'essis-i bünyân-ı şerî'at ve mümehhid-i erkân-ı
 adâlet câmi-i eştât-ı mekârim ve mevâhib
 bânî-i menâbir-i menâsıb ve merâtib şem'-i mihrâb-ı

⁴¹¹ Bu kelimededen önce B nüshasında "rasîne" kelimesi yer almaktadır.

⁴¹² Bu kelime B nüshasında yer almamaktadır.

salâbet ve hamâset misbâh-ı münîr-i mahfil-i ârifet
 ve hasâfet bülend-sâz-ı zamân-ı izz ü alâ(5)
 bir dârende-i ilm-i sıdk u vefâ âb-ı rû-yı vüzerâ-yı
 izâm nuhbe-i vükelâ-yı fihâm sâhibü's
 -seyf ve'l-kalem menba'u'l-eltâf ve'l-himem
 gül-bün-i riyâz-ı siyâdet gusn-ı ratîb-i devha-i
 arâkat düstûr-ı mütediyyin-i vakûr kâli' -i urûk-ı
 erbâb-ı şürûr mu'temedü'l-hilâfeti ve's-saltanati'l-uzmâ
 bi'l-adli'l-evfâ devletlü siyâdetlü âtîfetlü
 Silahdâr es-Seyyid Mehmed Paşa yessera'llâhu mâ yürîdu ve mâ yeşâ'
 Hazretlerinin leyl ü nehâr endîşe ve *kârları*⁴¹³
 tahsîl-i rızâ-yı Rabbânî ve iktisâb-ı sa'âdet-i
 dû-cihânîye mahsûr ve masrûf ve inân-ı
 himmet-i kâmileleri velî-ni'met-i amîmü'lmekremeti olan
 emîru'l-mü'minîn imâmü'l-müslimîn hüsrev-i encüm-sipâh(6)
 dâver-i âsumân-dergâh kible-i teveccühât-ı ehl-i hak ve yakîn
 Ka'be-i maksûd-ı esâtîn-i şer'-i metîn kuvvet-i bâzû-yı
 şecâ'at cevher-i şimşîr-i celâdet hidîv-i
 siddîk-sîret dâdâr-ı fârûk-ma' delet
 tâcdâr-ı Osman-hayâ şehensâh-ı Haydar-kuvâ

⁴¹³ B nüshasında “efkârları” şeklinde geçmektedir.

zamân-ı dâd-iktirânlarında cümle-i ibâdullâhın
 husûl-i refâh ve âsâyîşleri semtine ma' tûf
 olduğundan fazla zât-ı melekiyyü's-simâtlarına
 mevhibe-i sübhâniyye olan mâye-i behiyye-i âkıbet
 endîşî ve diyânet-kîşî-i lâzımesince bu
 hâkdâr-ı fânî ve âlemi güzerânîde emîr
 ve vezîr ve ganî ve fakîrin âhir mevtın
 ve müstakarlari basît-i hâk ve guref-i(7)
 pür-tarafdan bedel-i me'vâ ve makarları bisât-ı berçîde
 etrâf-ı magâk olacağını dîde-i dakîka-bîn
 ile mütâla'a edüb habl-i metîn fırsat-ı derdest
 iken zâd-ı âheri tedârüküne ibtidâr ve -meselü'llezîne yünfikûne
 emvâlehüm fî sebîli'llâhi kemeseli habbetin enbetet seb'a senâbile fî
 külli sünbületin mi'ete habbetin va'llâhu yudâ'af li-men yeşâ'
 mezra'a-i kesîrû'n-nümüvvunda *tahm*⁴¹⁴ a'mâl-i hayriyye neşr eden
 gürûh-ı ebrâr ve zümre-i ahrâr silkine insilâke
 sa'y-i bî-şümâr eylemek şe'âir-i kemele-i ricâl
 ve deyâdin-i amele-i muntazametül-ahvâlden olduğunu ve innemâ
 ya'muru mesâcidallâhi men âmene billâhi vel yevmîl âhiri
 nass-ı kerimi ile amel edüb ta'mîr-i büyût-i ibâdet

⁴¹⁴ B nüshasında "tahammur-i" şeklinde geçmektedir.

ve ihyâ-yı rüsûm-ı şerî'at tarîka-i enîkasında(8)
 sa'y-i meşkûr ile îfâ-yı âsâr eyleyenlerin inda'llâhi
 te'âlâ ve resûlihî kusûr-ı refi'a-i kadr ve menziletleri
 -fî mak'adi sıdkın inde melîkin muktedirin -mas'ad arkasında
 ta'ane-zen kubbe-i ezrak-fâm-ı gerdûn olacağında şübhe
 olmadığını ve fî sebîli'llâhi te'âlâ icrâ-yı miyâh-ı
 sel-sebîl-âsâ ile irvâ-yı attâş için derâhim
 ve denânîri su gibi sarf eyleyenler tefsîde-i lebân-ı
 hâcere-i haşr-i miyânelerinde ve- yeşrebûne min ke'sin kâne
 mizâcuhâ kâfûran aynen yeşreb bihâ ibâdu'llâhi
 yüfeccirûnehâ tefcîren- kâse-i ser-şârından
 nûş-i zülâl-i rahmet ve gufrân edeceklerini mülâhaza
 ve binâ'en alâ zâlik bu ma'nâ-yı sedîdi tesdîd ve temhîd
 ve fehvâ-yı cedîdi te'kîd ve te'yîd edip hasbeten(9)
 li'llâhi te'âlâ ve ibtiğâ'en li-merzâti'rrahîm ve haseneten
 li-rûhî resûlihî'l-mu'allâ ve taleben minhû's-şefâ'ate inde
 'lmeliki'l-kerîm maskat-ı re'sleri olan vilâyet-i
 Anadolu'da Niğde sancağı'nda Nevşehir me'a Ürgüb
 kazâsı'na tâbi' Arabsun nâm karyede müceddeden binâ
 ve inşâ ve te'sîs ve ihyâsına muvaffak oldukları
 câmi ki kemâl-i evsâf ve istihsânı câmidir

ve yine karye-i mezbûrede (boşluk)bâb
 hücerâtı ve dershâneyi müştemil bir medrese-i bülend-kıbâb-ı
 refî' u'l-cenâb ve kezalik - izâ mâte İbn Âdem inkata'a
 amelehû illâ an selâsin sadakatün câriyetün ve ilmün yüntefa'u bihî
 ve veledün sâlihun yed'û leh - haber-i beşâret-eserine ittibâ'an
 yine karye-i mezbûrede harmenlerin yerinde ve seng-i musallâ(10)
 yanında ve câmi-i atîk indinde ve sâbıkâ Dûlbendî merhum
 Yusuf Ağa'nın *hâneleri*⁴¹⁵ pîşgâhında ve câmi-i cedîde mukâbil
 Çatalkaya civârında ve Beşparmak'da vâki' mahallenin
 hâneleri vasatında yola semt mevzi'de icrâ ve ihyâ
 buyurdıkları altı aded çeşmelerin her birinin lülesinden
 cereyân eden âb-ı sâfi ilâ intihâ'i'd *devvâr*⁴¹⁶
 hazret-i sâhibü'l-hayrın tertîl-i senâsına birer zebân-ı nâtık-ı
 vassâfdır mesâlih-i câmi ve medrese-i mezkûre-i
 mü'essesü'l erkân ve mühimmât-ı âsâr-ı hayriyye-i murassasu'l-
 bünyânlarına cihât-ı hitâbet ve imâmet ve ezân
 ve ta'rîf ve medh ve hıfza ve kırâet-i Kur'ân
 ve vazîfe-i mütevellî-i müstakîm ve hizmetde müstedîm
 râtibe-i kâtib ve câbî-i emîn ve mürettebât-ı sâire hademe(11)
 ve mübâşirîn ve dühn-i sürûc

⁴¹⁵ B nüshasında "hanesi" şeklinde geçmektedir.

⁴¹⁶ B nüshasında "zamân" şeklinde geçmektedir.

ve kanâdîl ve mesâbîh

ve şîrâ'-i hasîr ve akfâl ve mefâtîh ve bil-cümle

münşe'ât-ı mezkûrenin âmme-i mesâlih ve masârîf

ve kâffe-i levâzım ve vezâ'ifi için niyyet-i hâlisâ-i

*kâfiye*⁴¹⁷ ve taviyyet-i sâdika-i kâfiyye birle

ber-muktezâ-yı şerî'at-ı garrâ alâ vâzı'ihâ efdalü's-

salavât ve enmâ't-tahâyâ tanzîm ve tekmîli irâde buyurulmakdan

nâşî saray-ı hevernak-nümâ-yı sadr-ı a'zamîde arz

odası ta'bir olunan odada zeyl-i kitâbda

muharrerü'l-esâmî müslimîn huzûrlarında ma'kûd

meclis-i şer'-i şerîf-i râsihu'l-erkân ve mahfil-i dîn-i

münîf-i şâmihu'l-bünyânda vakf-ı merkûmu li-ecli't-tescîl mütevellî

nasb u ta'yîn buyurdıkları hâlâ hazînedâr-ı(12)

âlî-mikdârları kıdvetü'l-emâcid ve'l-âyan⁴¹⁸

Salih Ağa mahzarında âmme-i tasarrufât-ı şer'iyye

ve kâffe-i teberru'ât-ı mer'iyye zât-ı celîl-üş-şânlarından

sahîh ve câiz ve sarîh ve nâfiz olduğu hâlde ikrâr-ı

sahîh-i şer'iyyü'l-mebâdî ve'l-mebânî ve i'tirâf-ı sarîhu'l-

me'âkîd ve'l-me'ânî buyururlar ki hâlâ temlîknâme-i hazret-i

cihândârî mücebince akd-i âti'z-zikrin sudûrına değin hâlâ hayate-i

⁴¹⁷ B nüshasında "sâfiyye" şeklinde geçmektedir.

⁴¹⁸ B nüshasında "ekârim" şeklinde geçmektedir.

hulûs-ı tasarrufundan mûnderic ve heyaze'-i hukuku temlikimde

mündemiç münaz'at ve muhâsametden hâli müdâfa'at

ve mumâna'atdan hâvi vilayeti rumelide Vize sancağında

Hayrabolu nâhiyesinde yedi bin akçe yazusu olan

Yörük Hacı nâm karye dinmekle şöretine binâ'i tahdîd

ve tavzîfden müstağni karye-i mezbûr hudûdu(13)

dâhilinde kâ'in arâzîden kâbil taksîm olmayan

bin yüz onbeş akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi

ve yine Vize nâhiyesinden on bir bin akçe yazusu

olan Ser-ayha derbend-i kadim nâm karye hudûdu dâhilinde

kâ'in arâzîsinden kâbil taksîm olmayan iki yüz otuz

tokuz akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine Vize

nâhiyesinde beş yüz akçe yazusu olan es-sührübe

Nüsehâfmâk yeri nâm mezr'a arâzîsinden kezalik

kâbil taksîm olmayan seksan akçelik hisse'i şâyi'a-'i

memlûkemi ve Silistre sancağında ve nâhiyesinde

on üç bin akçe yazusu olan Yesviha der kurb-ı

Seher nâm karye hudûdu dâhilinde Seher arâzîden

kezalik kâbil taksîm olmayan üç bin yedi yüz on beşer(14)

akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve Hırsova nâhiyesinde

iki bin beş yüz akçe yazusu olan Ali fakih der kurb

karye-i av Mehmed nâm karye arazîsinden keزالik kâbil taksîm

olmayan yedi yüz on beş akçelik hisse'i şâyi'a-'i

memlûkemi ve yine Hırsova nâhiyesinde bin akçe

yazusu olan Hırsova Lûder-remlik nâm karye

arazîsinden keزالik kâbil taksîm olmayan iki yüz

seksan beş akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi

ve yine Hırsova nâhiyesinde bin akçe yazusu

olan Mahmud sûfi nâm-ı diğeri Tur beyi me'a mahalle-'i habib

Dervadi-'i remlik nâm karye arazîsinden *keزالik*⁴¹⁹

iki yüz seksan beş akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi

ve yine Hırsova nâhiyesinde sekiz bin beş yüz(15)

akçe yazusu olan Fâsmoha me'a mahalle-'i Sarı Ali

ve tûr'avdi nâm karye arazîsinden keزالik kâbil

taksîm olunmayan iki bin dört yüz yigirmi tokuz akçelik

hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine nâhiye-'i mezbûrede

iki bin akçe yazusu olan mahalle-'i Mehmedi kareye-'i fâsmohaden

Bulmesder nâm karye arazîsinden keزالik kâbil

taksîm olunan beş yüz yetmiş bir akçelik hisse'i şâyi'a-'i

memlûkemi ve Tekfur gölü nâhiyesinde beş bin

otuz dört akçe yazusu olan Muhyiddin halîfe

⁴¹⁹ B nüshasında bu kelimedden sonra "kâbil taksîm olmayan"ifadesi yer almaktadır.

Fenûsi der nezd-i Fenûsi nâm karye arazîsinden
 kezalik kâbil taksîm olmayan iki bin tokuz yüz yigirmi iki
 akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi ve Silistre
 nâhiyesinde iki bin dört yüz akçe yazusu olan(16)
 bâr rikâb-ı Sâru Bînâr nâm karye arazîsinden kezalik
 kâbil taksîm olunmayan bin üç yüz toksan akçelik
 hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi ve yine Silistre nâhiyesinde
 bin iki yüz elli akçe yazusu olan mahalle-'i âhirin der kurb
 bâr rikâb-ı Sâru Bînâr nâm karye arazîsinden kezalik
 kâbil taksîm olmayan yedi yüz yigirmi altı akçelik hisse'i
 şâyi 'a-'i memlûkemi ve Ahyolu nâhiyesinde yedi yüz akçe
 yazusu olan mahalle kurbun Bînâr nâm-ı diğêr Ali hace
 köse İsa abası dahi dirler hariç ez-defter nâm karye
 arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan dört yüz
 altı akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi ve Silistre
 nâhiyesinde üç bin akçe yazusu olan hûrbelik
 der kurb-ı devire ve Küçük Hacı dirler nâm karye(17)
 arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan bin yedi yüz
 kırk bir akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi ve yine Silistre
 nâhiyesinde sekiz yüz akçe yazusu olan Karaağaç
 der nezdi devire ve der yed-i Ayşe Hatun binti Ayaz Paşa

mezra‘ından kezalik kâbil taksîm olmayan dört yüz altmışar
dört akçelik hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve Hırsova
nâhiyesinde dört bin beş yüz akçe yazusu olan
Kara bülend beldede der kurb karye-i fûrûha Fâsa nâm karye arazîsinden
kezalik kâbil taksîm olmayan beş yüz seksan akçelik
hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve Silistre nâhiyesinde
yüz yigirimi üç akçe yazusu olan hâir der kurbu mezra‘-’i
Karaağaç hâriç ez-defteri nâm sâzlıktan kezalik
kâbil taksîm olmayan yetmiş bir akçelik hisse’i şâyi‘a-’i (18)
memlûkemi ve yine Silistre nâhiyesinde altı bin
akçe yazusu olan Dömester yurdu me‘a Torbalı yurdu
ve mahalle-’i Gazi dede nâm karye arazîsinden kezalik
kâbil taksîm olmayan bin beş yüz akçelik hisse’i şâyi‘a-’i
memlûkemi ve yine Silistre nâhiyesinden iki bin
akçe yazusu olan Uluse nâm-ı diğêr Arablar me‘a mahalle-’i
Recep bin Hamza nâm karye arazîsinden kezalik kâbil
taksîm olmayan beş yüz akçelik hisse’i şâyi‘a-’i
memlûkemi ve Hırsova nâhiyesinde yedi bin akçe
yazusu olan Onur Ali nâm karye arazîsinden
kezalik kâbil taksîm olmayan bin dört yüz akçelik
hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve yine Hırsova nâhiyesinde

altı bin altı yüz seksan dört akçe yazusu olan(19)
 Yunus halîfe nâm karye arazîsinden kezalik kâbil
 taksîm olmayan bin üç yüz otuz yedi akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine nâhiye-i merkûmede
 beş bin akçe yazusu olan ba'lû İbrahime nâm-ı diğêr
 Büyük Çâmûrlı nâm karye arazîsinden kezalik
 kâbil taksîm olmayan bin akçelik hisse'i şâyi'a-'i
 memlûkemi ve Silistre nâhiyesinde üç bin
 tokuz yüz altı akçe yazusu olan Gerdemer Bınârı
 Nam-ı diğêr Ahmed nâm karye arazîsinden kezalik kâbil
 taksîm olmayan yedi yüz seksan üç akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine Silistre nâhiyesinde
 beş bin yedi yüz kırk dört akçe yazusu olan
 İdris kapusu der kurb aslihan cema'at-i Koç Bali(20)
 nâm karye arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan
 iki yüz seksan akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi
 ve yine Silistre nâhiyesinde altı bin akçe yazusu olan
 hisse-i an rûsum himayegan-ı evkâf-ı Piri Paşa ve Abdü's-
 selamın kezalik kâbil taksîm olmayan bin iki yüz
 akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve Tekfur gölü
 nâhiyesinde altı bin akçe yazusu olan Emin bin

nâm -1 diğêr Rahman fûsi Gül Bınâr nâm

karye arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan

İki bin yüz seksan beş akçelik hisse'i şâyi 'a-'i

memlûkemi ve yine tekfur gölü nâhiyesinden

Üç bin akçe yazusu olan

Kokârih nâm -1 diğêr divâne Mustafaoğulları(21)

nâm karye arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan

bin toksan üç akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi

ve yine Tekfur gölü nâhiyesinde üç bin akçe

yazusu olan Hasr Kapusu nâm-1 diğêr men'âc oğlu

nâm karye arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan

bin toksan üç akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi

ve Silistre nâhiyesinde beş bin beş yüz

akçe yazusu olan ribhrelü der nezd-i karye-i küçük

Ahmed ve Abaddahi derler me'a mahalle-'i rahimci nâm karye

arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan iki

bin altı yüz yetmiş iki akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi

ve Tekfur gölü nâhiyesinde iki bin iki yüz akçe

yazusu olan selamis der nezdi Eserhan Bınârı(22)

nâm karye arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan

bin altmış sekiz akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi

ve yine Tekfur gölü nâhiyesinde sekiz yüz akçeye yazusu
olan halvacı Turmuş nâm-ı diğer Yayla Kulağı nâm
mezra‘dan kezalik kâbil taksîm olmayan üç yüz seksan
tokuz akçelik hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve Varna
nâhiyesinde beş bin dört yüz yigirmi iki akçe yazusu
olan Kuşlu Kemal nâm-ı diğer Aziz Beg me‘a mahalle-’i Musa
ve mahalle-’i Hasr-ı Tunca nâm karye arazîsinden tamamen
silk-i mülkümde münselik olmağla karye-i mezbûreyi tamamen
ve Silistre nâhiyesinde iki bin sekiz yüz akçe yazusu⁴²⁰
Tur‘ânefs hariç ez defter nâm karye arazîsinden
kezalik kâbil taksîm olmayan bin sekiz yüz akçelik hisse-’i (23)
şâyi‘a-’i memlûkemi ve yine Silistre nâhiyesinde dört
bin akçe yazusu olan Umuruc bilüne Hacı Birinci
oğulları dahi derler nâm karye arazîsinden kezalik
kâbil taksîm olmayan sekiz yüz akçelik hisse’i şâyi‘a-’i
memlûkemi ve Paşa sancağında Cısr-i Ergene nâhiyesinde
beş bin akçelik yazusu olan Huv köy nâm-ı diğer Levidoğlanı
nâm karye arazîsinden kezalik kabîl taksîm olmayan
dört bin akçelik hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi
ve yine Cısr-i Ergene nâhiyesinde beş bin akçe yazusu

⁴²⁰ Bu kelimedden sonra B nüshasında “olan” kelimesi yer almaktadır.

olan Cemre-i sena nâm karye arazîsinden kezalik kâbil
taksîm olmayan dört bin akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi
ve İbsale nâhiyesinde sekiz bin akçe yazusu
olan Sabaruhlar nâm-ı karye arazîsinden kezalik(24)
kâbil taksîm olmayan dört bin akçelik hisse'i şâyi 'a-'i
memlûkemi ve yine İbsale nâhiyesinde üç bin
iki yüz akçe yazusu olan Orhan nâm karye arazîsinden
kezalik kâbil taksîm olmayan dört yüz akçelik hisse'i
şâyi 'a-'i memlûkemi ve yine İbsale nâhiyesinde üç
bin sekiz yüz akçe yazusu olan Balabanlu nâm karye
arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan dört yüz
yetmiş beş akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi ve Karahan
nâhiyesinde bin akçe yazusu olan Hancuger? nâm karye
arazîsinden kezalik kâbil olmayan yüz yigirmi
beş akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi ve Timur Hisar
nâhiyesinde altı bin tokuz yüz akçe yazusu olan
Yunak nâm karye arazîsinden kezalik kâbil taksîm(25)
olmayan yedi yüz yigirmi üç akçelik hisse'i şâyi 'a-'i memlûkemi
ve Siroz nâhiyesinde bin yüz seksan yedi
akçe yazusu olan Yukaru Kamik nâm karye arazîsinden
kezalik kâbil taksîm olmayan yüz yigirmi dört akçelik

hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve Yenice-i Vardar nâhiyesinden
 sekiz bin beş yüz akçe yazusu olan Ohiler? nâm karye
 arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan sekiz yüz
 toksan akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve Selanik
 nâhiyesinde beş bin altı yüz otuz üç akçe yazusu
 olan Avbdar nâm -ı karye arazîsinden kezalik kâbil
 taksîm olmayan beş yüz toksan akçelik hisse'i şâyi'a-'i
 memlûkemi ve Avrathisarı nâhiyesinde yigirmi
 üç bin akçe yazusu olan Sekve nâm karye arazîsinden(26)
 kezalik kâbil taksîm olmayan yedi yüz otuz üç akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve Drama nâhiyesinde on
 bin akçelik yazusu olan Edrene Han nâm karye arazîsinden
 kezalik kâbil taksîm olmayan bin dört yüz kırk akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve Köstendil sancağında
 Yayha nâhiyesinde on bin üç yüz akçe yazusu
 olan Arlanı nâm karye arazîsinden kezalik
 kâbil taksîm olmayan dört bin sekiz yüz otuz iki
 akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve Böğrüce nâhiyesinde
 tokuz yüz toksan tokuz akçe yazusu olan Asü şeyh
 nâm karye arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan
 dört yüz alltmış yedi akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi

ve Koçana nâhiyesinde on bir bin tokuz yüz toksan(27)
 tokuz akçe yazusu olan boyaserirerek me‘a mezra ‘-’i
 Kalyasiha? nâm karye arazîsinden keزالik kâbil
 taksîm olmayan bin sekiz yüz altmış iki akçelik hisse’i
 şâyi‘a-’i memlûkemi ve Manastır Burak? der nezd-i karye-i
 meresenin elli akçe yazusundan keزالik kâbil taksîm
 olmayan altı akçelik hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi
 ve Yayha nâhiyesinde sekiz bin yüz altmış tokuz akçe
 yazusu olan Veraslanc nâm karye arazîsinden
 keزالik kâbil taksîm olmayan toksan tokuz akçelik
 hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve ve Koçana nâhiyesinde
 on beş bin dört yüz otuz beş akçe yazusu olan
 Düleyudlu‘ nâm karye arazîsinden keزالik
 kâbil taksîm olmayan beş bin elli beş akçelik hisse’i(28)
 şâyi‘a-’i memlûkemi ve Ilıca nâhiyesinde yedi bin
 altı yüz toksan sekiz akçe yazusu olan Esmülce nâm karye
 arazîsinden keزالik kâbil taksîm olmayan yüz otuz
 dört akçelik hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve İştib
 nâhiyesinde tokuz yüz toksan tokuz akçe yazusu
 olan cema‘at-i velihâd der kurb karye-i Müsseden keزالik
 kâbil taksîm olmayan iki yüz otuz altı akçelik hisse’i

şâyi‘a-’i memlûkemi ve yine İştib nâhiyesinde on
 bir bin dört yüz yigirmi yedi akçe yazusu olan
 Devlearsanc nâm karye arazîsinden kezalik
 kâbil taksîm olmayan bin dört yüz yigirmi yedi akçelik
 hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve yine İştib nâhiyesinde
 iki bin tokuz yüz seksan akçe yazusu olan(29)

Cema‘at-i Karaca Ali kezalik kâbil taksîm olmayan sekiz yüz
 kırk iki akçelik hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve yine
 nâhiye-i mezbûrede bin iki yüz akçe yazusu olan
 Kug‘u Kulana nâm karye arazîsinden kezalik kâbil
 taksîm olmayan üç yüz otuz sekiz akçelik hisse’i
 şâyi‘a-’i memlûkemi ve yine sekiz bin akçe yazusu
 olan ihtisab ve ihzare-’i nefsi İştib den

kezalik kâbil taksîm olmayan iki yüz elli dört akçelik
 hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve yine İştib nâhiyesinde
 on iki bin dört yüz akçe yazusu olan Yalvak

Küçük nâm karye arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan
 dört yüz akçelik hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi ve Beyahe?
 nâhiyesinde tokuz bin akçe yazusu olan Dolankh?(30)

nâm karye arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan
 bin beş yüz akçelik hisse’i şâyi‘a-’i memlûkemi

ve İlbasan sancağında Esbab nâhiyesinde altı bin
 akçe yazusu olan Selhâni nâm karye arazîsinden
 kezalik kâbil taksîm olmayan bin yedi yüz yedi akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine Asar nâhiyesinde
 iki bin beş yüz akçe yazusu olan Mayha nâm karye
 arazîsinden kezalik kâbil taksîm olmayan yedi yüz on
 bir akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine nâhiye-'i mezbûrede
 beş yüz akçe yazusu olan Köse nâm mezra'dan
 kezalik kâbil taksîm olmayan yüz kırk üç akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine nâhiye-'i mezbûrede
 iki bin akçe yazusu olan Fukâni nâm karye arazîsinden(31)
 kezalik kâbil taksîm olmayan beş yüz altmış tokuz akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine nâhiye-'i mezbûreden dört
 bin tokuz yüz otuz beş akçe yazusu olan
 Herek derbend nâm karye arazîsinden kezalik kâbil
 taksîm olmayan bin dört yüz beş akçelik hisse'i şâyi'a-'i
 memlûkemi ve yine nâhiye-'i mezbûrede bin altı yüz otuz
 üç akçe yazusu olan Eroğlu nâm karye arazîsinden
 kezalik kâbil taksîm olmayan dört yüz altmış beş akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkeleri ayke cem'ân seksan iki bin
 iki yüz sekiz akçe hisse'i şâyi'a-'i müteferrikalarını

ve selefü'z zikr câmi-i şerîf ve mekteb-i latîf
ve hücerât ve dersihâne-'i *merkûme*⁴²¹ ve altı aded çeşmelere
icra olunub her biri kanvât müsennâtlarına tâbi'yyet ile(32)
mülküm olan malûmü'l mikdâr mâ'i lezîzemi vakf-ı
sahîh-i şer'î ve habs-ı sarîh mer'î ile vakf ve
habs-ı eyleyüb bu vechle ta'yîn şurût ve tabi'yyet
kuyûd mebsût idermeğe bilâde tafsîl ve beyân
olunan hususu mezkûrenden müctemi' temliknâme-'i hümâyûn
inâyet makrûn mantûkunca *taraf-ı şâhânedan*⁴²² banâ temlik
buyrulub yahutta tevkî'î bina ve ihyâsına muvâffak olduğım
evkâfima tahsîs buyurulan has-ı merkûme beher sene mütevell-'i
vakf-ı ma'rifetiyle taraf vakfdan bir kimesneye bedel-i
ma'lûm makbûz mukâbil ihbâr ve ilan emr olunub
kabz olunan bedelden bu vech üzere ta'yîn-i masârif
hamîdetü'l evsâf ve tebeyyün-ü veza-'îf-'i adidetü'l
esnafda bu minvâl üzere nesc-i dibâce makâl(33)
İderim ki câmi-i şerîf mezkûrda bâ ezân-ı sultânî
edâyı salavât-i -ı cuma' ve a'yâd içün erbâb-ı diyânet
ve selahaddin-i sedâyı hûb sâcid bir hatîb-i edîb
ve afîf edîb nasb olunub vâridât-ı vakfdan

⁴²¹ B nüshasında "münif" şeklinde geçmektedir.

⁴²² B nüshasında "taraf-ı kamilü's şerif hüsrevaneden" şeklinde geçmektedir.

yevmî yigirmi akçe ve keزالik fenni kira'atte mâhir ve emsâl
 ve akrânına hıfz kelâmı kadîmi ve tilâveti Kur'an-ı Kerimde
 halâvet-i savt ve diyâşla⁴²³ rüchân bâhir iki nefer imâm
 yani evvel ve sâni tahsîs olunub her biri yevmî
 otuz akçe virile ve bunların her biri ala tarîkü'l
 münâvebe ve evkât-ı hamsede imâmet-i hizmetleri edâ
 ve ikmâl eylediklerinden sonra vazîfe-i mu'ayyinelerini mütevellî
 yedinden ahz ideler ve câmi-i şerîf-i mezbûrda
 şî'ârî'i dînîyyeden olan ezân ve kâmet ve bunları(34)
 müteferri' olan hidemât-ı edâ için ta'yîn olacak iki nefer
 müezzinlerden mü'ezzin-i evvele yevmî yigirmi akçe Mü'ezzin-i
 sâniye yevmî⁴²⁴ on beş akçe muayyen olub ba'de edâ-'il hademe
 vazîfelerini alalar ve câmi-i şerîf merkûmun ikâd-ı
 kanâdîl ve şumû' ve bast kalîçe ve hasîr ve derûn
 ve birûn-i tathîr için iki nefer kimesne kayyumu ferrâş ta'yîn
 olunub ba'de edâ-'il hademe her birine yevmî onar akçe vazîfe
 virile iş bu kayyumu ferrâşlar Fetih ve Ağlak bâb câmi
 ve muhâfaza-'i kanâdîl ve şem'dân ve levâzım husûslarında
 ve hidemât lazımlerinde kemâl-i ikdâm ideler ve kâbil
 edâ-'il cemi' evsâf-ı şerîfe-'i hazret-i risâlet penâhı ve hulefa'-i

⁴²³ B nüshasında "diyanet ile" şeklinde geçmektedir.

⁴²⁴ Bu kelime B nüshasında geçmemektedir.

Raşidin için bir na'at-hân nasb olunûb ali

Mâcerü'l â'de na'at-ı şerîf sultanül enbiya-i aliye ve ala âlihi(35)

Ezkâ't- tehâya-î edâ ve hitâmında dünyada oldukça selâmet

halimüz ve âhirete intikâlimizde hüsnü hâtime-i sa'adetini

ihrâz eylememiz niyyeti hâlisesiyle fâtiha-'i şerîfe kırâ'at

idüb rûhumuza ihdâ eyleye ve na'at-hân merkûme

bu mukabelede vakf-ı şerîfden yevmî on akçe virile

ve cuma' ve isneyn geceleri ba'de salavat'ül-işâ sure-i

mülk ve ba'de salavatü's-subh sûre-i Yâsîn-i şerîf tilâvet

olunub sevâbı kendi rûhumuz ve vâlideyn-i muhteremîmizin

ervâhlarına ithâf ve ihdâ kılına ve bu hizmet

imâm-ı evvel ve sâni olanları mahsus olub imâmet

nöbetleri gününde cuma' ve isneyn geceleri hizmet-i mezbûreyi

yerine getürdükçe her birine gayrı ez-vazîfe-i imâmet yevmî beşer

akçe virile ve cuma' günlerdinde cemâat-i müslimîn câmi-i şerîfe(36)

ictimâ' eyledikleri esnâda vakt-i nâmaz hulûlundan yarım sâ'at

evvel mâhfil-i müezzininde üç nefer ehl-i kırâati kimesneleri devir-hân

olub kıyâm-ı salavatdan Kur'an-ı Kerim ve Furkân-ı Azîm

tilâvet ve senede bir defa leyle-'i celîle-i kadir

ve bir defa dahi leyle-i şerîfe-i mevlid-i nebiyyi âlelkaderde olmak

vechiyle devrû hatimi şerîf tarîkine ri'âyet idüb

sevabını habîbi hüdâ ve Resûlü kübraya şeffi' rûz-i cezâ
 Sallallahu te'ali âleyh ve âli ve sellem hazretlerinin
 ulüvv-i evlâd-ı eshâb-ı kiramının ervâh-ı mukaddeslerine
 ve kendi ruhumuza ve vâlideyn ve evlâd ve ahfâd ve inşa.. zat-ı
 güzerrân idenlerin ruhlarına hibe eyleyeler ve her birine
 bu mukabelede vakfı serîfden yevmî on akçe verile
 ve câmi-i şerîfde vaz' oluna dersi-i vâ'izde tefsir-u(37)
 tahkîk ve ifâde-'i zevâcir-i şer'îyye ve evâmiri'l ilahîyeye muktedir
 ehl-i ilm ve diyânet bir vâ'iz vakit-i müesser'ül kelâmı cuma' günleri
 ve sâir leyâli ve eyyâmî mübârekede ümmet-i Muhammede ayet-i Kur'aniye
 ve e-hâdîs nebevîyyeden vâ'z tezkîr edüb sülûk-ü
 tarîk âhirette gayb ve evân-ı pend ve nushda mesâ'il-i dîniyyeden
 salavat ve sıyâm ve erkân-ı a'yâdâtdan telkîni lâzım gelen
 vücûhi' beyân ve hitâme-'i vâizde üç ihlas
 ve bir fâtiha-'i şerîf kırâ'at kendimizin ve vâlideynimizin ervâhlarına
 ihdâ eyleyüb galle-'i vakfından yevmî on beş akçe vâzîfe
 virile ve sâlifü'z-zikr medrese-i münîfde fûnûn
 şettade mâhir ve ifâde ve tadrîs ma'kûlât
 ve menkûlâta kadîr sulehâdan âlim ve tâki ve fâsıl
 nakî bir kimesne müderris olub hücre nişîn olan(38)
 talebe-i îlume ta'lîm ûlûm-u aliye ve takrîr-i fûnûn nâfi ve âliye

eyleyüb galle'-i vakfdan yevmî kırk akçeye mutasarrıf ola
 ve medrese-i merkûm⁴²⁵e ancak müderris efendînin mecâlisi dersine
 mülâzemet iden kirâma mahsûs olub ecnebi makûlesi
 sâkin olmaktan mâni' oluna ve hücerâtı mezbûrenin
 her birinde bir veya iki veya üç nefer talebe mütemekkin olub
 üçden ziyâde olmaya ve idhâl ve ihrâc talebe ancak
 müderris efendilerin re'ye menût olub ahîri ta'aruz eylemeye
 ve medrese-i merkûmede mütemekkin⁴²⁶ talebe-'i ulûm-un şevâgil-i
 ma'aşdan biri olmaları çün her bir nefer tâlebe nâ⁴²⁷n bahâ ve mum bahâ
 olmak üzere yevmî on akçe virile ve hücerât-ı merkûmede⁴²⁸
 sakin olan talebe-'i kirâmdan biri yine müderris efendilerin
 re'yle bevvâb-ı medrese olub her subh ve mesâ feti ve sedd bâb(39)
 eyleyüb eyyam-ı şitâde sath-ı medresede terâkûme
 iden bir fi dahi bevvâb olan kimesne refi' defi' ile
 ba'de edâ'il hademe gayrı ez-nân ve mum bahâ yevmî sekiz akçe
 vâzîfeye mutasarrıf ola ve mederese-i merkûme dersihânesi
 ve câmi-i şerîf için iştirâ olunan kâlîçe ve hasırlar
 şitâ ve sayfda ferş olunub murûr-u ezman ile fenâ yedîn
 oldukça galle'-i vakfindan semen-i misliyle ahîrleri iştirâ

⁴²⁵ B nüshasında "merkûmeye" şeklinde geçmektedir.

⁴²⁶ Bu kelimededen sonra B nüshasında "olan" kelimesi yer almaktadır.

⁴²⁷ Bu kelimededen sonra B nüshasında "ve" kelimesi yer almaktadır.

⁴²⁸ B nüshasında "mezkûrede" şeklinde geçmektedir.

olunub tecdîd oluna ve câmi-i şerîf ve medrese-i
 münîf ve mekteb-i latîf ve ibniyye-i vakfın led-i ilhaca ta‘mîr
 ve termîm husûslarına ihtimâmı için umûr binâda
 sahib-i şu‘ûr üstâd her bir kimesne mi‘mâr ı vakıf-ı
 şerîf olub yevmî sekiz akçe vazîfe ye mutasârrıf
 ola şehri zî‘ül haceratü’ş-şerîfenin yevmî aşerinde(40)
 îd saîd adhâ ve rûz mezîdü’l âtâ hulûlunda
 azzimü azhayakum feinnehâ alassirati metayakum
 hadis-i şerîf-i mantûku üzere zîver hüsn ve behâ eyle
 ârâste ve tadhiyesiz evâr ve şâyeste
 şarta baktım bilâ kusur benim altı re’s semin ve â‘zam
 ganem melahat muğtenim iştirâ velevcellâhe te‘ali medrese-i
 mezkûre havalisinde zebh ve kurbân ve lühûmi
 hücerât-ı medresede sâkin talebe-i ulûme işâr ve ihsân
 olunûb bir re’sinin sevâbı kendû ruhumıza ithâf
 ve iki re’isinin sevâbı dahi valideynmizin ruhlarına
 ve üç re’isin sevabı-ı dahi hazret-i risâlet penâh-ı *âliye*
*salavatü’l ilah*⁴²⁹ efendimiz ile sıbteyn-i muhteremîn
 ve çihâr-i yâr-ı güzîn rıdvânü’llâhi te‘âlâ aleyhim ecma‘îne(41)
 hazretlerînîn ervâh-ı tayyibelerine ihdâ oluna

⁴²⁹ B nüshasında bu ifade geçmemektedir.

mürûr zaman ile mütevellide mütekâsil veyâhud müderris-i
 medrese bu bâbda ihmâl veyâhud kazviye tahsîs
 misilli haletü zuhûr ider ise talebe iktizâ idenleri
 ifade ve kurbân ve vezâ'if ve nân ve mum bahâlarını
 iddia ve istifâ ideler ve mürtezika sâ-'ire dahi
 bu uslûb üzere hizmetlerin ba'del edâ müstahakk
 oldukları vazîfelerini vakfiye-'i ma'mûl bahâ mantûkunca
 ahz ü istifâ eyleyeler ve ta'lim-i sıbyân-ı müslimîn
 için mahalle-'i merkûmda binâ ve ihyasına muvaffak olduğım
 mekteb-i şerîfe yevmî yigirmi beş akçe vazîfe ile bir sâlih
 ve mürettîl ve mücevvid mekteb hâcesi nasb olunub mekteb-i
 mezbûrda etfâ-i müslimîne ta'limi Kur'ân-ı Kerîm eyleye(42)
 ve hergün etfâlin hânelerine teferruklarından evvel üçer
 ihlas ve bir fâtiha-'i şerîf kırâ'at eyleyüb *kendimizin*⁴³⁰
 ebevyñlerimiz *ervâhlarına*⁴³¹ ihdâ eyleyeler ve kezalik
 sâlih ve mücevvid bir mekteb halîfesi dahi yevmî on akçe
 vazîfe ile ta'yîn olunub *hâceleri*⁴³² mahlûl oldukda
 halîfe-'i mektebin evsâfi *merkûme*⁴³³ ile mevsûf olduğu
 muayyen ve müsbet ise müteveffânın evlâdına ve zinhâr

⁴³⁰ B nüshasında "kendi ruhumuza" şeklinde geçmektedir.

⁴³¹ B nüshasında "ruhlarına" şeklinde geçmektedir.

⁴³² B nüshasında "hocalık" şeklinde geçmektedir.

⁴³³ B nüshasında "mezbûre" şeklinde geçmektedir.

ecnebiye yer⁴³⁴ verilmeyub ve halîfelik dahi mekteb
 içinde hâfız olmuş ehl bulunur ise ona bulunmuş ise
 âhirden mütevellî arzı ve nâzır re'yle ehl ve müstahakk
 olana virile ve kasr-ı yed-i cihât ber-vechle câ-'iz
 olmayub meger mefruğleh olan kimesnenin
 kemâl-i istihkâkına âlim kâdîyü'l e-hak ve bi'l-muvacehe şer'an(43)
 sabit olduktan sonra taraf-ı şeri'den bu vechle sübûtî
 müşîr i'lâm virilub ba'de evvel i'lâm-ı mütevellî
 arzıyla beraber nâzır-ı vakf tarafına irâe ve re'yi munzamm
 olarak kasr-ı yed câiz ola sadece inhâ
 ve ihbâr arzıyla kasr-ı yed câiz olmayub bir takrîb-i himâye
 ve müsâ'id ile böyle inhâ ve ihbâr arzı gelmeden derkenâr
 olunmaya ve sehven buyurulub kelime kalur ise şurût-u
 vâkfiyyeye mugayirdir deyu kat'î cevap virile iş bu
 şurût kasr-ı yed vâkf-ı şerîfe müteallik hidemâtın cümlesi
 hakkında câri ve mazmuni dâ-'imâ mer'î ola ve karye-i
 merkûmede yedi⁴³⁵ mahallede icra eylediğimiz çeşmelerin suları
 mahalle-i âhire cereyan itmeyub dâimâ muhâfazasıçün bir mukdim
 ve der-kenâr kimesne su nâzır ta'yîn ve ale-d-devâm nazâret(44)
 ve ta'mîr-i kanavât mecâri iktizâ eyledikce mütevellî ma'rifeti

⁴³⁴ B nüshasında bu kelime geçmemektedir.

⁴³⁵ B nüshasında "altı" şeklinde geçmektedir.

ve nâzırı merkûmun yedi ile termîm olunub bu mukâbeledede *vakıfdan*⁴³⁶
yevmî on akçe tahsîs oluna eğer mürur-u vakit
ile su nâzır-ı icrâ-yı miyâh husûsunda kusûr ve mütevellî
dahi tama‘en veyâhud ihmâlen tesâmüh ider ise asıl nâzır-ı
vakfa bu misilli ta‘til ve taksîr hademeyi tefhîm için
bil-cümle ahâli-i karye nâzır olub içlerinden münâsib
kimesneye nâzır vakıf tarafına irsâl ve nâzır dahi tahkik-i
hâl ile hidemât-ı lâzımeye durdurmak husûsuna dikkat
eyleye ve ahâli tarafından böyle maddeyi hakîkâtıyla gelüp
tefhim idene fazla-‘i *vakıfdan*⁴³⁷ üç bin akçe virile
ve vakfın irâd ve masraf ve hâsılat ve umûrîye
ketb ve imla için sadık ve mu‘temed ve *fenn-i*⁴³⁸ kitâbetde mâhir(45)
bir kâtib mütedeyyin olunub vakıf-ı şerîfinden yevmî on
beş akçe kitâbet vazîfesine mutasarıf ola
ve kezalik-i hâsılat vakf-ı yerli yerinden sâdikâne cemî‘
ve mütevellîye teslîmi için bir esdak ve mu‘temed câbi
tahsîs ve ona dahi hizmet-i mukâbelesinden hâsılat-ı
vakıftan yevmî on akçe virile ve mâdâ meğer kendimiz
bu âlem-i bî-bekâ ve sebâtda mütelebbisi-libâs hayat oldıkca

⁴³⁶ B nüshasında “vakf-ı şerîfden” şeklinde geçmektedir.

⁴³⁷ B nüshasında “vakf-ı şerîfden” şeklinde geçmektedir.

⁴³⁸ Bu kelimedden sonra B nüshasında “hesâb” kelimesi yer almaktadır.

yevmî kırk akçe ile vakfı mezbûre müteveli olub
 küllü nefsin zâikatul mevt- müeddâsınca darü'l bekâya rihletimizden
 sonra evlâd-ı kirâm nişâdımızın ekberi tevliyet *mutasarrıf*⁴³⁹
 bitanan ba' de biten evlâd evlâd evlâdımın ekberine zükûren
 ve inasen tevliyet-i meşrût ola mu'âdillahi te'ali
 ba' de kürûr-i edvar ve inkıza'il- a' sâr(46)
 sülâlemizden kimse kalmadığı sûretde akrabalarımızın
 eslah ve erşedi vazife-i merkûme ile müteveli olub
*fazladan*⁴⁴⁰ hisse virilmeye akraba kurbalarımız eslah
 ve erşed olmayub umûr-u tevliyeti idareden aciz olur
 ise tevliyet yine *akrabada*⁴⁴¹ müstakarr ve mâ-ba' dında olan
 karye-i kâim-makâmı olub ancak yevmî yigirmi akçe vazîfe-i
 kâim-makâmığa mutasarrıf ola tevliyeti idareye
 kadar müteveli ve var iken kâim-makâme ta'yîn ile kâim-makamlık
 vazîfesi virilmeye ba' dehüm evlâd evlâd evlâd
 atîkâmızın ekberine ve onlar dahi münkariz oldukda
 evlâd-ı evlâd-ı evlâd atîkâmızın kezalik-i ekberine meşrût
 olub evlâd-ı evlâd-ı evlâd atîkât dahi
 kalmaz ise nâzır-ı vakıf bulunan Dâr-üs saâdet'üş-şerîfe(47)

⁴³⁹ Bu kelimeden sonra B nüshasında “olub” kelimesi yer almaktadır.

⁴⁴⁰ B nüshasında “fazla-i vakfdan” şeklinde geçmektedir.

⁴⁴¹ B nüshasında “akraba-i kurbada” şeklinde geçmektedir.

ağâsı ma‘rifetiyle bir mütedeyyîn icrâ-yı şera‘it-i vakfa kadar
kimesne müteveli nasb oluna ve el-ıyazü billâh te‘âla
inkırâz evlâd evlâd ile nevbet-i tevliyet akrabaya veyâhud
atika ve atikâd evlâdlarına intikâl eylediğinde fazla-‘i
vakf-ı şerîfe kimesneye virilmeyüb zir-i kitâbda zikr olunduğu
üzere yaydı mütevellide veyâhud Haremeyn-i şerîfeynde vilayetinde
hıfz oluna vakıf-ı merkûmun hâsılat ve varidatından
ibtidâ-yı bâlâda mezkûr veza-‘if ve cihât ve mürettebât
bâlâ kusû⁴⁴²r edâ ifâ olduktan sonra fazla
kalan her ne ise beşer kısım olunub bir kısım ta‘mîrât
ve zuhûrât masârif için behresine mevcûd olan
evlâd ve müderris ve sâ-‘ir mürtezikanın mikdârına ilimleri
lâhik olmak üzere nâzır-ı vakfın re‘y ma‘rifeti munzamm(48)
olarak kaleme ba‘del kayd hazine-i haremeynde veyâhûd
mütevelli yedinde ibkâ ve ta‘mîrât ve zuhûrât vâki‘
olmayub kısm-ı mezbureden ziyadece şey terâküm eyledükte
bedel-i hacc olmak üzere bi-nefsi kendi gitmek şartıyla nâzır
re‘yi ve mütevellî ma‘rifetiyle silahdar bir kimesneye virilub
haccı şerîfe gönderile mütevelli ve âhir kısım mezbûri
tama‘en ketm-i dâiyesinde olur ise dünyâda ve ukbâda

⁴⁴² B nüshasında “ve lâ kusûr” şeklinde geçmektedir.

cezâ ve ikâbini göre ve bâkî kalan dört kısım dahi
 bütün şettâde mevcuda olan evlâd-ı ve ahfâdımızın
 sagîr ve kebîri beyinlerinde li'z-zekeri mislü hazzi'l- ünseyeyn
 ma'nâyı latîfine
 ri'ayet olunarak âlâ merâtibihim tevzi' taksîm oluna
 lakin şol şartla ki mebâni-'i hayrîyyenin kîlletelû ta'mîrâtı
 zuhûrunda bunlara takdîm olunûb ol makûleye tâ'mîrât(49)
 masârifi ikmâl olunmadıkca fazla-'i vakf-ı kimesneye virilmeye
 Dâr-üs saâdetü's-şerîfe ağaları yevmî on
 beş akçe ile vakıf-ı şerîfe nâzır olub Allahü Teâlâ
 ve Resûle vakfi mezbûrî tatarruk Halilleddin himâyet buyurular
 vakfi mezbûrin her sene muhasebesi Haremeyni mihr-i metîn
 muhâsebecisî efendî huzûrunda eşrâf -ı mürtezika mağrifetleri ile
 rü'yet ve vakıf-ı şerîf hâsılatı itlâf ve tebzîrden
 siyânet olunarak muhâsebesi defteri tahrîr olunub
 müfettiş-i Haremeyni olan efendîlere senevî altı bin akçe
 harc imzâyı defter-i muhasebeye virile ve mürtezika
 ve hademe-i vakfın azl ve nasb ve tevcihleri sâde
 arz ve arzuhal ile veyâhud yalnız mütevellî arzıyla
 olmayub nâzır tarafından arzına muhtaç oluna ve hilâf-ı şurût(50)
 vâkıfa arz olunmak ihtimâlî olur ise i'tibar

olunmayub gelmeden cevâb redd virile ve kudreti
 var iken edâyı hizmet etmeyub âhiri tevkîl veyâhud
 başka başka vazîfe ile edâyı hizmet eylemeleri şart
 kılınan mürtezikanın birisinde mugayir şartı vâkîf iki cihet
 cemi'î câiz olmaya ve cihât kasr-ı yedî maddesi
 zarûrî lazım geldikte bâlâda meşrûh şurût üzere
 olub âhir vechle virilmeye bâbâsı gibi hizmete
 kader olmayan evlâda zinhâr bâbâsı mahlûlundan cihât
 virilmeye akra'âdatâ evkâf-ı sa-'irinde evlâda
 virile kalan cihâtdan olur ise dahi virilmeye
 Bâ husûs tedris ve ta'lîm ve imâmet ve hitâbet
 misilli cihât gayrı müstahakk evlâda virilmek hiç câiz olmayub(51)
 Şart'ül vâkîf kennas'üş şari' fehvâsına vakfa mûvaffak
 olub iş bu vakfiyye-i şerîfemizde müsbete ve muhakkak
 olan evkâf-ı mükemmelete âlâ vassâfda tasarrufât-ı şer'iyye
 ve teberru'at-ı mer'iyyeden tebdîl ve tağyir ve taklîl ve teksîri
 ve ihrâc ve idhâl ve ibdâl ve istibdâl
 ve ta'yîn masârif ve tebeyyîn vezâ'if ve tavâifi
 ehil vezâ'ifde azl ve nasb ve zevâid⁴⁴³
 amîmet'ül feva'idde kabz ve bast⁴⁴⁴ mâdamede kisve-i

⁴⁴³ Bu kelimeden sonra B nüshasında "evkâf" kelimesi yer almaktadır.

hayât ve zindegânî ziverdüş câvidânımız
 ola re'y ve fikrîmizi iktizâ eyledeği üzere keyfe-mâ neşâ'
 ve hasbîma hahtar bi-umum'ül müseyyet ve'l ihtiyâr
 yed-i tassaruf ve iktidârında ola ve mürur-u *ezmine*
 ve *eyyame*⁴⁴⁵ ve kürûr-u *âvine* ve *şuhûr*⁴⁴⁶ ve a'va⁴⁴⁷ m ile(52)
 şurûti mezkûre ra'ie-i müteazzir olur ise menâfi'
 vâkıf-ı şerîf mutlakâ fırka-i müslimîne harc ve sarf oluna
 ve meşrûtiyyet üzere bil-fi'l mütevellîsi olduğım diğerk bir kıt'a
 müseccel ve mufassal vâkıfiye-i ma'mûl behâde *mestur olan*⁴⁴⁸
 vâridât ve masrufat ve müsakkafât ve â'idât ve müberrât
 ve hayrâtın vâkıfî olub âmme-i mihrî mir olan sâbika ser tabbâhîn
 hassa-i Süleyman ağâ merhûmun vakfî dahi kendi vakıfımızın
 mülhakâtından olub işbu vâkf-ı şerîfe mütevellî olanlar
 cihet-i câmi-'i hayriyyet takribiyle evvel vakfın dahi tanzîm-i
 umûrine sırf nakdiyye-'i himmet eyleyeler deyu tekâmîl şurût ve kuyûdu
 ile bâlâ-yı kitâbede muharrir camî' şerîf ve mektebi münîf hücerât
 merkûmeden herbirini cemi'ül menafi' ve el merâfık ve kaffetü'l
 hukûk ve el-levahık mahallerinde kabz ve tesellüme bundan akdem(53)

⁴⁴⁴ B nüshasında "bezl" şeklinde geçmektedir.

⁴⁴⁵ Bu kelimeden sonra B nüshasında "eyyamir ve şuhûr" kelimesi yer almaktadır.

⁴⁴⁶ B nüshasında "âvamir ve duhûr" şeklinde geçmektedir.

⁴⁴⁷ Bu kelime B nüshasında geçmemektedir.

⁴⁴⁸ Bu ifade B nüshasında geçmemektedir.

mütevellî' mûmâileyhi taslî't buyurdıklarında onlar dahi kabz
 ve tesellüm ile min külli-l-vücüh emr-i vakf tekmîl ve tetmîm oluduktan
 sonra muşârun-ileyh hazretleri semt-i âhir salike olub
 eğerce vakfı akar inde'l-eimmetü's salasü'l ahyâr sahih-i câiz
 olub lakin imâm-ı a'zam hümâm efham sirâc-ı
 ümmet ve nâzım-ı millet sultânü'l ulemâ-'il- kirâm
 bürhânü'f fuzala-i'l izâma hüccetü'l hakkı vel-yakîn
 üstad-ı e-fâzılı müctehidîn istinad ekâmil eimme-i din
 nasb-ı dâime-'i hiyeme-i tahkîk rafî' kavame-i tedkîk
 haber bahir ve bahri zahir Ebu Hanife Numan bin Sâbit el-Kûfi
 ve bi'l himmet-i cûzi ve kûfi hazretleri indinde sıhhat lüzûm
 müstelzim olmadığundan mâ'adâ hisse'i şâyi'anın
 vakfiyyeti dahi ba'zı eimme-i kirâm razı anhümü'l *melik'ül âllâm*⁴⁴⁹(54)
*katında*⁴⁵⁰ derece-i sıhhat ve cevâzı gayrı câiz olub
 menâfi' nefsi vâkıfa meşrûta olan vakfin dahi sıhhatinde
 ihtilâf olunmağla vakf-ı mezbûrdan rücu' *idüb*⁴⁵¹
 kemâ-kân silk-i mülkümde ibkâ ve takrîr-i matlûb ve murâd meder
 deyu mütevellî-i mûmâileyhden istirdâd istircâ' buyurdıklarında
 mütevell-i sühânsâz cevâb bâ savâba ağaz idub

⁴⁴⁹ Bu kelimeden sonra B nüshasında "hazerat" kelimesi yer almaktadır.

⁴⁵⁰ B nüshasında "katlarında" şeklinde geçmektedir.

⁴⁵¹ Bu kelime B nüshasında geçmemektedir.

hâl sebt olunan minvâl üzeredir lakin İmameyn-i hümâmeyn-i
 ve bedrin tamâmın imâm Ebu Yusuf'üş-şehri bi'l imâm'üs-sâni
 ve imâmı sâlise hazreti Muhammedü's-siyani indlerinde
 vâkıfın mücerred vakeftü koluyla ve husûsân teslîmi
 aliyyü'l mütevellî ve tescil-i şeri' ve zikri te'bîd berle vakf-ı
 akâr-ı sahih ve lâzime ve sıhhat dahi lüzûmundan

gayrı mufârik olub taksîmi kâbil olmayan(55)

hisse'i şâyi'a'nın vakfiyeti dahi *müşârun-ileyhe imâm Ebu Yusuf*
 hazreteri katında sahih ve menâfi' nefsi vâkıfa meşrûta
 olan vakfin dahi uhra fukaraya merbut olacak
 i'tibarü'l ibtidâ bil-intiha sahîhdır deyu reddi ve teslîminden
 imtinâ' ile müterâf'ân ve her bir *mübtegalarinca*⁴⁵² fasl

ve hisseme tâleban olduklarında balâ-yı kitâb

müstetâb tevki'refi'yle zitâb olan

hâkim-i hâsim-ı şerhi nazîr efendi hazretleri dahi

teemmül-ü dakîk ve fikri enîk edüb cânib-i vakfi

evveli ve âhiri görmekle âlimen bi'l-hilâf'ül câri

bin âlâmet'ül-eslâf vakf-ı mezbûrun sıhhat

ve lüzumuna hükmü sahîh şeri' ve kazayı sarîh mer'î

buyurmalarıyla vakıfı merkûme sahih ve lâzım mütehattim olub(56)

⁴⁵² B nüshasında "mübtegasınca" şeklinde geçmektedir.

Min ba‘de nakz ve nakzına mecâl-i muhâl oldu Femen beddelehu

ba‘demâ semi‘ahu fe-innemâ ismuhu ‘ale-llezîne yubeddilûnehu innallahe

semî‘un âlim. Cerâ-yı zâlik ve hurrîre fi‘l-yevm el-hâd‘i

ve‘l-işrîn min muharremü‘l-haram li-sene erba‘ ve tis‘în ve mi‘e ve elf.

İftihârü‘l-emâcid ve‘l-ekârim. câmiü‘l-mehâmid ve‘l-mekârim hala Reis‘ül-küttâb attar
dâlkâb Halil Hamid Efendi

Kıdvetü‘l-emâcid ve‘l-ekârim beylikçi-i divan-ı hümayun Es-seyyid Muhammed Hayri
Efendi

Kıdvetü‘l-emâcid ve‘l-ekârim teşrifâtî Sadullah Enverî Efendi(57)

Kıdvetü‘l-emâcid ve‘l-ayân hâlâ amedî Ebubekir Ratıb Efendi

Kıdvetü‘l-emâcid ve‘l-ayân hâlâ Kisedâr-ı reis‘ü- küttâb Elhâc Ahmed Mek‘i Efendi

Kıdvetü‘l-emâcid ve‘l-ayân ağa-yı selâmi-i sadr-ı âli Muhammed Ağa

Kıdvetü‘l-emâcid ve‘l-ayân ser-bevvâbin-i sadr-ı âli İbrahim Ağa(58)

Hamd balâ-yı infikâk kanâdîli efrûz cevâmi‘ eflâk

olan evvel hüdâvend bî-bak ela‘ce gönderen

hakîkata idrâk ve el-fikri fî künhe küfr ve işrâk

Hazretlerinin zât-ı pâkına olsunki hatîb-i minber

levlâk ve ser-mahfil-i mescid ve mâ-irsalnâk

âleyh ve alâ ilâh efdalü‘t-tahiyyete ma-tala‘ necmîr‘üs-simak

ta‘rif na‘at ubûdiyyet ve hutbe-‘i zikr ve tesbîh

midhatında nağme-‘i i‘tirâf nemâ mâ-örfnâk

ve zümre-i acizânet-mayı ma-abdnâk ile ve lüle endâz(59)

basît *hâk*⁴⁵³ ve salavât-ı bîhadd ve gayet

müderriş dersihâneyi risâlet ve muhammedüs câmi' kemâl

ve fazîlet olan evvel şeyh kürsi şefâ'at

ve imâm-ı mihrâb-ı nübüvvetü *kîm medrese-i sitâyîş ve midhatının*

*hazret-i İdrîs talebe tedrisidir*⁴⁵⁴ amma ba'de

dibây-ı zibâ-yî bâlây-ı kitâb ve onun vâkfiye-i

masûnetü'l-irtibâb nâm nâmî ve *ismi sâmilere ile*

mûvaşşah ve musedder olan vâkıf-ı mezîdi'l- atâ ve veziri

*bînnezir-i isfirâ*⁴⁵⁵ devletlü inâyetlü diyânetlü

Es-seyyîd Mehmed Pâşâ sa'idü't-takdir alî mâirûm ve ma-yeşâ

hazretleri insakerden karhiye-i sâlihe

ve destisar niyyet-i sahîhaları olan vakfı salifüt't-

tefâsîllerinin taklîl ve teksîri ve tebdîl(60)

tağyir ve ziyade tenkîs ve ta'mîr ve tahsîs

şurût ve kuyûdlarını merret-en bâ'de uhrâ ve kerreten gubbe'l evveli

yedd-i müeyyed kerimânelerine muallâk ve merhûn ve meşîyyet

senîyye-i *dustûrânelerîne*⁴⁵⁶ mevkuf ve makrûn buyurmalarıyla

⁴⁵³ Bu kelimeden sonra B nüshasında "oldu" kelimesi yer almaktadır.

⁴⁵⁴ B nüshasında "olsunki hazret-i İdris medrese-i midhatın talebe-i tedrisidir" şeklinde geçmektedir.

⁴⁵⁵ B nüshasında "nâm nâmîleri ile mûvaşşah ve musedder ve ismi samileri ile münevver ve mu'teber olan vakıf kesir'ül avâifü'l na'me destisar manzûr mezîdi'l- atâ" şeklinde geçmektedir.

⁴⁵⁶ B nüshasında "meşîranelerine" şeklinde geçmektedir.

bu def'a dahî huzûr-i serâser-i nûr-ı muallâ-i mevfûr-ı âsafânelerinde
 ma' kud meclis-i şâmih'ül erkân-ı şer'î muhammedî ve mecmu'
 kavû'l bünyan-ı din-i muhammedîde şol vech ile takrîr-i kelâm
 ve ifade-i merâm buyurlar ki iş bu vakfiyemde bundan
 akdemce sebt-ı kitâb-ı mestur ve derc-i mesâlik sutûr
 olduğu ve hibe üzere Vilâyet-i Anadolu'da Nevşehir me'a Ürgüp
 kazasına tabi' Arabsun karyesinde müceddeden ebnâ ve ihyâ
 eylediğim câmi-i şerîf ve medrese-i münîf ile altı adet
 çeşmelerin iktizâ iden mürtezika ve hademelerine ta'yîn(61)
 vezâif ile tebeyün-i masarîf olunmuşdu
 lakin ekser hademe-i vakf diyâr-ı âhirden gelüb tavattun ile edâyı
 hizmete iştigâl ve evferi dahi kesîru'l-iyâl ve mustarür'l hâl
 olmalarıyla ta'yîn olunan vâzîfeleri ma'aşlarına medâr
 olmamağla muztaribü'l-bâl olacakları ifade ve i'lâm
 ile meczûm muhakkakîm olmakdan nâşî teksîr-i vezâif
 ve tevfir-i masârif murâdım olmağın medrese-i merkûmede
 müderris olan efendinin mukaddemâ ta'yîn olunan yevmî
 kırk akçe vazîfesine kırkbeş akçe dahi zamm ve vazîfe-i
 müderris yevmî seksenbeş akçe olub yevmî elli
 akçe dahi taâmiye verile ve müderris medrese-i merkûme
 Leyle-i kadr ve îdinde câmi-i şerîfte vâ'iz olub

ba'd edai'l-i hademe-i müderris efendiye meşrût olmak üzere(62)

*yevmî*⁴⁵⁷ onbeş akçe vazîfeye dahi mutasarrıf ola ve yevmî

yigirmi akçe vazîfe ile hatîb olan efendi câmi-i şerîf-i

merkûmda yevmî on akçe vazîfe ile mevlûd-hân ve ba'de

salavatü'l cuma' yevmî iki akçe vazîfe ile 'aşr-hân ve beyne't- teravihteyn

yevmî iki akçe vazîfe ile 'aşr-hân ba'de't teravih

yevmî üç akçe vazîfe ile ahkaf-hân

ve yevmî sekiz akçe vazîfe ile mekteb-i merkûmda mu'allim-i meşk-i

sıbyân olub ba'de edai'l-hademe-i hitâbete meşrûta

olmak üzere cem'an yevmî kırk beş akçe vazîfeye mutasarrıf

ola yevmî otuz akçe vazîfe ile imâm-ı evvel

efendînin vazîfesine yevmî üç akçe dahi zamm ve vazîfe-i

imâm-ı evvel yevmî otuz üç akçe olub imâm-ı evvel

merkûm yevmî on beş akçe vazîfe ile câmi-i şerîf⁴⁵⁸ (63)

merkûmda şeyhü'l-kurrâ ve *yevmî beş akçe vazîfe ile*⁴⁵⁹ leyle-i cuma'

ve isneynde ba'de salavat'ül-işâ sure-i Mülk-hân

ve ba'de salavatü's-subh sure-i *Yasin-hân olub*⁴⁶⁰ ba'de

edâi'l-i hademe imâm-ı evvele meşrûta olmak üzere yevmî

⁴⁵⁷ B nüshasında "cemâ'at-i müslimine fesâ'il-i leyâli-i mübarekten isâr-i fevâid vaiz-i nasihat idüb bade'l edail yevmi bu mukabelede" şeklinde geçmektedir

⁴⁵⁸ B nüshasında bu kelime geçmemektedir.

⁴⁵⁹ B nüshasında "bundan akdem tertib olunan vakfiyede tahrir olunduğu üzere" şeklinde geçmektedir

⁴⁶⁰ B nüshasında "Yasin tilavet edüb" şeklinde geçmektedir

elli üç akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve yevmî otuz
 akçe vazîfe ile imâm-ı sâni olan efendi câmi-i merkûmda
 leyle-i cuma' ve isneynde *yevmî beş akçe vazîfe ile*⁴⁶¹ ba'de salavat'ül-işâ
 sure-i Mülk-hân ve ba'de salavatü's-subh Yasin-hân
 ve yevmî üç akçe vazîfe ile ba'de salavatü'l mağrib sure-i Fetih-hân
 ve yevmî iki akçe vazîfe ile ba'de salavatü'l-âsr
 sure-i Nebe-hân olub derûn vakfiyede yevmî onar akçe
 vazîfe ta'yîn olunan üç âded devir-hânlığın biri
 vezâif-i mersûmesiyle imâm-ı sâniye meşrûta olub(64)
 ser-mahfilden sonra devir-hân-ı evvel olmak üzere ba'de edâ'il-i
 hademe imâm-ı sâniye meşrûta olmak üzere yevmî otuz akçe
 imâmet-i vazîfe cem'ân elli akçe vazîfeye mutasarrıf ola
 ve yevmî yigirmi akçe vazîfe ile müezzîn-i evvel olanlar yevmî
 iki akçe vazîfe ile kable's-salavat-ı ihlas-hân ve yevmî
 üç akçe vazîfe ile vakt-i subh ve âsrdan cüz-hân
 olub ba'de edâ'il hademe müezzîn-i evvele meşrûta olmak
 üzere yevmî yigirmi akçe vazîfesiyle cem'ân yigirmi beş
 akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve yevmî on beş akçe
 vazîfe ile müezzîn-i sâni olanlar yevmî üç akçe vazîfe
 ile câmi-i *şerîf-i*⁴⁶² merkûmda vakt-i subhta sure-i enam-hân

⁴⁶¹ Bu kelimeden sonra B nüshasında "vakfiyeyi merkumda tahrir olunduğu üzere" ifadesi yer almaktadır.

ve yevmî üç akçe vazîfe ile sanduka-i mushafîn-i
 şerîfîn ve icrâ ve yevmî üç akçe vazîfe ile dahi(65)
 ba‘del subh ve’l-asr cüz-hân olub edâ’il-i hademe
 müezzin-i sâniye meşrûta olmak üzere yevmî on beş akçe
 vazîfesiyle cem‘ân yevmî yigirmi dört akçe vazîfeye mutasarrıf
 ola ve câmi-i şerîf merkûmda yevmî on beş akçe
 vazîfe ile eyyâm-ı cuma‘ ve isneynde vâ‘iz olan efendilerin
 vazîfesine yevmî beş akçe dahi zamm ve vazîfe-i vâ‘iziyye
 yevmî yigirmi akçe olub yevmî on beş akçe vazîfe ile
 muhaddis ve yevmî beş akçe dahi ta‘ammiyye-i muhaddis virülüb
 ba‘de edâ’il-i hademe-i vâ‘ize meşrûta olmak üzere yevmî
 kırk akçe vazîfeye mutasarrıf ola yevmî yigirmi beş
 akçe vazîfe ile mu‘allim-i mekteb olan efendiler yevmî iki
 akçe vazîfe ile beyne’t-teravihteyn-i âşr-hân yevmî beş akçe
 vazîfe ile ser-mahfil-i devir-hânan olub ba‘de edâ’il-i hademe(66)
 mu‘allimlere meşrûta olmak üzere vazîfe-i *mersûmesîyle*⁴⁶³ cem‘ân
 yevmî otuz iki akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve yevmî
 on akçe vazîfe ile ser-halîfe-i mekteb olanla⁴⁶⁴ r yevmî
 üç akçe vazîfe ile bevâb-ı bâb-ı mekteb olub ba‘de edâ’il-i

⁴⁶² B nüshasında bu kelime geçmemektedir.

⁴⁶³ B nüshasında “merkûmesiyle” şeklinde geçmektedir

⁴⁶⁴ B nüshasında “olan efendiler” şeklinde geçmektedir

hademe ser-halîfelere meşrûta olmak üzere yevmî on
 üç akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve yevmî on akçe
 vazîfe ile na‘at-hân olanlar yevmî dört akçe vazîfe ile
 yevmî cuma‘da salâ-hân ve yevmî üç akçe vazîfe ile mu‘arrif ve
 yevmî üç akçe vazîfe ile ser-mûvaşşah-ı mevlûd-i şerîf
 ve yevmî üç akçe vazîfe ile vakt-i subh ve asrda
 cüz-hân olub ba‘de edâ‘il-i hademe na‘at-hân meşrûta
 olmak üzere yevmî on akçe vazîfe-i merkûmesiyle cem‘an
 yigirmi üç akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve yevmî(67)
 on akçe vazîfe ile devir-hân olanlardan biri dahi
 devir-hân evvel olan imâm-ı sâniye devir-hânı sâni olub
 yevmî dört akçe vazîfe ile temcîd-hân ve yevmî dört
 akçe vazîfe ile⁴⁶⁵ salâ-hân ve yevmî iki akçe vazîfe
 ile mûvaşşah mevlûd-i şerîf olub ba‘de edâ‘il-i hademe
 devir-hân-ı sâni meşrûta olmak üzere yevmî yigirmi
 akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve kezalik yevmî on
 akçe vazîfe ile devir-hân olanların biri dahi devir-hân
 sâlis olmak üzere yevmî beş akçe vazîfe ile vakt-i
 subh ve asrda cüz-hân olub ba‘de edâ‘il-i hademe-i
 devir-hân-ı sâlise meşrûta olmak üzere yevmî on beş

⁴⁶⁵ Bu kelimededen sonra B nüshasında “dahi” kelimesi yer almaktadır.

akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve yevmî sekiz akçe vazîfe
ile bevvâb-ı medrese olanlar yevmî üç akçe vazîfe ile medrese-i(68)
merkûmede mu'îd olub meşrûtiyyet üzere yevmî on bir akçe
vazîfeye mutasarrıf ola ve câmi-i merkûmda derûn
vakfiyyede tahrîr olundı⁴⁶⁶ üzere yevmî on akçe ile bir kimesne kayyum-u
evvel olub vakfiyyede on akçe ile ferrâş tahrîr olunan
kimesne kayyum-u sâni olub yevmî on akçeye mutasarrıf ola
ve yevmî sekiz akçe vazîfe ile bir kimesne mi'mâr-ı vakf
ve yevmî on akçe vazîfe ile bir kimesne rah-abî olub
ba'de edâ'il-i hademe her biri vazîfe-i mersûmlarına mutasarrıf
olalar ve bir kimesne yevmî dört akçe vazîfe ile
temcîd-hân leyle-i Ramazan-ı Şerîf olub temcîd-hân
olan kimesne yevmî dört akçe ile salâ-hân-ı eyyâm -ı cuma
yevmî iki akçe ile mûvaşşah-ı mevlûd-i şerîf ve yevmî üç
akçe ile vakt-i subh ve asrda cüz-hân olub(69)
meşrûtiyyet üzere yevmî on üç akçe vazîfeye mutasarrıf
ola ve bir kimesne dahi bevvâb-ı câmi-i şerîf olub
yevmî sekiz akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve bir kimesne dahi
kandîli-i câmi-i şerîf olub yevmî yedi akçe vazîfeye
mutasarrıf ola ve bir kimesne sirâci- şem'dân ve kandîl-i

⁴⁶⁶ Bu kelimededen sonra B nüshasında "vech" kelimesi yer almaktadır.

mihrâb-ı câmi-i şerîf olub yevmî beş akçe vazîfeye mutasarırif
 ola ve bir kimesne dahi sirâci-i kanâdîl-i tabaka ve minâre-i
 câmi-i şerîf olub yevmî altı akçe vazîfeye mutasarırif
 ola ve bir kimesne dahi ferrâş-ı câmi-i şerîf olub
 yevmî yedi akçe vazîfeye mutasarırif ola ve bir kimesne dahi
 ferrâş-ı havlu'î câmi-i şerîf olub yevmî altı akçe vazîfeye
 mutasarırif ola ve bir kimesne dahi kennâs kenîfhâ-yı
 câmi-i şerîf olub yevmî altı akçe vazîfeye mutasarırif ola(70)
 ve kasaba-i *mezbûrede*⁴⁶⁷ kâin câmi-i atîk şeyhi olanların dahi
 yevmî on akçe vazîfe virile ve avn-ü tevfik-i
 hakla binâsına muvaffak olduğumuz câmi-i şerîf mezbûrun tarafeyn-i
 mihrâbında ikâd için galle-i vakftan senevî kırk beş vukiyye
 olmak üzere iki aded şem' kebîr aslî iştirâ ve ikâd oluna
 ve câmi-i şerîf merkûmda külliyyeten enâre ve ikâd
 için mahiyye dörder vukiyyeden senevî kırk sekiz vukiyye şem'î
 revgan iştirâ ve ikâd olub leyâli-i Ramazan-ı şerîfde
 beher gece birer vukiyyeden otuz vukiyye ve leyâli-i saire dahi
 beher gece yarımşar vukiyyeden *yüz altmış iki*⁴⁶⁸ vukiyye cem'an *yüz toksan*
*iki*⁴⁶⁹ vukiyye ve leyâli-i mübareke kadir ve berât ve regâib

⁴⁶⁷ B nüshasında "merkûmede" şeklinde geçmektedir

⁴⁶⁸ B nüshasında "yüz yetmiş iki" şeklinde geçmektedir

⁴⁶⁹ B nüshasında "iki yüz iki" şeklinde geçmektedir

ve mi' râç ve mevlid ve îdinde dahi yedi vukiyye revgan-ı
zeyt iştirâ ve ikâd oluna ve medrese-i merkûmda üç(71)
münasib mahallerde üç âded kanâdîl için ayda birer
vukiyyeden senevî on iki vukiyye revgan-ı zeyt iştira ve ikâd
oluna ve sultân-ı serîr-i levlâk ve fermân fermâ-i hatt'î
ve mâ erselnâ-ke hadî-i sübül ve şehinşâh-i resul
efendimiz hazretlerînin bûy-i abîr-i velâdet ve mahreminin
milâd-ı saadetleriyle *rûzne-i canân-ı aleyân-ı münevver*
ve⁴⁷⁰ müşâmercân-ı cihânyân-ı mu'attar olduğu mah-ı mübarek Rebiü'l-evvelde
manzume-i nefise-i mevlûd-i risâletpenâhi kırâ'at olunub
âdet-i hasene-i kadîme ve dîrine-i seniyye-i müstedimiye üzere
od-ü şerbet ve sükker ve sair masarif-i lazime-i ta'zîm
mukaddeme hazret-i seyyid'ül beşer sallallahu te'alâ *âleyhû ve âlellahû*⁴⁷¹
mâ-tal'atü'ş-şems ve'l-kamer için gurûş sarf
oluna ve zikri murûr iden karye-i merkûmede vâki'(72)
câmi-i âfîk için dahi ide birer vukiyyeden senevî on iki
vukiyye revgan-ı zeyt virile ve Çat karyesinde vâki' câmi-i
şerîfin vakfı za'îf irâdî kalîl olmaktan nâşî
hademesi edâ-yi hizmetden istinkâf itmeleriyle cemâ'at-ı
müslimîn teferruk ve teşettütünden sıyânet için câmi-i şerîf

⁴⁷⁰ B nüshasında bu ifade geçmemektedir.

⁴⁷¹ B nüshasında bu kelime geçmemektedir.

merkûm imâmına galle'-i vakfımdan yevmî on akçe ve müezzine dahi

yevmî sekiz akçe virilüb onlar dahi edâ-yi hizmetde tehâvün

ve kusûrdan ictinâb eyleyeler(73)

bismillâh'ül vâkıf âlis-serâ'ir el-kaşif âmma fi'z-zemair

vele'l hamidü'ül müstemirü't-tekerrür ve's-sukerü't teceddüdü'l mütekarrir ali

na'me-il-lezi fazıl bazı ibad bi'l alemü'ül hüda ve'l hasenât

Ve erşedin ali sebîl'il âdil ve âttiki velhîrâb vakfiyye

lâ-kitasâbü'l- fezâ'il ve'l mesûbât ve'n-niyali tahsil

eala'l müratıb ve'd-derecât fesubhân mine'l lahe sevvâ

velâ tebdil lemâ hulefa ve addile ve sevvâ huve'l bâri'l ve's-salavat

ali ekamilin inde ümme'l –kitâb ve efazıl-ı münâvetî'l

hikmet ve faslû'l hitâb muhammed'ül amedü'l hüdayü'l ibâdü'lî

yenfi'him yevmi'l mi'ad ve ale'llah ve evlad ve ahfâd(74)

ve ashâbü'z-zeyn bihümer telai-la hakkü'l mübîn ve ale't

tâbi'in lehüm bâ hasenü'lî yevmîd-dîn âmmâ ba'd

nâm nâmîleri iklîl-pirây-ı fark-ı kible-i feride-i güzide ve ism-i

samîleri dibâce tırâz cerîde-i harîde olan düstur-ı a'zamm-ı

zişân vezir-i ekrem-i Âsaf-ı nişân nâzım-ı umûr'ül mülk

ve'l-ümem medar-ı salâh cumhûr'ül alem râkib-i huyûlü'l-azz

ve'l-ikbâl sâhib-i zuyûlü'l mecd ve'l- celâl

müdebber-i umûr'us-saltanat'ül-uzmâ fi âmmete'l âfak câlis-i kürsiyyü'l

vekaletü'l-kübrâ bi'l-istihkâk devletlü inâyetlü
 âtufetlü refetlü veliyyü'n-ni' me kerrubi'ş-şeymar es- seyyîd
 Mehmed paşa *yessera 'llâhu* mâ yürîdu ve mâ yeşâ' hazretleri
 vakfî şerîf sâlifete't tefâsîllerinin teklîl ve teksîr
 ve tenkis ve tevkîr-i şurût ve kuyûdlarının tebdîl ve tağyîrin(75)
 merreten bâ'de uhrâ yed-i müeyyîd düstûranelerine tâ'lik
 buyurmalarıyla bu def'a tevfir-i hayrata irade-i âliyye-i
*düstûrâneleri*⁴⁷² taalluk itmekden nâşî bu da'ileri
 sarây-ı hûrtûmâ-yı asaf-ânelerine varub huzur-ı
 inayet-mevfûrânda âkd-i meclis-i şer'î şerîf şâmihu'l-imâd
 olundukda âsâf-ı ekrem müşârun-ileyh lâzâle müşkilât'ül-enâm
 münhalleten beyne yedime hazretleri meclis-i ma'kûd
 mezkûrda işbu vakfî cemîllerîn dahi tescîl
 ve tebsîle mütevellî nasb ve ta'yîn buyurdıkları hâlâ
 hazîne-dâr sûtûde-i etvârları iftihârü'l-emâcid
 ve'l-ekârim Salih ağa mahzarında ikrâr-ı sahih-i şer'î buyurub
 ve itiraf-ı sarîh-i mer'î buyurub bu def'a avâtîf-ı
 âliyye-i *şâhânedan*⁴⁷³ bâ-hatt-ı hümâyûn-ı *inayet*⁴⁷⁴ makrûn tarafımıza(76)
 temlik ve ihsân buyrulmağla vakf-ı âtî-üz-zikrin sudûrune dek

⁴⁷² B nüshasında bu kelime geçmemektedir.

⁴⁷³ B nüshasında "hüsrevaneden" şeklinde geçmektedir.

⁴⁷⁴ B nüshasında "mevhibet" şeklinde geçmektedir.

yedimde mülk ve hakkım olan vilâyet-i Anadolu'da Kocaeli
 sancağında Yâlâkâbâd nâhiyesinde yedi bin iki yüz akçe
 yazusu olan ÇaldırA nâm karye dimekle şöhrette binaen tahdîd
 ve tavsîfden müstağni karye hudûdu dâhilinde kain arâzîden
 kâbil-i kısmet olmayan dört bin üç yüz seksen beş akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine nâhiye-i merkûmda yedi
 bin üç yüz akçe yazusu olan Kuyuluca nâm karye
 hudûdu dâhilinde kâine arâzîden kâbil-i kısmet olmayan
 dört bin dört yüz kırk altı akçelik hisse'i şâyi'a-'i
 memlûkemi ve yine Nâhiye-i mezbûrede on altı bin
 beş yüz seksen üç akçe yazusu olan Ulaşlu
 nam karye hudûdu dâhilinde kâine râzîden kâbil-i(77)
 kısmet olmayan bin toksan tokuz akçelik hisse-i
 şâyi'a-i memlûkemi ve yine livâ'-i mezburda Sâl nâhiyesi'nden
 bin tokuz yüz akçe yazusu olan Hâcî Çiftliği dimekle
 şöhretine binaen tahdîd ve tavsîfden müstağni çiftlik
 mezbûr hudûdu dâhilinde kâine arâzîden kâbil-i *kısmet*⁴⁷⁵
 olmayan yüz seksen sekiz akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi
 ve yine nâhiye-i mezbûreden iki bin yüz akçe yazusu
 olan Fesalû-i Keser nâm karye hudûdu dâhilinde kâin

⁴⁷⁵ Bu kelimedden sonra B nüshasında "taksîm" kelimesi yer almaktadır.

arâzîden kâbil-i kısmet olmayan iki yüz yedi akçelik
 hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine *liva-i*⁴⁷⁶ mezbûrda Ada
 nâhiyesi'nde ber-veche tahmîn üç bin akçe yazusu
 olan Serh-hasalü nâm karye hudûdu dâhilinde kâine
 arâzîden kâbil-i kısmet olmayan bin sekiz yüz yigirmi yedi(78)
 akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine nâhiye-i mezbûrdan
 ber-veche tahmîn bin akçe yazusu olan Bürgil nâm diğ̃er
 evbay hâric ez-defter nâm karye hudûdu dâhilinde
 kâin arâzîden olub kâbil-i kısmet olmayan altıyüz
 tokuz akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine nâhiye-i
 mezbûrede ber-veche tahmin iki bin yüz akçe yazusu olan
 Yeniköy nâm diğ̃er Manav nâm karye hudûdu dâhilinde kâine
 arâzîden kâbil-i taksîm olmayan bin iki yüz yetmiş tokuz
 akçelik hisse'i şâyi'a-'i memlûkemi ve yine nâhiye -i mezbûrede
 yedi bin üç yüz akçe yazusu olan Hacı Yahya nâm
 karye hudûdu dâhilinde kâine arâzîden kâbil-i kısmet
 olmayan dört bin dört yüz kırk altı akçelik hisse'i
 şâyi'a-'i memlûkemi vakf ve habs ve vakfi evvelime zamm ve ilhâk(79)
 eyleyüb şol-vechle ta'yîn-i şurût ve kuyûd edilmeye kurrâ-yı
 mezbûre hisselerinden hasıla gallât-ı vakfiye-i

⁴⁷⁶ B nüshasında "sancağı" şeklinde geçmektedir

evvelimden şurût ve ta'yîn eylediğim mahallerde harc ve sarf olunub

vakfi evvelimde derc ve beyân ve tafsîl ü âyân olunan

şurût ve kuyûd iş bu vakfiyemde dahi mer'iyeye ve mu'tebere

olub bu def'a dahi teksîr-i vezâif ve tevfir-i masârîf

murâdım olmağla bundan akdem vakf-ı şerîfime yevmî

on beş akçe vazîfe ile kâtib ta'yîn eylediğim hattât

Veliyüddin efendi yevmî on akçe vazîfe ile dahi

Hâfız-ı kütüb olub ba'de edâ'il-i hademe kâtib-i vakf-ı

şerîfe meşrûta olmak üzere cem'ân yigirmi beş akçeye

mutasarrıf ola ve İbrahim veledi Osman vakf-ı şerîf

hademesi üzerlerine nâzır olub her biri edâ-yı hizmetinde(80)

mütekâsil ve tehâvünden menba' ve zecr ile edâ-yı hizmetlerine sa'y-i belîğ

itdirüb gallât vakf-ı şerîfimden yevmî on beş

akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve Ebubekir veled Halil

halîfe vakf-ı şerîfime mi'mâr olub hizmet-i lâzimesi ba'de'l- edâ

yevmî sekiz akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve Es-seyyid Mustafa veled Ali

halîfe ferrâş-ı havlu-yı medrese olub ba'de edâ'il-i hademe

yevmî altı akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve bundan akdem

vakfi şerîfim gallâtından yevmî on akçe vazîfe ta'yîn

eylediğim Çat karyesi câmi-i şerîfi imâmı Ahmed efendi

veledi mehmed yevmî sekiz akçe vazîfe ile dahi câmi-i şerîf

merkûmda müezzin olub ba‘de edâ’il-i hademe galle’-i vakfımdan
imâmet ve müezzinlik vazîfeleri olmak üzere yevmî
on sekiz akçe vazîfeye mutasarrıf ola ve Todoros(81)
veledi Barım Kalfa vakfı şerîfim çeşmelerinin râh-ı âbîlerine
su nâzır olub hidmeti lâzımesini kemâ-yenbağî ba‘de’l-edâ
yevmî on akçe vazîfe mutasarrıf ola deyu tebyîn-i şurût-ı
cedîde buyurdıklarında mütevellî mûmâ-ileyh dahi *gıbbe* ‘ş
*şer’î vâkıf-ı müşârun-ileyh*⁴⁷⁷ hazretleri kâbil taksîm olmayan
âkarın vakfiyetinde eimme-i kirâm-ı aleyhim rıdvânullah’ül-mülkü’l-allâm
hazerâtı beynlerinde câri-i ihtilâfat-ı akâvîle müteşebbisân
rücû‘ ve istirdâd bâbında ba‘de’t-nizâ mütevellî-i mûmâ-ileyh
dahi ala kavli min-rahi minel eimmetü’l müctehidîn redd ve tesliminden imtinâ‘
ile turra-i kitâb sıhhat nisâb-ı mekâsete gelen lü’lû bâr-i
olan hâkim-i hâsim-i şerhî menkabet efendi hazretleri
huzurunda müterâf ‘an u fasl ve hasme-i talebân olduklarında
hakim-i müşârun-ileyh *dahi*⁴⁷⁸ müstenid tarafında teemmül enîk ve edille-i(82)
cânibinde nazar-ı dakik idüb emr-i vakıf mutazammın fevaid-i cemme-i
gayrı münkatı‘ olduğu ecilden cânib-i vakfı evveli ve ahiri
görmeğın âlimen bi’l-hilafü’l câri bin eimmetü’l-ecelletü’l-vakf-ı

⁴⁷⁷ B nüshasında “gıbbet’ül- tasdikü’l şer ‘i vâkıf-ı müşârun ileyh efazıllah sicâl-i inayet-i âliye” şeklinde geçmektedir

⁴⁷⁸ B nüshasında bu kelime geçmemektedir. Burada “lazım-ı mütene ‘ime bi-fazilillah-ı aliye hazretleri dahi” ifadesi yer almaktadır.

merkûmun sıhhat ve lüzûmuna hakem-i mahkeme-i şer‘
ve kaza-i müberrem-i mer‘i etmeğın vakfı merkûm dahi sahîh ve lâzım
ve mütehattım olub nakz ve nakzına mecâl-i muhâl oldu Femen
beddelehu ba‘demâ semi‘ahu fe-innemâ ismuhu ‘ale-llezîne yubeddilûnehu
innallahe semî‘un âlim cerâ-yı zâlik ve hurrîre fi‘l-yevm el-hâmis
ıŖrîn min şahr receb‘ül mürecceb li-sene erba‘ ve tis‘în ve mi‘e ve elf. (83)
şemâim-i anberîn kemâim-i takdîs ve tahmid ve *fevâyah-i*⁴⁷⁹ itriyyetü’n-nesâim-i
tenziye ve temcîd cenâb gerdanında devâir-i
semavât u arzın icâd-künende-i asûmân
ve zemîn-i hazretlerine sezâvâr-u halîk ve şâyânet
ve hakikatdır ki i‘bad-ı saadet i‘tiyâdı
olanları şâh-râh-ı ibâdet ve müberrâta sevk ve ihdâ
ve cadde-i vazıha-i inşayı hasenat-ı mergûbeye hisse
ve iğraklub isti‘mâl-ı alât reşâd ve felah ve istikmâl
levâzım-necâh ve salâh ile bu neşede tâc ve hâc
gurre ve riâset akibede *irtifâ‘ derecât ve menzilet*
*ile*⁴⁸⁰ mümtâz ve ser-efrâz eyledi dürûd-i müskite’r-ruhât(84)
nuût itriyyetü’l-fevehât ol vakfı mezâyâyı
esrar-ı kainât ve arif-i hafâyâ-yı külliyyat ve cüz‘iyyât
sâhib-i mekârim-vâlâ-yı evâdeni ve bâlâ -nişîn bir mekân

⁴⁷⁹ B nüshasında “nezâir” şeklinde geçmektedir

⁴⁸⁰ B nüshasında bu ifade geçmemektedir. Burada “ita-i kûsür gufran ve rahmet” ifadesi yer almaktadır.

mela'î a' lâ *mahbûb-ı mergûb-ı hüda şefî'-i nâfizü'r-recâ*
*rûz-ı ceza*⁴⁸¹ a' nibe muhammed'ül mustafa aleyhü şerâifü't
 teheyâyânın sûhet-i icâr-ı müsace-i ulyâlarına olsunki
 zebân-ı mu'berin feşanlarından ta'lîm-i âyât enfes ve âfâk
 ve tetmîm ve manzume-i bü'issu li ütemimme mekârimel ahlâk sudûr
 ve zuhûr ve tarîk-i hidâyet refik hayrât ve hesenâte
 reh-numâ cumhûr olarak bâ'is takviye-i sa'idedin mübân
 ve sebep-i ahkâm-ı ahkâm penâyı mâ vezîn olmuştur
 ve rızvân ekber ve şükrân avfî el ve eshâb *hidâyet-i iştîmâl*⁴⁸²
 ve etrâf-ı tayyibe'-i şerîf etsâline müteradifet'ül vurûd(85)
 Ve müteteba'tül vüfud ola ki her biri bir derre-i âsmân
 ihtidâ ve bir kevkeb ezâ'et fermâyı çar-ı cihet dünyadır ki
 meslek-i vacibü'l iktidâları bâ'isü selâmetdârîn
 ve mûcîb-i sa'âdet neşetîndir ammâ ba'dü bu mecelle-i
 celîlelerinin tanzîm ve tensîk ve bu vakfiyye-i cezîlenin
 tastir ve tenmîkine bâ'is ve bâdî oldur ki husus
 müstakbel'ül-beyân-ı hakkaniyyet-nusûsun terkîm ve tahrîri için
 bu fakîr-i vefirü't-taksîr saray-ı hûrnût-sîmâ-yı hazret-i
 sadâret-penâhide arz ve odasına varub hâlâ
 Çorbalaş nişin mesned-i sadaret-uzmâ ve tenvîr sazkaşâne-i

⁴⁸¹ B nüshasında bu ifade geçmemektedir.

⁴⁸² B nüshasında "hidayet-ma'il" şeklinde geçmektedir

âliyye-i vekâlet-kübrâ düstur-ı ekrem müşîr-i efham-ı nizâm-ü'l
 âlem nâzım-ı menâzım'ül-ümem müdebbir-i umuru'l-cumhur-ı bi'l-fıkr'üs-
 sakıb mütehamm-i muhâmir'ül-enamir bi'l-re'yi's-sâib(86)
 mümehhid-i bünyânü'd-devlet ve ikbâl müşeyyed erkân'üs sa'âdet
 ve'l-iclâl mükemmel-i nâmusü's-*saltanat*⁴⁸³
 müretteb-i merâtibü'l hilâfetü'l kübra el mahfûf bâ-sunûf
 âvatifü'l mülkü'l-âla Esseyyid Mehmed Paşa yesirrullah
 mâ-yurîd ve mâ-yeşâ' hazretlerinin huzûru fâizü'n-nûrlarında
 akd-i meclis-i şer'-i şerîf râsihü'l-erkân oldukta
 düstûr-ı müşârun-ileyh hazretleri vakf-ı âtîyü'l-beyanlarına
 li-ecli't-tescîl mütevellî nasb buyurdıkları hazîne-dâr
 sadakatgirdârları iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim
 Salih ağa mahzarında ikrar-ı tâm ve takrîr-i kelâm idub
 vilayeti Anadolu da Niğde sancağında vaki' uç hisar
 nâhiyesinde üç bin beşyüz akçe yazusu olan
 Arabsun karyesinden ber-mûcib taksîm iki bin akçesi(87)
 Seyyid Yusuf veledi Hüseyin'in ve üçyüz otuz altı
 akçesi Ahmed veled Süleymanın ve ol mikdârı dahi Ömer
 veledi Halîl'in ve dörtyüz yigirmi sekiz akçesi Mustafânın
 ve dört yüz akçesi müteferrika Süleyman peşikîrinin hisselerine

⁴⁸³ B nüshasında “saltanat'ül âzam” şeklinde geçmektedir

isabet ve iktizâ eylediğini bîl fi' il defteremini olan
 iftihârü'l-emâcid ve'l-ekârim Hasan dâme mecdehu arz
 itmekle karye-i mezbûrede mezkûrinin hisseleri
 ifrâz ve ibtidâ havass-ı hümâyûna ve ba'de taraf-ı şâhânedan
 evkâf-ı şerîfime ilhâk için sana temlik ve înayet
 buyrulub ol vechle karye-i mezbûre ve ârâzi-i *tâbi'esi*⁴⁸⁴
 mülknâme-i hümâyun ile benim mülk-i sarîhim olmağla karye-i
 mezbûreyî tahdîd ve tavsîfden müstağnî arâzîsini
 bi-cümletü't-tevabi' ve'l-levâhik ve kâffetü'l-menâfi' ve'l-mürâfık(88)
 vakf-ı sahîh-i müebbed ve habs-i sarîh-i muhalled ile vakf u habs
 ve vakf-ı evvelime zamm ve îlhâk eyleyüb cânîb-ı vakfi için
 mahallinde zabt ve tesellüme mütevellî mûmâileyhâ teslîyet eylediğimde
 ol dahi kabul itmekle karye-i mezbûre mahsûlatı
 vakfi şerîf mütevellisi ma'rîfetiyle ta'sîr olunub hâsıla
 olan âşar-ı şerîyye ve rûsumat-ı örfiyesi vakfiyye-i ulâmda
muarrer ve mestûr olan masârîfa sarf olub vakfiyye-i mezbûrede
 muarrer olan şurût ve kuyûd ve karye-i mezkûre gallesi fazlasında
 dahi câriye olmak üzere ta'yîn şurût ve kuyûd eyleyüb
 teksîr-i vezâif ve tevfir-i masârîf-ı muradım olmağla
 isticlâb-ı da'vât-i hayrîyye için evkâf şerîfem

⁴⁸⁴ Bu kelimedden sonra B nüshasında “bâ-hattı tevki' mahallerinde tahsis olunub yed-i mülkname-i hümâyun görme ve ihsan buyurulub” ifadesi yer almaktadır.

gallâtından Ömer veled Halil'e yevmî on akçe ve Ahmed
 veled Süleyman'a dahi kezâlik yevmî on akçe vazîfe ta'yîn(89)
 eylediğim ecilden vakf-ı şerîfim gallâtından ber-veche muharrer merkûman onar
 akçe vazîfeye mutasarrıf olalar deyu hatm-i kelam buyurduklarında
 gıbbe't-tasdikü's-şer'î vâkıf-ı müşârun-ileyh hazretleri
 kâbil-i taksîm olmayan âkarın vakfiyetinde eimme-i kirâm-ı aleyhim
 ridvânullahü'l-mülkü'l-allâm hazretleri beynlerinde câriye
 ihtilâfât-ı akvale müteşebbisân rücu' ve istirdâd bâbında
 ba'de't-tera' mütevellî mûmâileyh dahi ali kul münîrât
 min eimmet'ül es müçtehidin redd ve teslimden imtina' ile terre-i
 küttâb sıhhat nisab-ı mekâsete-i gelen lüle bâri olan
 hâkir hasmı şerhî menkıbet efendi hazretleri huzûrında
 müterâf'an fasıl ve hısme tâleban olduklarında hakim
 müşârun-ileyhe hazretleri dahi müstenid tarafında teemmül
 adelet-i cânibinde naza-ı dakîk edüb emr-i vakıf(90)
 mütezımmen fevâid-i cemme-i gayrı münkıta' olduğu ecilden cânib
 vakfi evveli ve ahiri görmeğin âlemen bil- hilâf'ül câri bin ala eimmetü'l ecelletü'l
 âlâ selef vakfi merkûmun sıhhat ve lüzûmuna hakim mahkeme
 şer' ve kaza-i müberrem-i mer' etmeğin vakfi merkûme dahi
 sahîh ve lâzım ve muhkem olub nakz ve nakzına mecâl-i
 muhâl oldu Femen beddelehu ba'demâ semi'ahu fe-innemâ ismuhu'ale

llezîne yubeddilûneh innallâhe semî'un 'alîm cerâ-yı zâlik ve hurrîre

fi'l-yevm es-sâni min şab'bân-ü'l mu'azzam erba' ve semânîn ve mi'e ve elf. (91)

SONUÇ

Silahdar Seyyid Mehmet Paşa 1735 yılında Arapsun'da doğmuştur. Ailesinin seyyid zümresine mensup olmasından dolayı bu lakapla anılan Seyyid Mehmet, küçük yaşta İstanbul'a gelerek helvahanede işe başlamıştır. Seyyid Mehmet surre emini olan dayısının gözetimi altında eğitim almıştır. Başarısı ve azmi sayesinde zülüflü baltacılar ocağı, hazine odası ikinci yazıcılığı, hazine kethüdalığı ve silahdar-ı şehriyârîliği gibi vazifelerde bulunmuştur.

Zaten başarılı bir kişi olan Seyyid Mehmet, kardeşinin saraya damat olmasıyla nüfuzunu arttırmış ve başarısı sayesinde de sadrazamlığa kadar yükselmiştir. I. Abdülhamid kendisinden övgüyle bahsetmiş ve hizmetlerinden memnun kalmıştır. Sadareti kısa süren Silahdar Seyyid Mehmet Paşa, 20 Şubat 1781 tarihinde vefat etmiştir.

Mehmet Paşa, sadareti döneminde kendinden önce başlamış askeri ıslahatları desteklemiş, mali ve idari alanda çeşitli düzenlemeler yaparak bu mekanizmaları işlevsel hale getirmeye çalışmıştır. Paşa göreve geldikten sonra birçok tevcihatta bulunmuş fakat gerekmedikçe azil yapmamıştır. Mehmet Paşa, bunlar dışında doğduğu yer olan Arapsun'da cami, medrese, mektep, kütüphane, hamam, şadırvan ve çeşmelerden meydana gelen kendi adıyla anılan bir külliye yaptırmıştır. Vakfiyede yer almayan fakat Mehmet Paşa tarafından inşa ettirilmiş olan bazı vakıf eserleri daha vardır. Bu eserler; 15 ev, 21 adet demirci dükkanı, 3 adet bakkal dükkanı, 1 adet ekmekçi dükkanı, 1 han, 1 mahkeme binasıdır. Genç yaşta vefat eden Silahdar Mehmet Paşa bu hayır kurumunu kurmakla kalıcılığı yakalamıştır. Bu eserlerden günümüze ulaşanlar cami, medrese, kütüphane, hamam, şadırvan ve baş çeşmedir.

Akıllı, zeki, bilgili ve okumayı seven Silahdar Mehmet Paşa, kütüphanesine kitap bağışında da bulunmuştur. Kitaplarla kütüphaneyi desteklediği gibi tüm bu vakıf eserleri için bazı arazilerin gelirlerininide bu kurumlara tahsis etmiştir. Silahdar Mehmet Paşa'nın Arapsun'da kurmuş olduğu vakıflar için düzenlenmiş olan vakfiyesinde bu vakfın kuruluş şartlarını açıklanmıştır. Yine vakfın geçerlilik şartlarını mezhep imamlarına göre bahsederek desteklemiştir. Vakfına tahsis etmiş olduğu çeşitli gelirlerin miktarı ve alındıkları yerler vakfiyesinde yer almıştır. Gelirlerin amacı dışında

kullanılması durumundan ve vakfın fazlasının ne olacağından vakfiyesinde bahsetmiştir.

Yaptırdığı eserler sadece Arapsun'la sınırlı olmayan Silahdar Mehmet Paşa'nın İstanbul'da bir çeşme ve Kastamonu'nun Ayandon kazasında bir cami yaptırmıştır. Hayır yapmaya önem veren Silahdar Mehmet Paşa, kendi vakfı dışındaki bazı vakıfları da ekonomik olarak destekleyerek bu eserlerin işlevini yerine getirmesini sağlamıştır.

Silahdar Mehmet Paşa'nın vakfında çalışan birçok görevli vardı. Bu görevlilerin bazılarında iş başına gelmesi için çeşitli özellikler aranmıştır. Yine görevden ayrılmaları ve azilleri de belli bir kurala bağlanıp bu görevlilerin maaş hesapları günlük olarak akçe miktarı üzerinden verilmiştir. Bazı görevliler kendi görevlerinin yanında farklı görevleri de üstlenmiş ve bu görevler için ayrı olarak maaş almışlardır. Fakat sonradan vekil atayan ya da mevcut görevine ek hizmet şartı koşulan kişilerin durumu vakıf şartlarına aykırı bulunmuştur. Ramazan ayında, Kadir, Berât, Regâib, Mirâç, Mevlid, bayram gün ve geceleri gibi özel zamanlarda külliye'deki bazı görevlilere Kuran-ı Kerim'den belli sureleri okuma görevleri verilmiştir. Bahsedilen günler gibi bazı özel zamanlarda şerbet ve şeker ikramı yapılmıştır.

Külliye'nin aydınlatılmasında zeytinyağı kullanılmıştır. Külliye'nin hangi biriminin aydınlatılacağı ve ne kadar zeytinyağı kullanılacağı da belirlenmiştir. Bunlar dışında medrese talebeleri için belli miktarda ödenek ayrılmış böylece talebeler maddi olarak desteklenmiştir.

Bütün bunların yanında Silahdar Mehmet Paşa Arapsun'un Gülşehir olmasını sağlamıştır. Kurduğu bu vakıflar sayesinde bir köyü kazaya dönüştürmüştür. Bu anlamda doğduğu yere en güzel hizmeti bu vakıflar sayesinde yapma fırsatı bulmuştur.

KAYNAKÇA

I. Arşiv Kaynakları

a. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

Ali Emiri Abdülhamid I (AE. SABH. I): 200/13353.

Bâb-ı Âli Evrak Odası(BEO): 613/45956, 3772/282888.

Cevdet Evkâf (C. EV): 258/13200, 449/22733.

Cevdet Maarif (C. MF): 13/637.

Evkâf-ı Hümayun Nezâreti Mektubî Kalemi (EV. MKT): 975/143, 2053/133, 1326/162-163.

Evkâf-ı Hümayun Nezâreti Muhasebe Kalemi Evrakı, (EV. MH): 1377/289.

Hatt-ı Hümayun (HAT), 211/11437, 1382/54635.

İrade-i Maliye (İ. ML): 14/28.

İrade-i Meclis-i Vala (İ. MVL): 458/20578.

Sadaret Umum Vilayet Evrakı (A.}.MKT. UM): 121/46.

İrade-i Şura-yı Devlet (İ. ŞD): 77/4540/1-2, 2899/25.

b. Milli Kütüphane

Vakfiye-i Silahdar Seyyid Mehmed Paşa, Milli Kütüphane, nr: 50 Gül-Kara 267.

c. Süleymaniye Kütüphanesi

Sadr-i Azam Gülşehir'deki Kazanezir Seyyid Mehmet Paşa Külliyesi Vakfiyesi, Yazma Bağışlar, nr: 2570.

d. Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defterleri (VGMA d): 2169-21.

e. Türk Tarih Kurumu

Ruzmerre, Türk Tarih Kurumu, Yazma Bağışlar, nr: 1001.

II. Kitaplar ve Tezler

ABANOZ, Fatih, *Gülşehir'in Bir Değeri "Silahdar (Karavezir) Seyyid Mehmet Paşa" Hayatı ve Eserleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2013.

Ahmed Câvid Efendi, *Verd-i Mutarrâ ve Zeyleri Osmanlı Sadrazamları*, Haz. Mehmet Arslan) Kitabevi Yayınları, İstanbul 2013.

Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, II, (Sad. Dünder Günday; Düz. Mümin Çevik), Fatih Yayınevi Matbası, İstanbul 1972.

Ahmed Vâsif Efendi, *Mehâsinü'l-Asâr ve Hakaikü'l-Ahbâr*, (Yay. Haz: Mücteba İlgürel), TTK, Ankara 1994.

AKGÜNDÜZ, Ahmed, *İslâm Hukukunda ve Osmanlı Tatbikatında Vakıf Müessesesi*, OSAV, İstanbul 2013.

AKSUN, Zıyan Nur, *Osmanlı Tarihi: Osmanlı Devletinin Tahlilli ve Tenkitli Siyasi Tarihi*, II, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994.

ALTUNTAŞ, Halil-Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008.

AYDIN, Mehmet Âkif, *Türk Hukuk Tarihi*, Beta Yayınları, İstanbul 2013.

BAYDÜ, Uğur, *Müzik Terimleri Sözlüğü*, Akıl Fikir Yayınları, İstanbul 2016.

BERKİ, Ali Himmet, *Vakfa Dair Yazılan Eserlerle Vakfiye ve Benzeri Vesikalarda Geçen İstilah ve Tâbirler*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Neşriyatı, Ankara 1966.

BUZ, Ayhan, *Sokullu'dan Damat Ferit'e Osmanlı Sadrazamları*, Neden Kitap, İstanbul 2007.

CANSEVER, Meltem, *Türkiye'nin Kültür Mirası 100 Mimari Şaheser*, NTV Yayınları, İstanbul 2009.

CANTAY, Gönül, *Osmanlı Külliyelerinin Kuruluşu*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara 2002.

DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, IV, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971.

EKİNCİ, Ekrem Buğra, *Osmanlı Hukuku Adelet ve Mülk*, Arı Sanat Yayınları, İstanbul 2008.

EKİZ, Mehmet, *Nevşehir’de Türk Dönemi Mimari Eserleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.

ERÜNSAL, E. İsmail, *Osmanlı Vakıf Kütüphaneleri Tarihi Gelişimi ve Organizasyonu*, TTK, Ankara 2008.

GÜLER, Mustafa, *Osmanlı Devleti’nde Haremeyn Vakıfları (16. ve 17. Yüzyıllar)*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2011.

GÜNDÜZ, Mustafa, *Osmanlı Eğitim Mirası Klasik ve Modern Denemeler Üzerine Makaleler*, Doğu Batı Yayınları, İstanbul 2015.

GÜNDÜZ, Tufan, “Köyden Kasabaya: Gülşehir’in Doğuşu”, *Bozkır’ın Efendileri Türkmenler Üzerine Makaleler*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2015, ss. 151-158.

HARPUTLU, Cüneyd, *Denizlerin Hakanı, Karaların Sultanı Hakan’ül Bahreyn, Sultan’ül Berreyn: Osmanlı Sultanları*, Babıalı Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2013.

HASOL, Doğan, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*, Yem Yayınları, İstanbul 2014.

KAHRAMAN, Seyit Ali, *Evkâf-ı Hûmayûn Nezâreti*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2006.

KANAR, Mehmet, *Kanar Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Say Yayınları, İstanbul 2011.

KAZICI, Ziya, *İslâmî ve Sosyal Açıdan Vakıflar*, Marifet Yayınları, İstanbul 1985.

-----, *Osmanlı’da Vakıf Medeniyeti*, Kayıhan Yayınları, İstanbul 2014.

KESBİ, Mustafa, *İbretnüma-yı Devlet: Tahlil ve Tenkitli Metin*, Haz. Ahmet Öğreten, TTK Yayınevi, Ankara 2002.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *Konya Darülkurraları (1400-1920)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2014.

KÜTÜKLÜ Ferhat-Kamil Tunoğlu, *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Kastamonu*, Ceren Matbası, İstanbul 2012

KÖSE, Metin Ziya, *Mukâtaalı Vakıflar ve Nevşehir’de Mukâtaalı Vakıf Örnekleri, II. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu*, ss. 1039-1051.

KÖSE, *Metin Ziya*; KOZAN Ali, *Nevşehir Mahkemesi'ne Ait İlk Şerhiye Sicili (3 Numaralı Defter) 1213-1221/ 1798-1807*, Nevşehir Üniversitesi Yayınları, Nevşehir 2013.

Mustafa Nuri Paşa, *Netayicü'ül Vukûat: Kurumları ve Örgütleriyle Osmanlı Tarihi*, (Sad. Neşet Çağatay), c. III-IV, TTK, Ankara 1980.

ÖZALP, Mehmet Nazmi, *Türk Müsiki Tarihi*, MEB Yayınları, İstanbul 2000.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, II, III, MEB Basımevi, İstanbul 1983.

SARICAOĞLU, Fikret, *Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi Sultan I. Abdülhamid*, TATAV Yayınları, İstanbul 2001.

SAKAOĞLU, Necdet, *Bu Mülkün Sultanları*, Oğlak Yayınları, İstanbul 1999.

SARIDİKMEN, Gül, *İstanbul'un 100 Çeşmesi ve Sebili*, İBB Kültür A.Ş. Yayınları, İstanbul 2013.

SÜREYYA, Mehmet, *Sicill-i Osmani*, (Yay. Haz. Nuri Akbayar), C. IV, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.

ŞAFAKCI, Hamit, *Bozkır Kazası Vakıfları (XV.-XX. Yüzyıllar)*, Çizgi Kitabevi, Konya 2015.

ŞAFAKCI, Hamit, *Bozkır'da Madencilik (1776-1839)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2013.

ŞAHİN, Bircan, *29 Numaralı Şerhiye Sicillerine Göre Nevşehir ve Havalisinde Sosyal Hayat*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir 2013.

Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2007.

ŞİMŞEK, Ali Rıza, *Osmanlı Ordusu'nda XVIII. ve XIX.Yüzyıllarda Yapılan İslahat Çalışmaları ve Bu Çalışmalarda Yabancı Uzmanların Rölü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2006.

SOMEL, Selçuk Akşin, *Osmanlı'de Eğitimin Modernleşmesi(1839-1908)*, (Çev. Osman Yener), İletişim Yayınları, İstanbul 2015.

TEKTAŞ, Nazım, *Osmanlı'da İkinci Adam Saltanatı*, Çatı Kitapları, İstanbul 2009.

TURAN, Osman, *Selçuklular Târîhi ve Türk-İslâm Medeniyeti*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2008.

Türkçe Sözlük, TDK, Ankara 2005.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilatı*, TTK, Ankara 1988.

-----, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilâtı*, TTK, Ankara 1988.

-----, *Osmanlı Devleti'nin Saray Teşkilâtı*, TTK, Ankara 2014.

-----, *Osmanlı Tarihi: XVIII. Yüzyıl*, IV/I. Kısım, TTK Basımevi, Ankara 2003.

-----, *Osmanlı Tarihi: XVIII. yüzyıl*, IV/II. Kısım, TTK Basımevi, Ankara 2003.

YAVUZ, Esra-Murat Arslan-Hasibe Durmaz, *İstanbul'un Çeşme ve Sebil Kitabeleri (Günümüz Türkçesiyle Birlikte)*, İstanbul Yayınları, İstanbul 2016, İstanbul Yayınları.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, *XVIII. Yüzyılda Türkiye'de Bir Vakıf Müessesesi Bir Sosyal Tarih İncelemesi*, TTK, Ankara 2003.

III. Ansiklopedi Maddeleri ve Makaleler

AKGÜNDÜZ, Ahmed, "Osmanlı Hukukunda Vakıflar, Hükümleri ve Çeşitleri" *Türkler*, X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 447-460.

-----, "Osmanlı Hukukunda Vakfın Konusunu Teşkil Eden Mallar ve Kitap Vakfı", *Osmanlı Devleti'nde Bilim Kültür ve Kütüphaneler*, Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara 1999, s. 63-77.

ARSEVEN, Celâl Esad "Çeşme", *SA*, I, İstanbul 1983, ss. 388-390.

-----, "Hamam", *SA*, II, İstanbul 1983, ss. 678-683.

-----, "Kündekâri", *SA*, II, İstanbul 1983, ss. 1194.

-----, "Şadırvan", *SA*, IV, İstanbul 1983, ss. 1859.

- AVCI, Casim, “Mehmed Paşa (Silahdar Seyyid, Kara Vezir)”, *Yaşamlarıyla ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, II, İstanbul 2008, ss. 168.
- BEYDİLLİ, Kemal, “İmam”, *DİA*, XXII, İstanbul 2000, ss. 181-186.
- BOZKURT, Nebi, “Mekteb”, *DİA*, XXIX, Ankara 2004, ss. 5-6.
- ÇETİNKAYA, H. Sibel, “Medrese Kütüphanelerine Nevşehir’den İki Örnek”, *Sanat Tarihi Dergisi*, XIV/2, İzmir 2005, ss. 1-13.
- ÇOBANOĞLU, Ahmet Vefa, “Külliyeler”, *DİA*, XXVI, Ankara 2002, ss. 542-554.
- DOĞAN, Recai, “Yaygın Din Eğitim Açısından İkinci Meşrutiyet Dönemine Kadar Vaaz ve Vaizliğin Gelişimine Tarihi Bir Bakış”, *Dinî Araştırmalar Dergisi*, I, S. 3, Ankara 1999, ss. 257-272.
- ERDOĞAN, Mehmet, “Hac ve Umre”, *İslâm İlmihali*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 2014.
- EROĞLU, Muhammed, “Aşr-ı Şerif”, *DİA*, IV, İstanbul 1991, ss. 24.
- ES-SAKKAR, Sami, “Muîd”, *DİA*, XXXI, İstanbul 2006, ss. 87-88.
- FEHERVARİ, G, “Sanat ve Mimari”, *İslam Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1997, ss. 245-313.
- GÜNAY, Hacı Mehmet, “Vakıf”, *DİA*, XLII, Ankara 2012, ss. 475-479.
- HARMANCI, Başak İlhan, “Türk Din Müsiki’sine Salâ (Salât) Formu ve Salâ Besteleri”, *Rast Müzikoloji Dergisi*, I, 2013, ss. 154- 195.
- İŞİK, Emin, “Feth Süresi”, *DİA*, XII, İstanbul 1995, ss. 456-457.
- , “İhlâs Süresi”, *DİA*, XXI, İstanbul 2000, ss. 537-538.
- , “En’âm Süresi”, *DİA*, XI, İstanbul 1995, ss. 169-170.
- , “Ahkâf Süresi”, *DİA*, I, İstanbul 1988, ss. 549-550.
- İNALCIK, Halil, “Timar”, *DİA*, XLI, Ankara 2011, ss. 168-173
- İPŞİRLİ, Mehmet, “Câbî”, *DİA*, VI, İstanbul 1992, ss. 529-530.
- , “Medrese”, *DİA*, XXVIII, Ankara 2003, ss. 327- 333.

-----, “Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı”, *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, (Ed. Ekmeleddin İhsanoğlu), IRCICA, İstanbul 2013.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, “Sultan Baybarsa İsnad Edilen Bir Vakfiye”, *Vakıflar Dergisi*, S. V, Ankara 1962, ss. 1-8.

KÖŞKLÜ, Zerrin, "Nevşehir/Gülşehir Karavezir Mehmet Paşa Külliyesi", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 25, Erzurum, 2010, ss. 75-92.

KÜÇÜKAŞÇI, Mustafa Sabri, “Müezzin”, *DİA*, XXXI, İstanbul 2006, ss. 491-496.

-----, “Tarihî Süreçte Seyyid ve Şerif Kavramlarının Kullanımı”, *Osmanlı Araştırmaları*, XXXIII, İstanbul 2009, ss. 87-129.

ORHONLU, Cengiz-Nejat Göyünç, “Has”, *DİA*, XVI, İstanbul 1997, ss. 268-270.

ÖDEKAN, Ayla, “Külliyeler”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, II, Yem Yayınları, İstanbul 2008, ss. 923-924.

-----, “Kütüphane”, *ESA*, II, ss. 927-928

ÖNKAL, Ahmet-Nebi Bozkurt, “Cami”, *DİA*, VII, İstanbul 1993, ss. 46-56.

ÖZGÜDENLİ, Osman Gazi, “Vakfiye”, *DİA*, XLII, Ankara 2012, ss. 465-467.

ÖZTÜRK, Nazif, “Mukâtaalı Vakıf”, *DİA*, XXXI, İstanbul 2006, ss. 132-134.

PAY, Salih, “Klasik Dönem Osmanlı Külliyyelerinde Personel Sistemi”, *Türkler*, X, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 491-496.

SARICAOĞLU, Fikret, "Karavezir Mehmet Paşa", *DİA*, XXIV, İstanbul 2001, ss. 477-478.

SEZİKLİ, Ubeydullah, “Temcîd”, *DİA*, XL, Ankara 2011, ss. 410-411.

SOYSALDI, Mehmet, “ Kapanmayan Amel Defteri, <http://web.firat.edu.tr/msoysaldi/kapanmayanameldefteri.pdf> Erişim Tarihi: 20.03.2017

ŞAFAKCI, Hamit, “Turgutoğulları’ndan Sultan Hatun’un Vakfı”, *Vakıflar Dergisi*, S. 44, Ankara 2015, ss. 49-72.

TANMAN, M. Baha, “Cemâlîzâde Tekkesi” *DİA*, VII., İstanbul 1993, ss. 318-319.

TOPALOĞLU, Bekir, “Yâsîn Sûresi”, *DİA*, İstanbul 2013, ss. 340-341.

TUZCU, Kemal, “Endülüs Muvaşşahları ve Harceler”, *DTCF Dergisi*, S. 56, Ankara 2016, ss. 79-99

ÜNAL, Taşkın, “Klâsik Dönem Osmanlı Eğitim Kurumları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, I, S. 3, 2008, ss. 343-366.

YAŞAROĞLU, M. Kamil, “Hamam”, *DİA*, XV, İstanbul 1997, ss. 430- 433.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, “Vakıf”, *DİA*, XL, Ankara 2012, ss. 479-486.

EKLER

Tablo 3.1. Vize Sancağından Gelen Gelirler⁴⁸⁵

Vize Sancağı Hayrabolu Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Yörük Hacı	7.000 akçe	1.515 akçe
Vize Sancağı Vize Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Ser-ayha derbend-i kadim	11.000 akçe	239 akçe
Es-sührübe nüshâfmâk	500 akçe	80 akçe
Vize Sancağı Varna Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Mahalle-'i Musa ve Mahalle-'i Hasr-ı Tunca	5.422 akçe	5.422 akçe

Tablo 3.2. Silistre Sancağından Gelen Gelirler⁴⁸⁶

Silistre Sancağı Silistre Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Yeshiva der kurb-ı Seher	13.000 akçe	3.715er akçe
Bâr rikâb-ı Sâru Bînâr	2.400 akçe	1.390 akçe
Bâr rikâb-ı Sâru Bînâr	1.250 akçe	726 akçe
Küçük Hacı	3.000 akçe	1.741 akçe
Ayşe Hatun binti Ayaz Paşa	800 akçe	464 akçe
Sâzlık	123 akçe	71 akçe
Dömester yurdu ma' a Torbalı yurdu ve mahalle-'i Gazi Dede	6.000 akçe	1.500 akçe
Recep bin Hamza	2.000 akçe	500 akçe
Gerdemer Bînârı	3.906 akçe	783 akçe
İdris kapusu der kurb Aslihan cema'at-i Koç Bali	5.744 akçe	280 akçe

⁴⁸⁵ Tablo 3.1.'deki veriler için bkz. *Vakfiye*, s. 13-23.

⁴⁸⁶ Tablo 3.2.'deki veriler için bkz. *Vakfiye*, s. 14-24.

Piri Paşa ve Abdü's-Selamın	6.000 akçe	1.200 akçe
Mahalle-i rahimci	5.500 akçe	2.672 akçe
Tur'ânefs hariç ez-defter	2.800 akçe	1.800 akçe
Hacı Birincioğulları	4.000 akçe	800 akçe
Silistre Sancağı Hırsova Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Ahnacak Miktar
Karye-i av Mehmed	2.500 akçe	715 akçe
Hırsova Lûder-remlik	1.000 akçe	285 akçe
Mahmud sûfi nâm-ı diğer Tur beyi ma'a mahalle-'i habib Dervadi-'i remlik	1.000 akçe	285 akçe
Mahalle-i Sarı Ali ve Tûr'avdi	8.500 akçe	2.429 akçe
Mahalle-'i Mehmedi karye-'i fâsmohaden Bulmesder	2.000 akçe	571 akçe
Kara Bülend beldede der kurb karye-i fûrûha	4.500 akçe	580 akçe
Onur Ali	7.000 akçe	1.400 akçe
Yunus halîfe	1.684 akçe	1.337 akçe
Büyük Çâmûrlı	5.000 akçe	1.000 akçe
Silistre Sancağı Tekfur Gölü Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Ahnacak Miktar
Muhyiddin halîfe Fenûsi	5.034 akçe	2.922 akçe
Rahman fûsi Gül Bınâr	6.000 akçe	2.185 akçe
Divâne Mustafaoğulları	3.000 akçe	1.093 akçe
Hasr Kapsu	3.000 akçe	1.093 akçe
Eserhan Bınârı	2.100 akçe	1.068 akçe
Yayla Kulağı	800 akçe	389 akçe
Silistre Sancağı Ahyolu Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Ahnacak Miktar
Ali Hâce	700 akçe	406 akçe

Tablo 3.3. Paşa Sancağından Gelen Gelirler⁴⁸⁷

Paşa Sancağı Cisir-i Ergene Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Levidoğlanı	5.000 akçe	4.000 akçe
Cemre-i sena	5.000 akçe	4.000 akçe
Paşa Sancağı İbsale Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Sabaruhlar	8.000 akçe	4.000 akçe
Orhan	3.200 akçe	400 akçe
Balabanlu	3.800 akçe	475 akçe
Paşa Sancağı Karahan Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Hancuger	1.000 akçe	125 akçe
Paşa Sancağı Timur Hisar Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Yunak	6.900 akçe	723 akçe
Paşa Sancağı Siroz Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Yukaru Kamik	1.187 akçe	124 akçe
Paşa Sancağı Yeniceyi Vardar Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Ohiler	8.500 akçe	890 akçe
Paşa Sancağı Selanik Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Avbdar	5.633 akçe	590 akçe
Paşa Sancağı Avrathisarı Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Sekve	23.000 akçe	733 akçe
Paşa Sancağı Drama Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Edrene Han	1.000 akçe	1.440 akçe

⁴⁸⁷ Tablo 3.3. daki veriler için bkz. *Vakfiye*, s. 24-27.

Tablo 3.4. Köstendil Sancağından Gelen Gelirler⁴⁸⁸

Köstendil Sancağı Yayha Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Arlanı	10.300 akçe	4.832 akçe
Veraslanc	8.169 akçe	99 akçe
Köstendil Sancağı Bögrüce Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Asü şeyh	999 akçe	467 akçe
Köstendil Sancağı Koçana Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Mezra‘-i Kalyasiha	11.999 akçe	1.862 akçe
Saser Budak der nezd-i karye-i merese	50 akçe	6 akçe
Düleyudlu‘	15.435 akçe	5.055 akçe
Köstendil Sancağı Ilıca Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Esmülce	7.698 akçe	134 akçe
Köstendil Sancağı İştib Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Cema‘at-i velihâd der kurb karye-i Müsseden	999 akçe	236 akçe
Devlearsanc	1.1427 akçe	1.427 akçe
Cema‘at-i Karaca Ali	2.980 akçe	842 akçe
Kug‘u Kulana	1.200 akçe	338 akçe
İştib	8.000 akçe	254 akçe
Yalvak Küçük	12.400 akçe	400 akçe
Köstendil Sancağı Beyahe Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Dolankh?	9.000 akçe	1.500 akçe

⁴⁸⁸ Tablo 3.4. daki veriler için bkz. *Vakfiye*, s. 27-31.

Tablo 3.5. İlbasan Sancağından Gelen Gelirler⁴⁸⁹

İlbasan Sancağı Asar Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Mayha	2.500 akçe	711 akçe
Fukâni	2.000 akçe	569 akçe
Herek Derbend	4.935 akçe	1.405 akçe
Eroğlu	1.633 akçe	465 akçe
Köse	500 akçe	143 akçe
İlbasan Sancağı Esbab Nahiyesi		
Yer	Yazılan Miktar	Alınacak Miktar
Selhâni	6.000 akçe	1.700 akçe

⁴⁸⁹ Tablo 3.5. daki veriler için bkz. *Vakfiye*, s. 32.

Fotoğraf 1: Silahdar Mehmet Paşa'nın Mezarı

Fotoğraf 2: Silahdar Mehmet Paşa'nın Mezar Taşı

Fotoğraf 3: Karavezir (Kurşunlu) Cami

Fotoğraf 4: Caminin Giriş Kapısı Üzerinde Bulunan Kitabesi

Fotoğraf 5: Caminin Minberi

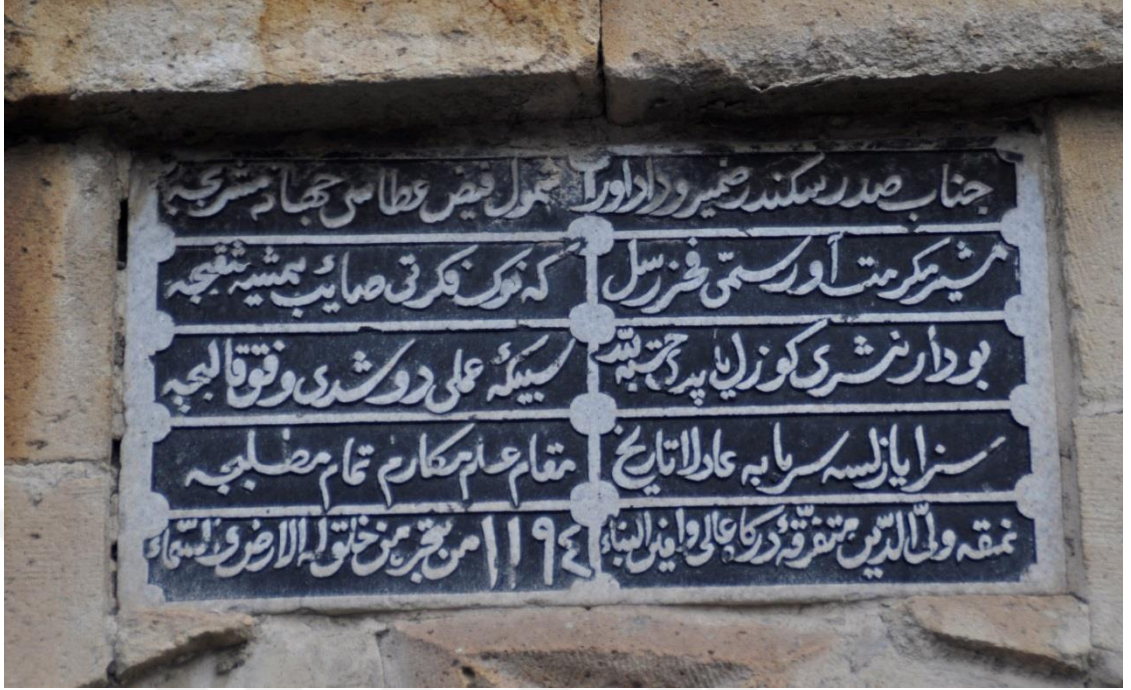
Fotoğraf 6: Caminin Mihrabı

Fotoğraf 7: Caminin Vaiz Kürsüsü

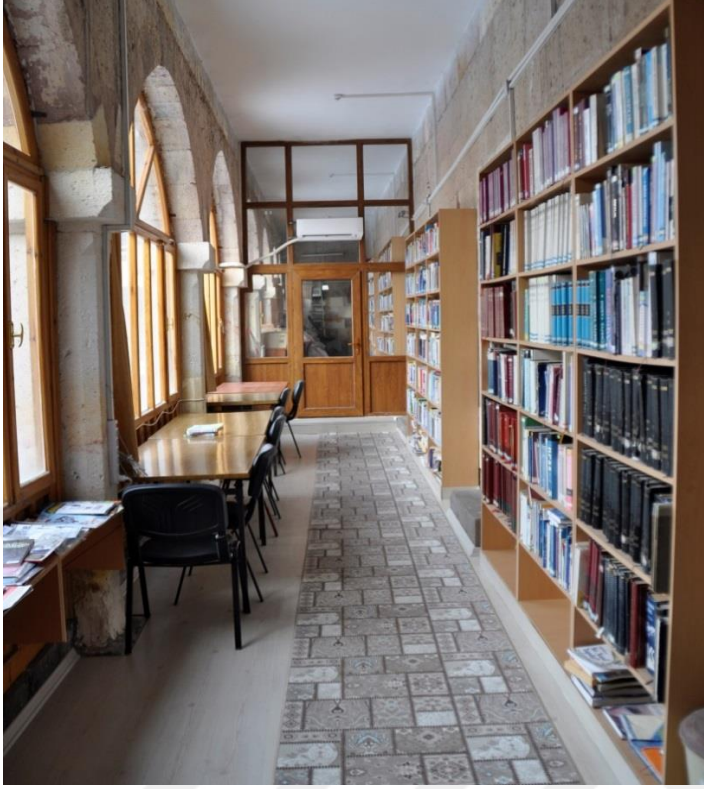
Fotoğraf 8: Medresenin Kitabesi

Fotoğraf 9: Günümüzde Kütüphane olarak Kullanılan Medrese ve Hücreleri

Fotoğraf 10: Kütüphanenin İçerden Görünümü

Fotoğraf 11: Silahdar Mehmet Paşa Çeşmesi (Abanoz'dan)

Fotoğraf 12: Hamam**Fotoğraf 13: Şadırvan**

Fotoğraf 14: Şadırvanın Kitabesi

Belge 1: Silahdar Seyyid Mehmet Paşa Vakfiyesi (Milli Kütüphane Nüshası)

ثابت عقده هبوط از بند حصه زان اولان
 اطفال صغار عند زده دخی هویدا و اشکار اولوب
 بومر حله پر خطر ویدای پرتو زوری
 جای از امر و ترهنگاه مراد و مراد عمد
 ایدلرک پیش قطار خط و ترخاللرک
 حدی خوان قدر قنانه تنبی بخدا و آونه
 ماء العذیب و طورا قصر تها مضمونی کمرایه
 کلدیکی باهر ویدای زهر عروسی کینی بزغیله
 هزار شوهر زهر که سوم ملوم لاندوم لصاحب
 نشوز فرورک لا یحب لحاطب مفاوی میبت
 خال و شانی و عدم وفاتنک محبت
 ووهانی ولد یغی مستغنی ابرارد لیل ویداندر
 غار و آگاه اولر و مبصر با انبهاذر که

مظاهره

2

مظاهره ظاهری فرق و تمیز ابله ایند کوند جلومر
 اولر صردن محض اول و طیف خیال حکمن
 اولد یغی تلوب رشت نظر حقیقت بینی بر خلفه
 رضینه باب سفا کمنه رطب ایلر که اعین
 نائمه موجود اندر غیث او و فوهوم هبوطا ندر فوع
 اولد یغی وزه و نیا کمر وی امیند و ذای
 سراقا احدثنک طوبی هم و حسن باب
 دیر چیری کشا که اولوب مشاهده رخش
 مطلوب و طالع و جده باقی محبوب ایلد
 قیر العین و کافر و اولر للیقین معاز احدان و اغنیانا
 ریاضده جزاء من ربک عطاء حسنا با از انکی
 اوزده متکاین اولر علی الذناب مقتدات
 مزبوره ی تاویل و تفکر نوم کمال تبصره الزم

و معانی مبروره بی ملاحظه و تدبیر • موحد
 متقضا و جیب و انحراف و حسابیه • بالفعل
 مقالید صالح دین و دولت • و مفتوح ابواب
 مهام سلطنت و خلافت • مسلم قبضه و کالت
 و مفوض عهد عفت و ربانی اولان • باعث
 املائی ظروف و حروف • و سبب تلیق کتاب
 میان محفوف • آصف منصور لوی شهر ناران
 جهان • مشیر صد اقمائی پلکشاه دراز دریا
 • مؤسس بنیان شریعت • مهردادگان
 عدالت • جامع اشکان مکار و مواهبت
 بانو منابر مناصب و عزت • شمع مخرب
 صلابت و حماست • مصباح منیر مخفا غارفت
 و حصافت • بلند از زمان عرف و علا •

بزادند علم صدق و وفا • آن بر روی و ندای
 عظام • نخبه و کلاهی فخر امر • صاحب
 السیف و الفلم • منبع الاطاف و الهام •
 کتب ریاضتینایات • غصن زطیب دوحه
 عراقت • دستور تدبیر و قور • قانع عرف
 از باب شروء • معتدل الخلاقه و ال لطیف العظمی
 بالعدل الاوفی • دولتیونیا کابو عا طغفلو
 سلطان الید محمد پادشاه ایسر الله ما یرید و یاتشاه
 حضرت یزید • لیل و نماز اندیش و کار لری
 تحصیل رضای ربانی • و اکنساب سعادت
 درو خجانی به محصور و مصروف • و عنان
 همت کامله لری • ولی نعمت عظیم المکرمتی اولاد
 امین المؤمنین • امام المسلمین • خسر و انجم پناه

ذاوز اسما زربگاه ● قبله تو حجاب اهل حق و یقین
 کعبه مقصود اساطین شرع متین ● قوت با زوی
 شجاعت ● جوهر شمشیر جلا دهن ● خدیو
 صدق و صبر ● دانا از فاروق معدنات ●
 ناخدا ز عثمان زینا ● شهنشاہ خدیو قوی
 زبان دانا قدر اندر نده ● حمله عبا کا الهک
 حصول رفاه و آسایشی نمنده مغضوف
 اولد بقدر فضل ● دان ملک السمان لرینه
 موهبہ سبحانینہ اولان ● مایه بهیہ عاقبت
 اندیشی و دیانت کیشی لازمه سجد ● بو
 خاکدان فانی ● وعالم کدز اینده ● امیر
 وزیر ● وغنی و وفیق ● آخر فوظن
 مستقر بی بیط خاک ● وغرف

4

پر طرفدن بدک اوی و مقرری بساط بر حیده
 اطراف مغاک اولد جغنی ● دینک دقیقه بین
 ایله مطالعہ ایدوب ● جلد تین فرصت دردست
 ایمن ● زاد اخیری تدار کند ایلدار و مثل الذین یصدقون
 انوالهم فی سبیل الله کثیرا حبه انبت تنبع سنا بل فی
 کل سنبله مائة حبه والله یضاعف لمن یشاء
 مرز عماد کثیر التوفیق ● تخم اعمال خیر بهشت ایلان
 کرمه ابرار ● وزیره احرار سنلکنه انسلکنه
 سعی نیشمار ایلک ● شعائر کلده رجال ●
 و دیبا که عملک مستظرا الاحوال دن اولد بغنی و انما
 یقرئ احدا لله من امن بالله والیوم الاخیر
 رض کرمی ایلد عمل ایدوب ● تغیر یون عبا کن ●
 واجبای ز سومر شریعت ● طریقہ انصاف سنده

سعی مشکوراً بپله ایفای آثار بلینلرک عندالله
 تعالی ورسوله قصور فیغفر قدوم نلری
 فی مقصد صدق عندلک مقیدر مضعدار فسنده
 طغدن قنار زرقا کر ذون اوله جفند شهره
 اولد یعنی و فی سید الله عا اجرای میاه
 نسب سیدالسا ایلد ازای عطاشن ایچون دراهم
 و دانیری صوکبض فبلینلر تفسیده لذات
 هاجره خشر میانه لده و شریون من کانس کانس
 من اجها کافورا عینا لشریبها عیب اذ الله
 یغیر و نھا فحیدراً کاسه شرنارندک
 نوش زلال رحمت و عفران اینک جگر بنی ملاحظه
 و بناء علی ذلک بومغای سندی سیدلر تمهید
 و فوای جدیدی تأکید و تأییدلر و حبسه

5

لله تعالی و ابتغاء لمرضاة الرحیم و حسنیه
 لروح رسوله المعلی و طلباً من الشفاعة عند
 الملك الکبیر منقط را سندی اولر ولایت
 اناطولیده نیکد سنجاندن نو شهر مع اوز کوب
 قطنا سنده تابع عربسون نام قریده مجدداً بنا
 و انشا و تاسیس و احیاسند موفق اولد قری
 جامع کمال اوصاف و استحسان فی جامعده
 و یند قریده مزبوره باب
 حمران و در سخانی شستلر بر صدر سیدلر قبات
 رفیع الجناب و کذلک اذامات ابن آدم انقطع
 عمله الا عن ثلث صدقه جاریه و علم ینفع به
 و لک صالح یدعو الیه خبر بشارت ایشینا ایتاحا
 یند قریده مزبوره خرم لک برنده و سنک مصلا

لله

يانك وجامع عتيق عندك و سابقا دلبندی مرحوم
 يوسف اغانك خانلری پیشگاهند و جامع جدید
 مقابل چتالری با جوارند و بشپان نقد واقع محله
 خانلری و مندرک یوله منت موضع اجرا و اجبا
 یوردقلری التي عند چشمه لرك هر نيك لوله سندنك
 جریان يدك آب صاف الى انتها الاوزان
 حضرت صاحب الخیرك تهر تاشانند بر زبان ناطق
 و صافند و مصالح جامع و مددند مذکور
 مؤسس الاركان و مرآت آثار خیریه مرصص
 البینا نایند و محاکم خطابت و افامت و اذان
 و غیرت و مدح و حفظ و قرآن قرآن
 و وظیفه متولی مستقیم و خدمتک مستیدم
 زائید کاتب و جانی امین و مرتبات سائر خدمت

و بنایین

و بنایین و درهن هرج و مرج و فکابل و مصالح
 و شرا و حضیر و اقبال و مفتاح و بالجلد
 منشآت مذکور نك غانه مصالح و مضارف
 و کافه لوازم و وظائفی همچون نیت خالصه
 کافیه و طوبیت صادق و صافی بر لب
 بر مقتضای شریعت عمرا علی واضعها افضل
 الصلوات و انی الحق یا تظنر و کیملی از ادیه بیورد
 ناشی سزای خوز تو نماهی صدر اعظمی عرض
 او طریقی تعبیر اولنان و صده زبانه کابنده
 محرر الاسامی سلیین حضور لر زنده معقود
 مجت شریع شریف المرح الارکان و مخفازین
 منیف شاخ البینانند وقف رفوی لاجل التخیل متولی
 نصب و تعیین یوردقلری حال اخیر نذر دار

6

عالمقداری • قدوة الافاجد والاعيان
 صالح اغا محضه • عامه تصرفات شرعيه •
 وكافه تبرغان مرعيه • ذات جليله الشان لرندن
 صحيح وجان • وضريح وناقد اولديغي خالده قرار
 صحيح شرعي المبكاري والبناني • واعتراف صحيح
 المغاقد والاعاني يورد لك • تملكنا من حضرت
 جهانداري بوجج عقدا تي الذكر ك صديريه كين حاله
 خلوص تصرفك مندج • وحيانه حقوق ملكك
 مندج • منازعت ومخاصمتن خالي • ومدافعت
 وما لغتد خاوي • ولايت سروم ايلدك ويزه سنجان
 خيره بوني ناچيسته يدي بيك اچمه باروني اولان
 لورن خاچي نامر قيرديم كله شهرته بناه تحديده
 وتوصيفك مستغنى قريه بزورده حدودي

داخلند

7

داخلند كاشنار اصيدن قابل تقسيم اولميان
 بيكون اون بش اچمه لك حصه شايعه مملوكمي
 وينديزه ناچيسته اون بهريك اچمه باروني
 اولان سر اجه در مدهم نامر قير حدودي داخلند
 كاشنار اصيدن قابل تقسيم اولميان بيكون اونوز
 طقوز اچمه لك حصه شايعه مملوكمي • وينديزه
 ناچيسته بشيوز اچمه باروني اولان سر اجه
 لسجا و ماك ري نامر زرع ارا اصيدن كدك
 قابل تقسيم اولميان سگسنان اچمه لك حصه شايعه
 مملوكمي • وسلسله سنجانغده و ناچيسته
 اون اوچ بيك اچمه باروني اولان بسوجه در و رب
 سر نامر قير حدودي داخلند كاشنار اصيدن
 كدك تقسيم اولميان اوچ بيك يديوز اون بش

اچھلڪ حصہ شایعہ ملو کہمی • وخر سوہ تا چھندک
 ایکی بیک بشیون اچھل بازوی اولان علی قصہ در تہ
 قزہنا و محمد نامر قزہنا از ایستند کڈک قابل تقسیم
 اولیان پد پوز اون بش اچھلک حصہ شایعہ
 ملو کہمی • ویند خروہ ناچھندک بیک اچھل
 یازوی اولان خروہ لودر رملک نامر قزہنا
 از ایستند کڈک قابل تقسیم اولیان از اینکوز
 سکسان بشن اچھلک حصہ شایعہ ملو کہمی
 • ویند خروہ ناچھندک بیک اچھل بازوی
 اولان مجموعی نامر دیکھو رکھی مع محلہ حسب
 در وادی رملک نامر قزہنا از ایستند کڈک
 اینکوز سکسان بشن اچھلک حصہ شایعہ ملو کہمی
 • ویند خروہ ناچھندک بیک بیک بشیون

اچھل

8

اچھل بازوی اولان فارسی مع محلہ ضاری علی
 وطور عودی نامر قزہنا از ایستند کڈک قابل
 تقسیم اولیان ایکی بیک در تہون یکری طقوز اچھلک
 حصہ شایعہ ملو کہمی • ویند ناچھندک بیک
 ایکی بیک اچھل بازوی اولان محلہ محمدی قزہنا
 لودر رملک نامر قزہنا از ایستند کڈک قابل
 تقسیم اولیان بشیون تہش اچھلک حصہ شایعہ
 ملو کہمی • ویکھو کوئی ناچھندک بش بیک
 او تون در تہ اچھل بازوی اولان محلی الدر حلقہ
 قوی در تہ در رملک نامر قزہنا از ایستند کڈک
 قابل تقسیم اولیان ایکی بیک طقوز یون یکری
 اچھلک حصہ شایعہ ملو کہمی • ویند سترہ
 ناچھندک بیک بیک در تہون اچھل بازوی اولان

مارکار صادو سکاری نامر قریہ از ارضیند کز کذلک
 قابل تقسیم اولیان بیک او چووز طقسان اچہلک
 حصہ شایعہ مملوکہ می • وینہ سلسلہ ناچہ سہندہ
 بیک اچہوز الی اچہ بازوی اولان محلہ احوک در قرب
 مارکار صادو سکاری نامر قریہ از ارضیند کز کذلک
 قابل تقسیم اولیان بدیوز بکرمی التی اچہلک حصہ
 شایعہ مملوکہ می • و احوالی ناچہ سہندہ بدیوز اچہ
 بازوی اولان محلہ و ہک سکاری نامر دکر علی حواہ
 کوسہ عسی اوہمی دمی در خارج اردہ نامر قریہ
 از ارضیند کز کذلک قابل تقسیم اولیان بدیوز
 التی اچہلک حصہ شایعہ مملوکہ می • و سلسلہ
 ناچہ سہندہ اوج بیک اچہ بازوی اولان حوہلک
 در قرب دورہ و کوک حاصو دمی در نامر قریہ

9

از ارضیند کز کذلک قابل تقسیم اولیان بیک بدیوز
 قریہ اچہلک حصہ شایعہ مملوکہ می • و سلسلہ
 ناچہ سہندہ سکریوز اچہ بازوی اولان مرہ اعلاج در
 نزد روہ و در بد عسی جانور سا با سا
 مرز عہند کز کذلک قابل تقسیم اولیان در تیوز ایش
 درت اچہلک حصہ شایعہ مملوکہ می • و عہوہ
 ناچہ سہندہ درت بیک بشیوز اچہ بازوی اولان
 و ہک در قرب قریہ و ہک و ہک نامر قریہ ارضیند
 کذلک قابل تقسیم اولیان بشیوز کسان اچہلک
 حصہ شایعہ مملوکہ می • و سلسلہ ناچہ سہندہ
 یوز بکرمی اوج اچہ بازوی اولان حار در قرب مرز عہ
 و ہک اعلاج خارج از دفر نامر سزانقند کذلک
 قابل تقسیم اولیان بشیوز اچہلک حصہ شایعہ

مملوكمى • وينىلستنه ناحيتنك الذى نيك
 اچه بازوى اولار دوسلر مع طور بالى بوردى
 و محله عارى دده نامر قهر پاران ايتسندنك كذلك
 قابل تقسيم اوليان نيك بشيوز اچه لك حصه شايعة
 مملوكمى • وينىلستنه ناحيتنك ايكى نيك
 اچه بازوى اولار علوسه نامر دكر بار مع محله
 رحه حرم نامر قهر پاران ايتسندنك كذلك قابل
 تقسيم اوليان بشيوز اچه لك حصه شايعة
 مملوكمى • وخرسوه ناحيتنك يدى نيك اچه
 يازوى اولار بوردى على نامر قهر پاران ايتسندنك
 كذلك قابل تقسيم اوليان بىك درتوز اچه لك
 حصه شايعة مملوكمى • وينىلستنه ناحيتنك
 التى نيك اليتوز سكار خربت اچه يازوى اولان

نور

10

نوس خلعده نامر قهر پاران ايتسندنك كذلك قابل
 تقسيم اوليان نيك وحيوزا وتوز يدى اچه لك
 حصه شايعة مملوكمى • وينىلستنه ناحيتنك
 بش نيك اچه يازوى اولار نعلولر اهم نامر ديك
 سوك حامولى نامر قهر پاران ايتسندنك كذلك
 قابل تقسيم اوليان نيك اچه لك حصه شايعة
 مملوكمى • وينىلستنه ناحيتنك اوج بىك
 طقوز يوزون التى اچه يازوى اولار كره سكارى
 نامر ديك احمد نامر قهر پاران ايتسندنك كذلك قابل
 تقسيم اوليان بىك يوز سكار اوج اچه لك
 حصه شايعة مملوكمى • وينىلستنه ناحيتنك
 بش نيك يلىوز قرق درت اچه يازوى اولان
 ادرس ووى در قرب اصلحار جماعه و مع بالى

نامر قریب از اینستند کذاک قابل تقسیم اولیا
 ایکیوز شکسان اچجهک حصه شایعه ملوکدی ●
 وینر سلسله ناحیه بندک التي تیک اچجه یازونی اولیا
 حصه عمر سوو حماه کان اوفا وری ماسا و عدد
 السلامک کذاک قابل تقسیم اولیا تیک ایکیوز
 اچجهک حصه شایعه ملوکدی ● و کور کولی
 ناحیه بندک التي تیک اچجه یازونی اولیا عمر تیک
 نامر دیگر رحان موسی در در و کول کاری نامر
 قریب از اینستند کذاک قابل تقسیم اولیا
 ایکی یوز شکسان بشر اچجهک حصه شایعه
 ملوکدی ● وینر تکفور کولی ناحیه بندک
 اوچ بیک اچجه یازونی اولیا
 فوارج نامر دیگر رحان مصطفی اوغلاری

11

نامر قریب از اینستند کذاک قابل تقسیم اولیا
 بیک طفسان اوچ اچجهک حصه شایعه ملوکدی ●
 وینر تکفور کولی ناحیه بندک اوچ بیک اچجه
 یازونی اولیا حصه موسی نامر دیگر سماع اوغلی
 نامر قریب از اینستند کذاک قابل تقسیم اولیا
 بیک طفسان اوچ اچجهک حصه شایعه ملوکدی ●
 و سلسله ناحیه بندک بشر بیک بشیوز
 اچجه یازونی اولیا ربعه لودر زرد قرنه کوحک
 احمد و ماددی در لر مع محله رحم می نامر قریب
 از اینستند کذاک قابل تقسیم اولیا ان ایکی
 بیک الیوز تیش ایکی اچجهک حصه شایعه ملوکدی ●
 و تکفور کولی ناحیه بندک ایکی بیک ایکیوز اچجه
 یازونی اولیا لاس در زرد اسرحان مکاری

نامر قهبران اذینستند کذلک قابل تقسیم اولیان
 بیک الشمس کچھ ک حصہ شایعہ مملوکہ می ●
 وپہ کفور کولی ناحیہ سندن سکون چھ یازوی
 اولان جلواحی طور میں نامر دیکر بالاولی عامر
 مزید در کذلک قابل تقسیم اولیان او حیون سکنان
 طقوز اچھ لک حصہ شایعہ مملوکہ می ● ووزانہ
 ناحیہ سندن بش بیک در تیون کرمی انکی اچھ یازوی
 اولان موسلی کال نامر دیکر بیک مع محله موسی
 و محله حصہ طور بحر نامر قهبران اذینستند تمام اسلک
 ملکن سمنک اولغلہ قہریم نورہ فی تمام ●
 و سنستہ ناحیہ سندن ایکی بیک سکون چھ یازوی
 طور عارس خارج از دفتر نامر قهبران اذینستند
 کذلک قابل تقسیم اولیان بیک سکون چھ لک حصہ

شایعہ

شایعہ مملوکہ می ● وین سنستہ ناحیہ سندن درت
 بیک اچھ یازوی اولان اورح سلوہ حاجی رحی
 اولعلری دمی در ل نامر قهبران اذینستند کذلک
 قابل تقسیم اولیان سکون چھ لک حصہ شایعہ
 مملوکہ می ● ویا شاخا عندہ جسرا کندن ناحیہ سندن
 بش بیک اچھ یازوی اولان حوی کوی نامر دیکر بود اولان
 نامر قهبران اذینستند کذلک قابل تقسیم اولیان
 درت بیک اچھ لک حصہ شایعہ مملوکہ می ●
 وین جسرا کندن ناحیہ سندن بش بیک اچھ یازوی
 اولان جمع مساه نامر قهبران اذینستند کذلک قابل
 تقسیم اولیان خبرت بیک اچھ لک حصہ شایعہ مملوکہ می
 ● وابت الد ناحیہ سندن سکون چھ یازوی
 اولان صبار و حلا نامر قهبران اذینستند کذلک

قابل تقسیم اولیان درت بیک آنچه ک حصه شایعه
 مملو کمی و نیز اسناد ناحیه سنده اوج بیک
 ایکوز آنچه بازوی اولان و حان نام قریه از اینستند
 كذلك قابل تقسیم اولیان درت یوز آنچه ک حصه
 شایعه مملو کمی و نیز ابالد ناحیه سنده اوج
 بیک سکر یوز آنچه بازوی اولان سلب مملو نام قریه
 از اینستند كذلك قابل تقسیم اولیان درت یوز
 یتمش از آنچه ک حصه شایعه مملو کمی و و حه
 ناحیه سنده بیک آنچه بازوی اولان حاکم کر نام قریه
 از اینستند كذلك قابل تقسیم اولیان یوز بیک
 بش آنچه ک حصه شایعه مملو کمی و تیمور حصه
 ناحیه سنده التي بیک طقوز یوز آنچه بازوی اولان
 یوز نام قریه از اینستند كذلك قابل تقسیم

اولان

13

اولیان یوز بیک اوج آنچه ک حصه شایعه مملو کمی
 و نیز یوز ناحیه سنده بیکوز سکنان بدی
 آنچه بازوی اولان یوز و فامک نام قریه از اینستند
 كذلك قابل تقسیم اولیان یوز بیک درت آنچه ک
 حصه شایعه مملو کمی و یوز یوز از ناحیه سنده
 سکر بیک بش یوز آنچه بازوی اولان و حله نام قریه
 از اینستند كذلك قابل تقسیم اولیان سکر یوز
 طقوز آنچه ک حصه شایعه مملو کمی و سلا
 ناحیه سنده بش بیک التوز اوج آنچه بازوی
 اولان یوز نام قریه از اینستند كذلك قابل
 تقسیم اولیان یوز طقوز آنچه ک حصه شایعه
 مملو کمی و عور تحصار یوز ناحیه سنده بیک
 اوج بیک آنچه بازوی اولان سکو نام قریه از اینستند

كذلك قابل تقسيم اوليان بديوز و تون و وچ اچمك
 حصه شايعة مملوكى • و در امر ناحيه نيكه اون
 يك اچمك يازوى اولان در هر حك نامر قير از ايشند
 كذلك قابل تقسيم اوليان در تون و قراچمك
 حصه شايعة مملوكى • و كوئند ليك اخنده
 ساحه ناحيه نيكه اون بريك اچمك يازوى
 اولان در لاي نامر قير از ايشند كذلك
 قابل تقسيم اوليان در تون بريك سكره و تون اچمك
 اچمك حصه شايعة مملوكى • و بوكر ناحيه نيكه
 طقوز يوز طقسا طقوز اچمك يازوى اولان و سرح
 نامر قير از ايشند كذلك قابل تقسيم اوليان
 در تون الشمس بل اچمك حصه شايعة مملوكى
 • و و حاه ناحيه نيكه اون بريك طقوز يوز

طقوز

14

طقوز اچمك يازوى اولان و با سرك مع مرزعه
 و با سرحه نامر قير از ايشند كذلك قابل
 تقسيم اوليان بريك سكره و الشمس اچمك حصه
 شايعة مملوكى • و با سرحه و در زر قير
 ما سركه اللى اچمك يازوى سركه كذلك قابل تقسيم
 اوليان اللى اچمك حصه شايعة مملوكى •
 و با سرحه ناحيه نيكه سكره يوز الشمس طقوز اچمك
 يازوى اولان و با سرحه نامر قير از ايشند
 كذلك قابل تقسيم اوليان طقسا طقوز اچمك
 حصه شايعة مملوكى • و و حاه ناحيه نيكه
 اون بريك در تون و تون بريك اچمك يازوى اولان
 دو له بود و مع نامر قير از ايشند كذلك
 قابل تقسيم اوليان بريك اللى بريك اچمك حصه

شایعه مملو کمى • والىخ نایحیه ندى بى بىك
 الیون طقسنا سكر اچم یازونى اولار اجمو حصه نایحیه
 ازانىستند كذلك قابل تقسیم اولماز یون اولون
 دىرن اچمك حصه شایعه مملو کمى • واشتیب
 نایحیه ندى طقوز یون طقسنا زطقوز اچم یازونى
 اولان جماعت و لحاد در قریب قریب سدن كذلك
 قابل تقسیم اولماز اچمك اولون الی اچمك حصه
 شایعه مملو کمى • وینا اشتیب نایحیه ندى اون
 بى بىك دىر یون كى بى بى اچم یازونى اولان
 دولسا راسخ نام قریب ازانىستند كذلك
 قابل تقسیم اولماز بىك دىر یون كى بى بى اچمك
 حصه شایعه مملو کمى • وینا اشتیب نایحیه ندى
 اچمك بىك طقوز یون طقسنا ز اچم یازونى اولان

جماعت

15

جماعت فرم حد علی دىر كذلك قابل تقسیم اولماز سكر یون
 قوقا بى اچمك حصه شایعه مملو کمى • وینا
 نایحیه ندى ده بىك اچمك یازونى اولان
 فوعو اولان امر قریب ازانىستند كذلك قابل
 تقسیم اولماز اچمك اولون سكر اچمك حصه
 شایعه مملو کمى • وینا سكر بىك اچم یازونى
 اولان اجماسا و احصار نایحیه ندى
 كذلك قابل تقسیم اولماز اچمك اولون الی دىرن اچمك
 حصه شایعه مملو کمى • وینا اشتیب نایحیه ندى
 اون اچمك بىك دىر یون اچم یازونى اولان مالون
 كوچك نام قریب ازانىستند كذلك قابل تقسیم اولماز
 دىر یون اچمك حصه شایعه مملو کمى • وینا
 نایحیه ندى طقوز بىك اچم یازونى اولان دولام

نامر قریب از اینستند که کذا قابل تقسیم او میان
 یک بشت یوزا چقدر ک حصه شایعه مملو کمی ●
 و ایضا سنجانند اسان ناحیه نیکه التي بیک
 اچیز یازونی اولان سحاک نامر قریب از اینستند
 کذا قابل تقسیم او میان نیکه بیدوز یلی اچیز ک
 حصه شایعه مملو کمی ● وینا اسان ناحیه نیکه
 ایکی بیک بشت یوزا چقدر یازونی اولان ناحیه نامر قریبه
 از اینستند که کذا قابل تقسیم او میان نیکه یوزا
 بر اچیز ک حصه شایعه مملو کمی ● وینا ناحیه نیکه
 بشیوزا چقدر یازونی اولان کوسه نامر عدون
 کذا قابل تقسیم او میان یوزا قواج اچیز ک
 حصه شایعه مملو کمی ● وینا ناحیه نیکه
 ایکی بیک اچیز یازونی اولان کوی نامر قریب از اینستند

کذا

16

کذا قابل تقسیم او میان بشت یوزا التمش طغوز اچیز ک
 حصه شایعه مملو کمی ● وینا ناحیه نیکه
 بیک طغوز یوزا و توز بشرا چقدر یازونی اولان
 حریک در مد نامر قریب از اینستند که کذا قابل
 تقسیم او میان نیکه بشت یوزا اچیز ک حصه شایعه
 مملو کمی ● وینا ناحیه نیکه بیک الشوز اولان
 اوج اچیز یازونی اولان بر علوه نامر قریب از اینستند
 کذا قابل تقسیم او میان بشت یوزا التمش اچیز ک
 حصه شایعه مملو کمی ● وینا کجما سکنان ایکی بیک
 اچیز ک حصه شایعه مملو کمی ●
 و سالف الذکر جامع شریف ● و مکتب لطیف
 و حمران و در سخا نمر مومر و التي عدد چشمه لره
 اجرا و انوب هر بری قنوان مستان لره تبعیت الیه

ملکم اولان معلوم المقدار و انداختی وقف
صحیح شرعی و جنس صحیح مرعی ابله و وقف
و جنس البوب بود مجله تعیین شرط و بتبیت
قبور بنسب اولان نمک بالاده تفصیل و بیان
اولان حصص مذکوره دن مجتمع نمیکامند همایون
عنا یمقر و منطبق طرف شاهانه در بکا تمليك
بیویوب یا خط توقیعی بنا و احیاسد فوق اولان غم
او قافه تصحیح بیویوب از خاصر قوه هر سه متوجه
وقف معرفتله طرف و قفلد ز کجسته به بدل
معلوم مقبوض مقابل ایجار الزام و انوب
قبض اولان بدل از بیویوب و زده تعیین مضارف
حمیده الاوصاف و بتبیت وظائف عهده
الاضافه بوضو الازده نسخ در باج مطا

ایده

ایده که جامع شریف مذکوره با از سلطان
ادای صلوة جمع و اغیار ایچوز از باب دیانت
و صلاح در صدای خوب صاحبی بر خطیب لبیب
و عقیدت نبی انوب و از ذات و قفلد
یومی کبری اچمه و کذلک فن قراند ماهر و انشا
و قرانه حفظ کلام قدیم و تلاوت قرآن کرمک
حلاوت صوت و ریاضت در محانی ماهر ایچو افا امر
یعنی اول و ثانی تخصیص انوب هر سه بیویوب
او توزد اچو وریله و بوندک هر بری علی طرف
المنابها و قات خمسده اقامت خدمتیرنی ادا
و احوال ایلا کله ندر صکره و یضغه معیندیرنی متولی
یدند از خداید لر و جامع شریف بر بوزده
شعار دیند در اولان اذان و اقامت و بوندله

متفرغ اولاد خدایا را ایچو معین اولمحق ای نفر
 مؤذن از مؤذن اوله یومی کبری ایچده ● مؤذن
 ثانی یومی اون بش ایچ معین اولوب بعد اداء الخاند
 وظیفه یی الکر ● و جامع شریف قول ایقاد
 قنابل و شموع و بسط قالیچه و حنجر ● و در وقت
 و بیرون تطهر ایچون ایکی نفر مستقیم و فراتر معین
 اولوب بعد اداء الخاند هر برین یومی اولر ایچده وظیفه
 ویزینه ● اشبوقیم و فراتر فریح و اطلاق باب جامع
 و محافظت اولر و شمع دان اولان مخصوص صلوات
 و خدات لازمه لرنه کمال افاضل لرنه ● و قبل
 اداء الجمعه اوصاف شریف حضرت رسالتنا هی و خلفاء
 راشدین ایچون بر نخوان نصب اولوب ● علی
 فاجری العاکه نعت شریف طاهر الانبیا علیه و علی الله

نک

18

از کی التخیالی را او ختامند دیناره اولدجه منامات
 خالز و آخره ایشقا لمره حسن خاتم دعا کنی
 اخرن ایلامزیت خالصه سببه فاحه شریفه قرأت
 ایدوب رحمة اهنا ایله ● و بقدر مرقوم
 بومقابله ده وقف شریفه یومی اون ایچده ویزینه
 ● و جمعه و اتین کجیر لری بعد صلوة العشاء سوره
 ملک و بعد صلوة الصبح سوره یس شریف تلاوت
 اولوب توانی کندی روزه و اولدین محمد بن مرک
 از و اخریه تحاف و اهنا قلند ● و بو خدمت
 امام اول و ثانی اولندره مخصوص اولوب ● امامت
 نوبت لری کونک جمعه و اتین کجیر لری خدمت مزبور بی
 برین کتور کجه برین غیر از وظیفه امامت یومی بشر
 ایچده ویزینه ● و جمعه کونلرنه جماعت مسلمان جامع
 شریفه

اجتماع ایلدکری اشاکه وقت نماز خلوتندن یازم ساعت
 اول محفل مؤذیندک اوج نظر اهل قرآن کمنسندن روز خون
 اولوب **●** قیام صلواتی قرآن کیمز **●** و فرقی عظیم
 نازوت **●** و سنده بر دفعه لیلله جلیلند قدر **●**
 و هر دفعه دخی لیلله شریفه لایلی علی القدره اولوق
 و جملله **●** دوزختم شریف طریقند عیانت ایدوب
 ثوابی جنیب خدا **●** و رسول کبریا **●** شفیع روز جزا
 صلی الله تعالی علیه و علی آلہ وسلم حضرت لیلته **●**
 و اولاد و اصحاب امانک ازواج مقدسه لیلته **●**
 و کدی ر و حمزه **●** و والدین و اولاد و اخفاد و انساب
 گذران ایدنلرک هر و جلینده هب ایلدیر **●** و هر بیتنا
 بو مقابله ده وقف شریفدن نوبی اولوق چو یریله **●**
 و جامع شریفده وضع اولنان کیمز و عطفه نفسیر

و یحیی

و تحقیق و افاکه زو آخر شریفه و اولوا الهیه مقتدر
 اهل علم و دیانت زو اعظم مؤثر الکلام **●** جمع کونلری
 و سائر نیالی و ایام مبارک کرده امت محمد آیات قرآنی
 و احکامت نبویه دوز و عطف و تدکیر ایدوب **●** سلوک
 طریق آخرته ترغیب **●** و اولان بند و نصح مسائل دینیه
 صلوة و صیام و زکات و نماز کاندن نلقینی لازم کران
 و جوهری بیان **●** و ختام و عطفه اوج اخلاص
 و زفاتحه شریفه قرآن و کدیرک و والدینک و اولادک
 اهدا ایلوب غله و قهذرنوبی اولون بش اچه و ضیفه
 و یریله **●** و سالف الذکر مدد سینه سفیده فنون
 شاکه داهر **●** و افاکه و تدیسر عقولوت
 و مقولانه قادر **●** صلح اکر عالم و تقی و فاضل
 و تقی کمنسندن ستر اولوب **●** حجره نشین اولان

طلب علوم تعلیم علوم عالیه و تفریق نافع و آبد
 ایلیوب غله و قندزوی قراقچیه تصرف اولد
 و مدرسه قومه ایچو مددس افندک مجالسین
 ملازمت ایذکر انمخصوص اولوب اجنبی قولدی
 ساکن اولقدن صبح اولد و حجرات مزوره تک
 هرینک بزوالی ویا اوج نفظ اب تک اولوب
 او جندزیا اولد و ادخال و اخرج طلبه ایچو
 مددس افندلرک را ایشو ط اولوب اخری عرض ایلد
 و مدرسه قومه ده متمک طلبه علومک شو غله
 معاشد زری اولدیچو هر نفظ البان بها و بوغها
 اولوق اوزده یوی اوزاچ ویزیلد و حجرات قومه
 ساکن اولد طلبه کرامد زری ینه مددس افندلرک
 رأپله بواب مدرسه اولوب هر صبح و مشافح و سد باب

ایلیوب

20

ایلیوب ایام شتاده سطح مدرسه دره تراکم
 ایدن بر فی دخی بواب اولان کمنذفع و دفع ابله
 بعد اداء الخدمه غیر از نان و نمونها بوی شکر اچمه
 و وظیفه تصرف اولد و مدرسه قومه در سخانه
 و جامع شریف ایچون اشتر اولنان قالیچه و حصیر
 شتا و صیفده فرش اولوب موزان ایلد قایلین
 اولد قچه غله و قندن ثمن میلله آخری اشتر
 اولوب تجدید اولد و جامع شریف و مدرسه
 سیف و مکب لطیف و اینده و قفک لدی الحاج تعین
 و تهمی خصوصیلرینا هتاهن ایچون اوزن بکده
 صاحب شعور استا کما هر کمنه عمار وقف
 شریف اولوب بومی شکر اچمه و وظیفه تصرف
 اولد و شهر ذی الحجه الشریفه ک یومر عاتلک

عند سعيد اضحى • وروز نيز العطا حلوتك •
 عَطُواْ اَصْحَابَكُمْ فَاَتَى عَلَى الصِّرَاطِ طَابَاتُكُمْ
 حديث تيرفي منطوقی وزده زیور حسن و بها ایله
 آن آست • و تضحیه سیز آرو شایت •
 ستر با قدر بلا قصور و بحکم • التي ارض من بين واعظم
 غم ملاحه تعتم اشترا • ولو جبه الله تعالى ملكاً
 مذکور حول سنده ذبح و قربان • و لوحی
 حجات مدسده ساکن طبعه علوم ایتان و احسن
 اولونوب • بزرا سنک توانی کدی روزه اخاف
 و ایکی داسنک توانی دخی و الدینک تر و حلیند
 و اوج راسنک توانی دخی حضرت زینا لیتناه علیه
 صلوات الاله افندرا پله • سبطین محمدین
 و چهار پارکین رضوان الله تعالی علیه تر اجمعین

حضرت تیرینک

(21)

حضرت تیرینک ارفاع طیبه لری نیا هذا اولنه •
 مرور زمان ایله متولیده تکاند و یا خود مدد
 مدرسه بو باید اهل و یا خود کدی و بد تخصص
 مثلاً حالت ظهور ایدر ایسه طلبه اقتضا ایدنره
 افکاره و قربان و وظائف و بان و مور بها لری
 ادعا و استیفا ایدر لری • و مرتبه سائر دخی
 بولسونب وزده خداترین بغه الازامستحق
 اولدقاری و وظیفه لری و قضا و معمر بها منطوق
 اخذوا استیفا ایلیه لری • و تعلیم صبیان مسلمین
 ایچون محل مرومه بنا و احسانه موقر اولدغیم
 مکتب شریفه بومی کیمی بشر اچه و وظیفه ایله برصفا
 و مرتبه و مجود مکتب خواجده شی نصیب اولونوب مکتب
 مزبوره اطفال مسلمین تعلیم قرآن کریم ایله •

وهرگز اطفالك خانه لر نه تفر فلندز اول او چيز
 اخلاص و وفا تحه شريفه قرآن ايلوب كدزك
 و ابوينك اول اخلينده ادا ايلدك و كذلك
 صالح و محمود بركت خليفه نبي دخی بومی اون اچمه
 و ضيفه ايله تعين اولوب خواجده لر مخلول اولدك
 خليفه مكيك اوصاف مرقوم ايله موصوف اولدك
 معين و مثبت ايستمتوفانك اولدنه و زنهان
 اجنبی پرو ايلوب و خليفه نك دخی مكيك
 اچنك حافظ اولمش اهل بولور ايست اكلونم ايله
 خريفه نك و غرضي و ناظر ايله اهل و مستحق
 اولدنه و ايله و قصر بدهان بز وجهه جان
 اولوب مكر مرفوع له اولدك مكيك
 كمال استحقاقه علم قاضي لاحق و بالمواجهه شرعا

ثابت

ثابت اولدك ز صبره طرف شرعدن بو وجهه شوق
 مشعر اعلام و پهلوب بعد اول اعلام متوقت
 عضيله بر ابن ناظر وقف طرفه از اولدني منضم
 اولدك قصر بدهان اولد ساكه جهه انها
 و اخبار عضيله قصر بدهان اولوب تقرب خليه
 و مساعد ايله بويه انها و اخبار غرضي قلدر دنگار
 او ائمه و سهوا پهلوب قلدر ايسه شرط
 و قصيه به غاير در ديو قطع جواب و ايله اشق
 شرط قصر بده و وقف شريفه مغلق خدا نك جمله نبي
 حقدن جاري و مضموني دائما غري اولد و قرپه
 مرقوم ده ديدی محلك اجرا ايلدك چرخه نك صولدي
 محل آخري جبراز ايلوب دائما محافظه سچون مقدم
 و كاز كاز كمنه صونا ظري تعين و على الدوام نظارت

وتعريف قنوت و بجاری انقضاء ایلد کجه متولی معرفی
 و ناظر قومک یدیه ترم اولوب بومقابلة ده و قفند
 یومی ون اچخصیص اولندا ● اگر مزه وقت
 ابله صوناظری اجزای میاه خصصندن قصود و متولی
 دخی صمعا و یا خود همالانک ایدریان اضناظر
 وقفه بوشلو تعطیل و تقصیر خدمتی تقصیر چون
 بالجمله اهالی قرینه ناظر اولوب ایچلندن مناسب
 کجستندی ناظر وقف طرفندان مال و ناظر دخی تحقیق
 حال ابله خدایات لای صمی کور ذریک خصصندن وقت
 ایلیه ● و اهالی طرفندن بوبله ساکوه بی حقیقته کلوب
 تقصیر ایدنه فضله و قفند اوج بیک اچمه ویزیه ●
 و وقتک ایزاد و مصرف و حاصلات و اموزخی
 کتب و افلا ایچوز صبارک و معتمدون کجاندن هلم

و کلان

برکات متدین نضا اولوب وقف شریفدن یومی ون
 بشراچهر کجابت و طیفه سنه تصرف اولد ●
 و کذاک حاصلات و قفنی بولوب ندر ضا کانه جمع
 و متولی بهت لیمه ایچوز بر اصدق و معتمد جانی
 تخصیص و ا کاد دخی خدمتی مقابله سندن حاصلات
 و قفند یومی ون اچمه ویزیه ● و ازانک کجندن
 بوعالم بی نفا و ثباتک مستلک لایس جیات اولد قجما
 یومی فرق اچمه ایلله وقف مزوره متولی اولوب
 کل تقیر و انقضاء الموت مؤدا سجه ذری بقایه بخلندن
 صکره اولد کرامی ترا دمنک اکبری بولینه تصرف
 بطن بعد بطن اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 و انا نانا قولیت مشروط اولد ● معاذ الله تعالی
 بعد کفر اولد و ازار ● و انقضاء الاعصاب

سلاله در کجاست قالمی صوزند اقرب اقربا ترک
 اصلح و ارشادی و طیفه قوه با له متولی اولوب
 فضله در حصه و پند **●** اقرب اقربا اصلح
 و ارشاد اولوب امور تولیتی اداره در عاجز اولوب
 اینست تولیت ینا فر باره مستقر و با بعدند اولاد
 قریبی قائم امر اولوب بحق نومی کجری اچمه و طیفه
 قائمقا منغه متصرف اولد **●** تولیتی اداره پند
 قائمق ترونی و از اکر قائمقا مرتعیننی امله قائمقا
 و طیفه سنی و پند **●** بعدهم اولاد اولاد اولاد
 عتیقا ترک اکبرینه و اندر زخی منقض اولد قده
 اولاد اولاد اولاد عتیقا ترک کدک اکبرینه شرط
 اولوب **●** اولاد اولاد اولاد عتیقات دخی
 قالم ایست ناظر وقف بولنا زار السعاکه الشریفه

اعانی

اعانی معرفه بر متدین و اجرای شرائط و قضا قدر
 کمسنه متولی نصب اولد **●** والیعاذ بالله تعالی
 انقراض اولاد اولاد امله نوبت اولد ابر و باخون
 عتیقا و عتیقات اولاد ینا انتقال ایلد کده فضله
 وقف شریف کمسنه و پند اولوب زب کماند ذکر اولد بغی
 اوزد یاید سولید **●** و باخون خرمه شریفین دولا
 حفظ اولد **●** و وقف مرقومک حاصلات و وارثان
 ابتدا بالارده مذکور وظائف و جهات و مرتبات
 بلا قصور و لاکسور ادا و ایفا اولد قدر ضحکه فضله
 فلان مرتبه ایستدش قسم اولوب **●** بر قسمی تعیرات
 و طهورات مضایف کجری منتهی منجود اولاد
 اولاد و مددس و سایر مرتبه قدر قدر ایستد علمای
 لاحق اولد ناظر و قضا رأی و معرفتی نضم

اولدوق قبله بعد القيد خزينه حرميند * وياخوج
 متولي يلدن ابقا * وبعيدات وطرورات واقع
 اولوب قتم زيور دن زياره جديني ناكم ايلد كده
 بدل خج اولوق اوزده بنفس كدي كتمك شريفه ناظر
 زايي و متولي معرفيله صلى اكر نيك سنده يوز اولوب
 حج شريفه كونديله * متولي و آخري قتم زيوردي
 طمع اكم ذاعيم سندن اولور ايسه دنيا و عقبا كه
 جزا و عقابي كوره * و باقى فالار دهرت قيمي دحي
 بطور شتار كه موجوده اولار اولاد و اخفاد مزك
 صغير و كيري ينلر نك **للكم مثل خط الامير** معنای لطيفه
 زعايت اولدوق على مراتبهم توزيع و تقسيم اولنه
 لكن شول شرطله كم * مباني خيزه نك كلسا و عير آق
 طهور نك بونه ره تقديم اولوب * اولمق اولر يردن

مصارف

مصارفي اكمال و نماز فضل و وقف كم سنه به و يريده
 * و دار السعاده الشريفة اعالري يوي اون
 بشرا چمدايله و وقف شريفه ناظر اولوب لله تعالى
 ورسوله و وقف زيوردي تفرق خللدر خبات يورون
 * و وقف زيور نك بهر سندن محاسبه هي حرميند
 محاسبه يني افندي حضور نك اشرف مرتبه معرفيله
 زويت و وقف شريف حاصلاتي انا لاف و تيدرت
 صيات اولدوق محاسبه هي دفتر ي تجرزا اولوب
 نقش حرمين اولار اولد بلره سنوي التي بيك اقمه
 خرج امضاي دفتر محاسبه و يريده * و مرتبه
 و خدمه و قفك عزل و نصب و توجيهلر سكاره
 عرض و عرض حال ايله و ياخورد ياكتم متولي عرضيله
 اولوب ناظر طرفه عرض خج اولنه * و خلاف شرط

واقف عرض و التمس احتمالاً و لوذايسه اعتبار
 اوليوسب قلدر جواب برز و يزيله • وقد ذك
 ورايكن اذ اى خدمت ايموسب آخرى توكنان و باجود
 بشقه بشقه و طيفه ابلاه اذ اى خدمت ايلارى شرط
 فلذان حترتقنك برينك مغاير شرط واقف الكوجت
 جمعى جانن اوميه • وجهات قضايدى كانه سى
 ضرورى لازم كلدكن بالارده مشرووح شرط اولده
 اولوب آخر وجهه و يريه • باناسى كى خدمته
 فاكتر اولميان اولاده ننهان باناسى مخلوندن حمله
 و يريه • اكر غارتا اواقف شاره ده اولاده
 و يريه كلابر حجاب اندر اولور ايسه دخى فبر يريه •
 باخصوص تديرين و تعليم و امانت و خطابت
 مثلا وجهات غير مستحق اولاده و يملك هنج جانن اولوب

ولا

شرط الواقف كقصر الشارع فخواستند وقوفه فوقه
 اولوب • اشبو و قيصه شريفه بزده مشبهه و محققه
 اولوت اوقاف مكمله الاوصافك • تصرفات شرعيه
 و تبرعات مرعيه در تبديل و تعبير • و تقليل و تكثير
 و اخراج و ادخال • و ابدال و استبدال •
 و تعيين مضارف • و بين و طائف و طوائف
 اهل و طائفك • عزل و نصب • و زوائد
 عيتمه النفاذ و قرض و بسط • نادامك كسوه
 حيات و زندگانى • زيور و شر جا و دايمن
 اولدر اى و فكيتمه اقتضا ابلدى اوزده كيغانشاه
 و حسبما اختار • بعموم المشيه و الاختيار
 يد تصرف و اقتدارك اولده • و مرور زمانه
 و ايامر • و كرم و انوشور و اعوام ايله

شروط مذکور یرغایت متعدذ اولوایسته منافع
 وقف شریف مطلقا فخری سینه خرج و صرف اولاد
 و مشرفیت و ذک بالفعل متولیدی اولادیم دیگر قطعه
 مسجل و مفصل و قعیته معمول بها که مستورا اولاد
 و ارباب و مضر وفات و مسققات و عائدات و میراث
 و خیراتک واقفی اولوب عم محمد بن اولاد سابقه خیر
 خاصه سیلما از اغام خونک و قعی دخی کدی و قمرک
 ملحقاندر اولوب اشبو وقف شریفه توفی اولاد
 جمعیت جامع خیریت تعمیر بلیه اول وقفک دخی تنظیم
 اموزینه صرف نقدیه همت ایله لر بو تکمیل شرط و قیود
 ایله بالای کابله محرر جامع شریف و کتب شریف حجرات
 مرفوضه در هر بنی مجتمع الکتاف و المرافق و کافه
 الحقوق والواجب کللرند قبض و تسلیمه بوندلر اولدر

نونا

29

متولی مؤمنی الیهو تسلیط یورد قلرند اولدر دخی قبض
 و تسلیم ایله من کل الوجوه امر وقف تکمیل و تبیم اولدر
 صکره مشار الیه حضرتلری سمت آخره نالک اولوب
 اکرچه وقف عقار عند الامنه الثلث الاختیار صحیح خان
 اولوب لکن امام اعظم و همام رفح سراج
 امت و ناظم ملت سلطان العلماء الکرام
 برهان الفضلاء العظام حجة الحق والیقین
 استناد افاضل مجتهدین استناد اکام المتمدین
 ناصب دعاتم خیار تحقیق رافع قول امر دقیق
 حجت باهر و محرر اخر ابو حنیفه نعمان بن ثابت الکوفی
 وبالرحمة جوزی و کوفی حضرتلری عندند صحت لزومی
 مستلزم اولدغیندر ناعدا حصصا تابعینک
 و قیستی دخی بعض امم کرام رضی عنهم الملک العالمین

قشند درجه صحت و جوانی غیر جائز اولوب
 منافع نفس واقعه مشروط اولار و قفك دخی صحتك
 اختلاف اولمغه وقف مزبور در رجوع ایدوب
 كما كان ملكا ابقا وقبره مطلوب و مراد مند
 دیو متولی موی البهذراست زداد و استرجاع بیورد ^{قالبه}
 متولی سخن بیان جواب باصوابا آغا ایدوب
 حال بسط اولنا سوال اورد در لکن امانین هاین
 و بهرین تماین امام ابو یوسف الشهیر بالافامر
 الثاني و انما ثالث حضرت محمد التسانی عند الله
 و افك مجرد وقف قولیه و خصوصیات لیم
 الی المتولی و تحصیل شرعی و ذکر تا اید برله وقف
 عقان صحیح اولار و صحت دخی لزومند
 غیر مفارق اولوب تقسیم قابل اولیان

حضرت

28

حصدا یعرفك و قفیتی دخی مشار الیه امام ابو یوسف
 حضرت تهری قند صحیح و منافع نفس واقعه مشروط
 اولار و قفك دخی آخری فقرا بهر بوط اولحق
 اعتبار ابتدا بالانتها صحیح دیور و نسلیندن
 امتناع ایله مترافعان و هریری متعالی فضل
 و حتم طالبان اولد قلندک بالای کتاب
 مستطاب توقیع ز فیهله زینبات اولار
 حاکم حاسم شریعی نظیر افندی حضرت تهری دخی
 تأمل دقیق و فکر ایتق ایدوب جانب و قفنی
 اولی و آخری کور مکله عالما بالخلاف الجاری
 بین الامتداسلاف وقف مزبورک صحت
 ولزومند حکم صحیح شرعی و قضای صریح مرعی
 بیوزملیه وقف مرقوم صحیح اولار و حتم اولوب

29

قدوة الافاجدوا ليعنا	قدوة الافاجدوا ليعنا
خالوكيس طاهر الكليات	خالو آمدى بوجر
الحاج لعلو افدى	زات افدى

قدوة الافاجدوا ليعنا	قدوة الافاجدوا ليعنا
انغاي ملا صدق	سرتوب ايتن صدر غالى
محمد اغا	ابراهيم اغا

من بعد نقض ونقضه مجال محال ولدى من بلكه
 بعدا عينا واما الله على الذين يبدلون ان الله
 يتبع علم جري ذلك وحرر في اليوم الحادى
 والعشرين من محرم الحرام تسعة وتسعين ومائتين

افتخار الافاجدوا لكارم جامع الحامد
 والمكارم حلاليس الكتاب
 عطاره القاب خليل
 حميد افدى

قدوة الافاجدوا لكارم	قدوة الافاجدوا لكارم
تشرينفان معذ الله	بكل كج ديوان هليون
انورى	السيد محمد خيرى
افدى	افدى

حمد بلا انفکاک • قانوبلا فروز جوامع افلاک
 اولاد ز اول خداوندی بانک • العجز عن ذبک
 حقیقت اوزاک • والفکر فی کفہ کفر و اشراک
 حضرت یزیدک ذات پاک کنوا لسنوکم • خطیب منبر
 لولاک • و من محمد سجد و ما ان سلتاک
 علیہ و علی الدافضل الخیة ما طلع بخر السماء
 تعریف نعت عبودیت • و خطبه ذکر و شیخ
 مدحتک • نعم اعترافنا یلغرفناک
 و زینت بخر انما یلعبدناک ابله • ولولیک انداز

بسیط

31

بسیط خاک • و صلوات بحد و غایت
 مدرس در سخنان نرینالت • و محدث جامع کمال
 و فضیلت اولان • اول شیخ کرمی شفاعت
 و امام خراب بنو نیکم • مدرس شتایش وفد
 حضرت ادبیر طالب تدبیر سدا تابع
 دیبای زینبای بالای کتاب • و عنقر و فقیه
 مصون الایمان • نام نامی و اسم ساینده پناه
 موشح و مصدر اولار و افضزید العطا • و وزیر
 بنیظیر اصف زنا • و اولو عنایت و دیانت او
 حضرت زاری • انشا کرده قرین صیحه
 و دستار نیت صیحه لری اولار و فقیه سالف
 الثفاصل لهنک • تقلید و تکثیر • و تبدیل

و تغییر و زبانه و تقیض و تعمیر و تخصیص
 شروط و قبولی مرتبه بعد از خری و کتبه و کتبه اول
 یاد بود که نمایانند به معنای و مهور و مشیت
 نسبت استوارانند به موقوف و مقرون بود به ابله
 بود بعد از خرمی حضور نمانند معنی الی و نور آصفه انان
 معقود مجتبی شایخ الان کان شریک لغدی و مجمع
 قوی البینار دین محمد بن شول و جمله تقریر کلام
 و افاکه مراد بود از کما است و وقیعه مد بوندک
 افد مجتبی کتاب سطور و درج مسالك سطور
 اولاد یعنی و خبا و زده و لایت نا طویلند نوشته مع اکت
 فصلت تابع عرسون قریبند مجد ابنا واجبا
 ایلام کیم جامع شریف و مدلسه سیف ابله الی غدر
 چشمه لک اقتضا ایلم تر قوه و خدایند به تعینت

وظائف

وظائف ابله تبیین مضار و اولمشیدی کن
 اکثر خدمت و وقف در بار خرمی کلون توطن ابله ادای
 خدمت اشتغال و افری دخی کتبه العیال و مضطر الی
 اولاد ابله تعیین اولاد و وظیفه لری معاشانه مدار
 اولاد مغسله مضطر البال اوله جقیری افاکه اعلا
 ابله مجزور و محقق اوله تقدیر ناشی و تکثیر وظائف
 و توقیر مضار و مراد از اولاد تعیین مدلسه قومه
 مدلسه اولاد اولادینک مقدرا تعیین اولاد بومی
 قریب و خدی و وظیفه سندر قریب اچدی ضم و وظیفه
 مدلسه بومی سکسار بش اچدی اولوب بومی الی
 اچدی دخی طایفه ویریه و مدلسه مدلسه قومه
 لیلد قلد و عیدینک جامع شیرفد و اعط اولوب
 بعد از الحظه مدلسه اقدی به مشروط اولاد اولاد

یومی او شنب اچمه و طیفه پدخمی تصرف اولمه و یومی
یکریمی اچمه و طیفه ایله خطیب اولان اقدی جامع شریف
مرقومه یومی او شنب اچمه و طیفه ایله نولوز خوز و بعد
صلوة الجمعة یومی ایکی اچمه و طیفه ایله عشر خوز و بین
الترنجین یومی ایکی اچمه و طیفه ایله عشر خوز و بعد
الترنج یومی اوچ اچمه و طیفه ایله احقاقون
ویومی مکر اچمه و طیفه ایله مکتب مرقوم معلم مشق
صیدان اولوب بعد اراء الحدمه خطابت مشروط
اولوز و زنا جمعا یومی قریش اچمه و طیفه تصرف
اولمه و یومی او شنب اچمه و طیفه ایله امار اول
اقدینک و طیفه یومی اوچ اچمه دخمی ضم و و طیفه
امار اول یومی او شنب اوچ اچمه اولوب امار اول
مرقومه یومی او شنب اچمه و طیفه ایله جامع شریف

مرقومه

33

مرقومه شیخ القرا و یومی شنب اچمه و طیفه ایله لیله جمعه
و اتینده بعد صلوة العشا سورة ملك خوان
و بعد صلوة الصبح سورة يس خوان اولوب بعد
اراء الحدمه امار اول مشروط اولوز و زنا یومی
اللی اوچ اچمه و طیفه پدخمی تصرف اولمه و یومی او شنب
اچمه و طیفه ایله امار ثانی اولوز اقدی جامع مرقومه
لیله جمعه و اتینده یومی شنب اچمه و طیفه ایله بعد صلوة
العشا سورة ملك خوان و بعد صلوة الصبح يس خوان
ویومی اوچ اچمه و طیفه ایله بعد صلوة المغرب سورة
فتح خوان و یومی ایکی اچمه و طیفه ایله بعد صلوة العصر
سورة نبا خوان اولوب دهر و قفیه یومی او شنب اچمه
و طیفه تعیین اولنان اوچ عدد روز خوان لغت بری
و طیفه مرسومه ایله امار ثانی به مشروط اولوب

سر محمد صبره در خوان اول اولی اوزده بعد از
 الحده اما ثانی به شرط اولی اوزده یومی و توی اچمه
 امامت و طیفه جمعا الی اچمه و طیفه به تصرف اولی
 و یومی کبری اچمه و طیفه ایله مؤذن اول اولی یومی
 ایکی اچمه و طیفه ایله قبل الصلوة اخلاص خود یومی
 اوج اچمه و طیفه ایله وقت صبح و عصره جزو خون
 اولوب بعد از الحده مؤذن اولی و شرط اولی وقت
 اوزده یومی کبری اچمه و طیفه سیله جمعا کبری بش
 اچمه و طیفه به تصرف اولی و یومی و بش اچمه
 و طیفه ایله مؤذن ثانی اولی یومی اوج اچمه و طیفه
 ایله جامع شریف مرقده وقت صبح سوره انفاس
 و یومی اوج اچمه و طیفه ایله صدوق مصفین
 شریفین و اجزا و یومی اوج اچمه و طیفه ایله دخی

بعد

بعد الصبح والعصر و خوان اولی و بعد از الحده
 مؤذن ثانی به شرط اولی اوزده یومی و بش اچمه
 و طیفه سیله جمعا یومی کبری مرقده اچمه و طیفه سیله
 اولی و جامع شریف مرقده یومی و بش اچمه
 و طیفه ایله ایام جمعه و آئینده و اعط اولی اقدیر
 و طیفه سنه یومی بش اچمه دخی ضم و و طیفه و عظیم
 یومی کبری اچمه اولوب یومی و بش اچمه و طیفه ایله
 محدث و یومی بش اچمه دخی طعائنه محدث و یومی
 بعد از الحده و اعطه شرط اولی اوزده یومی
 قرق اچمه و طیفه به تصرف اولی و یومی کبری بش
 اچمه و طیفه ایله معلم مکتب اولی اقدیر یومی ایکی
 اچمه و طیفه ایله بین الترتیبین عشر خوان و یومی بش اچمه
 و طیفه ایله سر محمد و خوانان اولی و بعد از الحده

معلمه مشروطه و تلقی و زده و طیفه بر روی سینه جمعا
 یومی و نوزاد یکی اچده و طیفه به تصرف اوله ● و یومی
 اون اچده و طیفه ابله سر خلیفه بکت اوله یومی
 اوج اچده و طیفه ابله نوب بکت اوله بعد از اداء
 الخدمه سر خلیفه مشروطه و تلقی و زده یومی اون
 اوج اچده و طیفه به تصرف اوله ● و یومی اون اچده
 و طیفه ابله نغشون اوله یومی درت اچده و طیفه ابله
 یوم بعد از صلاحه یومی اوج اچده و طیفه ابله معرف
 و یومی اوج اچده و طیفه ابله سر نوشه مولود شریف
 و یومی اوج اچده و طیفه ابله وقت صبح و عصره
 جزو خون اوله بعد از اداء الخدمه نغشون مشروطه
 اوله و تلقی و زده یومی اچده و طیفه بر روی سینه جمعا
 یکری اوج اچده و طیفه به تصرف اوله ● و یومی

اون

(35)

اون اچده و طیفه ابله دور خون اوله در زیر دخی
 دور خون اوله اوله ابهر تانی به دور خون تانی اوله
 یومی درت اچده و طیفه ابله تجید خون یومی درت
 اچده و طیفه ابله صلاحه یومی اچده و طیفه
 ابله موشه مولود شریف اوله بعد از اداء الخدمه
 دور خون تانی به مشروطه و تلقی و زده یومی یکری
 اچده و طیفه به تصرف اوله ● و کزک یومی اون
 اچده و طیفه ابله دور خون اوله درت دخی دور خون
 ثالثه و تلقی و زده یومی بش اچده و طیفه ابله وقت
 صبح و عصره جزو خون اوله بعد از اداء الخدمه
 دور خون ثالثه مشروطه و تلقی و زده یومی اون بش
 اچده و طیفه به تصرف اوله ● و یومی سکر اچده و طیفه
 ابله نوب مدینه اوله یومی اوج اچده و طیفه ابله مدینه

مرقوده معیدا ولوب شرویطت اوزده بوی اوزده اچده
 و طیفه یتصرف اوله و جامع مرقوده دروب
 وقیفه ده بجز اولدیغی اوزده بوی اوزده اچده ایله ^{مکتبه}
 اول اولوب وقیفه ده اول اچده ایله فراتر تحریر اولدک
 کتسنده قیم تانی اولوب بوی اوزده اچده یتصرف اوله
 و بوی سکر اچده و طیفه ایله برکتسند معاروقف
 و بوی اوزده اچده و طیفه ایله برکتسند اوزده اچده اولوب
 بعد اذاء الخدمه بیری و طیفه مروه لر یتصرف
 اولدله و برکتسند بوی درت اچده و طیفه ایله
 تجید خوالیالی رمضان شریف اولوب تجید خون
 اولد برکتسند بوی درت اچده ایله صلاح خون انا جمعه
 و بوی اکی اچده ایله نوشه مولود شریف و بوی اوج
 اچده ایله وقت صبح و عصره عزم خون اولوب

شرویطت

شرویطت اوزده بوی اوزده اچده و طیفه یتصرف
 اوله و برکتسند دخی نواب جامع شریف اولوب
 بوی سکر اچده و طیفه یتصرف اوله و برکتسند دخی
 قذلی جامع شریف اولوب بوی یدی اچده و طیفه
 یتصرف اوله و برکتسند نراحی شغل از قناد اوله
 محراب جامع شریف اولوب بوی بشر اچده و طیفه یتصرف
 اوله و برکتسند دخی نراحی قناد ایل طیفه و ناره
 جامع شریف اولوب بوی التی اچده و طیفه یتصرف
 اوله و برکتسند دخی نراحی جامع شریف اولوب
 بوی یدی اچده و طیفه یتصرف اوله و برکتسند دخی
 فراتر حوی جامع شریف اولوب بوی التی اچده و طیفه
 یتصرف اوله و برکتسند دخی کتس کتس کتسهای
 جامع شریف اولوب بوی التی اچده و طیفه یتصرف اوله

وقصبة بزوره ده کانه جامع عتیق شیخی اولنده دخی
 یونجا اولنجه و ضیفه وریله * و عوز و توفیق
 حقله بناسنه فوق اولدیغی شریف بزورد طرفین
 محرابنه ایفک ایچون غلبه و تقدیر سون قوش و قبه
 اولوق اوزده ایکی عدد جمع کینعلی شتر و ایفک اولنده
 * و جامع شریف مرقده کل پلته اناره و ایفک
 ایچون فاهیده دره و قیده سون قوش و قینه شمع
 روع شتر و ایفک اولوق ایلیک رمضان شریفده
 نجه کجه بز و قبه دره اوز و قینه و ایلیک اناره دخی
 بجه کجه یا شتر و قیده بز و قینه شتر ایچون قینه کجه جمعی اولنده
 ایکی و قبه * و ایلیک بنا کده قده بزبان و رعایت
 و معراج و مولد و عیدینده دخی یلیق و قینه روعن
 زیت اشتر و ایفک اولنده * و مدد سهر قومه ده اوج

ملاز

مناسبت محله ده اوج عدد فک اولنجه اولنده
 و قیده سون ایچون قیده و غزنت اشتر و ایفک
 اولنده * و سلطان سز اولان * و فرمانفرمای خطنه
 و قار سنلنک * های سبک * و شهنشاه سنلنک
 اقدیر حضرت تیزنک * بوی عبیر ولادت * و مزین
 میلاد سکا اولنده * و قیده بنابر علی بنار سنون *
 و مشام جارجها بنار معطر اولدیغی ماه مبارک برنج اولنده
 منظومه نغیسه بولور در سنالینت اهرقان اولوب
 عای حسنه قدیم * و دیدن سینه مستند بملوزده
 عود و شربت و سکر و سار مضار و لازمه تعظیم
 مقدم حضرت یدال بشر صلی الله تعالی علیه و علی آله
 ما طلعت الشمس و القمر ایچون * غر و شرف
 اولنده * و ذکر می مودا یلدر قیده قومه ده واقع

۴۷۳

38
۴۷۴

جامع عتیق ایچون زخمی ایک ردد قید نرس نومی اونیا ایچی
 وقیددوخزیت ویریله وجات قریبندک واقع جامع
 شریفک وقعی ضعیف و ایزادی قلیل اولمقدن ناشی
 خدمت می ادا ی خدمتند اشتکاف ایتدیلدله جماعت
 مسلمان تفرق و تشدد ضیانت ایچون جامع شریف
 مرقوم امانت غلله و قفلدن یومی اون ایچون مؤذن زخمی
 یومی سکر ایچون ویریلوب نلد زخمی ادا ی خدمتند تهاون
 بر وقصودن اجتناب ایلدین

بسم الله الواقف على السموات * الكاشف في الضمائر
 وله الحمد المذكر * والشكر الجود المنقرض على
 نعمته الذي فضل بعض عباده بالعلم والهدى والحسنات
 وارثته الى سبيل العدل والحق والخير * وفقد
 لاكتساب الفضائل والتمون * والنيل الى تحصيل
 اعلى المراتب والذخات * فسبحان من لا اله الا هو
 ولا تدبر له ما خلقه وعدله وسواه * هو البارى
 المصور الصمد * رافع السموات بغير عمد * والصابغ
 على كل امر عبده ام الكتاب * وافضله اوفى
 الحكيم وفضل الخطاب * محمد فهدا اذى للعباد
 الى ما ينفعهم من ربيك * وعلى الرواد والاراد

وغيره

(89)

واصحابه الذين هم بلا اعره الحق المبين * وعلى
 التابعين لهم باحسان المومنين * انما بعثت
 نارا من ابيلى اكليل يري فروقها في جنة * واسم
 سائيلى وبها جمران جنة * اولاد من اعم
 ذیشان * ونبى اكرم آصف نسان * فاطم المولى
 والام * مدار صلاح جهنم العشا * ركب خيول
 العز والاقبال * صاحب خيول المجد والجمال *
 مدبر امور السلف العظمى في غابة الافان * جالكى
 الوكاله الكبرى بالاستحقاق * دون ثلوع ابنو
 عطا قنور اقلو ولى النعم * كروى الشير السيد
 دياتيسه لسه لله با برهد وياش احضرتى
 وقف شريفنا الفضايل الربك * تقليد وكثير
 وتنقيص وتوقير شروط وجود ربك تبدل وتغير

مره بعد اخری یله مؤبد دستورانه لهر نه علقو
 بوز بولرله بود فعه توفیر خیر انرا اراده علیه
 دستورانه لری تعلو اتمکدن ناشی بود اعلم
 سرای خورنومای اصفانه لهر نه واروب حضور
 عنایم نورزند عقد مجلس شرح شریف شامخ العا
 اولندق آصف اکرم مشارالیه لوزال شکلا
 الانام مخرجه بین ید به حضرت لری مجلس مقود
 مذکورده اشبو وقت جمیلین دخی بتمیل
 وتیبسه متروک نصب و تعیین یوزرقلری حاله
 خیزندار ستوده اطوار لری افشار الواجه
 والا کاره صالح اغا محضرنده اقرار صحیحی
 واعتراف صحیح مرعی یوزوب بود فعه عواطف
 علمیه هانه در باخطها بو عنایتقرن طرفه

تملیک

تملیک واحست ابوز غفله وقف اتی الذکره مددونه
 یدد ملک و حقم اولوز ولایت ناطولیده قوجوب
 سخا عتده یلاق باکوا حیدر سنده یدی بیک کجوز اچمه
 یازوی اولوز حالدن نامر قهریده بکله شهر سنده تخابد
 وتوضیفکستغنی قهریه حدوزی داخلده کاشه ان اصد
 قابل قیمت اولوز درت بیک اوچوز نسکاشین اچمه
 حصه شایعه ملوکدی وینر ناحیه مرقومده یدی
 بیک اوچوز اچمه بازوی اولوز و احد نامر قهریه
 حدوزی داخلده کاشه ان اصد قابل قیمت اولوز
 درت بیک درت یوز قرق الی اچمه ملک حصه شایعه
 ملوکدی وینر ناحیه مرقومده اولوز الی بیک
 بشیوز نسکاشین اچمه بازوی اولوز اولوز
 نامر قهریه حدوزی داخلده کاشه ان اصد قابل

قیمت اولیان اوزنیک طقسار طقوز اچهلک حصه
 شایعه ملوکرمی و نه لواء زبورده سالنا حیدر
 بیک طقوز یوز اچهل بازوی اولان خاجی حقیقلی دیکلاه
 شهر تبریزه متحدید و توصیفده مستغنی حقیقل
 زبورده حدوری داخلده کانه اراضیدز قابل قیمت
 اولیان یوز شکار سکر اچهلک حصه شایعه ملوکرمی
 و نه ناحیه زبورده ده اکی بیک یوز اچهل بازوی
 اولان رسالوه کس نامر قریه حدوری داخلده کانه
 اراضیدز قابل قیمت اولیان اکی یوزیدی اچهلک
 حصه شایعه ملوکرمی و نه لواء زبورده اطه
 ناحیه سیک بزوجه تخمین اوج بیک اچهل بازوی
 اولان رسالونامر قریه حدوری داخلده کانه
 اراضیدز قابل قیمت اولیان بیک سکر یوز بکریدی

اچهلک

41

اچهلک حصه شایعه ملوکرمی و نه ناحیه زبورده
 بزوجه تخمین بیک اچهل بازوی اولان یوز بیک نامر بکر
 اولان خارجی ارض نامر قریه حدوری داخلده
 کانه اراضیدز اولوب قابل قیمت اولیان ارض
 طقوز اچهلک حصه شایعه ملوکرمی و نه ناحیه
 زبورده ده بزوجه تخمین اکی بیک یوز اچهل بازوی اولان
 سکی کوی نامر بکر ساونامر قریه حدوری داخلده کانه
 اراضیدز قابل تقسیم اولیان بیک اکی یوز تیش طقوز
 اچهلک حصه شایعه ملوکرمی و نه ناحیه زبورده
 دی بیک اوجیوز اچهل بازوی اولان خاجی محمی نامر
 قریه حدوری داخلده کانه اراضیدز قابل قیمت
 اولیان زبیرت بیک موز قرق الی اچهلک حصه
 شایعه ملوکرمی وقف وجنس و وقف اولمضمون الفنا

ایلیوت شولوجهله تعیین شروط و قبور ایلدیکه قرای
 مزبورده حصه لندرخاصله غلات و وقفه
 اولده شرط و تعیین ایلدیکم محله خرج و صرف اولوب
 وقف اولدک درج و بیان و تفضیل و عین اوانات
 شروط و قبور ایشو و قیقه دهه دخی رعیه و معتبره
 اولوب بودغی دخی تکیر و طائف و توفیر مضارف
 مراد ترا و لغاه و بوندن افره وقف شریف بومی
 اون بش اچیز و طیفه ابله کاتب تعیین ایلدیکم خطاط
 ولی الدین افندی بومی اون اچیز و طیفه ابله دخی
 حافظ کتب اولوب بعد ادا الخدمه کاتب وقف
 شریفه مشروط و اوق اوزده جمعا کیری بش اچیزه
 متصرف اولد و ابراهیم ولد عثمان وقف شریف
 خدیه سی اوزده نیزه ناظر اولوب هر بی ارای خلد

تکامل

تکامل و تمنا و ندر منع و نجر ابله ارای خلد نیزه
 بلوغ ایلدیز و غلات وقف شریف بومی اون بش
 اچیز و طیفه به متصرف اولد و او بکر ولد خلد
 خلیفه وقف شریفه مار اولوب خدمت لایم سن بعد
 بومی سکر اچیز و طیفه به متصرف اولد و ایشی و ایشی
 خلیفه فراتر حوی مدرضا اولوب بعد ادا الخدمه
 بومی ایشی و طیفه به متصرف اولد و بوندن افره
 وقف شریف غلات نیزه بومی اون اچیز و طیفه تعیین
 ایلدیکم چان قره بی جامع شریفی امانی بعد افندی
 ولد محمد بومی سکر اچیز و طیفه ابله دخی جامع شریف
 مرقوم مؤخر اولوب بعد ادا الخدمه و غلات و غلات
 امانت و مؤخر و طیفه لری امان اوزده بومی
 اوان سکر اچیز و طیفه به متصرف اولد و مؤخر و

بشمیر بقایه
۱۰۰۰/۱۰۰۰/۱۰۰۰

ولذا باره قلفه وقف بنعم چشمه لبرنگ راه انبهرينه
صوناطرى اولوب خدمت لانه سركا بنمى بعد الا
بونى وانچه بضيفه تصرف اولدوبون بين شروط
جدينك بورد قلندك * متولى مولى البدرى غيب
الشري واقف اشار اليه حضرتلى * قابل يقين وانك
عقارك وقيمتك ائمة كرام علمهم صنوا لله الملك العالم
حضرة بيلندره جار با اختلافات فاوله متشبتا
رجوع واسترداد بانك بعد النزاع * متولى مولى البدرى
دخلى قول براه مرال انما المجتهد برونه سيمند اسبقا
ابله طره كتاب صحى نصاب كاشفة ملك لولوبارى
اولان خاكم حاسم شري منقبت اقدى حضرتلى
حضورك متر افكار وفضل وحميد طابان اولد قلندره
حاكم مشار اليه دغى مستند طرفه تاقل اتوق * وادلى

جانيندك

جانيندك نظر ديق اولدوب امر وقت منضم فواند احمد
غيب منقطع اولدوبى اجلد خازن وقنى اوفى واخرى
كوزيكين * عالما بالخلاف الجارى بين الامم الاجلذ
الاسلاف وقف موقوفه صحت ولزونه حكم محكم شري
وقضاء مبرم شري ايتمكن * وقف موقوفه صحت ولزونه
وتحريم اولوب نقص ونقصه مجال محال اولدى فمن
بذله بغير ما سعه فانما ائمة على الذين يبدلون
ان الله سميع عليم جرى ذلك وحرره فى اليوم الحادى
عشر شهر رجب لربح سنة اربع وتسعين ومانزولف

شما هم عزیزانم تقدیر و تجید • وفواج عطریه
 النساء مرتبه و تجید • جناب کرداند دوائر
 سموات و ارضین • و ایچا کند آسمان
 و زمین حضرت پسر اول و خلیق • و شیائتر
 و حقیق در که • عبادت سعادت اعتدای
 اولی • شاهراه عبادت و مبراهن سوره و اهدا
 و جا که و اضحی انشای حسنات مرغوب بهر حث
 و اغر فلوب استعمال از شرک و فلاح • استکار
 لوان مرجع و صلاح ابله • بونشده تاج و هاج
 عز و ریاست • و عقبا که ارتفاع درجات و منزلت
 ابله ممتاز و شرف از ابلدی • و در روز سیکه از حاشا

و نفوت

44 40

و نفوت عطریه الفوجات • اول و افضل ابای
 اسرار کائنات • و غار و خفایای کلمات و غیره
 صاحب مقام و الای و ادنی • و بالانشین بر مکه
 ملا اعلی • محبوب و محبوب خدا • شفیع نافذ الرحمة
 روز جزا اعنی به محمد المصطفی • علیه السلام
 انبیایانک حنا العجا ربنا صاحبنا ربنا اولس و کبر
 زبان محرمه فشا نازند تعلیم ابان انفس و افاف •
 و تمیز منظوم بعثت لایم کارم الاخلاق صدور
 و ظهور • و طریقه هدایت فریق خیران و حسنات
 راهنای همورا و لندرق • باعث تقوی سائید و سبب
 و سبب احکام احکام پنهانی فای طبر اولشد •
 و رضوان کبر و شکر از او غیر • ال و اصحاب هدایت استمال
 و عبرت طیب شرف انصاف نتر و قدر او رود •

و متابعه الوفود والركب * هزري زهري انما
 اهدنا * و بزكوب اضاءت فرأى خارجا وجهه بها كركب
 مسلك واجب الاقدا الذي باعث ملامت دارين
 وموجب عن اكرامك ايند * انابت بوجه
 جليله نك تنظيم وتنسيق * و بوقفة جزيه نك
 بسطه و ميقنة باعث و باكي اولدركه * خصوص
 مستقبل البيا حقا بنت نصوصك ثم بقره بچون
 بوقفة و غير النقصه * سري خون تو بهاي حضرت
 صدارت پنايده عرض او طرسته فاروق * خالو
 چارباك نشين مستند صدارت عظمي * و تو بهر بازگاشا
 عاليه و كالت كبرى * دستور اكرم مشهرفخر نظام
 العالم * ناظم مناظر الامم * مدير امور جمهوري بالفكر
 الثاقب * متم مهام الامم بالرأي الصائب *

مهد

45

مهديناز الدوله والاقبال * مشيد اركان
 السعاده والابرار * مكرنا مؤسرات لظننا
 مرتب مراتب الخ الافد الكبرى * المحفوف بصنوف
 عواطف الملك الاعلى * سيد مجدناش يسره الله
 ما بر بد و باثاء حضرتك حضور فاضل النور
 عقد مجلس شريع شريف امير الامركان اولدوق
 دستور مشار اليه حضرتك * وقف آلي البنا لبره
 لاجل التسيخات و لوضب يوم ردي خبره دار
 صداقت كرزاري * افتخار الافاجد والاركان
 صالح اغا حضرتك اقرار تامر * و تبريز كل امر بدو
 ولايت ناطوليك نيكد سجا عند واقع اوج خصار
 ناخنده اوج نيك بشور اچه باروني اولاد
 عسود قره پستاند زبوجت پراكي بك اچرمي

سيد يوسف ولد حسينك * و اوچيوزا قوزالتى
 اچىسى احمد ولد سليمانك * و اولغازى دىخى عمر
 ولد خليلك * و دىريوزا بىرى مىكر اچىسى مصطفىانك
 و دىريوزا اچىسى تىقىر قىر قىر سليمانى نىشىكىرىك حصدا لىرى
 اصابت و افضا ايلدىكى بالىغىك قىر نىنى اولان
 افخار اولان اجدالدا كىر حسن دامر مجده عرض
 ايتىكله قىر قىر مزبورده دىر دىكوزونك حصدا لىرى
 افراز و ابدا خواصها بوز و بعدة طرفها لىرى
 اوقاف شريفه لىرى ايجوزى كىر ايتىك و عنان
 بوز بوز اولى و لىرى قىر قىر مزبورده و اراضى نابىرى
 ملكنامهها بوز ابله بىر ملك صدىم اولغىله * قىر قىر
 مزبورده بىرى تحيد و توصيفدا تىغنى اراضىسى
 بجملة القواع و اللواحق * و كافى المنافع و المرفوز

وقف

46

وقف صحى موبدا * و حبس صدىم مخرابله وقف و حبس
 وقف اولغى مخرم و الحاق ابلوب * جانب وقف ايجوز
 مخرم ضبط و ايتىله متولى موى ابله نى سىلطان ابلدىك
 اولغى قول ايتىكله * قىر قىر مزبورده محضولاتى
 وقف شريف متولى نى معرفتله تىغىر اولغى حاصله
 اولان ايتىك شريفه و مخرمات عرفى و قىر اولان
 مخرم و مستورا اولان مخرم مخرم و قىر مزبورده
 مخرم اولان شريف و قىر قىر مخرم مخرم غله سى قىر
 دىخى جان بوز اولان اوزده تىغىر شريف و قىر ابلوب
 نىكىر و طائف * و قىر مخرم مخرم اولغىله *
 لىرى تجار و مخرم نىرى ايجوز اوقاف شريفه
 غلا نىرى مخرم ولد خليله بوى اولان اچىرى * و لغى
 ولد سليمان دىخى كىر ايتىك بوى اولان اچىرى و طىف تىغىر

ابلاكم اجلدن وقف شريفم غلاندر بر وجه محترم قومان اوين
 اچده وظيفه پير متصرف اولدر بو ختم اولدو بوز قلدن ●
 عتب التصديق الشريحي ● وافق مشار اليه حضرت تلي
 قابله تقسيم اولبار عقمارك وقيفندك ائمه كرام عليهم
 رضوان الله الملك العالم حضرت تلي ينلندن جاريه
 اخلافان اقول الله متشابها رجوع اولستردا بلندن
 بعد التراجع ● متولى مومنى الير دخی على قول من براه
 من ائمة المجتهد بزود و پست پند ز اشناع ابله طره
 كتاب صحت نصاب تكاشنه كلك لولو بارى اولان
 حاكم خاسر شريحي منقبت افندي حضرت تلي حضورندك
 مترافعار وفضل وحميم طالبا اولد قلندك ● حاكم
 مشار اليه حضرت تلي دخی مستند طرفنده تأمل بق
 وادله جانيندك نظر ديقو ايدوب ● امر وقف

مستغفر

47

٤٨

متضمن قولندجه غير منقطعه اولدغي اجلدن جانب
 وقوى اولوا وارى كون مكر غالبا بالخلاف الجارى بر الائمة
 الاجللة الاسلاف وقف مرقومك صحت ولز ومنه حكم حكيم
 شرعي ● وقضاء مبرم شرعي ايتكبر وقف مرقوم دخی
 صحیح ولازم و محكم اولوب ● نفص و بعصنه بحال
 محال اولدى فمن بدله بعد باسمعه فائما ائمة على
 الذين بيادونه ان الله يسمع علمهم جرى ذلك و حضرت
 في اليوم الثاني من شعبان المعظم سنة اربع وثمانين و مائة الف

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Burcu Çoğalmış
Doğum Yeri ve Tarihi	Rize- 26.07.1989
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.
Y. Lisans Öğrenimi	Artvin Çoruh Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD.
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	burcucogalmis@hotmail.com
Tarih	